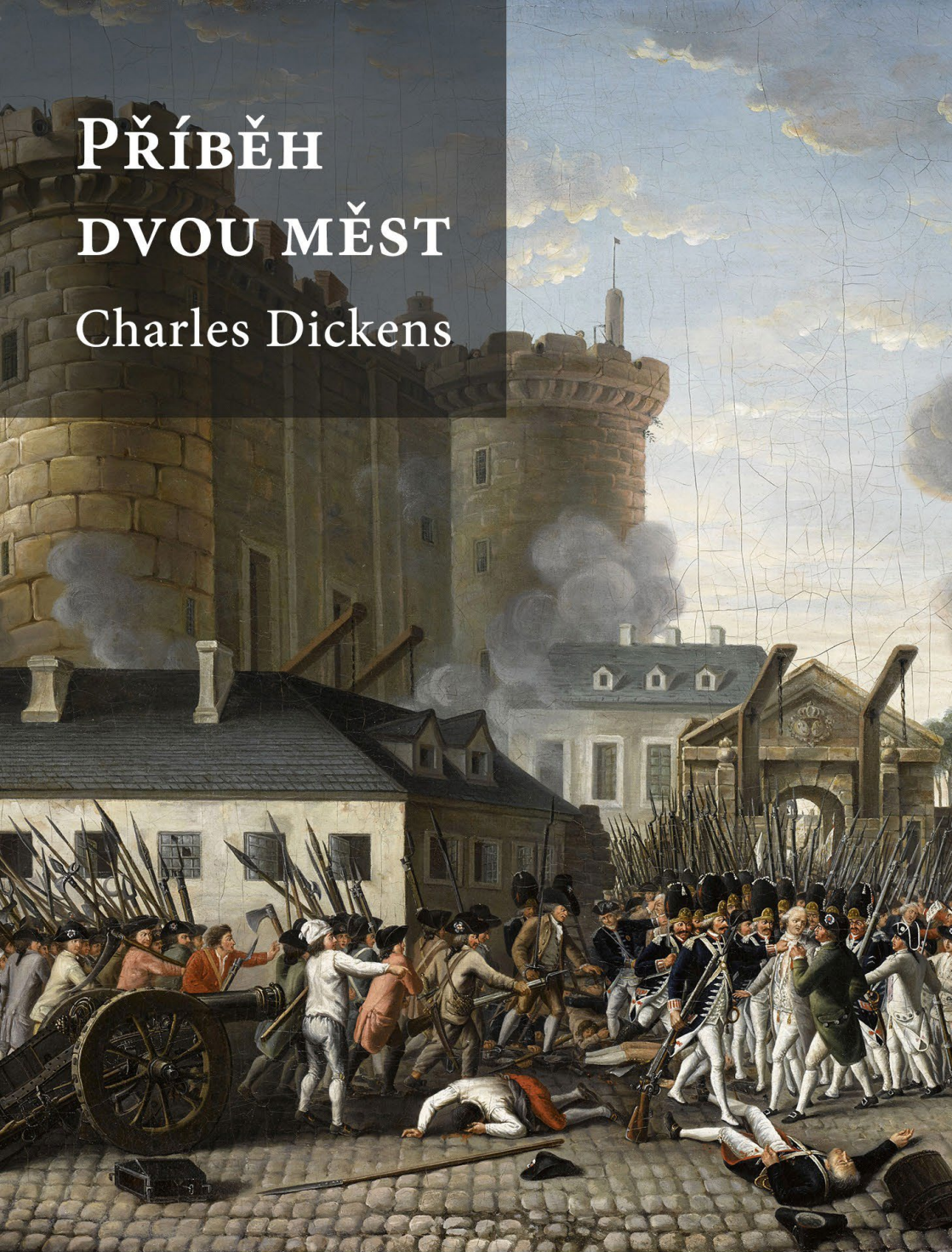

PŘÍBĚH DVOU MĚST

Charles Dickens

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Městská knihovna v Praze

Příběh dvou měst

Charles Dickens

Přeložil Zdeněk Urbánek

Znění tohoto textu vychází z díla [Příběh dvou měst](#) tak, jak bylo vydáno Státním nakladatelstvím krásné literatury, hudby a umění v Praze v roce 1954. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

Podle [předlohy](#) z fondu [Moravské zemské knihovny v Brně](#).

§

Text díla (Charles Dickens: Příběh dvou měst), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 25. 2. 2022.

OBSAH

KNIHA PRVNÍ: VRÁCEN ŽIVOTU.....	7
Kapitola první: Doba	8
Kapitola druhá: Dostavník.....	11
Kapitola třetí: Noční stíny	17
Kapitola čtvrtá: Příprava	22
Kapitola pátá: Vinárna	35
Kapitola šestá: Obuvník	47
KNIHA DRUHÁ: ZLATÁ NIT.....	59
Kapitola první: O pět let později	60
Kapitola druhá: Podívaná	67
Kapitola třetí: Zklamání	75
Kapitola čtvrtá: Blahopřání.....	90
Kapitola pátá: Muž pro všechno	97
Kapitola šestá: Stovky lidí	104
Kapitola sedmá: Milostivý pán v městě	118
Kapitola osmá: Milostivý pán na venkově	128
Kapitola devátá: Gorgonina hlava.....	134
Kapitola desátá: Dva sliby	146
Kapitola jedenáctá: Protějšek.....	155
Kapitola dvanáctá: Jemný člověk.....	160
Kapitola třináctá: Člověk bez jemnosti.....	168
Kapitola čtrnáctá: Počestný obchodník	174
Kapitola patnáctá: Pletení	186
Kapitola šestnáctá: Ještě pletení	198
Kapitola sedmnáctá: Jedna noc	210
Kapitola osmnáctá: Devět dní	216
Kapitola devatenáctá: Mínění.....	223
Kapitola dvacátá: Obhajoba	232
Kapitola dvacátá první: Ozvěny kroků	236
Kapitola dvacátá druhá: Bouře trvá.....	248

Kapitola dvacátá třetí: Požár mohutní	254
Kapitola dvacátá čtvrtá: Magnetová hora přitahuje.....	262
KNIHA TŘETÍ: TUDY ŠLA BOUŘE.....	275
Kapitola první: Tajná záležitost.....	276
Kapitola druhá: Brus	289
Kapitola třetí: Stín	296
Kapitola čtvrtá: Klid za bouře.....	302
Kapitola pátá: Řezač dříví	308
Kapitola šestá: Vítězství.....	315
Kapitola sedmá: Zaklepání na dveře	322
Kapitola osmá: Karty v rukou.....	328
Kapitola devátá: Hra dohrána	342
Kapitola desátá: Podstata stínu.....	356
Kapitola jedenáctá: Soumrak	372
Kapitola dvanáctá: Tma	377
Kapitola třináctá: Padesát dva.....	386
Kapitola čtrnáctá: Pletení skončeno	399
Kapitola patnáctá: Kroky dozívají navždy.....	413

KNIHA PRVNÍ

VRÁCEN ŽIVOTU

Kapitola první

Doba

Byly to časy ze všech nejlepší, byly to časy ze všech nejhorší, byl to věk moudrosti, byl to věk pošetilosti, byla to doba víry, byla to doba nevíry, byl to čas světla, byl to čas temnoty, bylo to jaro naděje, byla to zima beznaděje, vše bylo možno očekávat, nebylo možno očekávat nic, všichni jsme kráčeli přímo do nebes, všichni jsme se ubírali směrem právě opačným – byla to zkrátka doba tak podobná době naší, že někteří její nejhlučnější vládcí požadovali, aby ve zlém i v dobrém byla považována za rozkvět nejvyššího stupně.

Na trůně anglickém seděl král širokých čelistí a královna obyčejné tváře, na trůně francouzském seděl král širokých čelistí a královna krásné tváře. Panstvu, vládnoucímu nad chlebem i rybami svých zemí, bylo v obou královstvích nad slunce jasnější, že všechno je na věčné časy v nejlepší pořádku.

Bylo to léta Páně tisícího sedmistého sedmdesátého pátého. Právě tak jako dnes dostávalo se Anglii i tehdy v té požehnané době duchovních zjevení. Paní Southcottová nedávno právě šťastně oslavila své pětadvacáté narozeniny, na které jakýsi prorocky nadaný voják z tělesné stráže předpověděl událost velmi zvláštní; oznámil totiž, že vše je uchystáno k tomu, aby Londýn i s Westminsterem byl srovnán se zemí. Také tomu byl rovný tucet let, co duch z Cock Lane vyklepával svá poselství, jak je vyklepávali (v nadpřirozeném nedostatku původnosti) i duchové z předloňského roku. Jiných poselství rázu jen a jen pozemského dostalo se tehdy anglické koruně i lidu z jakéhosi kongresu britských poddaných v Americe; a ukázalo se ku podivu, že toto poselství bylo pro lidský rod důležitější než kterákoli zvěst, kterou přineslo některé to nedochůdce z Cock Lane.

Francie, v takových věcech ducha celkem méně obdařená než její sestra se štítem a trojzubcem, vezla se neobyčejně klidně s kopce, vydávala papírové peníze a utrácela je. Vedena svými křesťanskými pastýři, bavila se mimo to také humánními skutky, jako na příklad tím, že odsoudila jakéhosi mladíka, aby mu byly utáty ruce, aby mu jazyk byl vytržen kleštěmi a jeho tělo aby bylo za živa spáleno, poněvadž za deště nepoklekl, aby vzdal poctu jakémusi špinavému procesí mnichů, které před jeho zraky míjelo asi padesát nebo šedesát kroků od něho. Je zcela pravděpodobno, že již tenkrát, když k smrti mučili tohoto ubožáka, rostly ve francouzských a norských lesích stromy, které si dřevorubec Osud poznamenal, aby pak byly pokáceny a rozřezány a aby z nich byla vyrobena lešení s košíky a noži, hrozná svým podílem na dějinách. Je zcela pravděpodobno, že v hrubých kolnách některých obdělavatelů těžké půdy pařížského okolí stály již téhož dne ukryty před nečasem nemotorné káry, postříkané blátem venkovských cest, očichávané prasaty, sloužící drůbeži za hřady, káry, které si hospodářka Smrt přichystala, aby jí byly vzbou revoluce. Přestože však onen dřevorubec i hospodářka byli ustavičně při díle, pracovali potichu a nikdo je neslyšel, jak se blíží tlumenými kroky; kroky tím tlumenějšími, že bylo bezbožností a zradou mít třeba jen podezření, že jsou na pochodu.

V Anglii bylo sotva dost pořádku a bezpečnosti života, aby se tím národ mohl chlubit. Ozbrojení muži páchali v samém hlavním městě noc co noc četná vloupání a pouliční loupeže; rodiny byly veřejně varovány, aby neopouštěly hlavní město, dokud by svůj nábytek nepřestěhovaly pro bezpečnost k čalouníkovi; lupič z temnot byl za světla obchodníkem, a potkal-li jej druh v povolání a oslovil jej jako „kápa“, statečně mu prostřelil hlavu a šel dál; sedm lupičů přepadlo dostavník, tři z nich průvodčí zastřelil a čtyři ostatní pak zastřelili průvodčího, „poněvadž neměl už dost střeliva“, načež byl dostavník klidně vyloupen; vznešeného velmože, londýnského lordmayora, zastavil na Turnham Greenu a donutil vystoupit jediný lupič, jenž

pak tuto urozenou bytost před zraky jejího doprovodu oloupil; vězňové londýnských věznic sváděli bitvy s žalářníky a strážcové zákona pak do nich pálili z houfnic, nabitých sekaným olovem a kulemi; zloději ustríhávali vznešeným lordům diamantové řády z krku v pokojích královského dvora; střelci byli vysláni do čtvrti St. Giles, aby pátrali po podloudnickém zboží, dav začal po střelcích pálit, střelci pálili do davu a nikomu ani nepřipadlo, že by tohle všechno byly události příliš neobvyklé. Kat, vždy pilný spíš na prospěch zlu než dobru, měl za těchto událostí plné ruce práce; tu věšel celé dlouhé řady nejrůznějších zločinců; tu pověsil v sobotu zloděje, který byl v úterý lapen; jindy u Newgate vypaloval lidem po tuctech znamení na ruce a jindy zase spaloval u vrat Westminster Hallu pamflety; dnes připravil o život krvelačného vraha a nazítří poslal na onen svět ubohého zlodějíčka, který obral sedlákovu pacholka o šest pencí.

Všechny tyto příhody a tisíce jim podobných udály se milého dávného roku sedmáct set sedmdesát pět a v letech kolem tohoto letopočtu. Zatím co dřevorubec a hospodářka chystali nepozorováni své dílo, ti dva širokých čelistí a ony dvě, jedna s tváří obyčejnou a jedna s tváří krásnou, dělali kolem sebe uprostřed těchto událostí dost a dost hluku a prosazovali svá božská práva zcela bez omezení. Tak tedy rok sedmáct set sedmdesát pět doprovázel Jejich Veličenstva i statisíce drobných stvoření – mezi ostatními i ta, o nichž je řeč v této kronice – na jejich cestě vstříc budoucnosti.

Kapitola druhá

Dostavník

Před první postavou tohoto vyprávění prostírala se kteréhosi pátečního večera v pozdním listopadu silnice do Doveru. Ležela před tím člověkem zakryta doverským dostavníkem, který namáhavě stoupal na Shooter's Hill. Kráčel do vrchu pěšky blátem po boku dostavníku, jak šli i ostatní cestující; nešli tak proto, že by snad měli za těch okolností chuť trochu se projít, nýbrž proto, že stoupaní bylo tak příkré, bláto tak hluboké, postroj i vůz tak těžké, až to už třikrát přinutilo koně zastavit a jednou zatáhli dokonce ve vzpurném úmyslu vrátit se do Blackheathu vůz napříč silnicí. Avšak oprate, bič, kočí i průvodčí, všichni společně, přečetli jim onen článek válečného zákoníku, jenž zakazuje takový záměr, byť jinak vydatně podpíral tvrzení, že některá zvířata jsou nadána rozumem; spřežení kapitulovalo a vrátilo se k povinnosti.

Se skloněnými hlavami a roztřesenými ocasy brodili se koně vpřed hustým blátem, potáceli se co chvíli a klopýtali, až se zdálo, že se v kloubech rozpadnou na kusy. Kdykoli je kočí utišoval a konečně i zastavil svým obezřetným: „Ou! Tak už ou!“ náruční kůň prudce potřásl hlavou a vším, co bylo na ní – jako nějaký neobyčejně zatvrzelý kůň, který tvrdí, že dostavník vůbec nelze do vrchu vytáhnout. Kdykoli sebou náruční kůň takto otrásl, vždy se náš cestující ulekl, jak už se neklidní cestující lekají, a velmi se znepokojil.

Ve všech prohlubních kolem dýmala mlha a zvedala se ve své ubohé opuštěnosti po svahu vzhůru jako nějaký zlý duch, hledající klid a nikde jej nenalézající. Byla to sychravá a mrazivá mlha, plynoucí vzduchem ve vlnách, jež stíhaly a zastíraly jedna druhou, jako by to byly vlny nějakého ochořelého moře. Byla tak hustá, že před světlem, jež vydávaly svítilny dostavníku, uzavírala všechny věci,

jen ne svoje vlastní výtvořy a ještě snad několik metrů silnice; pára z udřených koní stoupala do této mlhy, jako by ji všechnu vytvářela.

Ještě dva další cestující kráčeli namáhavě spolu s tím prvním po svahu vzhůru vedle dostavníku. Všichni tři byli zahaleni až po tváře a přes uši, na nohou pak měli vysoké boty. Podle toho, co z těch druhých viděl, nebyl by mohl nikdo z těch tří říci, jak ti dva ostatní vypadají; a jako byli navzájem zakryti svým zrakům tělesným, tak byli jeden před druhým zahaleni i zrakům duševním. V těch dobách se cestující neradi za takových příležitostí důvěrně seznamovali, poněvadž kdokoli tady na silnici mohl být lupič nebo mohl být ve spolku s lupiči. Pokud jde o to druhé, bylo to nanejvýš pravděpodobné, když přece na každé stanici dostavníků a v každé hospodě byl někdo, komu lupičský kápo platil, ať už to byl sám hospodský nebo nejnižší podomek ve stáji. Tak si to myslił průvodčí doverského dostavníku, jenž se vlekl onoho pozdního pátečního večera v listopadu roku sedmnáct set sedmdesát pět vzhůru na Shooter's Hill, zatím co stál na svém zadním stupátku, podupával nohama a očima i rukou hlídal truhlici na zbraně, kterou měl před sebou a v níž ležela nabitá hákovnice spolu se šesti nebo osmi nabitými pistolemi, uloženými na celé vrstvě šavli.

Doverský dostavník byl ve své obvyklé náladě, kdy průvodčí podezřívá cestující, cestující podezřívá jeden druhého a průvodčího, všichni dohromady se podezřívá navzájem a kočí si nebyl jist ničím jiným než svými koňmi; pokud jde o tato zvířata, mohl s čistým svědomím přísahat na Starý i Nový Zákon, že té cesty nejsou schopna.

„Ou!“ řekl kočí. „Tak už ou! Ještě jednou zatáhnete a jste nahoře; pak si jděte k čertu, dali jste mi až moc práce, abych vás na ten kopec vytáhl – Joe!“

„Co je!“ ozval se průvodčí.

„Kolik už je podle tebe hodin, Joe?“

„Nejméně jedenáct a deset minut.“

„Zatraceně!“ vykřikl rozmrzelý kočí. „A my nejsme ještě ani na Shooter's Hillu! Hije! Tak sebou hněte!“

Zatvrzelý kůň, přerušen bičem právě v nejrozhodnějším projevu odporu, trhl sebou náhle vpřed a ostatní tři koně se pohnuli s ním. Znovu se doverský dostavník dal na těžkou cestu vpřed, zatím co vysoké boty cestujících šlapaly bláto po jeho boku. Cestující zůstali stát, když dostavník zastavil, a vůbec se drželi blízko něho. Kdyby se byl někdo z těch tří osmělil navrhnout druhému, aby šli kousek napřed do mlhy a temnoty, byl by se vydal v nebezpečí, že bude okamžitě zastřelen jako silniční lupič.

Posledním vypětím vyjel konečně dostavník na vrchol kopce. Koně zastavili, aby nabrali dech, a průvodčí seskočil, aby na jízdu s kopce upevnil brzdu a aby cestujícím, kteří opět mohli nasednout, otevřel dvířka dostavníku.

„Tiše, Joe!“ zvolal kočí varovným hlasem, shlížeje s kozlíku.

„Co žes to říkal, Tome?“

Oba naslouchali.

„Říkám, že za námi jede klusem kůň, Joe.“

„A já zas říkám, že ten kůň jede tryskem,“ řekl na to průvodčí, pustil dvířka a hbitě vystoupil na svoje místo. „Pánové! Všechny vás volám ve jménu krále!“

Když chvatně pronesl toto zapřísahání, natáhl spoušť hákovnice a postavil se do střehu.

Cestující, o němž hovoří toto vyprávění, byl již na schůdcích dostavníku a vstupoval dovnitř; další dva cestující byli těsně za ním a chystali se též vystoupit. Zůstal stát na schůdku, napůl již v dostavníku, napůl venku; a oni zůstali na silnici pod ním. Všichni pohlíželi z kočího na průvodčího, z průvodčího na kočího a naslouchali. Kočí se díval za sebe, ohlížel se i průvodčí, a dokonce také vzdorovitý náruční kůň zastříhal ušima a ohlédl se, aniž projevil odpor.

Ticho, jež nastalo po všem drkotání a vrzání dostavníku, přidalo se k tichosti noci, a tak nastalo ticho vskutku hluboké. Oddechování koní přenášelo jakési chvění na dostavník, jenž jako by byl všecek vzrušen. Srdce cestujících tloukla dost a dost hlasitě, aby je snad

bylo i slyšet; ať už to bylo jakkoli, dával ten ztišený okamžik zcela slyšitelný výraz lidem, kteří ztratili dech, kteří dech zatajovali a kterým se samým očekáváním zrychlil tep krve v žilách.

Dusot pádícího koně se rychle a prudce blížil po svahu vzhůru.

„Ou!“ zvolal průvodčí z plna hrdla. „Vy tam! Stát! Začnu střílet!“

Dusot kopyt se znenáhla zmírnil, a zatím co bylo slyšet cákání a klopýtání, ozval se z mlhy mužský hlas: „Je to doverský dostavník?“

„Co je vám do toho?“ odpověděl průvodčí. „Co jste zač?“

„Je to doverský dostavník?“

„Proč to chcete vědět?“

„Jestli je to doverský dostavník, chci mluvit s jedním cestujícím.“

„S kterým?“

„S panem Jarvisem Lorrym.“

Na cestujícím, o němž tu píšeme, bylo okamžitě znát, že je to jeho jméno. Průvodčí, kočí i dva ostatní cestující se na něj nedůvěřivě zadívali.

„Zůstaňte, kde jste,“ zvolal průvodčí směrem k hlasu v mlze, „protože kdybych se náhodou spletl, za vašeho života už by se to nedalo napravit. Pán jménem Lorry ať se ozve.“

„Co se děje!“ pravil cestující a hlas se mu mírně chvěl. „Kdo mě hledá? Je to Jerry?“

(„Jestli je to Jerry, tak se mi Jerryho hlas vůbec nelíbí,“ bručel si pro sebe průvodčí. „Ten Jerry je hrubší, než je mi po chuti.“)

„Ano, pane Lorry.“

„Co se děje?“

„Posílají vám nějakou zprávu. T. a společníci.“

„Znám toho posla, průvodčí,“ pravil pan Lorry, zatím co sestupoval na silnici, podporován spíše úspěchaně než zdvořile oběma cestujícími, kteří hned nato vnikli do dostavníku, zavřeli dveře a vytáhli okno. „Může přijít blíž, není se čeho bát.“

„To taky doufám, ale moc si tím jist nejsem,“ zabručel průvodčí nevrle sám k sobě. „Tak co, vy tam!“

„A co vy!“ řekl na to Jerry ještě drsněji než dříve.

„Pojedte blíž, ale krokem, rozuměl jste? A jestli máte u sedla bambitky, tak se k nim rukama moc nepřibližujte. Protože mně moc snadno ujede ruka, a když mi ujede, tak zpod ní létá olovo. Tak se ukažte, ať se na vás podíváme.“

Obrys koně a jezdce se zvolna vynořil z vířící mlhy a přiblížil se k boku dostavníku, kde stál cestující. Jezdec se sklonil, vzhlédl k průvodčímu a podal cestujícímu složený kus papíru. Jezdcův kůň byl všecek udýchán a oba byli pokryti blátem od koňových podkov po jezdcův klobouk.

„Průvodčí!“ pravil cestující klidným, obchodnický důvěrným hlasem.

S pravicí na pažbě pozvednuté hákovnice, s levicí na její hlavni a hledě na jezdce, odpověděl obezřetný průvodčí krátce: „Ano, pane.“

„Nemusíte mít žádné obavy. Jsem z Tellsonovy banky. Jistě znáte Tellsonovu banku v Londýně. Jedu za obchodními záležitostmi do Paříže. Dám vám spopitné. Mohu si to přechíst?“

„Ale pospěšte si, pane.“

Rozevřel papír pod svítilnou dostavníku a četl – nejdříve pro sebe a pak nahlas: „Počkejte v Doveru na slečnu. Tak vidíte, průvodčí, že to nebylo dlouhé. Moje odpověď zní, Jerry: ‚VRÁCEN ŽIVOTU!‘“

Jerry sebou pohnul v sedle. „To je mi proklatě divná odpověď,“ řekl už hodně drsně.

„Řekněte jim tu odpověď a oni už pochopí, že jsem tohle dostal, a to zrovna tak, jako bych jim napsal. Tak ať dobře dojedete zpátky. Dobrou noc.“

Po těch slovech otevřel cestující dvířka dostavníku a vstoupil; vůbec mu už při tom nepomáhali jeho spolucestující, kteří spěšně skryli svoje hodinky a peněženky do vysokých bot a předstírali nyní, že spí. Když si tak počínali, neměli nic jiného na mysli, než vyhnout se nebezpečí, že by musili jednat jinak.

Dostavník se jal drkotat dál, a když nyní začal sjíždět, těsně jej obléhala mlha čím dál hustší. Průvodčí brzy pak uložil hákovnici zpátky do truhly, a když obhlédl ostatní její obsah a podíval se i na pistole, jež měl za pasem, ohlédl se po další, menší truhle pod svým sedadlem, kde bylo kovářské náradí, několik pochodní a křesadlo. Byl tím vším zaopatřen pro případ, že by prudkým nárazem větru zhasly svítilny, jak se vskutku často stávalo; stačilo pak zavřít se v dostavníku, dát pozor, aby jiskry z křesadla nepadly do slámy, a v pěti minutách (když štěstí přálo) poměrně snadno a bezpečně zapálit nové světlo.

„Tome!“ ozvalo se potichu přes střechu dostavníku.

„Co je, Joe.“

„Slyšels ten vzkaz?“

„Slyšel, Joe.“

„Řeklo ti to něco, Tome?“

„Vůbec nic, Joe.“

„Tak jsme na tom oba stejně,“ hloubavě si pro sebe řekl průvodčí, „protože mně to řeklo zrovna tolik.“

Když Jerry zatím zůstal sám v mlze a temnotě, seskočil na silnici nejen proto, aby ulevil zchvácenému koni, nýbrž aby také setřel bláto s tváře a setřásl vodu se střechy klobouku, kde se jí nashromáždilo snad na dva litry. Když tu tak postál, maje uzdu přehozenu přes zablácenou paži, až do chvíle, kdy už nebylo slyšet kola dostavníku a kdy se noc opět ztišila, dal se pěšky na zpáteční cestu po svahu dolů.

„Po tom letu od samého Temple Baru nebudu se moc spoléhat, stará, na tvoje přední nohy a dám ti pokoj, dokud zas nebudeme na rovině,“ pravil ten drsný posel, pohlížeje na svou kobylu. „Vrácen životu!“ To je proklatě divná zpráva. Moc takových návratů by se ti zrovna teď nehodilo, Jerry! To ti tedy povídám! Vedlo by se ti proklatě zle, Jerry, kdyby z takových návratů k životu byla teď najednou móda!“

Kapitola třetí

Noční stíny

Je to podivná věc, když na to člověk myslí, že všechny lidské bytosti jsou jedna druhé hlubokým tajemstvím a záhadou. A jaké je to slavnostní zamyšlení, když tak vejdu do velikého města a pomyslím, že každý z těch temně seskupených domů skrývá svoje tajemství; že každý pokoj v každém domě skrývá svoje tajemství; že každé z těch srdcí, jež tlukou v statisících prsou tam bytujících, je aspoň některou svou myšlenkou tajemstvím i srdci nejbližšímu! Je v tom až děsivost, blízká samé smrti. Ještě jsem ani neobrátil list této drahé, milované knihy a marná je už naděje, že ji dočtu celou. Nebude mi již dovoleno nahlédnout do hlubin nezbadatelných vod, v nichž jsem při náhlém záblesku světla postřehl pohřbené poklady a mnohé jiné věci, stížené zátopou. Bylo určeno, že se kniha, sotva jsem dočetl jednu jedinou stránku, navždy a na věčnost uzavře. Bylo určeno, že se vody pokryjí věčným ledem, zatím co světlo bude ještě tančit po jejich hladině, a já zůstanu stát nevědomý na březích. Přítel je mrtev, bližní je mrtev, má milovaná, miláček duše mé, je mrtva; samo neúprosné sebeupevňování a trvání tajemství bylo vždy v této bytosti a já též to tajemství ponesu v sobě až po sám konec života. Je snad na kterémkoli hřbitově tohoto města, jímž procházím, nějaký spáč nevyzpytatelnější, než jsou pro mne ve své nejvnitřnější podstatě jeho živí obyvatelé, než já jsem pro ně?

Pokud jde o toto přirozené a nezczitelné dědictví, byl na tom jízdní posel právě tak jako král, jako ministerský předseda, jako nejbohatší londýnský obchodník. Tak tomu bylo i s třemi cestujícími, zavřenými v těsném prostoru drkotajícího starého dostavníku; byli jeden druhému tajemstvím tak úplným, jako by každý zvlášť jel ve vlastním kočáře, jenž by byl tažen šestispřežím, nebo ve vlastním

kočáře, který by táhlo šedesát koní, a jako by mezi nimi leželo celé hrabství.

Posel se vracel klidným klusem, dost často zastavoval v hospodách, aby se napil, ale projevoval zřejmý sklon k mlčenlivosti a klobouk nechával stažen hluboko přes oči. Jeho oči se k této ozdobě hlavy dobře hodily, neboť byly mělce černé, bez hloubky v barvě i v tvaru, a postaveny až příliš blízko jedno od druhého – jako by se každé oko bálo, že bude při něčem přistiženo, jestliže se příliš vzdálí. Měly jakýsi podlý výraz pod tím starým kloboukem, který se podobal třírohému plivátku, a nad vlněným šálem, ovinutým kolem hrdla i brady, jenž spadal jezdcí až ke kolenům. Když zastavil, aby se napil, poodhrnul šál levicí vždy jen na ten okamžik, kdy pravicí do sebe lil nápoj; jakmile dopil, opět se zahalil.

„Ne, ne, Jerry!“ hovořil posel k sobě, vrací se za jízdy stále k témuž předmětu. „To by se ti vůbec nehodilo, Jerry. Jako počestnému obchodníku, Jerry, vůbec by se ti nic takového nehodilo pro tvoje řemeslo! Vrácen –! Ať puknu, jestli si nemyslím, že asi něco pil!“

Zpráva ho tak udivila, že se několikrát cítil nucen sejmout klobouk a poškrabat se na hlavě. Až na temeno, jež bylo hrbolatě lysé, měl hlavu pokrytu tuhými černými vlasy, které naježeně stály a vpředu rostly takřka až k širokému, tupému nosu. Tolik se to podobalo kovářské práci a o tolik to bylo podobnější vrcholku zdi, hustě posázené hřeby, než vlasaté lidské hlavě, že by se ho byl patrně při hře na žábu zalekl i nejlepší skokan a odmítl by ho přeskočit jako člověka pro tuhle hru ze všech nejnebezpečnějšího.

Zatím co se tak klusem vracel zpět se zprávou, kterou měl odevzdat nočnímu hlídači v budce před vraty Tellsonovy banky u Temple Baru, jenž ji pak měl dát dál vyšším pánům uvnitř, noční stíny nabývaly před ním tvarů, jež se rodily z té zprávy, a pro kobylu zas nabývaly takových tvarů, jaké se rodily z jejích osobních důvodů nepokoje. Zdá se, že těch důvodů bylo hodně, neboť se plašila před každým stínem.

V téže době dostavník drkotal, otřásal se, rachotil a poskakoval dál na své únavné cestě, maje uvnitř tři nevyzpytatelné cestující. I těm se stíny noci ukazovaly v podobách, jež jim dávaly jejich ospalé oči a roztěkané myšlenky.

Největší úlohu měla v dostavníku Tellsonova banka. Jak se bankéřský cestující – s paží zavěšenou do koženého poutka, jež se ze všech sil namáhalo zadržet jej, aby nenarážel na souseda, a vracelo jej do jeho vlastního kouta, kdykoli sebou dostavník poněkud víc otřásl – kolébal ze strany na stranu s očima napůl zavřenýma, okénka dostavníku, jeho lampy, potemněle zářící skrze ně, a hranatý ranec, jemuž se podobal protějščí cestující, to všechno se proměňovalo v banku, jež dělala strašlivé obchody. Lomoz postrojů, to byl cinkot peněz, a v pěti minutách bylo proplaceno tolik směnek, že ani Tellsonova banka se všemi svými zahraničními i domácími styky nevyplatila nikdy tak mnoho ani v čase třikrát delším. Pak se před cestujícím otevřely podzemní bezpečnostní sklepy Tellsonovy banky se všemi skrytými cennostmi, o nichž věděl (a nevěděl o těch věcech málo), sestoupil tam s velikými klíči a slabě hořící svíčkou a shledal, že všechno je tu bezpečně a s jistotou v pořádku i klidu, jak to naposled viděl.

Přestože však takřka ustavičně viděl před sebou banku a cítil kolem sebe dostavník (a to jaksi zmateně jako přítomnost bolesti pod účinky uspávacího prostředku), přece v něm po celou noc neustávaly proudit ještě jiné dojmy. Chystal se vykopat kohosi z hrobu.

Která z mnoha tváří, jež se mu zjevovaly, je pravá tvář onoho pohřbeného, to noční stíny neurčovaly; ale všechno to byly tváře pětáctyřicetiletého muže, jež se lišily především vášněmi, jež vyjadřovaly, a příšerností své zpustošenosti a zemdenosti. Střídala se tu pýcha, pohrdání, vzdor, zatvrzelost, poníženost i nárek; a právě tak se střídaly propadlé tváře, mrtvolná barva pleti, vyhublé ruce i celé postavy. Avšak tvář byla v hlavních obrysech vskutku tváří a všechny hlavy byly předčasně šedivé. Stokrát se tázal dřímající cestující svého přízraku:

„Jak dlouho pohřben?“

Odpověď byla vždy táž: „Takřka osmnáct let.“

„Vzdal jste se už veškeré naděje, že budete vykopán?“

„Dávno.“

„Víte o tom, že jste vrácen životu?“

„Řekli mi to.“

„Doufám, že se vám chce žít?“

„Ani nevím.“

„Mám vám ji ukázat? Přijdete se na ni podívat?“

Na tuto otázku zněly odpovědi různé i protichůdně. Někdy odpověděl zlomený hlas: „Počkejte s tím! Byla by to má smrt, kdybych ji spatřil příliš brzy.“ Někdy zas to byla odpověď něžně skropená slzami a pak zněla: „Dovedte mě k ní.“ A jindy to byla odpověď vylekaná a udivená, jež zněla: „Neznám ji. Nechápu.“

Po takovém pomyslném rozhovoru začal cestující v svých představách kopat, znovu a znovu kopat – chvíli lopatou, pak zas velkým klíčem, pak holýma rukama – aby tu ubohou bytost dostal na světlo. Když konečně byla vyhrabána, s hlínou nalepenou na tváři a ve vlasech, opět se náhle rozpadala v prach. Tu cestující procítal a otvíral okno, aby dovolil skutečnosti mlhy a deště dotknout se své tváře.

Avšak i tehdy, když se otevřenýma očima díval do mlhy a deště na pohybující se pruh světla, jež vrhaly svítilny, na živý plot, ubíhající trhavě po straně silnice, i tehdy ty noční stíny vně dostavníku vpadaly do nočních stínů uvnitř. Skutečný bankéřský dům u Temple Baru, skutečné záležitosti uplynulého dne, skutečné bezpečnostní sklepy, skutečný rychlý posel, kterého za ním vyslali, skutečná zpráva, kterou přikázal vyřídit, to vše tu bylo. Ze samého středu všech těch věcí vyvstávala přízračná tvář a on ji opět oslovoval:

„Jak dlouho pohřben?“

„Takřka osmnáct let.“

„Doufám, že se vám chce žít?“

„Ani nevím.“

Kopal, znovu a znovu kopal, až mu netrpělivý pohyb některého z dalších dvou cestujících připomněl, že má zavřít okno; tu zas provlekl paži koženým poutkem a jal se přemýšlet o těch dvou dřímajících postavách, dokud se mu nevytratily z mysli a dokud se opět nevrátil do banky a k hrobu.

„Jak dlouho pohřben?“

„Takřka osmnáct let.“

„Vzdal jste se tedy už veškeré naděje, že vyjdete na světlo?“

„Dávno.“

Ještě slyšel znavený cestující ta slova, jako by byla bývala právě vyslovena – tak jasně je slyšel, že žádná jiná slova v životě neslyšel jasněji – když tu náhle procitl k vědomí, spatřil denní světlo a zjistil, že stíny noci jsou ty tam.

Spustil okno a pohlédl na vycházející slunce. Ležel tu pruh zora-ného pole, na němž stál pluh tam, kde byl včera večer zanechán, když koně byli vypřaženi; a vzadu stál tichý mladý les, kde na stro-mech zůstalo ještě mnoho zahnědlého a nazlátlého listí. Přestože půda byla studená a vlhká, obloha byla čistá a slunce vycházelo jasné, něžné a krásné.

„Osmnáct let!“ pravil cestující, pohlížeje na slunce. „Dobrotivý stvořiteli dne! Být po osmnáct let za živa pohřben!“

Kapitola čtvrtá

Příprava

Když se konečně dostavníku podařilo dojet za dopoledních hodin do Doveru, vrchní číšník „Hotelu u krále Jiřího“ otevřel po svém zvyku jeho dvířka. Učinil tak pohybem velmi obřadným, neboť zimní cesta dostavníkem z Londýna, to byl výkon, ke kterému bylo nutno dobrodružnému cestujícímu blahopřát.

Zbyl tu už jen jeden dobrodružný cestující, kterému bylo možno blahopřát, neboť dva další už cestou vystoupili. Zatuchlý vnitřek dostavníku s vlhkou a špinavou slámou, se svým nepříjemným zápachem a temnotou podobal se spíše nějaké větší psí boudě. Cestující, pan Lorry, když se tak dostával ven, ověšen slámou, zabalen do huňaté pokrývky, s měkkým kloboukem na hlavě a se zabláčenýma nohama, podobal se spíše nějakému většímu psovi.

„Pojede zítra nějaká poštovní loď do Calais?“

„Jestli vydrží počasí a bude dost příznivý vítr, tak ano, pane. Nejlepší příliv bude asi ve dvě odpoledne. Přejete si lůžko, pane?“

„Půjdu si lehnout až večer; ale připravte mi pokoj a pošlete mi holiče.“

„Potom snídani? K službám, pane. Tudy, prosím. Uved'te pána do dvojky! Pánova zavazadla a horkou vodu do dvojky. Pomozte pánovi ve dvojce zout boty. (Máte tam zatopeno zámořským uhlím, pane.) Pošlete holiče do dvojky. Tak hněte sebou, poslužte ve dvojce!“

Poněvadž pokoj číslo dvě byl vždy určen cestujícím z dostavníku a poněvadž cestující z dostavníku byli vždy od paty k hlavě důkladně zabalení, měl tento pokoj zvláštní přitažlivost pro domácí lidi od „Krále Jiřího“: přestože tam vídali vstupovat jen jeden druh lidí, vídali odtamtud vycházet všechny lidské druhy a odrůdy. A tak další číšník, dva vrátní, několik služebných i sama paní domu postávali

na různých místech chodby mezi dvojkou a jídelnou, když tudy procházel cestou k snídani šedesátiletý pán, slušně oblečený v hnědých šatech, hodně už obnošených, avšak dobře vyžehlených, s velkými manžetami na rukávech a s velkými chlopněmi na kapsách.

Toho dopoledne nebyl v jídelně nikdo jiný než pán v hnědých šatech. Postavili mu stůl ke krbu, a když tu tak v naprostém klidu seděl, lehce ozařován ohněm, a čekal na jídlo, vypadalo to takřka, jako by někdo měl začít malovat jeho podobiznu.

Zdál se být velmi spořádaný a metodický, když tak měl obě ruce položeny na kolenou a z jeho vesty s velkými chlopněmi zvučně zaznívaly tikající hodinky, jež jako by vyzývavě připomínaly svou vážnost a trvalost před lehkovážností a prchavostí cíleho ohně. Měl hezké nohy a zřejmě byl na ně trochu ješitný, neboť hnědé punčochy, jemně pletené, přiléhaly k nim pevně a hladce; i jeho střevice se sponkami, třebaže jednoduché, byly velmi úhledné. Měl jakousi podivnou světlou zvlněnou paruku, jež velmi těsně přiléhala k hlavě; i když nutno předpokládat, že tato paruka byla z vlasů, vypadala jako upředena z hedvábných nebo skleněných vláken. Jeho košile, ačkoli ne tak jemná jako jeho punčochy, byla bílá jako hřebeny vln, jež se tříštily na blízkém pobřeží, nebo jako daleké plachty, jiskřící v slunečním svitu na moři. V jeho tváři, svým výrazem ztlumené a zklidněné, přece jen pod úhlednou parukou zářila dvojice vlahých, jasných očí, které jistě daly v minulosti svému majiteli hodně práce, aby je vycvičil ve vážném a zdrženlivém výrazu, vhodném pro Tellsonovu banku. Jeho pleť měla zdravou barvu a na jeho tváři, byť zvrásněné, nebylo žádných stop ustaranosti. Snad proto, že se svobodní prokuristé Tellsonovy banky zaměstnávali především starostmi jiných lidí; a snad proto, že se starosti z druhé ruky, podobné jako šaty z druhé ruky, lehčeji oblékají i svlékají.

Aby se už úplně podobal člověku, jenž je právě malován, sklonil pan Lorry hlavu a usnul. Procitl, když mu přinesli snídani, a když si pak přisunul židli blíž, řekl číšníkovi:

„Připravte, prosím, pokoj pro mladou dámu, která sem dnes přijede. Bude se patrně ptát po panu Jarvisovi Lorrym nebo možná jen po pánovi z Tellsonovy banky. Hned mi dejte vědět.“

„Ano, pane. Račte být z londýnské Tellsonovy banky?“

„Ano.“

„My tu máme často čest hostit pány z vašeho podniku, když jezdí tam a zpátky mezi Londýnem a Paříží. Hodně se cestuje u té Tellsonovy banky.“

„Ano. Jsme zrovna tak podnik francouzský jako anglický.“

„Samozřejmě, pane. Ale vy sám moc často necestujete?“

„V posledních letech už ne. Je tomu patnáct let, co jsme – co jsem se naposled vrátil z Francie.“

„Skutečně? To tedy bylo dřív, než jsem tu začal sloužit. Dřív, než jsme tu vůbec byli. ‚Král Jiří‘ patřil tenkrát někomu jinému, pane.“

„Pamatuji se.“

„Ale vsadil bych na to hodně, pane, že taková banka jako Tellson a spol. kvetla ne před patnácti, ale už před padesáti lety.“

„Můžete to ztrojnásobit, můžete říci před sto padesáti lety a nebudete daleko od pravdy.“

„Je to možné, pane!“

Když pak číšník poodstupoval od stolu, našpulil udiveně ústa, vyvalil oči, přehodil si ubrousek z pravého předloktí na levé, postavil se do pohodlného postoje a jal se jako z nějaké observatoře nebo hlásné věže přihlížet, jak host jí a pije. Tak už to od nepaměti dělají číšníci všech věků.

Když pan Lorry dojedl snídani, vyšel se projít na pobřeží. Městečko Dover s úzkými a křivolakými uličkami uchýlilo se dál od břehu a skrylo hlavu za křídové útesy jako nějaký přímořský pštros. Pobřeží bylo tu pustinou s mořskými vlnami mezi kamením, jež se divoce převalovaly, moře si tu počínalo, jak chtělo, a nechtělo nic jiného než ničit. Bouřlivě útočilo na město, rozbíhalo se divoce proti útesům a šíleně dotíralo na pobřeží. Vzduch mezi domy tak silně páchl rybinou,

až se bylo možno domnívat, že ryby stížené nevolností chodí se sem procházet právě tak, jako lidé, kterým není dobře, chodí se projít k moři. Trochu se v tom městě rybařilo a hodně se tu lidé procházivali za noci a hledívali k moři, zvláště tehdy, když se příliv blížil vrcholu. Drobní obchodníci, kteří naprosto nic nedělali, nevysvětlitelně náhle zjišťovali, že mají veliká jmění, a bylo pozoruhodné, že lidé těžko snášeli v sousedství lampáře.

Když se den začal naklánět k večeru a když se vzduch, jenž byl chvílemi tak čistý, že bylo vidět francouzské pobřeží, naplnil opět parami a mlhou, myšlenky pana Lorryho jako by se též začaly kalit. Jakmile se setmělo a jakmile usedl před krbem v jídelně, očekávaje večeri, jako očekával snídani, začal v duchu pilně kopat, kopat a kopat v hořícím žhavém uhlí.

Láhev dobrého červeného vína po večeri nemůže takovému člověku, jenž kope v žhavém uhlí, vůbec uškodit, leč že má sklon odvést ho od práce. Už dlouhou chvíli pan Lorry jen lenivě seděl a nalil si právě poslední skleničku vína s takovým výrazem naprostého uspokojení, jaké jen lze očekávat u staršího pána se svěží pletí, jenž právě dopíjí láhev, když tu se z úzké ulice ozval rachot kol a vdrkotal pak na hotelový dvůr.

Postavil sklenici zpět, aniž se napil. „To je slečna!“ řekl.

V několika málo minutách vešel číšník a ohlásil, že z Londýna přijela slečna Manettová a že by byla šťastna, kdyby mohla hovořit s pánem z Tellsonovy banky.

„Tak brzy?“

Slečna Manettová jedla už trochu cestou, teď už nechce nic a přeje si jen velmi naléhavě promluvit okamžitě s pánem z Tellsonovy banky, jestliže mu to bude příjemno a vhod.

Pánovi z Tellsonovy banky nezbývalo tedy nic jiného než vyprázdnit s výrazem netečné odevzdanosti poslední skleničku, uhladit si nad ušima podivnou světlou paruku a jít za číšníkem do pokoje slečny Manettové. Byl to veliký temný pokoj, pohřebně

vybavený černým polštářovaným nábytkem a naplněný těžkými černými stoly. Tak dlouho byly leštěny, až se dvě štíhlé svíce, postavené na stole uprostřed pokoje, teskně odrážely na všech těch deskách; jako by právě tyto svíce byly tu pohřbeny v hlubokých hrobech z černého mahagonu a jako by od nich, dokud nebudou vykopány, nebylo možno očekávat žádné světlo, jež by stálo za řeč.

Temnotu pokoje bylo tak nesnadno proniknout, že pan Lorry, tápaje po prošlapaném tureckém koberci a domnívaje se, že slečna Manettová je zatím v některé přilehlé místnosti, došel až k oněm dvěma vysokým svícím a pak teprve spatřil, jak ho u stolu mezi svícemi a krbem očekává mladá dáma, ne starší než sedmnáct let, oblečená v jezdeckém plášti a dosud držící v ruce za stužky cestovní slaměný klobouk. Když spočinul pohledem na nevelké, štíhlé, hezké postavě, na množství zlatých vlasů, na dvojici modrých očí a na čele, jež projevovalo neobyčejnou schopnost (uváží-li se, jak bylo mladičké a hladké) vraštit se a zvedat do výrazu, jenž nebyl zcela výrazem zmatku, údivu, plachosti nebo jen bystře soustředěné pozornosti, přestože to všechno v sobě zahrnoval – když na těchto věcech spočíval pohledem, náhle se před ním vynořila živá podobnost s dítětem, jež držel na ruku při plavbě přes týž průliv kdysi dávno za mrazivého počasí, zatím co hustě padaly kroupy a moře se bouřlivě vlnilo. Vzpomínka odvanula jako dech po povrchu velikého zrcadla, které bylo vzadu za ní a na jehož rámu jakési nemocniční procesí černošských kupidů, z nichž někteří byli bez hlavy a všichni mrzácci, nabízelo v černých košících ovoce z krajin kolem Mrtvého moře černým božským bytostem ženského rodu – a pan Lorry se před slečnou Manettovou obřadně uklonil.

„Posadte se, prosím.“ Pravila to velmi jasným a příjemným mladým hlasem, v němž bylo něco málo cizího přízvuku, ale vskutku jen velmi málo.

„Líbám vaši ruku, slečno,“ pravil pan Lorry s dvorností dávných časů, opět se uklonil a usedl.

„Dostala jsem včera dopis z banky, v němž mi píší, že dostali zprávu – že učinili objev –“

„Na slově nezáleží, slečno; je lhostejno, jak to řeknete.“

„– týkající se nevelkého majetku mého ubohého otce, kterého jsem nikdy nespatriila – který je tak dlouho mrtev –“

Pan Lorry se pohnul v křesle a vrhl ustaraný pohled na nemocniční procesí černošských kupidů. Jako kdyby právě oni mohli komukoli poskytnout ze svých nesmyslných košíků nějakou pomoc!

„– a z toho důvodu je prý nutno, abych odjela do Paříže a setkala se tam s pánem z banky, jenž je tak laskav a z téhož důvodu tam odjíždí.“

„To jsem já.“

„Myslila jsem si, že to tak je.“

Udělala před ním poklonku (pokrčila trochu kolena a kývla hlavou oním dávným způsobem, jímž se tehdy mladé dámy klaněly), chtějíc mu tak vyjádřit, že uznává, o co je starší a moudřejší než ona sama. Znovu se jí uklonil.

„Odpověděla jsem do banky, že tedy pojedou do Francie, jestliže to pokládají za nezbytné ti, kteří se v těch věcech vyznají a kteří jsou mi laskavými rádci, a že bych byla jako sirotek bez přátel, kteří by mě mohli doprovázet, velmi zavázána, kdyby mě onen ctihodný pán mohl vzít na dobu cesty pod svou ochranu. Tento pán již odjel z Londýna, ale byl za ním, pokud vím, vyslán posel s prosbou, aby byl tak laskav a počkal zde na mne.“

„Byl jsem šťasten,“ pravil pan Lorry, „když mě tím úkolem pověřili. Budu ještě šťastnější, až jej budu moci vykonat.“

„Velmi vám děkuji, pane. Jsem vám velmi vděčna. Psali mi z banky, že mi zmíněný pán vysvětlí podrobnosti celé záležitosti, a mám se prý připravit na to, že to budou podrobnosti překvapujícího rázu. Připravila jsem se na to, jak jsem uměla nejlépe, a jsem přirozeně velmi dychtíva vědět, o jakou věc jde.“

„Přirozeně,“ pravil pan Lorry. „Ano – jak bych –“

Když si opět nad ušima přihladil světlou kadeřavou paruku, řekl po odmlce:

„Je velmi těžké začít.“

Nezačal, ale setkal se ve své nerozhodnosti s jejím pohledem. Mladé čelo se pozvedlo a vzalo na sebe onen svůj jedinečný výraz – vedle své jedinečnosti byl i hezký a pro ni příznačný – a pozvedla ruku, jako by tím bezděčným pohybem chtěla zachytit nebo pozastavit nějaký míjející stín.

„Neviděli jsme se spolu nikdy dříve?“

„Viděli jsme se snad?“ Pan Lorry rozevřel ruce, napřáhl je před sebe a zamítavě se při tom usmál.

Zatím co zamýšleně usedala do křesla, u něhož do té chvíle stála, prohloubil se její výraz mezi obočími a nad žensky drobným nosem, jehož obrys měl veškeru jemnost a krásu. Pozoroval ji v jejím zamýšlení, a jakmile pak zvedla oči, pokračoval:

„Domnívám se, slečno Manettová, že bude nejlépe, jestliže vás budu ve vaší adoptivní zemi oslovovat tak, jak oslovujeme mladé anglické dámy.“

„Jak si přejete, pane.“

„Jsem obchodník, slečno Manettová. Byl jsem pověřen obchodní záležitostí. Až vám teď o ní budu hovořit, nepokládejte mě za nic víc než za pouhý mluvící nástroj – nejsem opravdu o mnoho víc. Když tedy dovolíte, povím vám teď příběh jednoho z našich zákazníků.“

„Příběh!“

Zřejmě se úmyslně zmýlil v slově, jež opakovala, když hned pak spěšně dodal: „Ano, jde o našeho zákazníka; ty, kteří jsou s námi ve spojení, nazýváme obvykle v bankéřském podnikání našimi zákazníky. Byl to Francouz, učenec; člověk velmi vzdělaný – lékař.“

„Nebyl z Beauvais?“

„Ale ano, z Beauvais. Jako pan Manette, váš otec, byl i tento pán z Beauvais. Jako pan Manette, váš otec, byl též velmi proslulý v Paříži. Měl jsem čest seznámit se tam s ním. Byly to styky obchodní, avšak

důvěrné. Byl jsem tehdy v naší francouzské odbočce a měl jsem – ach, dlouhých dvacet let!“

„Tehdy, říkáte – smím se zeptat, kdy to bylo?“

„Hovořím, slečno, o době před dvaceti lety. Oženil se – s anglickou dámou – a já byl jedním z jeho plnomocníků. Jako mnoho Francouzů a francouzských rodin svěřil i on všechny svoje záležitosti Tellsonově bance. Mám a měl jsem plnou moc toho nebo onoho druhu od mnoha našich zákazníků. Jsou to jen obchodní vztahy, slečno; nejde o žádné přátelství, o žádný vztah osobní, o nic, čeho by bylo účastno srdce. Za svého obchodnického života přecházel jsem od jednoho zákazníka k druhému, jako přecházím i nyní; nemám zkrátka žádné city; jsem pouhý nástroj. Abych tedy pokračoval –“

„Ale to je přece příběh mého otce, pane; a začínám se již domnívat,“ – podivně ztvrdnuvší čelo se velmi důrazně naklonilo k němu – „že vy jste mě přivezl do Anglie, když jsem osiřela po smrti své matky, jež přežila otce o pouhé dva roky. Jsem si takřka jista, že jste to byl vy.“

Pan Lorry se ujal váhavé drobné ruky, jež se důvěřivě napřáhla k jeho ruce, a s jakousi obřadností ji přitiskl k rtům. Doprovodil pak mladou dámu opět k jejímu křeslu, a opíraje se levicí o opěradlo křesla, pravou rukou pak přejížděje bradu, upravuje paruku nad ušima, zdůrazňuje svoje slova, shlížel dolů na její tvář a ona vzhlížela k němu.

„Byl jsem to já, slečno Manettová. Uvážíte-li, že jsem vás od té doby již nespatriil, poznáte z toho, jak pravdivě jsem právě teď mluvil, když jsem vám říkal, že ve mně není žádný cit a že všechny moje vztahy s bližními jsou vztahy jen a jen obchodní. Nikoli; od té doby jste byla svěřenkou Tellsonovy banky a já byl zaměstnán jinými záležitostmi tohoto podniku. City! Nemám na ně čas, nemám k nim žádnou příležitost. Všechn čas svého života trávím otáčením obrovského peněžního žentouru.“

Když takto podivně popsal svoje každodenní zaměstnání, přihladil si pan Lorry oběma rukama svou světlou paruku (což bylo

naprosto zbytečné, neboť nic nemohlo být uhlazenější než její zářivý povrch) a opět se postavil jako dříve.

„Až potud, slečno (jak jste poznamenala), byl to příběh vašeho oplakávaného otce. Teď však přijde něco jiného. Kdyby nebyl váš otec zemřel, jak se tehdy stalo – nestrachujte se! Jak jste se ulekla!“

Vskutku se ulekla. A oběma rukama jej uchopila za zápěstí.

„Prosím,“ pravil pan Lorry konejšivě, zatím co zvedl levici z opěradla křesla a položil ji na rozechvělé prsty, které jej prosebně svíraly, „prosím, utište se – jde o obchodní záležitost. Jak jsem tedy řekl –“

Její pohled ho tak znepokojil, že ustal, těkavě se zamyslnil a pak teprve začal znovu:

„Jak jsem řekl, kdyby pan Manette nebyl zemřel, kdyby byl náhle a nehlučně zmizel, kdyby byl býval unesen, kdyby bylo bývalo tak snadno uhodnout, na jaké hrozné místo, přestože ho nestačil vypátrat ani nejbystřejší důvtip, kdyby byl měl nepřítele v jednom svém rodákovi, jenž měl výsadu, o níž, jak jsem sám tehdy viděl, báli se tam za průlivem mluvit i nejodvážnější lidé třeba jen šeptem, totiž výsadu, že mohl vyplňovat předem podepsané rozsudky a kohokoli tak odsoudit v zapomenutí žaláře na dobu jakkoli dlouhou, kdyby se byla jeho manželka obrátila s prosbami na samého krále, na královnu, na královský dvůr, na duchovenstvo o pouhou zprávu o něm, a to všechno marně – pak by příběh vašeho otce byl příběhem tohoto nešťastného muže, lékaře z Beauvais.“

„Snažně vás prosím, pane, povězte mi víc.“

„Povím. Chystám se povědět. Snesete to?“

„Snesu všechno, jen ne nejistotu, v níž mě v této chvíli ponecháváte.“

„Mluvíte klidně a vskutku jste klidná. To je správné!“ (Svým počínáním projevoval však mnohem méně uspokojení než svými slovy.) „Je to obchodní záležitost. Pohlížejte na to jako na obchodní záležitost – jako na záležitost, jež musí být projednána. Kdyby tedy

byla lékařova manželka, přestože žena veliké odvahy a statečnosti, nesmírně tím trpěla právě v době, kdy se jí mělo narodit dítě –“

„Byla to dcera, toto dítě?“

„Dcera. Je to – je to obchodní záležitost – neznepokojte se. Kdyby byla tato ubohá žena tak nesmírně trpěla před narozením svého dítěte, až by byla dospěla k rozhodnutí, že ušetří ubohé dítě jakéhokoli dědičného podílu na utrpení, jež sama poznala, a to tím, že je bude vychovávat v přesvědčení, že jeho otec je mrtev – – Ne, neklekejte! Proboha, proč přede mnou klekáte!“

„Abyste pověděl pravdu. Ach drahý, dobrý, soucitný pane, povězte pravdu!“

„Je to – je to obchodní záležitost. Uvádíte mě ve zmatek, a jak mohu projednat obchodní záležitost, jsem-li zmaten. Udržme si jasnou hlavu. Kdybyste mi teď mohla laskavě povědět, kolik je na příklad devětkrát devět pencí nebo kolik je šilinků v dvaceti librách, velmi by mi to dodalo odvahy. Tolik by se mi ulevilo v starostech o váš duševní stav.“

I když na jeho výzvu přímo neodpověděla, seděla nyní, když ji byl jemně pozvedl, tak klidně a její ruce, které jej nepřestaly svírat v zápěstí, se tak dalece utišily, že to pana Jarvise Lorryho poněkud upokojilo.

„Tak je to správné, tak je to správné. Statečnost! Jde o obchod! Čeká vás důležitá věc; velmi užitečná věc. Tak to tedy učinila s vámi vaše matka, slečno Manettová. A když pak zemřela – jistě hořem – nikdy do té chvíle neustavši v marném pátrání po vašem otci, zanechala vás zde dvouletou, abyste rozkvetla v kráse a štěstí a aby váš život nebyl zastíněn temným mrakem nejistoty, zda se otec již ve vězení utrápil či zda se tam stále trýzní po všechna ta dlouhá, vlekoucí se léta.“

Když říkal tato slova, pohlédl s obdivným soucitem na bohatství jejích zlatých vlasů; jako by si přitom sám pro sebe představoval, že mnohé z těchto vlasů mohly už zšednout.

„Víte sama, že vaši rodiče neměli žádný veliký majetek a že to, co měli, bylo určeno vaší matce a vám. Nenašly se žádné další peníze, ani nebyl objeven žádný další majetek; ale –“

Ucítil silnější stisk na svém zápěstí a zarazil se. Výraz na čele, jež tak obzvláště poutalo jeho pozornost a jež bylo nyní nehybné, prohloubil se ve výraz bolesti a děsu.

„Ale on sám – on sám byl nalezen. Žije. Je až příliš pravděpodobno, že se velmi změnil; je možno, že z něho zbývá pouhá troska; ale doufejme v nejlepší. Je přece jen živ. Ujali se vašeho otce v domě jeho bývalého sluhy v Paříži a tam právě jedeme; já, abych prokázal jeho totožnost; vy, abyste ho vrátila životu, lásce, povinnosti, abyste mu přichystala odpočinek a pohodlí.“

Její tělem proběhlo mrazivé zachvění, jež přešlo i do něho. Pravila tichým, zřetelným, zděšeným hlasem, jako by mluvila ze sna:

„Setkám se s jeho přízrakem! Bude to jeho přízrak – nikoli on!“

Pan Lorry mírně hladil ruce, jež svíraly jeho paži. „Ztište se, upokojte se! Ted' už to tedy víte. Ted' už víte to nejlepší i nejhorší z celé věci. Jste již na cestě k tomu ubohému muži, kterému tolik bylo ukřivděno, a bude-li příznivá plavba po moři i jízda po souši, budete brzy u něho.“

Týmž hlasem, jenž poklesl až k šepotu, opakovala: „Měla jsem volnost, byla jsem šťastna a jeho přízrak mě dosud nikdy nepronásledoval!“

„Jen ještě jednu věc,“ pravil pan Lorry důrazně, jak bylo třeba, měl-li si vynutit její pozornost, „byl nalezen pod jiným jménem a jeho vlastní jméno bylo buď dávno zapomenuto nebo utajováno. Bylo by horší než pouze zbytečně vyzvídat nyní, jaké to bylo jméno; bylo by horší než jen zbytečně pátrat nyní po tom, zda byl již po léta přehlížen a zapomenut nebo zda byl vědomě držěn ve vězení. Bylo by horší než zbytečně vůbec se na cokoli vyptávat, neboť by to bylo nebezpečné. Lépe bude nikde a žádným způsobem se o této

záležitosti nezmiňovat a odvézt jej – aspoň na čas – pryč z Francie. I já, přestože mám jako Angličan zaručenu bezpečnost, a dokonce i Tellsonova banka, ačkoli má důležitý podíl na francouzských úvěrech, vystříháme se jakékoli zmínky v té věci. Nemám u sebe ani útržek popsaného papíru, jenž by se týkal této záležitosti. Je to posláním naprosto tajné. Moje pověřovací listiny, poznámky i záznamy, to všechno je zahrnuto v jediné řádce: ‚Vrácen životu‘, jež může znamenat cokoli. Ale co je s vámi? Ani slovo neslyší! Slečno Manettová!“

Naprosto nehybná a němá, aniž se v křesle opřela, seděla tu, svírána jeho rukou, zcela otupělá; oči měla otevřeny a upřeny na něj, na čele pak jako by měla vyryt nebo vypálen onen poslední výraz. Tak pevně se držela jeho paže, že se bál vyprostit, aby jí neublížil; zavolal proto hlasitě o pomoc, aniž se pohnul z místa.

Jakási žena divokého vzhledu, na níž pan Lorry i při svém vzrušení postřehl, že je všecka rudá, že má zrzavé vlasy, že je oblečena v šatech jaksi neobyčejně přiléhavých a že má na hlavě prapodivný klobouk, podobný granátnickému věrteli, a to věrteli důkladných rozměrů, nebo velikému stiltonskému síru, vřítla se hned nato do pokoje, předběhnuvši hotelové služebnictvo, a brzy vyřešila otázku jeho odtržení od ubohé mladé dámy, a to tím způsobem, že mu položila svalnatou ruku na prsa a prudce ho odstrčila směrem k nejbližší stěně.

(„Tohle je jistě chlap!“ pomyslně si pan Lorry, zbaven dechu, v tomtéž okamžiku, kdy narazil na stěnu.)

„Tak hněte sebou!“ dala se ona postava do křiku, oslovujíc hotelové služebnictvo. „Proč nejdete opatřit, čeho je třeba, místo abyste tu na mě zírali! Je snad něco na mně vidět? Proč už nejdete opatřit, čeho je třeba! Jestli tu hned nebudu mít čpavek, studenou vodu a ocet, povím vám, zač je toho loket.“

Okamžitě se rozprchli pro tyto oživovací prostředky a ona zatím opatrně položila pacientku na pohovku, kde ji začala s velikou

zručností a něhou ošetřovat, nazývají ji „svým pokladem“ a „ptáčkem“, rozprostírají jí zlaté vlasy s velikou pýchou a péčí po ramenou.

„A vy tam v tom hnědém!“ pravila, obracejíc se rozhořčeně na pana Lorryho. „Nemohl jste jí to povědět tak, aby se přitom k smrti nezděsila? Podívejte se na ni, jak je bledá a jak má studené ruce. Takhle se tedy chová pán od banky?“

Touto otázkou, na niž bylo těžko odpovědět, byl pan Lorry uveden do rozpaků tak velikých, že už mohl zpovzdáli přihlížet jen s malomyslnou účastí a pokorou, jak se ta silná žena, vykázavši hotelové služebnictvo s tajemnou pohrůžkou, že jim „poví“ něco, o čem se už dále přesně nevyjádřila, jestliže tu ještě jen chvíli budou tupě přihlížet, dala opět do ošetřování, postupujíc přitom podle obvyklých pravidel, a přiměla pak dívku, aby si položila klesající hlavu na její rameno.

„Doufám, že teď už jí bude dobře,“ pravil pan Lorry.

„Jestli jí bude dobře, tak vám, vy v tom hnědém, za to děkovat nebude. Moje maličká!“

„Vy tedy budete doprovázet slečnu Manettovou do Francie?“ zeptal se pan Lorry, když se byl opět na chvíli s malomyslnou účastí a pokorou odmlčel.

„To jste tedy uhodl!“ odpověděla silácká žena. „Myslíte, že by mě byla Prozřetelnost poslala žít na ostrov, kdyby byla zamýšlela, abych se vydala na cestu přes slanou vodu?“ Poněvadž toto byla další otázka, na niž bylo těžko odpovědět, pan Jarvis Lorry se vzdálil, aby ji promyslíl.

Kapitola pátá

Vinárna

Na ulici spadl veliký sud vína a rozbil se. Stalo se to, když jej skládali z povozu; sud se s rachotem překotil, obruče praskly a ležel teď na dláždění právě před dveřmi vinárny, roztráštěn jako vlašský ořech.

Všichni lidé, kteří byli nablízku, nechali práce nebo lenošení a běželi sem, aby se napili vína. Hrubé, nepravidelné dlažební kostky na všech stranách zaostřené a určené, jak se možno domnívat, výslovně k tomu, aby zmrzačily všechna živá stvoření, jež tudy projdou, zadržely víno mezi sebou a vytvořily z něho malá jezírka; ta byla teď podle své velikosti obklopena menšími nebo většími skupinkami lidí, kteří se mezi sebou strkali. Někteří muži poklekli, a spojivše dlaně obou rukou, utvořili tak nádobky, z nichž pili nebo se pokoušeli, dřív než všechno víno uteklo mezi prsty, dát napít i ženám, které se jim nakláněly přes ramena. Jiní zas nabírali z kaluží rozbitými zbytky hliněných nádob nebo v nich namáčeli šátky z ženských hlav, jež pak maličkým dětem ždímalí do úst; jiní stavěli z bláta drobné přehrady, aby odtékající víno zastavili; jiní, upozorňováni těmi, kteří přihlíželi z oken, pobíhali z místa na místo, aby zarazili stružky, rozbíhající se do všech stran; jiní konečně se vrhli na prosáklé a usazeninou povlečené kusy sudu a s dychtivou lačností olizovali, nebo dokonce žvýkali vlhčí, vínem promočené úlomky. Nebylo tu kanálu, kudy by bylo mohlo víno odtéci; avšak nejen všechno zmizelo, nýbrž ztratilo se s ním odtud i tolik bláta, že to vypadalo, jako by byl celou ulici vymetl metař, kdyby si vůbec bylo možno pomyslit, že se v téhle končině taková zázračná bytost někdy objevuje.

Zatím co trvala tato hra s vínem, ozývala se ulicí pronikavá směs smíchu a rozveselených hlasů – hlasů mužských, ženských

i dětských. Při celé této zábavě projevovali ti lidé velmi málo hrubosti, ale hodně hravosti. Byla mezi nimi jakási zvláštní družnost, ukazoval se tu sklon všech těchto lidí spolčovat se mezi sebou, což vedlo u šťastnějších a veselejších povah k tomu, že se mezi sebou rozpustile objímali, připíjeli si na zdraví, potřásali si rukama, a spojivše se za ruce do kruhu, dávali se v celých houfech do tance. Když víno zmizelo a všude tam, kde ho bylo nejvíc, zůstaly jen stopy po prstech v podobě jakýchsi mřížek, veselí skončilo právě tak náhle, jak propuklo. Muž, jenž zanechal pilu vězet v dřevě, které rozřezával, uvedl ji opět do pohybu; žena, jež nechala stát na schodu před dveřmi nádobu s horkým popelem, u něhož nahřívala vyhublé a zchřadlé ruce i nohy svoje i svého dítěte, opět se k nádobě vrátila; muži s holýma rukama, rozcuchanými vlasy a smrtelně bledými tvářemi, kteří vyšli na zimní světlo ze sklepů, opět do nich sestoupili; a na celé jeviště dolehla truchlivost, jež se tu zdála být přirozenější než sluneční svit.

Víno bylo červené a zbarvilo půdu úzké ulice v předměstí Saint Antoine v Paříži, neboť tam právě se rozlilo. Ale zbarvilo i mnohé ruce, mnohé tváře, mnohé bosé nohy, mnohé dřeváky. Ruce muže, jenž řezal dříví, zanechávaly rudé stopy na polenech; a čelo ženy, jež chovala v náručí nemluvně, zbarvilo se rudě od kusu starého hadru, který opět uvázala kolem hlavy. Ti, co se lačně chopili dých rozbitého sudu, měli kolem úst tygří kníry; a jeden z těch, kteří byli takto pomazáni, hubený šprýmař s hlavou příliš velkou, aby se vešla do špinavého pytlíku noční čapky, napsal na zeď prstem, namočeným ve vinné usazenině, slovo – KREV.

Blížila se doba, kdy i toto víno mělo být prolito na dlažbě ulic a kdy mnozí měli být tímto vínem potřísněni.

Když nyní opět dolehl na předměstí Saint Antoine mrak, na chvíli odehnaný paprskem veselí z jeho tváře posvěcené zatracením, nastala tu tísnivá temnota – zima, špína, nemoc, zanedbanost a bída, takové bylo služebné panstvo této světcovy čtvrti – a bylo to panstvo

velmi mocné; nejmocnější pak z něho byla bída. Ukázky lidí, kteří poznali na sobě strašlivou a trvalou drtivost mlýna, jenž ovšem nebyl pohádkovým mlýnem, který omlazuje, chvěly se na každém nároží, vycházely ze všech dveří a zas do nich vstupovaly, hleděly ze všech oken, třásly se ve všech těch zbytcích oděvů, jež vlály ve větru. Mlýn, jenž je tak zpracoval, to byl mlýn, jenž z mladých lidí dělá starce; děti měly staré tváře a umdlelé hlasy; a na tvářích dětí i dospělých bylo ve všech vráskách, zastaralých i čerstvých, vyryto znamení hladu. Ten tu vládl všude a nad vším. Vyčníval z úzkých vysokých domů v podobě zuboženého šatstva, jež viselo na žerdích a šňůrách; znamením hladu byla sláma, hadry, prkna a papír, jimiž byly domy vyspravovány; hladem to znovu a znovu volalo z každého úlomku nepatrné trochy topného dříví, jež rozřezával onen muž; hlad zíral dolů z komínů, z nichž se nekouřilo, a stoupal vzhůru ze špinavých ulic, kde v odpadcích tam nahromaděných nebylo jediného zbytku jídla. Hlad, to byl nápis na přihrádkách v pekařově krámku, vepsaný do každého drobného bochníku špatného chleba, jehož bylo poskrovnu; a v uzenářství byl ten nápis na každém výrobku z uhynuvších psů, jenž se tu nabízel na prodej. Hlad chřestil vyschlými kostmi mezi opékanými kaštany v otáčivém pražidle; hlad byl rozkrájen na atomy na všech nepatrných miskách s úkrojky brambor, jež se ve slupce opékaly na několika kapkách odporného oleje.

Přebýval ve všech věcech, jež byly na to dost zmrzačeny. Přebýval v úzké, klikaté ulici, plné zápachu a špíny, z níž se dělalo zle, i v dalších přilehlých uličkách, jež všechny byly zabydleny hadry a nočními čepicemi, jež všechny páchly hadry a nočními čepicemi, a přebýval ve všech viditelných věcech pochmurně zlého vzezření. V uštvaném vzhladu lidí bylo však přece jen možno spatřit myšlenku, že se budou moci postavit na odpor, jako se staví i štvaná zvěř. Ať byli jakkoli sklíčení a zbaveni odvahy, nechyběly v jejich tvářích ohnivé zraky; nechyběly tu pevně stisknuté rty, bílé tím, co ti lidé v sobě potlačovali; nechyběla tu čela, svraštěná do vrásek v podobě

šibeničních provazů, o nichž ti lidé přemýšleli, že v nich jednou zhynou nebo že je sami někomu nasadí. Vývěsní štíty (jichž bylo takřka právě tolik jako krámů) byly všechny děsivými zobrazeními bídy. Řezníci malovali na své štíty jen nejhubenější úkrojky masa a pekaři zas jen nejscvrklejší bochníky z černé mouky. Neuměle namalovaní pijáci na štítech vináren zlověstně zírali nad špatnou mírou křtěného vína a slabého piva a zachmuřeně mezi sebou potichu hovořili. Nic tu nebylo namalováno v rozkvetlé podobě, jen nástroje a zbraně; jen nožířovy nože a sekyry byly ostré a blyštivé, jen kovářova kladiva byla mohutná a těžká, jen puškařovo zboží bylo vražedné. Mrzačící dlažba ulic, vytvářející četné drobné nádrže bláta a vody, neměla na okraji žádné chodníky, nýbrž sahala všude až k samým dveřím. Odtoková strouha probíhala středem ulice – ale voda tudy tekla jen po velikých deštích, a to pak se po mnoha podivných zákrutech a skocích rozlévala do domů. Daleko od sebe visely nad ulicemi hrubé svítilny, zavěšené na provaze a kladce; když je za večera lampář spustil, rozsvítil a zas vytáhl vzhůru, klátil se pak opile nad hlavami uboze řídký háj doutnajících knotů, jako by to bylo na moři. Vskutku to také bylo na moři a loď i posádka byli ohroženi bouří.

Neboť měl již nastat čas, kdy se vychrtlé strašidelné přízraky těchto končin dost už nadívají v nečinnosti a hladu na lampáře, aby pojaly myšlenku zlepšit jeho metodu a vytahovat nahoru na těch provazech a kladkách lidi a takto si svítit do temnoty svého údělu. Ten čas však ještě nenastal a větry, vanoucí nad Francií, marně zmítaly hadry na tělech strašáků, neboť ptáčci, pěkní svým zpěvem i peřím, nedbali varování.

Ona vinárna byla na nároží, svým vzhledem i podle svých hostů byla lepší než většina ostatních, a vinárník stál před ní v žluté vestě a zelených kalhotách, přihlížeje zápasu o rozlité víno. „Mně do toho nic není,“ pravil, pokrčiv nakonec rameny. „Udělalí to lidé z tržiště. Ať přivezou jiné.“

Spatřiv pak náhodou hubeného šprýmaře, jak píše onen svůj nápis, zavolal na něj přes ulici:

„To mi tedy řekni, Gasparde, co to tam píšeš!“

Chlapík ukázal na svůj žertovný nápis s neobyčejně pyšnou výzvavostí, jak už to lidé jeho druhu dělají. Ale zmýlil se a naprosto ničeho tím nedosáhl, jak už se také lidem toho druhu stává.

„Tak co? Jsi snad hotový blázen?“ pravil vinárník, když přešel ulici a jal se zamazávat nápis hrstí bláta, jež za tím účelem zvedl. „Proč tady píšeš na veřejné ulici? To mi tedy řekni, jestli není dost jiných míst, kde si můžeš psát taková slova!“

Zatím co takto vyčítavě hovořil, dal své čistší ruce (snad náhodou, snad úmyslně) dopadnout na šprýmařova prsa. Šprýmař ho přes ni udeřil, mrštně odskočil a postavil se pak na odpor v jakési fantastické taneční poloze, svíraje v ruce svůj dřevák, který rychle svlekl. Když tu teď tak stál, vypadal jako šprýmař povahy neobyčejně, ba přímo dravě praktické.

„Jen si to obuj, jen si to zase obuj,“ pravil vinárník. „A víno se to jmenuje, tak už dost s tím.“ Takto mu poradiv, otřel si pošpiněnou ruku o šprýmařův oděv – a to zcela vědomě, neboť si přece ruku zamazal kvůli němu – přešel opět ulici a vstoupil do vinárny.

Tento vinárník byl třicetiletý muž býčí šíje a vojáckého vzhledu, patrně též velmi horkokrevný, neboť kabát neměl oblečen, nýbrž si jej jenom přehodil přes ramena. I rukávy košile měl vyhrnuty a ruce holé až k loktům. Ani na hlavě neměl nic víc než krátce přistřižené, kadeřavé černé vlasy. Byl to vůbec snědý muž s dobráckýma očima a široké čelo nad nimi vyjadřovalo smělost. Vypadal dobromyslně, avšak i nesmířitelně; zřejmě to byl muž velmi rozhodný a neústupně odhodlaný; muž, kterého by nebylo radno potkat, jak spěchá úzkou stezkou s propastmi po obou stranách, neboť nic by tohoto muže nebylo mohlo přimět, aby se obrátil.

Když vstoupil, seděla paní Defargeová, jeho žena, ve výčepu za pultem. Byla to urostlá žena asi jeho stáří, s bdělýma očima, jež

jako by se nikdy na nic ani nedívaly, s velikýma rukama, jež byly obtíženy prsteny, pokojnou tváří, výraznými rysy a velmi klidná ve všem počínání. Bylo něco v povaze paní Defargeové, z čeho se dalo soudit, že se v účtech, nad kterými vládla, patrně nikdy nezmýlí ve svůj neprospěch. Poněvadž paní Defargeová nesnášela dobře chladno, byla zahalena v kožešině a kolem hlavy měla v mnohých záhybech omotán veliký světlý šátek, ovšem ne tak, aby to zakrývalo veliké náušnice. Před sebou měla pletení, ale odložila je a čistila si právě párátkem zuby. Takto zaměstnána a podpírajíc si pravý loket levou rukou, neřekla paní Defargeová docela nic, když její pán vešel, nýbrž jen maličko zakašlala. Spolu s tím, jak zároveň nad párátkem nepatrně pozvedla temně zakreslené obočí, znamenalo to pro jejího manžela, že udělá dobře, jestliže se rozhlédne po vinárně, zda ve chvíli, kdy si vyšel přes ulici, nevstoupil nějaký nový zákazník.

Vinárník se tedy rozhlédl kolem a jeho oči spočinuly na starším pánovi a mladé dámě, kteří seděli v koutě. Byla tu i další společnost; dva lidé tu hráli karty, dva domino, tři jiní stáli u pultu, zdlouhavě upíjejíce z nevelké dávky vína. Když procházel za pult, všiml si, jak onen starší pán naznačil pohledem oné mladé dáme: „To je ten náš člověk.“

„Co vy, u čerta, chcete na téhle galéře?“ řekl pan Defarge sám k sobě. „Neznám vás.“

Předstíral však, že si těch dvou cizinců ani nevšiml, a dal se do hovoru s triumvirátem zákazníků, kteří pili u pultu.

„Jak se vede, Jacquesi?“ pravil jeden z těch tří k panu Defargeovi. „Už zhlтали všechno to vylité víno?“

„Do poslední kapky, Jacquesi,“ odpověděl pan Defarge.

Když se takto oba oslovili týmž křestním jménem, paní Defargeová, čistíc si zuby párátkem, opět maličko zakašlala a znovu nepatrně pozvedla obočí.

„Nestává se často,“ oslovil druhý z těch tří pana Defargea, „aby ti ubožáci mohli ochutnat víno nebo vůbec cokoli jiného mimo černý chléb a smrt. Že je to tak, Jacquesi?“

„Je to tak, Jacquesi,“ odpověděl pan Defarge.

Při tomto druhém vzájemném oslovení křestními jmény paní Defargeová, dosud si čistíc s hlubokým klidem párátkem zuby, opět maličko zakašlala a znovu nepatrně zvedla obočí.

Když poslední z těch tří postavil na pult vyprázdňenou sklenici a mlaskl, promluvil i on.

„Ach, je to s nimi zlé! Vždyť ti ubožáci mají pořád hořko v ústech, a jak těžce se jim žije, Jacquesi. Nemám pravdu, Jacquesi?“

„Máš pravdu, Jacquesi,“ odpověděl pan Defarge.

Tato třetí výměna křestních jmen byla dokončena, když paní Defargeová odložila párátko, ponechala obočí zdviženo a lehce sebou na židli pohnula.

„Tak to opravdu je!“ potichu řekl její manžel. „Moje žena, pánové!“

Tři zákazníci smekli před paní Defargeovou klobouky a obřadně s nimi zamávali. Přijala jejich projev úcty tím, že sklonila hlavu a rychle na ně pohlédla. Pak se jaksi mimovolně rozhlédla po vinárně, s výrazem velikého duševního klidu a soustředění vzala pletení a ponořila se do práce.

„Bud'te zdraví, pánové,“ pravil její manžel, který ji pozorně sledoval bystrými očima. „Zařízený pokoj pro svobodné pány, který jste si přáli vidět a po kterém jste se ptali, než jsem vyšel ven, je v pátém patře. Vchod na schodiště je tady na dvorku vlevo,“ ukazoval jim rukou, „blízko okna do vinárny. Ale vzpomínám si, že jeden z vás už tam byl, a ukáže vám tedy cestu. Sbohem, pánové!“

Zaplatili víno a odešli. Pan Defarge hleděl zkoumavě na svou ženu, jak pletla, když tu onen starší pán vykročil ze svého kouta a požádal je, zda by s ním mohl pohovořit.

„K službám, pane,“ pravil pan Defarge a klidně s ním přistoupil ke dveřím.

Rozmluva byla velmi krátká, avšak i velmi určitá. Takřka hned při prvním slově pan Defarge sebou trhl a velmi zpozorněl. Netrvalo to

ani minutu, když kývl hlavou a vyšel ven. Pán pokynul mladé dámě a vyšli též. Paní Defargeová pletla dál mrštnými prsty, obočí měla klidné a neviděla nic.

Pan Jarvis Lorry a slečna Manettová, když byli takto vyšli z vinárny, setkali se s panem Defargem na téže chodbě, kam právě před chvílí poslal onu druhou společnost. Vcházelo se tudy na temný a páchnoucí dvorek a byl to veřejný průchod k mnoha dalším domům, kde bydlilo velmi mnoho lidí. V zšeřelé, cihlami vydlážděné chodbě, kudy se přicházelo k zšeřelému, cihlami dlážděnému schodišti, poklekl pan Defarge před dítětem svého bývalého pána na koleno a přiložil rty k jeho ruce. Byl to čin jemný, avšak naprosto nebyl jemně vykonán; v několika málo vteřinách se pan Defarge pozoruhodně změnil. V jeho tváři nebylo už dobrodušnosti a nezbyla tam ani stopa otevřenosti; stal se z něho tajuplný, hněvivý, nebezpečný člověk.

„Je to velmi vysoko, těžko se tam jde. Je lépe začít pomalu.“

Tak pravil pan Defarge tvrdým hlasem k panu Lorrymu, když začali stoupat po schodech.

„Je sám?“ zašeptal pan Lorry.

„Sám, ovšem! Kdo by s ním, proboha, měl být!“ odpověděl pan Defarge rovněž šeptem.

„Je tedy stále sám?“

„Ano.“

„Na vlastní přání?“

„Je to tak nezbytné. Jaký byl, když jsem ho po prvé spatřil tenkrát po tom, co za mnou přišli a ptali se, zda si ho mohu vzít na starost a nikde nic neprozradit, poněvadž bych se tím sám zahubil – jaký byl tenkrát, takový je i teď.“

„Změnil se hodně?“

„Zda se změnil!“

Vinárník se zastavil, udeřil rukou do zdi a pronesl strašlivou kletbu. Žádná přímá odpověď nemohla být tak výmluvná. Čím výš pan Lorry stoupal s těmi dvěma, tím víc klesal na duchu.

Takové schodiště v starších a zalidněnějších pařížských čtvrtích se vším, co k němu patří, bývá dost zlé i nyní; ale tenkrát bylo pro ne-
navyklé a neotuzilé smysly přímo hrozné. Před každým bydlištěm té
vysoké budovy, toho prohnílého velikého hnízda – to jest před pokoji
i byty, jejichž dveře vedly na hlavní schodiště – ležela na chodbě hro-
mada odpadků, jež nebyly vyhozeny oknem, jak se také vyhazovaly.
Takto navršené, beznadějně nezvládnutelné množství hniloby bylo
by samo stačilo zkazit vzduch, i kdyby jej chudoba a bída nebyla již
přetížila nehmatatelnými nečistotami; poněvadž obojí se tu spojovalo,
byl vzduch takřka nesnesitelný. Takovým ovzduším, takovou temnou,
příkrou šachtou, plnou jedovaté špíny, vedla jejich cesta. Poddávaje
se vlastnímu nepokoji vzrušení své mladé družky, jež rostlo každým
okamžikem, pan Jarvis Lorry se již dvakrát zastavil. Vždy tak učinil
u žalostně nepatrných zamřížovaných okének, kudy jako by byly
unikaly poslední ubohé zbytky nezkaženého vzduchu a kudy zas
vnikaly všechny ty chorobně páchnoucí výpary. Rezavými mřížemi
bylo možno zachytit spíše chuť shluku sousedních budov než pohled
na ně; a nic, co bylo v dohledu, nic z toho, co bylo blíž nebo níže než
špičky dvou velikých věží chrámu Notre Dame, nemělo na sobě ani
jedinký příslib zdraví, ani jedinkou stopu úsilí po utěšeném životě.

Konečně dospěli na konec schodiště a zastavili se po třetí. Bylo tu
ještě další schodiště, příkřejší a užší, kudy se stoupalo do podkroví.
Vinárník, jenž stále šel o trochu napřed a držel se při téže straně
jako pan Lorry, jako by se bál, že by se ho mladá dáma mohla na
něco zeptat, prohmatával pečlivě kapsy kabátu, který měl přehozen
přes ramena, a vytáhl klíč.

„Dveře jsou tedy zamčeny, příteli?“ pravil pan Lorry překvapeně.

„Ovšem, jsou,“ pochmurně odpověděl pan Defarge.

„Domníváte se, že je nezbytno, aby ten nešťastný muž žil takto
skryt?“

„Myslím si, že je nezbytno, abych ho zamykal,“ zašeptal mu pan
Defarge zblízka do ucha a hrozivě se zamračil.

„Proč?“

„Proč! Protože žil tak dlouho zamčen, že by se zděsil – že by se rozzuřil – sám sebe by roztrhal na kusy – zemřel by – nevím, co všechno by si mohl udělat – kdyby jeho dveře zůstaly otevřeny.“

„Je to možné!“ zvolal pan Lorry.

„Je, je to možné!“ opakoval hořce Defarge. „Ano. A je to krásný svět, v kterém žijeme, když je tohle možné, když jsou možné ještě mnohé jiné věci, a nejen že jsou možné, dějí se také – dějí se, slyšíte! – den co den pod naším sluncem. Ať žije ďábel! Pojdme dál.“

Tento rozhovor se dál šeptem tak tichým, že z něho ani slovo nedolehlo k sluchu mladé dámy. Ale chvíle se v té chvíli vzrušením tak silným, její tvář vyjadřovala úzkost tak mocnou, a nadto i děs a hrůzu, že pan Lorry pocítil nutnost promluvit k ní dvě tři slova, aby ji trochu upokojil.

„Odvahu, drahá slečno! Odvahu! Je to obchodní záležitost! Nejhorší bude za chvíli za námi; jen co vkročíme do dveří, nejhorší bude za námi. Pak začne působit všechno dobro, všechna útěcha, všechno štěstí, které mu přinášíte. Dovolte tady našemu dobrému příteli, aby vás podepřel z téhle strany. Tak je to dobře, příteli. Teď pojdme. Obchod je to, obchodní věc!“

Stoupali dál zvolna a potichu. Toto schodiště bylo již nevysoké a brzy byli nahoře. Poněvadž tu byl ostrý záhyb do chodby, spatřili zcela náhle tři muže, kteří blízko vedle sebe u jakýchsi dveří skláněli hlavy a spárami a dírami ve zdi dychtivě nahlíželi do pokoje, ke kterému ty dveře patřily. Jakmile zaslechli nablízku kroky, tři muži se obrátili, a když se pak napřímili, ukázalo se, že jsou to ti tři lidé téhož jména, kteří popíjeli ve vinárně.

„Zapomněl jsem na ně, když jste mě tak překvapili svou návštěvou,“ vysvětloval pan Defarge. „Odejděte, chlapci; máme tu co dělat.“

Tři muži proklouzli mimo ně a potichu se jali sestupovat. Když se ukázalo, že v tomto patře nejsou žádné jiné dveře, a když pak,

jakmile osaměli, šel vinárník rovnou právě k těmto jediným dveřím, zeptal se ho pan Lorry šeptem a poněkud hněvivě:

„Děláte snad z pana Manetta podívanou?“

„Tak, jak jste viděl, ukazuji ho několika málo vyvoleným.“

„Je to tak dobře?“

„Domnívám se, že je.“

„Kdo jsou ti lidé? Jak je vybíráte?“

„Vybírám je jako pravé muže svého jména – jmenuji se Jacques – a myslím si, že jim ten pohled prospěje. To stačí; vy jste Angličan; to je něco jiného. Počkejte, prosím, chvíli tady.“

Posunkem je zadržel, sehnul se a nahlédl štěrbinou ve zdi dovnitř. Brzy pak opět zvedl hlavu a dvakrát nebo třikrát udeřil do dveří – zřejmě jen proto, aby uvnitř způsobil hluk. S tímž záměrem přešel po dveřích třikrát nebo čtyřikrát klíčem, pak jej konečně hřmotně vsadil do zámku a jal se jím otáčet co možno nejhřmotněji.

Dveře se začaly pod jeho rukou zvolna otvírat dovnitř, nahlédl pak do místnosti a cosi řekl. Slabý hlas něco odpověděl. Oba hlasy nevyslovily snad víc než jedinou slabiku.

Ohlédl se přes rameno a pokynul jim, aby vstoupili. Pan Lorry objal pevně slečnu Manettovou v pase a přidržel ji, neboť měl pocit, že podklesává v kolenou.

„Je – je – je to obchodní věc, obchod!“ ujišťoval sám sebe a na tváři se mu leskla vlhkost, jež nikterak nebyla obchodnická. „Pojďte dál, pojd'te!“

„Bojím se toho,“ odpověděla a zachvěla se.

„Čeho? Čeho se bojíte?“

„Jeho. Svého otce.“

Uveden už trochu do zoufalství jejím stavem i průvodcovou výzvou, aby vstoupili, položil si přes ramena její ruku, jež se mu chvěla na paži, maličko ji pozvedl a spěšně vkročil do místnosti. Hned za dveřmi ji postavil zas na zem, a jak se stále k němu tiskla, pevně ji svíral.

Defarge vytáhl klíč, zavřel dveře, zevnitř je zamkl, opět klíč vytáhl a držel jej pak v ruce. Dělal to všechno metodicky a doprovázel to hlukem i nevlídností co možno největší. Konečně pak odměřeným krokem přešel místnost k oknu. Zastavil se tam a obrátil se tváří do místnosti.

Podkroví, určené sloužit jako sklad palivového dříví a podobných věcí, bylo ponuré a tmavé, neboť okno ve vikýřovém výklenku byly vlastně střešní dveře, nad nimiž byla připevněna jakási malá kladka, kterou se vytahovaly z ulice věci; byly to nezasklené dveře o dvou křídlech, jak bývají všechny francouzské dveře. Aby sem nevníkal chlad, byla polovička dveří pevně uzavřena, kdežto druhá byla jen nepatrně pootevřena. Vnikalo sem tedy jen velmi málo světla, a kdo sem právě vešel, ten stěží vůbec něco spatřil; jen dlouhým zvykem mohl se zrak přizpůsobit tak, aby bylo možno v této temnotě dělat práci, vyžadující jistou jemnost. A přece byla v tomto podkroví taková práce konána; zády ke dveřím a tváří obrácen k oknu, u něhož stál vinárník a hleděl na něj, seděl na nízké lavici bělovlasý muž, nahýbal se vpřed a pilně sešíval střevíc.

Kapitola šestá

Obuvník

„Dobrý den!“ pravil pan Defarge, shlížeje na bílou hlavu, jež byla hluboko sehnuta nad obuvnickou prací.

Na okamžik se hlava zvedla a na pozdrav odpověděl hlas velmi slabý, jako by to bylo zaznělo z veliké dálky.

„Dobrý den!“

„Jak vidím, pořád pilně pracujete.“

Po dlouhé odmlce se hlava opět na okamžik zvedla a hlas odpověděl: „Ano – pracuji.“ Než se tentokrát hlava znovu sklonila, dvojice vpadlých očí se podívala na toho, jenž se tázal.

Zemdenost hlasu byla žalostná i hrozná. Nebyla to zemdenost z tělesné slabosti, i když věznění a špatná strava nepochybně měly na ní svůj podíl. Zvláštní ubohost toho hlasu byla v tom, že to byla zemdenost ze samoty a z toho, že hlasu nebylo užíváno. Zněl jako poslední, sotva slyšitelná ozvěna zvuku dávno a dávno pohynuvšího. Tak naprosto již ztratil životnost a zvučnost lidského hlasu, že působil na smysly jako barva kdysi krásná, jež vybledla v ubohou skvrnu. Byl tak dutý a ztišený, že zněl jako hlas z podzemí. Do té míry vyjadřoval beznadějnou ztracenost bytosti, jež jím hovořila, že hladem utrápený poutník, utrýzněný osamělým blouděním v pustině, vzpomínal by patrně tímž hlasem okamžik před svou smrtí na domov a na přátele.

Uplynulo několik minut mlčenlivé práce a pak opět vpadlé oči vzhledly, nikoli však se zvědavým zájmem, nýbrž s jakýmsi otupěle mechanickým, už napřed ujištěným vědomím, že místo, na němž stál jediný návštěvník, kterého již spatřily, není dosud prázdné.

„Chtěl bych sem vpustit trochu více světla,“ pravil Defarge, jenž nepřestával hledět na obuvníka. „Snesete trochu víc světla?“

Obuvník ustal v práci, podíval se s jakýmsi prázdňým, naslouchavým výrazem na podlahu vedle sebe, pak podobně pohlédl na podlahu po druhé straně a konečně vzhlédl k tomu, jenž hovořil.

„Co jste říkal?“

„Snesete trochu víc světla?“

„Musím to snést, jestli je vpustíte.“ (Jakýsi nejbledší odstín přízvuku položil na první slovo.)

Defarge otevřel trochu víc polovinu dveří již pootevřenou a v tomto novém úhlu ji pak upevnil. Široký paprsek světla vpadl do podkroví a osvětlil pracujícího muže, jenž měl na klíně nedokončený střevíc a právě ustal v práci. Několik obvyklých nástrojů a odřezků kůže leželo u jeho nohou a na lavici vedle něho. Měl šedivou, ne příliš dlouhou, nerovně zastřiženou bradku, vpadlou tvář a neobyčejně jasné oči. Ve vyhublé, drobné tváři, pod obočím dosud černým a pod pocuchanými bílými vlasy byly by ty oči vypadaly veliké, i kdyby byly ve skutečnosti jiné; ale byly vskutku takové a vypadaly tedy, jako by byly veliké až nepřírozeně. Zažloutlé cáry košile byly u hrdla rozevřeny a odkrývaly tak část těla, jež bylo vyschlé a zchřadlé. On sám i jeho kabát z režného plátna, vytahané punčochy i ostatní rozedrané zbytky šatstva, to všechno za dlouhé oddělenosti od přímého světla a vzduchu vybledlo do takové mdlé, pergamenově žluté jednotvárnosti, že bylo těžko rozeznat jedno od druhého.

Pozvedl ruku mezi oči a světlo a samy jeho kosti se zdály průsvitné. Zanechav práce, seděl tu tak s pohledem tupě prázdňým. Nikdy se nepodíval na postavu před sebou, aniž dřív pohlédl na tu, pak na onu stranu vedle sebe, jako by byl ztratil schopnost shledávat jakoukoli spojitost mezi místem a zvukem; nikdy nepromluvil, aniž dřív takto bloudil pohledem kolem sebe, aniž napřed zapomněl, že chce mluvit.

„Dokončíte dnes tenhle pár střevíců?“ zeptal se Defarge a pokynul panu Lorrymu, aby přistoupil blíž.

„Co jste říkal?“

„Chcete tenhle pár střevíců dnes dokončit?“

„Nemohu říci, zda chci. Myslím, že jej dokončím. Nevím.“

Ale otázka mu připomněla, že má před sebou práci, a tak se opět nad ni sklonil.

Pan Lorry, zanechav jeho dceru stát u dveří, postoupil tiše vpřed. Když pak již minutu nebo dvě stál po Defargeově boku, obuvník vzhlédl. Spatřiv další postavu, neprojevil žádné překvapení, jen rozechvěně prsty jedné jeho ruky, jak na ni hleděl, zbloudily k rtům (tyto rty měly touž šedě olovenou barvu jako jeho nehty), pak se ruka vrátila k práci a opět se sklonil nad střevícem. Sám ten pohled i pohyb ruky trval pouze okamžik.

„Jak vidíte, máte tu návštěvu,“ pravil pan Defarge.

„Co jste říkal?“

„Je tu host.“

Obuvník vzhlédl podobně jako dříve, aniž však zvedl ruku od práce.

„Tak poslouchejte přece!“ pravil Defarge. „Tohle je pán, který ví, jak vypadá dobře udělaný střevíc. Ukažte mu ten střevíc, který tu děláte. Prosím, pane, podívejte se na něj.“

Pan Lorry vzal střevíc do ruky.

„Povězte tady tomu pánovi, jaký je to střevíc a jak se jmenuje ten, kdo jej vyrobil.“

Uplynula odmlka delší než obvykle a pak teprve obuvník odpověděl:

„Zapomněl jsem, na co jste se ptal. Co jste říkal?“

„Říkal jsem, abyste tomuto pánovi pověděl, co je to za střevíc.“

„Je to dámský střevíc. Je to vycházkový střevíc pro mladou dámu. Je ušit podle dnešní módy. Nikdy jsem tu módu neviděl. Měl jsem v ruce jen vzorek.“ Podíval se na střevíc s nepatrným, prchavým zámkitem pýchy.

„A jak se jmenuje ten, kdo jej vyrobil?“ tázal se Defarge.

Když teď neměly jeho ruce co držet, vložil kotníky pravice do dlaně levice, pak zas kotníky levice do dlaně pravice, potom si přešel rukou vous na bradě a tak to dělal stále dokola, aniž jen na okamžik ustal. Dostat ho ze zajetí prázdnoty, do níž vždy hned zas upadl, jakmile promluvil, to bylo takřka totéž jako křísit velmi zesláblého člověka z mdloby nebo se pokoušet, v naději na nějaké odhalení, zadržet ještě duši člověka, jenž rychle spěje k smrti.

„Ptal jste se mne na jméno?“

„Ano, ptal.“

„Sto pět, Severní věž.“

„To je všechno?“

„Sto pět, Severní věž.“

Vydal ze sebe unavený zvuk, jenž nebyl povzdechnutím ani zasténáním, a jal se skloněn pracovat, dokud mlčení nebylo opět přerušeno.

„Vy nejste vyučený obuvník?“ zeptal se pan Lorry a upřeně na něj hleděl.

Zapadlé oči se obrátily na Defargea, jako by chtěl otázku přenést na něj. Poněvadž však odtud žádnou pomoc nedostal, stočily se oči, když ohledaly podlahu kolem, opět na tazatele.

„Zda jsem vyučený obuvník? Ne, nebyl jsem povoláním obuvník. Na – naučil jsem se to tady. Sám jsem se to naučil. Požádal jsem o dovolení –“

Umlkl na několik minut a celou tu dobu opakoval stále dokola ty odměřené pohyby rukou. Jeho pohled se pak konečně zvolna vrátil k tváři, od níž se byl odchýlil; když na ní zas očima spočinul, trhl sebou a jal se pokračovat jako spáček, jenž procitnuv, vrací se k věci, o níž hovořil večer před usnutím:

„Požádal jsem o dovolení, abych se to směl učit, po dlouhé době jsem s obtížemi dovolení dostal a od té doby jsem dělal boty.“

Když vztáhl ruku po střevíci, který mu byli vzali, pravil pan Lorry, jenž mu dosud upřeně hleděl do tváře:

„Pane Manette, ani trochu si na mne nevzpomínáte?“

Střevíc upadl na podlahu a mužův zrak utkvěl na tom, který se tázal.

„Pane Manette,“ hovořil pan Lorry a položil ruku na Defargeovu paži, „nepamatujete se ani trochu na tohoto člověka? Podívejte se na něj. Podívejte se na mne. Nevzpomínáte si na žádného dávného bankéře, na žádné staré obchodní záležitosti, na žádného dávného sluhu, na žádné staré časy, pane Manette?“

Jak tu tak dlouholetý vězeň střídavě utkvíval pohledem na panu Lorrym a na Defargeovi, začalo uprostřed jeho čela postupně pronikat temnou mlhou, jež na něj již kdysi dávno padla, jakési dlouho zastřené znamení dychtivě činné inteligence. Zas je zakryl mrak, sláblo, pohynulo; ale bylo zde. Toto znamení se tak přesně opakovalo v krásné mladé tváři té, jež se odplížila podél zdi na místo, odkud jej mohla vidět a kde stála, hledíc na něj s rukama zprvu pozvednutýma v zděšeném soucitu, ba přímo tak, jako by jej chtěla odstrčit daleko od sebe a zbavit se pohledu na něj, teď již však k němu napřaženýma a rozechvěnýma dychtivostí přitisknout jeho přízračnou tvář na svoje mladá vlháňadra, láskou ho vrátit nadějnému životu – tak přesně se toto znamení opakovalo (i když rysy výraznějšími) na její mladé krásné tváři, že se zdálo, jako by bylo bývalo nějakým pohyblivým paprskem světla přeneseno z něho na ni.

Na jeho tvář, kde se znamení objevilo, padla opět temnota. Díval se na dvě postavy před sebou s pozorností čím dál menší a pak zas začaly jeho oči jako dříve s chmurnou těkavostí ohledávat podlahu kolem něho. Konečně s dlouhým hlubokým povzdechem zvedl střevíc a dal se opět do práce.

„Poznal jste ho, pane?“ tázal se šeptem Defarge.

„Ano, na okamžik jsem ho poznal. Zprvu mi to připadlo zcela beznadějně, ale pak jsem v jediném okamžiku viděl nad všechnu pochybnost tu tvář, kterou jsem kdysi tak dobře znal. Tiše! Pojdme trochu dál. Tiše.“

Poodešla od zdi podkroví a přistoupila velmi blízko k lavici, na níž seděl. Bylo něco hrozného v tom, jak si naprosto neuvědomoval postavu, jež byla tak blízko, že mohla napřáhnout ruku a dotknout se ho, jak tu seděl sehnut nad prací.

Nikdo nepromluvil ani slovo, neozval se žádný zvuk. Stála vedle něho jako duch a on se skláněl nad prací.

Za chvíli si náhodou potřeboval vyměnit nástroj, který měl v ruce, za knejp. Ležel na té straně, kde nestála. Zvedl jej a opět se sklonil k práci, když tu zahlédl sukni jejích šatů. Zvedl oči a spatřil její tvář. Oba přihlížející pohnuli sebou vpřed, pohybem ruky je však zarazila. Přestože oni dva se báli, že se po ní rozmáchne knejpem¹, ona sama se toho nebála.

Ustrašeně na ni zíral a po chvíli začaly jeho rty utvářet jakási slova, avšak žádný zvuk se neozval. V přestávkách jeho zrychleného a těžkého dechu bylo pak slyšet, jak říká:

„Co je to?“

Slzy jí tekly proudem po tváři, když přiložila obě ruce k rtům a poslala mu polibek; pak si přitiskla ruce na prsa, jako by tam pokládala jeho nebohou hlavu.

„Nejste přece žalářníková dcera?“

Povzdechla: „Ne.“

„Kdo jste?“

Nevěříc ještě, že se jí hlas nebude chvět, usedla na lavici vedle něho. Ulekl se, avšak položila mu ruku na paži. Jakmile tak učinila, podivně sebou otrásl a viditelně to proběhlo celým jeho tělem; zíraje pak na ni, odložil opatrně knejp.

Spěšně odhodila stranou zlaté vlasy, jež nosila učesaný v dlouhých vlnách, takže jí padly na šíji. Zvolna vztahoval paži, vzal pak vlasy do ruky a zadíval se na ně. Ale náhle zas sklopil zrak a s novým hlubokým povzdechem se dal do práce na střevisi.

1 Zakřivený obuvnický nůž. *Pozn. red.*

Ne nadlouho. Zvedla ruku s jeho paže a položila mu ji na rameno. Když se na její ruku dvakrát nebo třikrát pochybovačně podíval, jako by se chtěl ujistit, že tam vskutku leží, odložil práci, zvedl vlastní ruku k hrdlu a sňal odtamtud začernalou stužku s kusem složeného hadříku, jenž byl na ní přivěšen. Opatrně na koleně hadřík rozložil a ukázalo se, že obsahuje vlasy, ne víc než jeden nebo dva dlouhé zlaté vlasy, které si kdysi dávno namotal na prst.

Opět vzal její vlasy do ruky a zblízka se na ně podíval. „Jsou stejné. Jak je to možné! Kdy jen to bylo! Jak se to stalo!“

Když se na jeho čelo opět vrátil výraz soustředěné chápavosti, zdálo se, jako by si uvědomoval, že týž výraz je i na jejím čele. Obrátil si ji tváří ke světlu a zadíval se na ni.

„Toho večera, když mě odváděli, položila mi hlavu na rameno – bála se o mne, když jsem odcházel, ačkoli já se nebál – a když mě pak vsadili do Severní věže, našli tyhle vlasy na mém rukávě. Necháte mi je? K tělesnému úniku mi pomoci nemohou, mému duchu však k úniku pomohou.“ To byla slova, která jsem jim řekl. Dobře se na ně pamatuji.“

Jeho rty vždy mnohokrát předem utvořily tato slova, než byl schopen je vyslovit. Jakmile však slova našel, hovořil souvisle, i když pomalu.

„Jak jen to je? – *Byla jste to vy?*“

Opět se oba přihlížející pohnuli vpřed, když se k ní s hroznou náhlostí obrátil. Ona však seděla naprosto klidně v jeho sevření a řekla jen velmi tiše: „Prosím vás, dobří pánové, nepřibližujte se, nic neříkejte, nehýbejte se!“

„Hle!“ zvolal. „Čí to byl hlas?“

Když toto vykřikl, jeho ruce ji pustily, zvedly se k šedinám a jaly se je šíleně rvát. Ustalo to, jako by v něm pohynulo zas všechno kromě jeho obuvnické práce, jal se opět skládat onen hadřík a pokoušel se zavěsit si jej na prsa; stále se však ještě díval na ni a chmurně potřásal hlavou.

„Ne, ne, ne; jste příliš mladá, příliš svěží. Nemůže to tak být. Pohled'te, co je to vězeň. Toto nejsou již ruce, jež ona znala, toto není ta tvář, kterou znala, toto není hlas, který slýchala. Ne, ne. Byla – a on byl – před dlouhými roky v Severní věži – před věky. Jaké je vaše jméno, něžný anděli?“

Uvítala, že se jeho chování i hlas zmírnily, klekla před ním na kolena a prosebně položila ruce na jeho prsa.

„Ach, pane, jindy se dovíte moje jméno, jindy se dovíte, kdo byla moje matka, kdo byl můj otec a jak se stalo, že jsem nevěděla o jejich těžkém, zlém životě. Ale dnes vám to nemohu povědět a nemohu vám to povědět tady. Zde a nyní mohu vám říci jen tolik, že vás prosím, abyste se mne dotkl a dal mi požehnání. Dejte mi políbení, dejte mi políbení! Ach, můj drahý, můj drahý!“

Jeho mrazivě bílá hlava se setkala s jejími zářivými vlasy, jež ji hřejevě ozářily, jako by to bylo na ni padlo světlo svobody.

„Jestliže slyšíte v mém hlase – nevím, zda tomu tak je, ale doufám, že ano – jestliže slyšíte v mém hlase nějakou podobnost s hlasem, který býval kdysi pro vaše uši sladkou hudbou, zaplaťte nad ním, zaplaťte nad ním! Jestliže, dotýká se mých vlasů, dotýkáte se něčeho, co vám připomíná milovanou hlavu, jež se mnohokrát opírala o vaše prsa, když jste byl mlád a svoboděn, zaplaťte nad ní, zaplaťte nad ní! Jestliže vám povím o domově, kde vám budu se vši oddaností věrně sloužit, a probudím tím ve vás vzpomínku na domov, jenž byl opuštěn, zatím co vaše srdce hynulo žalem, zaplaťte nad ním, zaplaťte nad ním!“

Držela ho pevně kolem krku a kolébala ho na prsou jako dítě.

„Jestliže ti řeknu, můj ze všech nejdražší, že tvoje utrpení je u konce, že jsem přišla odvést tě odtud a že odjedeme do Anglie, abychom žili v klidu i míru, a jestliže tím způsobím, že pomyslíš na to, jak byl promarněn tvůj užitečný život a jak zle se k tobě zachovala naše rodná Francie, zaplať nad tím, zaplať nad tím! Jestliže ti řeknu svoje jméno i jméno svého otce, jenž žije, a jméno své matky,

kteřá je mřtva, a jestliže z toho pochopíš, že musím pokleknout před ctihodným svým otcem a prosit jej, aby mi odpustil, že jsem nepracovala celé dny za jeho osvobození, že jsem celé dny neprobděla a neproplakala, poněvaď láska mé matky skřyla přede mnou jeho utrpení a muka, zaplač nad tím, zaplač nad tím! Zaplač pak nad ní a zaplač nade mnou! Děkujte Bohu, dobřří pánové! Cítím jeho svatě slzy na své tváři, cítím jeho vzlyky na svém srdci. Ach, pohleďte! Děkujte za nás Bohu, děkujte Bohu!“

Klesl jí do náruče a jeho tvář padla na její ňadra; byl to pohled tak dojemný, avšak i tak hrozný strašlivou křivdou a utrpením, jež předcházelo, že si oba přihlížející zakřyli tváře.

Když již po dlouhou chvíli nebylo ticho podkroví ničím rušeno a když se jeho vzrušeně dýchající prsa i celé tělo poddaly klidu, jeňž musí nastat po všech bouřích – klidu, jeňž je pro lidstvo znakem odpočinku a ztišení, do něhož vřdy nakonec umlká bouře, zvaná život – pokročili oba vpřed, aby otce i dceru pozvedli se země. Postupně klesal na podlahu a nyní, zcela vyčerpán, bezvládně tam ležel. Ona usedla na zem s ním, aby jeho hlava mohla spočívat na jejím rameni; a její rozpuštěné vlasy chránily jej před světlem.

„Jestliže lze zařídít,“ pravila, pozvedajíc ruku k panu Lorrymu, jeňž, když si byl několikrát vyčistil nos, sehnul se nad nimi, „abychom, aniž jej to znepokojí, mohli okamžitě odjet z Paříže, a to tak, že jej odvezeme hned od dveřří tohoto domu –“

„Uvažte však. Je schopen té cesty?“ zeptal se pan Lorry.

„Myslím, že je lépe schopen cesty než dalšího pobytu v tomto městě, jeňž je pro něj tak strašné.“

„To je pravda,“ pravil Defarge, jeňž poklekl, aby lépe viděl a slyšel. „Nadto bude z mnoha důvodů lépe, aby pan Manette byl co nejdřívě za hranicemi Francie. Mám jít tedy najmout kočár a poštovní koně?“

„To je obchodní věc,“ pravil pan Lorry, jeňž opět rychle nabył své metodičnosti, „a jde-li o obchodní věci, bude nejlépe, když to zařídím já.“

„Buďte tedy tak laskav,“ hovořila naléhavě slečna Manettová, „a zanechte nás tady. Vidíte, jak se uklidnil, a můžete ho tedy bez obav zanechat tady se mnou. Proč byste se bál? Zamknete-li dveře, aby nás tu nikdo nevyrušil, nepochybně ho najdete, až se vrátíte, právě tak klidného, jako je nyní. V každém případě se o něj do vašeho návratu postarám a pak jej okamžitě odvedeme.“

Pan Lorry ani Defarge nebyli tomuto návrhu nakloněni a přáli si, aby raději jeden z nich zůstal. Poněvadž však bylo třeba obstarat nejen povoz a koně, nýbrž i cestovní průkazy, poněvadž také nezbývalo mnoho času, neboť den se již nakláněl k večeru, rozdělili si spěšně nezbytné úkoly a odspěchali je vykonat.

Když se pak setmělo, položila dcera hlavu na tvrdou podlahu po otcově boku a bděla nad ním. Tma byla čím dál hustší a oba tam tak tiše leželi, až štěrbinami ve zdi problesklo světlo.

Pan Lorry a pan Defarge přichystali všechno na cestu a přinesli s sebou vedle cestovních pláštů a pokrývek též chléb, maso, víno a horkou kávu. Pan Defarge položil všechny tyto potřeby a svítilnu na obuvnickou lavici (mimo ni nebylo v podkroví už nic, jen pryč-na), spolu s panem Lorrym zvedli pak vězně a pomohli mu na nohy.

V zakletém, napovrch prázdném úžasu jeho tváře nebyl by mohl žádný lidský důvtip vyčíst tajemství toho, co se dalo v jeho duši. Žádná moudrost nemohla zodpovědět otázku, zda si je vědom toho, co se stalo, zda pochopil, co mu říkali, zda již ví, že je svoboden. Pokoušeli se na něj mluvit, ale byl tolik popleten a odpovídal tak těžkopádně, že se ulekli této jeho poplašenosti a shodli se v tom, že jej zatím nebudou znepokojovali. S jakousi pobloudilou divokostí svíral si co chvíli oběma rukama hlavu a to dosud u něho neviděli; přece však měl jakési potěšení z pouhého hlasu své dcery, a jakmile zahovořila, vždy se za tím hlasem obrátil.

S poddajností člověka, jenž dávno uvykl poslouchat z donucení, snědl a vypil, co mu předložili k jídlu a pití, právě tak jako oblekl plášť a přijal ostatní pokrývky, jež přes něj přehodili. Pohotově

se dal vést, když ho dcera vzala pod paží; sevřel její ruku oběma dlaněmi a držel ji tak.

Začali sestupovat; první šel pan Defarge se svítilnou a pan Lorry malý průvod uzavíral. Nesestoupili ještě z mnoha schodů vysokého schodiště, když tu se zastavil a jal se obzírát strop i zdi.

„Pamatuješ se na tohle místo, otče? Vzpomínáš si, že jsi tudy stoupal?“

„Co jsi říkala?“

Než však mohla otázku opakovat, zamumlal odpověď, jako by ji byla již řekla znovu.

„Zda si vzpomínám? Ne, nevzpomínám si. Je to tak dávno.“

Bylo jim zřejmo, že se naprosto nepamatuje na to, jak byl odveden z vězení do tohoto domu. Slyšeli, jak si říká sám pro sebe: „Sto pět, Severní věž,“ a když se tak rozhlížel kolem sebe, tu jistě mínil spatřit silné pevnostní zdi, jež jej tak dlouho uzavíraly. Jakmile dospěli na dvůr, instinktivně změnil krok, jako by očekával, že teď půjdou přes padací most; když tu však žádný padací most nebyl a když spatřil kočár, čekající na otevřené ulici, pustil dceřinu ruku a chytil se opět za hlavu.

Poblíž dveří nebyli žádní lidé, nikoho také nebylo možno rozeznat v mnoha okolních oknech a na ulici nebyl dokonce ani jediný náhodný chodec. Vládlo tu nepřirozené ticho a opuštěnost. Jen jedinou živou duši bylo vidět, a to byla paní Defargeová, jež se opírala o veřej dveří, pletla a neviděla nic.

Vězeň již vstoupil do kočáru a jeho dcera za ním, když tu pana Lorryho, stojícího již na schůdku, zarazil zubožený vězňův hlas, žádající o obuvnické nástroje a nedokončené střevice. Paní Defargeová okamžitě zavolala na svého manžela, že to přinese, a pletouc dál, odešla zpod svítilny na dvůr. Rychle věci přinesla, podala jim je dovnitř – a hned pak se zase opřela o veřej, pletla dál a neviděla nic.

Defarge vyskočil na kozlík a udal směr: „K hradbám!“ Poštovský kočí práskl bičem a s drkotáním se rozjeli pod mdlými, rozkymáčenými lampami.

Pod kymácejícími se lampami – jasnější lampy se kymácely v lepších ulicích, temnější zas v ulicích horších – podél ozářených obchodů, rozveselených hloučků, osvětlených kaváren a vstupů do divadel ujížděli k jedné z městských bran. U strážnice tam stáli vojáci se svítilnami. „Průkazy, pánové!“

„Tady jsou, pane důstojníku,“ pravil Defarge, když byl sestoupil a důležitě si jej odvedl stranou, „tohle jsou průkazy toho bělovlasého pána uvnitř. Svěřili mi je spolu s ním v – –“ Ztišil hlas, mezi vojenskými svítilnami nastal ruch, a když pak jedna ze svítilen, držena rukou v stejnokroji, vnikla do kočáru, naskytl se očím, patřícím k této ruce, nikoli každodenní, nikoli každonoční pohled na pána s bílou hlavou. „V pořádku! Jedte!“ řekl stejnokroj. „Sbohem!“ odpověděl Defarge. A tak jeli dál pod nevelkým už hájem rozkymáčených, čím dál slabších lamp a pod obrovským hájem hvězd.

Stíny noci byly obrovské a temné pod klenbou nehybných a věčných světél, z nichž některá jsou tak vzdálena od této maličké země, že nám učenci hovoří o pochybnosti toho, zda jejich paprsky dopadly již vůbec na tento bod v prostoru, kde je tolik utrpení a tolik činnosti. Po celý ten mrazivý a znepokojivý noční čas až do svítání našeptávaly noční stíny do uší pana Jarvise Lorryho – jenž seděl proti tomu, který byl pohřben a vykopán, a v duchu se ustavičně tázal, které jeho duševní síly jsou navždy zničeny a které jsou schopny obnovy – onu starou otázku:

„Doufám, že se vám chce žít?“

A onu starou odpověď:

„Ani nevím.“

KNIHA DRUHÁ

ZLATÁ NIT

Kapitola první

O pět let později

Dům Tellsonovy banky byl staromódní dokonce už v roce sedmnáctistém osmdesátém. Byl velmi malý, velmi temný, velmi ošklivý i velmi nepohodlný. Nadto byl staromódní i v tom mravním smyslu, že totiž společní majitelé té banky byli hrdí na to, jak je malý, byli hrdí na jeho temnotu, hrdí na jeho ošklivost i na jeho nepohodlnost. Dokonce se chlubili tím, jak vynikající jsou tyto vlastnosti, a doslova byli horlivě přesvědčeni, že by dům byl méně ctihodný, kdyby bylo možno vznášet proti němu méně námitek. Toto nebyla žádná trpná víra, nýbrž byla to činná zbraň, jíž se oháněli, když byla řeč o lépe zařízených bankovních domech. Tellsonova banka (tak to říkali) nepotřebuje žádné pohodlí, Tellsonova banka nepotřebuje světlo, Tellsonova banka nepotřebuje žádné okrasy. Noakes a spol. nebo Bratří Snooksové to možná potřebují, ale Tellsonova banka to díky Bohu nepotřebuje!

Kterýkoli ze společníků byl by vydědil vlastního syna, kdyby se s ním byl dostal do sporu o přestavbu Tellsonovy banky. V tomto ohledu to bylo s bankou právě tak jako s celou zemí, jež přece velmi často vydělila své syny za to, že navrhovali zlepšení v zákonech i mravech, proti kterým bylo možno velmi mnoho namítat, ale které právě proto byly tím víc hodny úcty.

Tak se stalo, že Tellsonova banka byla vítězným dovršením veškerého nepohodlí. Když se vám podařilo vyrazit dveře, jež tupě vzdorovaly s jakýmsi slaboučkým chroptěním v závěsech, spadli jste po dvou schodech dolů a vědomí se vám vrátilo v ubohém maličkém krámku s dvěma malými pulty, kde se pak váš šek chvěl v ruce nejstaršího z lidí, jako by sem vnikal vítr, zatím co prohlíželi podpis u nejspinavějšího ze všech oken, na něž ustavičně stříkalo

bláto Fleet Streetu a které bylo ještě pochmurnější tím, že bylo zamřížováno a že na ně trvale dopadal stín Temple Baru. Jestliže bylo ve vaší záležitosti nezbytno, abyste mluvili s „představenstvem“, tu vás vsadili do jakési komory pro odsouzence v zadní části budovy a tam jste mohli uvažovat nad životem špatně prožitým, dokud konečně s rukama v kapsách nepřišlo „představenstvo“, které jste v truchlivém šeru sotva viděli. Peníze vám vydávali ze starých, červotočem proděravělých zásuvek, z nichž, kdykoli byly otvírány nebo zavírány, létaly vám na prach rozpadlé částičky do nosu a dráždily vás v hrdle. Bankovky páchly plesnivinou, jako by se zas rychle rozkládaly v hadry. Stříbrné přibory vám uložili někam vedle žump sousedních domů a všechen jejich lesk v té špatné společnosti za den, za dva zmizel. Listiny schovávali v bezpečnostních sklepech, narychlo vytvořených z kuchyní a umýváren, odkud se pak všechna mastnota z těchto pergamenů vypařovala do celého ovzduší bankovního domu. Lehčí krabice s rodinnými dokumenty vynášeli po schodech vzhůru do jakési hladové jídelny, kde odedávna stál veliký jídelní stůl, nikdy se tam však nepodával žádný oběd ani večeře, a kde i v roce sedmnáctistém osmdesátém byly první dopisy, jež vám napsala vaše dávná milá nebo vaše vnoučata, teprve nedávno zbaveny hrůzy z toho, že na ně oknem pohlížely hlavy, vystavené na Temple Baru, s nesmyslnou krutostí a divokostí, hodnou Habeše nebo země Ašantů.

Ale ovšem v té době bylo usmrcování velmi oblíbeným receptem všech stavů a povolání, a neméně byl ten recept oblíben i v Tellsonově bance. Smrt je přírodní lék na všechno, proč by to tedy nemohl být i lék zákonný? A tak popravovali padělatele, popravili toho, kdo dal falešnou bankovku do oběhu, popravili toho, kdo neprávem otevřel dopis, popravili zloděje čtyřiceti šilinků a šesti pencí, popravili toho, kdo držel před dveřmi Tellsonovy banky někomu koně a ujel s ním, popravili i padělatele jediné šilinkové mince a popravili tři čtvrtiny těch, kteří rozezvučeli kterýkoli tón

z celé veliké stupnice přestupků a zločinů. Sice to ani v nejmenším nepřispělo k omezení zločinnosti – stojí za to zde poznamenat, že tomu bylo právě naopak – ale zbavovalo to (pokud jde o tento svět) všech obtíží s jednotlivými případy a nezůstávalo tu pak už nic, co by s případem mělo něco společného a o co by se bylo nutno starat. Tak Tellsonova banka, podobně jako i větší obchodní podniky, její současníci, zbavila života tolik lidí, že kdyby byly hlavy, kvůli ní státé, navršeny na Temple Bar, místo aby byly jedna po druhé odklizovány, zaclonilo by to patrně už i poslední špatné světlo v přízemku, a to způsobem vsutku příznačným.

Vtěsnáni mezi nejrůznější skříně a truhly, nejstarší ze všech lidí vykonávali svůj úřad v Tellsonově bance s velikou vážností. Jestliže v londýnských kancelářích Tellsonovy banky přijali mladého muže, skryli ho kdesi do té doby, než zestárl. Uzavřeli ho někde v temnotě jako sýr, dokud nenabyl skutečné tellsonovské příchuti a dokud se ho nechytla zdejší plíseň. Pak teprve mu bylo dovoleno, aby se dal vidět, jak obrýleně zírá do obrovských knih a jak svými kalhotami pod kolena a kamašemi přidává celému podniku na vážnosti.

Před Tellsonovou bankou – nikdy v žádném případě uvnitř, leč že byl zavolán – měl svoje stanoviště muž, pověřovaný nejrůznějšími službami, příležitostný vrátný a posel, jenž byl živým štítem tohoto domu. Za úředních hodin se nikdy nevzdaloval, leč že byl na pochůzce, a v tom případě jej zastupoval syn, dvanáctiletý kluk hrozivého vzhledu, jenž jako by otci z oka vypadl. Lidé se na to dívali tak, že Tellsonova banka tuto sílu na výpomoc jaksi velkomyslně snáší. Banka vždy snášela nějakého člověka takového povolání a tohoto člověka zavál na to místo běh času. Jeho příjmení bylo Cruncher a za oné příležitosti, kdy se v mladičském věku ústy kmotrů odřekl ve východním farním kostele v Houndsditchi všech ďábelských skutků, dostal přídatkem jméno Jerry.

Jevištěm byl soukromý byt pana Crunchera v Hanging Sword Alley ve čtvrti Whitefriars; čas byl půl osmé za větrného březnového

jitra anno Domini sedmnáct set osmdesát. (Hovořil-li pan Cruncher o letech Páně, vždy jim říkal Anna Dominová, domnívaje se zřejmě, že křesťanská éra začala, když jistá dáma vynalezla onu oblíbenou hru, které též dala svoje jméno.)

Pokoje pana Crunchera nebyly právě v sousedství příliš přívětivém, a pokud jde o počet, byly jen dva, jestliže ovšem lze počítat za jeden pokoj komůrku, kde bylo okénko s jedinou tabulkou skla. Zato byl v nich velmi slušný pořádek. Ať bylo jakkoli časně za toho větrného březnového jitra, pokoj, kde ležel na posteli, byl již celý vydrhnut a pod hrnky a talířky, přichystanými na hřmotném stole k snídani, byl prostřen velmi čistý bílý ubrus.

Pan Cruncher ležel pod záplatovanou pokrývkou jako harlekýn, když doma odpočívá. Zprvu tvrdě spal, ale pak se postupně začal na posteli převracet a pozvedat, až se konečně vynořil se svými ostnatými vlasy, jež, zdálo se, jistě roztrhají polštář na kousky. V téže chvíli vykřikl s hrozivým rozhořčením:

„Ať jsem proklet, jestli zas už není v tom!“

Žena spořádaného a pečlivého zevnějšku pozvedla se v koutě z kolenou a udělala to dost spěšně i ustrašeně, takže bylo jasno, že byla míněna právě ona.

„Cože!“ pravil pan Cruncher, rozhlížeje se z postele po své botě. „Zas už ses do toho dala, co?“

Když těmito slovy po druhé pozdravil jitro, hodil botu po ženě, aby tak pozdravil jitro po třetí. Byla to bota velmi zablácená a to nás přivádí k jisté podivné okolnosti, týkající se domácnosti pana Crunchera, že totiž i tenkrát, když přišel po úředních hodinách domů s čistými botami, nalézal příštího jitra tytéž boty zmazány blátem.

„Cože,“ pravil pan Cruncher, míře na ni opět slovy, když ji tím druhým způsobem nezasáhl, „už ses zase do toho dala, ty otravo jedna?“

„Jen jsem se modlila.“

„Jen ses modlila! Jsi mi pěkná ženská! Co s tím pořád chceš, že sebou vždycky hodíš na zem a začneš se modlit proti mně?“

„Nemodlila jsem se proti tobě; modlila jsem se za tebe.“

„Nemodlila. A jestli ses tak modlila, nedám si to líbit. Jen se na ni podívej, mladý Jerry, na tu svou pěknou matku, která se modlí proti tomu, aby se tvému tátovi dobře vedlo. Máš to, synu, opravdu hodnou matku. Máš to nábožnou matku, chlapče; vždycky sebou hodí na zem a začne se modlit, aby Bůh vzal jejímu jedinému dítěti namazaný chleba od huby.“

Mladý pan Cruncher (jenž byl ještě v košili) měl to matce velmi za zlé a pustil se do ní, že si zakazuje, aby mu modlením kradla něco z jeho stravy.

„A co si vůbec myslíš, ty domýšlivá ženská,“ pravil pan Cruncher s bezděčnou nedůsledností, „co si myslíš, že ty tvoje modlitby znamenají? To mi tedy řekni, jakou cenu podle tebe mají!“

„Vycházejí ze srdce, Jerry. V tom je jejich cena, v ničem jiném.“

„V ničem jiném,“ opakoval pan Cruncher. „To ti tedy já zas řeknu, že moc ceny nemají. Ale ať mají cenu nebo ne, povídám ti, že se proti mně modlit nebudeš. To si nemohu dovolit. Nedám si líbit, abych měl kvůli tomu tvému plazení smůlu. Když už sebou musíš takhle házet o zem, házej sebou o zem ve prospěch svého manžela a dítěte, a ne proti nim. Kdybych neměl takovou zvrhlou ženu a tenhle chudák kluk kdyby neměl zvrhlou matku, mohl jsem minulý týden vydělat nějaké peníze, místo aby mě ta tvá zbožnost lstivě a záludně připravovala o štěstí. Ať jsem proklet,“ hovořil pan Cruncher, který se celou tu dobu oblékal, „jestli mi ta tvá zatracená zbožnost nepověsila minulý týden na paty nejhorší smůlu, jaká kdy mohla potkat ubohého počestného obchodníka! Mladý Jerry, oblékni se, chlapče, a když si teď budu čistit boty, dívej se občas na matku, a jestli uvidíš, že by se jí zas chtělo hodit sebou o zem, hned mě zavolej. A tobě povídám,“ obrátil se opět na ženu, „že tohle si už víckrát líbit nedám. Jsem rozlámaný jako drožka, ospalý jsem jako laudanum, nohy a ruce mám tak utahané, že nebýt té bolesti v nich, ani bych nevěděl, co z nich patří mně a co někomu jinému, a v kapse to se mnou není o nic lepší; mám takové podezření,

že ses tu od rána do večera plazila po zemi, abys mi zabránila trochu si to v kapse polepšit, a to už si tedy líbit nedám, ty živé neštěstí, jen teď na to něco řekni!“

Bruče ještě dál různé věty jako na příklad: „Tak ty tedy jsi pobožná. Tak ty tedy říkáš, že neděláš nic proti zájmům svého manžela a dítěte? Ty že nic takového neděláš?“ vrhaje ještě jiné sžíravé jiskry z roztočeného kamene svého rozhořčení, jal se pak čistit si boty a vykonávat i ostatní přípravy na cestu do zaměstnání. A zatím se ujal syn, jehož hlava byla trochu jemněji ostnatá a jehož oči byly právě tak blízko u sebe jako oči otcovy, oné požadované strážce nad matkou. Velmi tu ubohou ženu co chvíli polekal, když náhle vyrazil ze svého přístěnku, kde se oblékal, a tlumeně vykřikl: „Zas už si chceš kleknout na zem. Haló, táto!“ Když tak ztropil planý poplach, s neuctivým pošklebkem opět zmizel.

Když pan Cruncher usedl k snídani, jeho nálada se o nic nezlepšila. S obzvláštním rozhořčením byl proti tomu, aby se paní Cruncherová pomodlila před jídlem.

„Cože, ty živé neštěstí! Zas už se k tomu chystáš? Zas už jsi v tom?“

Žena mu vysvětlila, že jen „poprosila o požehnání“.

„Hned toho nech!“ pravil pan Cruncher, rozhlížeje se kolem, jako by vskutku očekával, že bochník chleba pod účinky proseb jeho ženy zmizí. „Nedám se samým tvým žehnáním vyhnat z domova. Nedám si jídlo odžehnávat se stolu. Ať už mlčíš!“

S očima zarudlýma a všecek pochmurný, jako by byl strávil celou noc se společností, která se nerozešla právě v dobrém, Jerry Cruncher spíše svou snídani střežil, než ji jedl, a vrčel nad ní jako nějaký čtvernožec ze zvěřince. Když se přiblížila devátá hodina, uhladil svůj pobouřený vzhled, a zatvářiv se tak ctihodně a obchodnický, jak jen to jeho přirozenost dovozovala, odebral se do každodenního zaměstnání.

Vzdor tomu, že sám sebe nazýval „počestným obchodníkem“, bylo těžko říkat jeho zaměstnání obchod. Celým jeho inventářem

byla stolice, vyrobená tak, že odřízl nalomené opěradlo židle; tuto stolicí nesl vždy ráno mladý Jerry, kráčeje po otcově boku, a postavil ji pak pod okno banky, jež bylo nejbližší Temple Baru; spolu s hrstí slámy, kterou vytáhl z míjejícího povozu a která měla chránit nohy muže pro všechno před chladem a vlhkostí, vytvářela pak stolice celodenní jeho tábor. Fleet Street i Temple znaly pana Crunchera na tomto místě právě tak dobře jako samu bránu, zvanou Temple Bar – a obojí bylo takřka stejně ošklivé.

Utábořiv se tak ve tři čtvrti na devět, ještě včas, aby se mohl dotýkat svého třírohého klobouku na počest nejstarších ze všech lidí, když vstupovali do Tellsonovy banky, zaujal Jerry toho větrného březnového jitra svoje místo, zatím co mladý Jerry stál vedle něho, jestliže nekonal právě výpady za bránu, aby tam tělesně i nadávkami prudce napadal mimojdoucí chlapce, kteří byli pro tento jeho bohulibý záměr dost malí a slabí. Otec a syn, neobyčejně si podobní, mlčky přihlížející rannímu ruchu na Fleet Streetu, hlavy majíce právě tak blízko sebe, jako byly v každé z těch hlav blízko u sebe oči, velmi živě připomínali párek opic. Podobnost nebyla o nic menší pro tu náhodnou okolnost, že dospělý Jerry kousal a vyplivoval slámu, zatím co pomrkávající oči mladého Jerryho nepokojně obzíraly právě tak otce jako všechno ostatní, co se dalo na Fleet Streetu.

Jeden z pravidelných poslů Tellsonova podniku, který měl stanoviště uvnitř, vystrčil hlavu dveřmi a zavolal:

„Máte přijít dovnitř!“

„Tak do toho, táto! Ale začíná to dnes nějak časně!“

Když se mladý Jerry takto rozloučil s otcem, posadil se sám na stolicí, ujal se z moci nástupnického práva slámy, kterou otec žvýkal, a zamyslnil se.

„Vždycky je to od rezu! Má prsty vždycky od rezu!“ bručel si sám pro sebe mladý Jerry. „Kde k tomu železnému rezu vždycky přijde? Tady nemá přece s žádným železným rezem co dělat!“

Kapitola druhá

Podívaná

„Jistě znáte dobře Old Bailey?“ pravil jeden z prastarých úředníků poslu Jerrymu.

„Znám, pane,“ odpověděl Jerry jaksi rozmrzele. „To víte, že znám Bailey.“

„Dobře. A pana Lorryho také znáte.“

„Pana Lorryho znám mnohem lépe, než znám Bailey. Mnohem lépe,“ hovořil Jerry tak, že se podobal nějakému vzdorovitému svědku při výslechu právě v té věznici, o níž byla řeč, „znám pana Lorryho mnohem lépe, než bych si jako počestný obchodník přál znát Bailey.“

„Výborně. Vyhledáte tedy vchod pro svědky a ukážete vrátnému tento dopis, adresovaný panu Lorrymu. Hned vás pak vpustí dovnitř.“

„Do soudní síně, pane?“

„Do soudní síně.“

Oči pana Crunchera jako by se byly ještě o trochu přiblížily jedno k druhému a jako by se jedno druhého tázalo: „Co si o tomhle myslíš?“

„Mám čekat v soudní síni, pane?“ tázal se pak, což jako by byl výsledek oné porady.

„Hned vám to povím. Vrátný odevzdá dopis panu Lorrymu a vy posunkem pana Lorryho na sebe upozorníte, aby věděl, kde stojíte. Pak bude vaším úkolem čekat tam, až vás bude potřebovat.“

„To je všechno, pane?“

„To je všechno. Přeje si mít po ruce posla. Tady mu píšeme, že tam jste.“

Prastarý úředník rozvážně skládal dopis a psal na něj jméno adresáta; když ho byl mlčky pozoroval až do chvíle, kdy přiložil savý papír, poznamenal pan Cruncher:

„Dnes ráno jsou asi na pořadu padělatelé?“

„Zrada!“

„Na to je čtvrcení,“ pravil Jerry. „Hrůza!“

„To je zákon,“ pravil starobylý úředník, obraceje k němu překvapené brýle. „To je zákon.“

„Myslím si, že je to od zákona kruté, rozsekávat člověka. Je to dost kruté zabít ho, ale je to až moc kruté rozsekávat ho na kusy, pane.“

„Naprosto ne,“ řekl na to starobylý úředník. „Mluvte o zákonu uctivě. Starejte se o svá prsa, abyste neochraptěl, milý příteli, a nechte zákon, ať se stará sám o sebe. To vám radím.“

„Pokud jde o moje prsa, tak mi je hubí vlhkost a z toho chraptím, pane,“ pravil Jerry. „Posuďte sám, co vlhkosti musím snést, abych si vydělal na živobytí.“

„Dobře, dobře,“ pravil starý úředník, „každý si vyděláváme na živobytí jinak. Někdo přitom musí snášet vlhko, jiný zas sucho. Tady je dopis. Běžte už.“

Jerry vzal dopis, uklonil se, prohodiv přitom sám k sobě s úctou poněkud menší, než jakou předstíral: „Jste vy mi ubohý hubeňour.“ Pak pověděl synovi, když šel mimo něj, kam je poslán, a vydal se na cestu.

Tenkrát věšeli v Tyburnu, takže ulice před vězením v Newgate neměla ještě onu hanebnou proslulost, které o málo později nabyla. Avšak vězení samo bylo místo velmi ohavné, kde se prováděly všemožné sprostoty a podlosti a kde se rodily hrozné nemoci, jež pak vstupovaly s vězni do soudních síní a nejednou zamířily z lavice obžalovaných přímo na nejvyššího soudce, kterého pak smetly z jeho křesla. Stalo se nejednou, že soudce v černé čapce vyhlásil rozsudek právě tak jistě nad sebou jako nad vězněm, ba zemřel dokonce dřív

než on. Věznice Old Bailey proslula ostatně jako jakýsi smrtonosný zájezdní hostinec, z kterého se ustavičně na kárách a v kočárech vydávali bledí cestující na násilnickou cestu na onen svět; projeli přitom vždy asi dvě a půl míle veřejnými ulicemi a silnicí, uvádějíce v pocit hanby několik málo dobrých lidí, jestliže vůbec nějaké. Tak mocný je zvyk a tolik je třeba, aby to byl dobrý zvyk už na počátku. Tato věznice proslula též svým pranýřem, moudrým starobylým zařízením, jež ukládalo trest, jehož rozsah nikdo nemohl předvídat; proslula také mrskačským sloupem, jiným to starobylým a drahocenným zařízením, jež velmi zlidšťovalo a zjemňovalo, jestliže jste je viděli v činnosti; a slavná byla též rozsáhlými obchody, při nichž se kupovali svědci, kteří měli zajistit trest smrti, dalším to zlomkem moudrosti našich předků, což vedlo k nejděsivějším zločinům za peníze, jaké kdy byly pod klenbou nebeskou spáchány. Old Bailey byla zkrátka v té době vzácným a vzorným dokladem poučky, že „cokoli se děje, děje se správně“, toho aforismu, jenž by mohl mít právě tak konečnou platnost, jako je pln netečnosti, kdyby v něm nebyl zároveň obsažen i ten nepřijemný důsledek, že totiž nic, co se kdy stalo, nebylo nesprávné.

Proraziv si cestu špinavým davem, který tu rozptýleně kolem postával, dostal se posel s obratností muže, který se všude umí nehlučně protlačit, k oněm dveřím, jež hledal, a zamřížovaným okénkem odevzdal dopis. Tenkrát totiž lidé za podívanou v Old Bailey platili právě tak, jako platili za podívanou v blázinci Bedlamu – rozdíl byl jen v tom, že ta první zábava byla mnohem dražší. A tak byly všechny vchody do Old Bailey dobře stráženy – ovšem až na ony přechočné dveře, jimiž vstupovali zločinci a které tedy byly vždy otevřeny dokořán.

Po jistých odkladech a váhání se dveře s nevrlym skřípotem v stěžejích maličko pootevřely a dovolily panu Jerryemu Cruncherovi proklouznout do soudní síně.

„Co je na pořadu?“ zeptal se šepem člověka, po jehož boku se octl.

„Ještě nic.“

„Co tedy přijde?“

„Nějaký zrádce.“

„To bude čtvrcení, co říkáte?“

„Ach,“ odpověděl na to muž s jakýmsi uspokojením, „napřed ho vyvlečou na popraviště, napůl ho oběsí, dají ho zas dolů, před jeho vlastníma očima mu rozpárají břicho, vyjmou mu vnitřnosti, sám se pak bude dívat, jak je házejí do ohně, pak mu useknou hlavu a konečně ho rozsekají na kusy. Tak zní rozsudek.“

„Jestli shledají, že je vinen – chcete říci?“ připomněl Jerry.

„Ach, jistě shledají, že je vinen,“ pravil muž. „To buďte bez starosti.“

V té chvíli zaujal pozornost pana Crunchera vrátný, kterého spatřil, jak si s dopisem v ruce razí cestu k panu Lorrymu. Pan Lorry seděl u stolu mezi pány v parukách, nedaleko pána v paruce, jenž byl obhájcem obžalovaného a měl před sebou hromadu papírů, a takřka naproti jinému pánu v paruce, jenž měl ruce v kapsách a jehož všechna pozornost, pokud na něj pan Cruncher hleděl, ale i později, zdála se být soustředěna na strop soudní síně. Když Jerry několikrát chraptivě odkašlal, přešel si bradu rukou a zamával, přivolal konečně pohled pana Lorryho, jenž pak vstal, aby se na něj podíval, klidně na něj kývl a opět usedl.

„Co ten má co dělat s tím dnešním případem?“ zeptal se muž, s nímž Jerry mluvil.

„Copak to, ksakru, vím?“ řekl Jerry.

„A co vy máte s tím případem společného, smím-li se zeptat?“

„To vím zrovna tak málo,“ řekl Jerry.

Vstup soudců, rozruch v soudní síni i pozvolné utišení, které pak nastalo, to všechno přerušilo rozhovor. Všeobecným středem zájmu stala se lavice obžalovaných. Dva dozorcí, kteří tam stáli, vyšli ven, přivedli pak vězně a postavili je před soudce.

Všichni, kdo byli přítomni, až na onoho pána v paruce, jenž se díval na strop, hleděli na něj. Jako moře, jako vítr, jako požár spěl všechen lidský dech té síně k němu. Dychtivé tváře se nakláněly kolem sloupů a rohů, aby ho zahlédly; diváci v zadních řadách povstávali, aby ho spatřili do posledního vlásku; lidé v přízemku soudního dvora opírali se o ramena těch, kteří stáli před nimi, jen aby ho za každou cenu uviděli – stoupali si na špičky, vystupovali na římsy, stoupali na všechno možné i nemožné, aby jim z něho ani kousek neunikl. Nápadný mezi těmito posledními, připomínaje oživený kus ostnaté zdi věznice v Newgate, stál tu Jerry a vydechoval směrem k obžalovanému pivní dech po onom doušku, vypitém cestou, jenž se tu mísil s vlnami výparů po jiném pivu, po kořalce, po čaji a po kávě, hrnucími se k obžalovanému a již se srážejícími na velikých oknech za ním v nečistý zákal a vlhkost.

Cílem všech těchto třeštivě zírajících pohledů byl mladý, asi pětadvacetiletý muž, rovně rostlý, hezky vypadající, s opálenými tvářemi a černýma očima. Pokud jde o jeho stav, byl to mladý šlechtic. Oblečen byl velmi prostě v černých nebo velmi tmavě šedých šatech a dlouhé černé vlasy měl vzadu na šíji svázané stužkou; byly tak upraveny spíše proto, aby mu nepřekážely, než pro ozdobu. Jak už se duševní hnutí vyjadřují přes všechna zahalení, jimiž je tělo skrývá, prozařovala bledost, zaviněná nynějším postavením, zahnědlostí jeho tváří a prokazovala tak, že duše je nad slunce silnější. Jinak se zcela ovládal, uklonil se soudci a zůstal klidně stát.

Zájem, s nímž na něj přítomní zírali, s nímž k němu vysílali svůj dech, nebyl právě z těch, jež jsou lidstvu ke cti. Kdyby byl býval ohrožen trestem jen poněkud méně strašným – kdyby tu byla bývala naděje, že bude vynechána třeba jen jediná z barbarských jednotlivostí toho trestu – tu by právě o tolik byla klesla i přitažlivost případu. Tělo, jež mělo být odsouzeno k znetvoření tak hanebnému, bylo tu středem podívané; nesmrtelná bytost, jež měla podlehnout řezniččině, jež měla být na kusy roztrhána, poskytovala zde pomíjivé

vzrušení. Ať různí diváci jakkoli různě tento svůj zájem podle své zdatnosti v sebeklamu zastírali, u kořene byl všechen ten zájem jen a jen lidožroutský.

V soudní síni žádá se ticho! Charles Darnay se včera hájil, že je nevinen, proti obžalobě, která ho viní (s nekonečnými třesky plesky) z podlé zrady na našem jasném, osvíceném, vznešeném a tak dále vladaři, na našem králi, které se za různých příležitostí, různými prostředky a způsoby dopustil tím, že podporoval Ludvíka, krále francouzského, v jeho válkách proti svrchu zmíněnému jasnému, osvícenému, vznešenému a tak dále; tato podpora záležela v tom, že cestoval mezi panstvími našeho svrchu zmíněného jasného, osvíceného, vznešeného a tak dále a panstvími svrchu zmíněného francouzského Ludvíka, zabývá se zlovolně, proradně, velezradně a ještě jinak zločinně tím, že prozrazoval tomuto svrchu zmíněnému francouzskému Ludvíkovi, jaké vojenské síly se náš svrchu zmíněný, jasný, osvícený, vznešený a tak dále chystá poslat do Kanady a do Severní Ameriky. Jerry, jehož hlava byla čím dál ostnatější, jak mu vlasy na hlavě vstávaly z té spousty právnických výrazů, vyslechl toto všechno s obrovským uspokojením a po mnohých průtazích konečně pochopil, že onen svrchu zmíněný, znovu a znovu svrchu zmíněný Charles Darnay je tu před jeho očima souzen, že porota je brána pod přísahu a generální prokurátor že se chystá promluvit.

Obžalovaný, kterého již všichni přítomní (a on sám věděl, že tomu tak je) v duchu oběsili, stáli a rozčtvrtili, nikterak se před svým údělem nekrčil, ani se však netvářil teatrálně. Byl klidný a pozorný, sledoval zahajovací obřady s vážným zájmem a stál tam s rukama opřenýma o dřevěnou přepážku před sebou tak pokojně, že se nepohnul ani lísteček z bylin, jež na ní ležely. Po celé soudní síni byly rozházeny byliny a rozstříkovali tu ocet na ochranu před věžeňským vzduchem a věžeňskými nemocemi.

Nad hlavou obžalovaného bylo zavěšeno zrcadlo, jež na něj odráželo světlo. Zrcadlily se v něm již celé zástupy provinilců

i nešťastníků, kteří pak zmizeli z jeho povrchu právě tak, jako zmizeli z povrchu země. Jak příšerným davem přízraků by se ta síň naplnila, kdyby toto zrcadlo mohlo vydat zpět všechny odrazy, jako moře vydává své mrtvé. Jakési letmé pomyšlení na všchnu hanbu a bezectnost, kterou bylo tomuto zrcadlu určeno obrážet, dotklo se patrně duše obžalovaného. Ať už tomu bylo jakkoli, uvědomiv si při náhodném pohybu, že přes tvář má pruh světla, podíval se vzhůru; když spatřil zrcadlo, zčervenal v tváři a pravici smetl byliny.

Stalo se při tom pohybu, že obrátil tvář k té straně soudní síně, jež byla po jeho levici. Asi tak právě ve výši jeho očí seděly tam na konci soudcovské lavice dvě postavy, na nichž okamžitě utkvěl pohledem; zadíval se tam tak náhle a tolik to změnilo jeho tvář, že všechny oči, jež dosud hleděly na něj, obrátily se k těm dvěma.

Diváci spatřili v těch dvou postavách mladou dámu, ne o mnoho starší než dvacet let, a jakéhosi pána, což byl zřejmě její otec; byl to muž pozoruhodný zvláště tím, že všechny jeho vlasy byly šedivé a že měl v tváři nepopsatelně soustředěný výraz jakési do sebe obrácené zamyšlenosti. S tímto výrazem na tváři vypadal velmi staře; jakmile se však jeho tvář vzrušila a pohnula – jako tomu bylo na okamžik teď, když pohlédl na dceru – stal se z něho krásný muž, nepřekročivší ještě nejlepší léta svého života.

Dcera, sedíc vedle něho, měla jednu ruku provlečenu pod jeho paží a druhou tiskla na ni. Seděla těsně u něho, zděšena tím jevištěm a plna účastného soucitu s obžalovaným. Na jejím čele byla výrazně vepsána ohromující hrůza a útrpnost, jež neviděla nic jiného než ohroženost obžalovaného. Tato znamení byla tak viditelná, takovou měla v sobě sílu a tak byla přirozená, že přihlížející, kteří neměli prázdný soucit s obžalovaným, byli dojati pohledem na ni; a všude kolem nastalo šeptání: „Kdo jsou ti dva?“

Posel Jerry, jenž pozoroval po svém, myslil si svoje a olizoval si ze samého zaujetí prsty pomazané rzí, jal se natahovat krk, aby zaslechl, co je to za lidi. Dav kolem něho poslal tu otázku z jednoho

diváka na druhého až k nejbližšímu dozorcí, odkud se odpověď poněkud pomaleji dostala zas týmž způsobem zpátky; konečně dolehla i k Jerrymu.

„Svědci.“

„Pro kterou stranu?“

„Proti.“

„Proti které straně?“

„Proti obžalovanému.“

Soudce, jenž se zahleděl na chvíli týmž směrem jako všichni diváci, opřel se v křesle a zadíval se upřeně na muže, jehož život měl v svých rukou, zatím co již vstal generální prokurátor a jal se plést smyčku, brousit sekyru a zatloukat hřebíky do popraviště.

Kapitola třetí

Zklamání

Generální prokurátor pokládal za svou povinnost sdělit porotě, že obžalovaný, který tu stojí, i když je nedlouho na světě podle svých let, dávno už se prohřešil zrádnou činností, která žádá, aby byl potrestán smrtí. Jeho spojení s nepřitelem vlasti nenastalo dnes, nedošlo k němu včera, loni ani roku předloňského. Je bezpečně známo, že obžalovaný už před časem mnohem delším mnohokrát cestoval mezi Francií a Anglií za tajným účelem, o němž nemůže podat poctivou zprávu. Kdyby bylo v povaze zrádných skutků, že by mohly mít úspěch (jak tomu na štěstí nikdy nebylo), skutečná hanebnost jeho činnosti byla by zůstala neodhalena. Prozřetelnost však uložila jistému člověku bez bázně a hany, aby vyslídil povahu záměrů obžalovaného a jat hrůzou aby o nich podal zprávu státnímu tajemníku Jeho Veličenstva i vysoce ctěné tajné radě. Tento vlastenec sám zde předstoupí. Způsob, jímž jednal, a jeho vztah k věci mají pečeť vznešenosti. Byl přítelem obžalovaného, když však šťastnou náhodou v kterémsi nešťastné chvíli odhalil jeho hanebnost, rozhodl se obětovat zrádce, kterého již nemohl hrát na svých prsou, a položit jej na posvátný oltář vlasti. Kdyby bylo uzákoněno v Británii, jako tomu bylo ve starém Řecku a Římě, aby dobrodincům veřejnosti byly stavěny pomníky, tento zářivě příkladný občan by zajisté byl takovým pomníkem zvěčněn. Poněvadž to však není uzákoněno, zvěčněn patrně nebude. Ctnost, jak o tom hovoří básníci (na mnoha místech, která, jak si je jist, má porota od slova ke slovu v malíčku; načež se na tvářích poroty objevily výrazy provinilého vědomí, že jí o těch místech nic není známo), je svým způsobem nakažlivá; zvláště pak má tuto vlastnost vynikající ctnost, známá pod jménem vlastenectví nebo láska k vlasti. Vznešený příklad

tohoto bezúhonného a neposkrvněného svědka ve prospěch strany žalující, o němž hovořit, ať jakkoli nezaslouženě, je zajisté pro každého ctí, účinkoval blahodárně na sluhu obžalovaného a vnukl mu posvátné rozhodnutí propátrat pánovy zásuvky i kapsy a skrýt u sebe závažné dokumenty. On sám (generální prokurátor) je připraven, že uslyší neuctivé poznámky o tomto podivuhodném sluho-
vi, ale obecně vzato, dává mu (generální prokurátor) přednost před svým bratrem i sestrami a ctí jej (generální prokurátor) víc než svého otce i matku. S důvěrou se obrací na porotu, aby se zachovala podobně. Výpovědi těchto dvou svědků spolu s dokumenty, které objevili a které budou předloženy, prokáží jasně, že obžalovaný měl u sebe seznamy vojenských jednotek Jeho Veličenstva na moři i na souši, jakož i záznamy o jejich rozdělení a přípravách, a neza-
nechají žádné pochybnosti, že pravidelně vyzrazoval tyto zprávy nepřátelské mocnosti. Nemohlo být dokázáno, že jsou tyto seznamy a záznamy psány rukopisem obžalovaného, ale tím se na věci nic nemění, ba naopak je tím obžaloba jen ve výhodě, neboť to ukazuje, s jakou lstivou předvídavostí obžalovaný jednal. Důkazy svědčí o době před pěti lety a prokazují, že si obžalovaný takto zhoubně počínal několik málo týdnů před dnem samé srážky mezi britskými oddíly a Američany. Porota, poněvadž je to porota králi věrná (jak o ní ví) a poněvadž je to porota, která si svá rozhodnutí zodpoví (jak ona sama ví), nepochybně musí shledat, že obžalovaný je vinen, a zbavit ho života, ať se jí to líbí nebo nelíbí. Nikdo z členů poroty nebude moci položit hlavu na polštář, nikdo z nich nesnese pomyšlení, že jeho žena klade hlavu na polštář, nikdo z nich nesnese vědomí, že jeho děti kladou hlavu na polštář, zkrátka ani oni sami, ani jejich rodiny nebudou vůbec schopni položit hlavu na polštář, dokud hlava obžalovaného nebude sřata. Generální prokurátor skončil pak tím, že požádal porotu o tuto hlavu ve jménu všeho, co jen ho právě napadlo, a vybídl ji, aby spolehla na jeho slavnostní

ujištění, že sám již pokládá obžalovaného za mrtvého a ze světa zmizevšího.

Jakmile generální prokurátor domluvil, ozvalo se v soudní síni bzučení, jako by se kolem obžalovaného začal rojit celý veliký oblak much, předjímaje to, co se brzy z něho mělo stát. Když se bzučení opět ztišilo, objevil se za přepážkou pro svědky vlastenec bez poskvrny.

Státní zástupce, ujímaje se slova po svém nadřízeném i jeho způsobem, jal se svědka vyslýchat; jménem to byl pan John Barsad. Příběh jeho čisté duše byl přesně takový, jak jej byl popsal generální prokurátor – a byla-li na něm nějaká vada, tedy jen ta, že byl až příliš přesně takový. Když zbavil svá šlechtná prsa břemene toho příběhu, byl by se zas skromně vzdálil, nebýt toho, že onen pán v paruce a s mnoha dokumenty před sebou, jenž seděl nedaleko pana Lorryho, dovolil si mu položit několik otázek. Pán v paruce, sedící proti němu, díval se dosud na strop soudní síně.

Byl sám někdy dříve vyzvědačem? Ne, s rozhořčením odmítá toto nízké obvinění. Z čeho žije? Ze svého majetku. Kde má tento svůj majetek? Nevzpomíná si přesně. Co to je, ten majetek? Do toho nikomu nic není. Zdědil jej? Ano, zdědil. Po kom? Po vzdáleném příbuzném. Velmi vzdáleném? Velmi. Byl někdy ve vězení? Samozřejmě nikdy. Nikdy nebyl ani zavřen pro dluhy? Nechápe, co to má s věcí společného. Nikdy nebyl zavřen pro dluhy? Tak tedy ještě jednou, nikdy? Ano, byl. Kolikrát? Dvakrát nebo třikrát. Ne tedy pětkrát nebo šestkrát? Možná. Jakého je stavu? Svobodný pán. Dostal někdy vyhazov? Mohlo se to někdy stát. Bylo to často? Ne. Shodil ho někdy někdo ze schodů? Rozhodně ne; jednou dostal kopanec nahoře na schodech, ale sletěl dolů z vlastní vůle. Dostal ten kopanec za to, že podváděl při hře v kostky? Něco v tom smyslu tvrdil opilý lhář, který se toho násilí na něm dopustil, ale nebyla to pravda. Může přísahat, že to nebyla pravda? Samozřejmě. Neživil se falešnou hrou? Nikdy. Neživil se hrou? Ne víc, než jak se jí živí i jiní

páni. Půjčil si někdy od obžalovaného peníze? Ano. Vrátil mu je? Ne. Nebylo jeho přátelství s obžalovaným ve skutečnosti jen velmi lehkého rázu, nevnutil mu je v dostavnících, v hostincích nebo na lodi? Ne. Viděl opravdu u obžalovaného tyto dokumenty? Ovšem. Nic víc o těch dokumentech neví? Ne. Neopatřil je na příklad sám? Ne. Nečeká, že za toto svědectví něco dostane? Ne. Nezaměstnává ho vláda za pravidelný plat, aby kladl nástrahy? Naprosto ne, proboha! Vůbec ho vláda nezaměstnává? Naprosto ne, proboha! Může na to přísahat? Kolikrát si bude kdo přát. Nevedly ho tedy k tomu žádné jiné pohnutky, jen ryzí vlastenectví? Naprosto žádné.

Přísežný výslech ctnostného sluhy Rogera Clye trval velmi krátce. Vstoupil před čtyřmi lety do služeb u obžalovaného v dobré víře a z prostomyslnosti. Zeptal se obžalovaného na lodi do Calais, zda nepotřebuje zručného sluhu, a obžalovaný jej najal. Nikdy obžalovaného nežádal, aby přijímal zručného sluhu z dobročinnosti – na nic takového nikdy ani nepomyslel. Brzy pak začal mít obžalovaného v podezření a jal se ho pozorně sledovat. Když mu na cestách připravoval šaty k oblékání, znovu a znovu vídal v kapsách obžalovaného listiny, které se podobaly těmto dokumentům. Tyto dokumenty vzal ze zásuvky ve stole obžalovaného. Nedal je tam napřed sám. Viděl obžalovaného, jak tyto dokumenty ukazoval nějakým francouzským pánům v Calais a podobné listiny jak ukazoval francouzským pánům v Calais a v Boulogni. Protože miluje svou vlast, nemohl se na to už dívat, a tak to udal. Nikdy nebyl v podezření, že by byl ukradl stříbrnou čajovou konvici; byl křivě nařčen, že ukradl kelímek na hořčici, ale ukázalo se, že byl jen postrýbřený. Předchozího svědka zná sedm nebo osm let; je to pouhá náhoda. Nedomnívá se, že by to byla nějaká podivná náhoda; náhody většinou bývají podivné. Nikterak také nepokládá za podivnou náhodu, že i jeho pohnutky byly ryze vlastenecké. Je poctivý Brit a doufá, že je mnoho jemu podobných.

Mouchy se opět rozbzučely a generální prokurátor povolal pana Jarvise Lorryho.

„Pane Jarvisi Lorry, jste zaměstnancem Tellsonovy banky?“

„Jsem.“

„Jel jste jisté páteční noci v listopadu roku sedmnáctistého sedmdesátého pátého dostavníkem za obchodními záležitostmi z Londýna do Doveru?“

„Ano, jel.“

„Byli v dostavníku i jiní cestující?“

„Ano, dva.“

„Vystoupili za noci po cestě?“

„Vystoupili.“

„Pane Lorry, podívejte se na obžalovaného. Byl to jeden z těch cestujících?“

„Nemohu zodpovědně říci, zda to byl on.“

„Podobá se některému z těch dvou cestujících?“

„Oba byli tak zahaleni, noc byla tak temná a všichni jsme byli tak uzavření, že ani to nemohu zodpovědně říci.“

„Pane Lorry, podívejte se na obžalovaného ještě jednou. Když si ho představíte zahaleného tak, jako byli ti dva cestující, je v jeho vzhledu a postavě něco, co vylučuje, že to byl jeden z těch dvou cestujících?“

„Ne.“

„Nebudete přísahat, pane Lorry, že to jeden z nich nebyl?“

„Ne.“

„Přinejmenším tedy říkáte, že to jeden z nich mohl být?“

„Ano. Jen s tou výhradou, že oba ti cestující, jak si vzpomínám, báli se stejně jako já silničních lupičů a obžalovaný naprosto nevy-
padá bázlivě.“

„Viděl jste už někdy živý obraz bázlivosti, pane Lorry?“

„To jsem samozřejmě viděl.“

„Pane Lorry, podívejte se na obžalovaného ještě jednou. Můžete s jistotou říci, že jste ho už někdy viděl?“

„Viděl jsem ho.“

„Kdy?“

„O několik málo dní později jsem se vracel z Francie, obžalovaný vstoupil v Calais na palubu téže lodi a jeli jsme pak společně.“

„V kolik hodin přišel na palubu?“

„Něco málo po půlnoci.“

„Za nejhlubší noci. Byl to jediný cestující, který přišel na palubu ve chvíli tak nevhodné?“

„Náhodou byl jediný.“

„To ‚náhodou‘ sem nepatří, pane Lorry. Byl to jediný cestující, který přišel na palubu za nejhlubší noci?“

„Byl.“

„Cestoval jste sám, pane Lorry, nebo s nějakou společností?“

„Cestovali se mnou ještě pán a dáma. Jsou zde.“

„Jsou tedy zde. Hovořil jste s obžalovaným?“

„Takřka vůbec ne. Bylo bouřливо, plavba byla dlouhá a obtížná, takřka celou dobu jsem ležel na pohovce.“

„Slečna Manettová!“

Mladá dáma, na kterou se už dříve všichni zadívali a na niž se opět obrátily všechny zraky, vstala z místa, na němž seděla. Její otec vstal s ní a držel dál její ruku, kterou měla provlečenu pod jeho paží.

„Slečno Manettová, podívejte se na obžalovaného.“

Pro obžalovaného bylo zkouškou mnohem těžší stát tváří v tvář takovému soucitu a takové mladé opravdovosti i krásy, než být středem pozornosti všeho přítomného davu. Když tu tak stál s ní na okraji svého hrobu, nemohla mu v té chvíli ani všechna ta zírající zvědavost dodat dostatek sil, aby zůstal klidný. Jeho nepokojná pravice jala se rozdělovat byliny na přepážce v jakési imaginární záhony; úsilí ovládnout se a utišit vlastní dech rozechvělo mu rty,

z nichž všechna krev unikla do srdce. Rozeznělo se opět bzučení velikých much.

„Slečno Manettová, viděla jste někdy obžalovaného?“

„Ano, pane.“

„Kde?“

„Na palubě poštovní lodi, o níž právě byla řeč, a za téže příležitosti.“

„Vy jste ta mladá dáma, o níž se právě hovořilo?“

„K svému velikému neštěstí jsem!“

Bolestný hlas jejího soucitu se ztratil pod hlasem soudcovým, jenž zazněl poněkud méně melodicky, když řekl trochu rozhněvaně: „Odpovídejte na otázky, které jsou vám položeny, a nedělejte k nim žádné poznámky.“

„Slečno Manettová, hovořila jste s obžalovaným za plavby přes průliv?“

„Ano, pane.“

„Povězte nám o tom rozhovoru.“

Uprostřed hlubokého ticha začala slabým hlasem:

„Když tento pán přišel na palubu –“

„Tím myslíte obžalovaného?“ tázal se soudce, svažtiv obočí.

„Ano, pane.“

„Pak tedy říkejte obžalovaný.“

„Když obžalovaný přišel na palubu, všiml si, že můj otec“ – jak tam stál vedle ní, její oči se s láskou k němu obrátily – „je velmi vysílen a ve velmi špatném zdravotním stavu. Otec byl tak zesláblý, že jsem se bála zavést ho do uzavřené místnosti, a tak jsem mu upravila lůžko na palubě poblíž schodů ke kabinám, usedla jsem po jeho boku a pečovala jsem o něj. Té noci necestoval na lodi nikdo jiný než my čtyři. Obžalovaný byl tak laskav a požádal mě, zda mi smí poradit, jak ochránit otce před větrem lépe, než jsem to sama udělala. Neuměla jsem to dobře a nevěděla jsem, z které strany bude vanout vítr, až vyplujeme z přístavu. Udělal to za mne. Projevil

velký soucit i laskavost, pokud jde o mého otce, a jsem si jista, že obojí vycházelo ze srdce. Tak začal náš rozhovor.“

„Dovolte, abych vás na okamžik přerušil. Přišel na palubu sám?“

„Ne.“

„Kolik lidí bylo s ním?“

„Dva francouzští páni.“

„Hovořili spolu?“

„Hovořili spolu až do poslední chvíle, kdy bylo nutno, aby oba francouzští páni odpluli ve člunu k břehu.“

„Podávali si mezi sebou nějaké listiny, podobné těmto dokumentům?“

„Podávali si mezi sebou nějaké listiny, ale nevím, jaké byly.“

„Podobaly se těmhle velikostí a tvarem?“

„Je to možné, ale vskutku nevím, přestože si šeptali mezi sebou velmi blízko u mne; stáli totiž nad schody ke kabinám ve světle lampy, která tam visela; svítila velmi slabě, mluvili také velmi tiše, a tak jsem neslyšela, co říkají, a viděla jsem jen, že nahlížejí do listin.“

„Teď pokračujte o svém rozhovoru s obžalovaným, slečno Manettová.“

„V rozhovoru – jenž vznikl z mé bezmocnosti – projevil obžalovaný právě tolik otevřenosti, kolik projevil laskavosti, dobroty a prospěšnosti mému otci. Kéž,“ propukla v pláč, „kéž se mu špatně za to neodměňuji tím, že mu zde dnes přitížím.“

Ozvalo se bzučení much.

„Slečno Manettová, jestliže obžalovaný nevidí a nechápe, že toto svědectví, které je vaší povinností vydat – které vydat musíte – kterému se nemůžete vyhnout –, vydáváte jen velmi neochotně, pak je to jediný z přítomných, který to nevidí a nechápe. Pokračujte, prosím.“

„Pravil mi, že cestuje v záležitosti velmi ožehavé a obtížné, která by mohla uvést lidi do nesnází, a že tedy cestuje pod cizím jménem. Pravil mi, že musel kvůli této záležitosti před několika dny odjet do

Francie a že možná bude ještě dlouho nucen cestovat občas mezi Francií a Anglií.“

„Neříkal něco o Americe, slečno Manetová? Vzpomeňte si přesně.“

„Pokoušel se mi vysvětlit, jak k celému sporu došlo, a pravil mi, že pokud může soudit, Anglie se tu zachovala nespravedlivě a pošetile. Jaksi žertovně dodal, že možná Jiří Washington bude mít v dějinách právě tak velké jméno jako Jiří Třetí. Když to říkal, nebylo v tom nic urážlivého; řekl to se smíchem, na ukrácení dlouhé chvíle.“

Každý silně vyznačený výraz na tváři člověka, jenž má hlavní úlohu v strhujícím ději a na kterého jsou upřeny mnohé oči, bezděky se opakuje na tvářích diváků. Její čelo, když vydávala toto svědectví, projevovalo bolestnou úzkost a soustředění, a kdykoli na okamžik umlkla, aby soudce mohl výpověď zapsat, zadívala se vždy na právní zástupce obou stran, jak na ně její slova účinkují. Na tvářích diváků ve všech koutech soudní síně byl týž výraz, a když pak soudce vzhlédl od svých zápisů, aby příkrým pohledem ztrestal kacířství, týkající se Jiřího Washingtona, vypadalo to, že velká většina čel v soudní síni zrcadlí přesně čelo svědkyně.

Generální prokurátor prohlásil pak k soudci, že pokládá za nutné, aby byl z důvodů opatrnosti a pořádku vyslechnut otec mladé dámy, doktor Manette. Hned pak byl k výslechu zavolán.

„Doktore Manette, podívejte se na obžalovaného. Viděl jste ho někdy?“

„Jednou. A to tehdy, když mě navštívil v mém londýnském bytě. Jsou tomu tři roky nebo je to možná tři a půl roku.“

„Poznáváte v něm spolucestujícího na palubě poštovní lodi a můžete nám povědět něco o jeho rozhovoru s vaší dcerou?“

„Ani jedno, ani druhé.“

„Máte pro to nějaký zvláštní důvod, že nám to nemůžete říci?“

Tiše odpověděl: „Ano, mám.“

„Měl jste to neštěstí, doktore Manette, že jste byl ve své rodné zemi bez soudu, a dokonce bez obžaloby, na dlouhou dobu uvězněn?“

Odpověděl hlasem, jenž se dotkl všech srdcí: „Dlouho jsem byl vězněn.“

„V té době, o které zde mluvíme, byl jste právě propuštěn?“

„Tak mi to řekli.“

„Na nic z té doby se nemůžete upamatovat?“

„Na nic. V mé paměti je prázdnota od té doby – nemohu ani přesně říci, kdy to bylo –, co jsem se začal ve vězení zaměstnávat výrobou bot, a trvá ta prázdnota až do chvíle, kdy jsem shledal, že žiji s drahou svou dcerou v Londýně. Seznámil jsem se s ní, když mi dobrotivý Bůh vrátil mé duševní schopnosti; naprosto však neumím povědět, jak jsem se s ní seznámil. Nepamatuji se vůbec, jak se to vyvíjelo.“

Generální prokurátor usedl a otec s dcerou usedli pak společně.

Potom se stala v projednávání případu zvláštní věc. Mělo se teď dokázat, že obžalovaný, provázen nevypátraným spoluviníkem, jel doverským dostavníkem oné páteční noci v listopadu před pěti lety, a chtěje zastříti cíl své cesty, vystoupil za noci v místě, kde však nezůstal, nýbrž odkud se několik desítek mil vrátil na výzvědy do města, kde sídlí posádka a kde jsou loděnice; byl povolán svědek, jenž měl obžalovaného usvědčit, že čekal na kohosi dalšího přesně v požadovanou hodinu v jídelně kteréhosi hotelu onoho posádkového a přístavního města. Obhájce obžalovaného podrobil svědka křížovému výslechu, ale dosáhl jen svědkova přiznání, že obžalovaného nikdy jindy neviděl, když tu onen pán v paruce, jenž celou tu dobu hleděl ke stropu soudní síně, napsal několik slov na kousek papíru, který pak složil a hodil obhájci. Jakmile hned při nejbližší odmlce otevřel obhájce ten kousek papíru, velmi pozorně a zvědavě se zadíval na obžalovaného.

„Tvrdíte tedy, že jste si zcela jist, že to byl obžalovaný?“

Svědek si byl zcela jist.

„Viděl jste někdy někoho, kdo se obžalovanému velmi podobal?“

Nikoho (pravil svědek), kdo by mu byl tolik podoben, že by mohlo dojít k omylu.

„Podívejte se dobře tam na toho pána, mého druha v povolání,“ pravil obhájce, ukazuje na toho, jenž mu hodil papírek, „a pak se dobře podívejte na obžalovaného. Co teď říkáte? Jsou si hodně podobní?“

Zevnějšek tohoto obhájce druha v povolání byl sice zanedbaný a nepořádný, jestliže ne zhýralý, ale podobali se s obžalovaným, když byli srovnáni, jeden druhému tolik, že to překvapilo nejen svědka, nýbrž i všechny přítomné. Když byl soudce požádán, aby vybídl obhájce druha v povolání sejmut paruku, a když k tomu soudce nikterak milostivě dal svolení, podobnost byla ještě mnohem výraznější. Soudce se tázal pana Stryvera (obhájce obžalovaného), zda mají teď pana Carton (obhájce druha v povolání) soudit pro zradu. Pan Stryver odpověděl soudci, že nikoli; chtěl by se však zeptat svědka, zda to, co se stalo jednou, může se stát i po druhé, zda by tu byl svědčil tak sebevědomě, kdyby byl viděl dříve tento doklad své unáhlenosti, a tak dále. Výsledek byl, že se toto svědectví rozpadlo jako hliněný hrnec a z celé této části obžaloby byly nepotřebné střepy.

Když pan Cruncher sledoval výpovědi svědků, úplně se naobědval rzi ze svých prstů. Ted' musel dávat pozor na pana Stryvera, jak přešívá celý případ obžalovaného pro potřebu poroty jako dokonale padnoucí šaty a jak dokazuje, že onen vlastenec jménem Barsad je najatý špeh a podvodník, nestoudný prodavač duší a největší darebák ze všech, co jich po světě chodilo a chodí od dob prokletého Jidáše – a na to vskutku vypadal. Ctnostný sluha jménem Cly je jeho přítel a společník, a toho je také hoden; slídivé oči těchto podvodníků a krivopřísežníků vyhlédly si obžalovaného jako oběť, poněvadž jakési jeho rodinné záležitosti ve Francii – pochází totiž z Francie – vyžadovaly, aby cestoval často přes průliv, ale ohled k těm, kteří jsou blízcí a drazí jeho srdci, zakazuje mu i za cenu života prozradit, jaké jsou to záležitosti. Svědectví, které bylo vynuceno a vypáčeno

z oné mladé dámy, jejíž muka, když svědčila, všichni viděli, nebylo k ničemu, neboť obsahovalo pouhé drobné dvornosti a zdvořilosti, k jakým za podobných příležitostí dochází mezi každým mladým mužem a každou mladou dámou; výjimkou byla jen ona zmínka o Jiřím Washingtonovi, jež byla až příliš výstřední, aby na ni bylo možno pohlížet jinak než jako na obludný žert. Ukázala by se slabost vlády, kdyby neměla úspěch při tomto pokusu vytěžit co nejvíc z nejnižších národnostních protichůdností a strachů, a tak dělal pan generální prokurátor, co mohl; přitom nebyla žaloba založena na ničem jiném než na podlém a hanebném svědectví, jaká často mrzačí podobné soudní případy a jakých je při státních soudních řízeních v této zemi plno. Ale zde se do toho vložil soudce (s tváří tak zamračenou, jako by to nebyla pravda) a pravil, že zde nemůže zaujímat svoje soudcovské místo a strpět přitom takové narážky.

Pan Stryver pak povolal nemnoho svých svědků a hned nato pan Cruncher přihlížel tomu, jak generální prokurátor obrátil na ruby celé šaty, jež pan Stryver ušil porotě na tělo; pravil přitom, že Barsad a Cly jsou ještě stokrát lepší, než si o nich myslel, a obžalovaný že je ještě stokrát horší. Nakonec se ujal slova soudce, obracel ty šaty tu na líc, tu zas na ruby, ale celkem je s rozhodností zaobroubil a přešil tak, že z nich byl pro obžalovaného pohřební rubáš.

Pak se porota odebrala uvážit celý případ a mouchy se opět roz-
bzučely.

Přes všechno toto vzrušení pan Carton, jenž tak dlouho hleděl ke stropu, nezměnil ani svoje místo, ani svou polohu. Zatím co jeho druh v povolání pan Stryver rovnal dokumenty, šeptal si s těmi, kteří seděli nablízku, a občas úzkostlivě pohlížel na porotu, zatím co se diváci, všichni víc nebo méně pohnutí, seskupovali v nové hloučky, zatím co dokonce i soudce vstal ze svého místa a jal se přecházet sem a tam po stupínku, sledován diváctvem nikoli bez podezření, že je ve stavu jaksi horečnatém, seděl jedině tento muž na židli a opíral se o ni ve svém potrhaném taláru napůl svlečeném,

s parukou nepořádně nasazenou, jak mu zas dosedla zpátky na hlavu, když ji byl svlekl, s rukama v kapsách a s očima ke stropu obrácenýma tak, jak byly obráceny už celý den. Něco obzvláště nedbalého v jeho chování nejen mu dávalo hanebný vzhled, nýbrž i o tolik zmenšovalo jeho nepochybnou podobnost s obžalovaným (která byla zvláště výrazná, když byli oba srovnáváni a když na okamžik přítom zvažněl), že si mnozí z diváků, když si ho nyní všimli, říkali mezi sebou, jak málo by je bylo napadlo, že ti dva jsou si vůbec podobní. Takto se vyjádřil i pan Cruncher k sousedovi a dodal: „Dal bych za to půl libry, že moc právnické práce nemá. Vůbec nevypadá jako někdo, komu by lidé něco takového svěřovali, že ne?“

A přece viděl pan Carton víc podrobností celého toho jeviště, než by se bylo zdálo; neboť když se náhle slečna Manettová zhroutila na otcova prsa, spatřil to první a hlasitě zvolal: „Dozorce! Podívejte se na tu mladou dámu. Pomozte ji tomu pánovi odvést. Což nevidíte, že upadne!“

Mnozí s ní soucítili, když byla odváděna, a mnozí měli účast s jejím otcem. Zřejmě bylo pro něj velmi bolestné, když mu zde tak připomněli dny jeho věznění. Když byl vyslýchán, bylo na něm vidět, jak hluboce je vzrušen, a od té chvíle zas na něm ležel jako černý mrak onen zamyšlený a dovnitř obrácený vzhled, s nímž vypadal tak staře. Porota, kterou vycházejí míjel a která se k němu na okamžik obrátila, mluvila právě ústy svého předsedy.

Neshodují se a přejí si, aby se mohli vzdálit. Soudce (pomysliv patrně na Jiřího Washingtona) projevil trochu překvapení nad tím, že se neshodují, projevil však potěšení, že se pod dozorem stráží vzdálí, a sám se také vzdálil. Soudní řízení trvalo celý den a v síni teď rozsvěcovali svítílny. Roznesla se zpráva, že se porota bude radit dlouho. Diváci odcházeli opatřit si občerstvení a obžalovaný poodstoupil od přepážky a usedl.

Pan Lorry, jenž vyšel, když vyšla mladá dáma s otcem, opět se objevil a pokynul Jerrymu, jenž se teď, když napětí polevilo, snadno k němu protlačil.

„Chcete-li něco sníst, Jerry, teď můžete. Ale zůstaňte nablízku. Jistě uslyšíte, až se porota vrátí. Nezmeškejte, poněvadž chci, abyste rozsudek oznámil v bance. Jste nejrychlejší posel, jakého znám, a budete u Temple Baru mnohem dříve než já.“

Jerry měl čelo právě tak dost velké na to, aby si na ně mohl poklepat, a tak si na ně poklepal na znamení, že s uznáním přijímá toto sdělení a že děkuje za šilink. V téže chvíli přistoupil pan Carton a dotkl se ramene pana Lorryho.

„Jak je mladé dámě?“

„Je velmi nešťastna; ale otec ji utěšuje a je jí teď lépe, když je venku ze soudní síně.“

„Řeknu to obžalovanému. Neslušelo by se na ctihodného pána z banky, aby s ním veřejně mluvil.“

Pan Lorry se začervenal, jako by si byl uvědomil, že vskutku takto nějak uvažoval, a pan Carton se odebral směrem k přepážce, za níž seděl obžalovaný. Týmž směrem se též vycházelo ze soudní síně, a tak Jerry s očima vyjevenýma, s ušima nastraženýma a s vlasy zježenými šel za ním.

„Pane Darnayi!“

Obžalovaný okamžitě přistoupil k přepážce.

„Přirozeně jste zvědav, co je se svědkyní, se slečnou Manettovou. Už je jí výborně. To, co jste viděl, to bylo nejhorší.“

„Opravdu lituji, že jsem to zavinil. Můžete jí to, prosím, vyřídit spolu s mými nejvřelejšími díky?“

„Ano, mohu. Vyřídím jí to, když si přejete.“

Chování pana Cartona bylo tak lhostejné, že vypadalo takřka nestoudně. Stál napůl odvrácen od obžalovaného a loktem se opíral o přepážku.

„Prosím vás o to. Ze srdce vám za to děkuji.“

„A co čekáte, pane Darnayi?“ pravil Carton dosud od něho napůl odvrácen.

„Nejhorší.“

„To je to nejmoudřejší, co můžete čekat, a taky nejpravděpodobnější. Ale myslím si, že ten odchod poroty je pro vás příznivé znamení.“

Poněvadž postávat ve východu ze soudní síně nebylo dovoleno, Jerry už nic víc neslyšel; nechal je tam za svými zády – oba tolik si podobné tvářemi, tolik si nepodobné chováním – stojící vedle sebe a oba obrážené zrcadlem nad nimi.

Půl druhé hodiny se těžce převalilo dole na chodbách, zaplněných zloději a darebáky, přestože tu byly na ukrácení chvíle skopové paštiky a pivo. Naježený posel, takto se posilniv, nepohodlně usedl na lavici a zdříml, když tu jej probudily hlučné hlasy, a rychlý příliv lidí, ženoucích se po schodech vzhůru k soudní síni, vzal jej s sebou.

„Jerry! Jerry!“ volal již pan Lorry u dveří, když tam Jerry dospěl.

„Tady jsem, pane! Dá to práci protlačit se zas zpátky. Tady jsem, pane!“

Pan Lorry mu skrze tlačenicu podal jakýsi papír. „Rychle! Máte to?“

„Ano, pane!“

Spěšným písmem bylo na papíře napsáno: „OSVOBOZEN“.

„Kdybyste byl i tentokrát napsal ‚Vrácen životu,‘“ mumlal si Jerry, když odcházel, „tak bych věděl, co tím myslíte.“

Nic jiného už nemohl říci a na nic už ani nemohl pomyslet, dokud nebyl daleko z Old Bailey; neboť dav se odtamtud hrnul s takovou prudkostí, že jej div neporazil, a do ulic se vehnalo bzučení, jako by se tu rozprchávaly oklamané mouchy za jinou mršinou.

Kapitola čtvrtá

Blahopřání

Poslední usazenina lidské várky, jež tu vřela po celý den, proudila ven z chmurně osvětlených chodeb soudního dvora, když se doktor Manette, jeho dcera Lucie Manettová, právní zástupce obžalovaného pan Lorry a jeho obhájce pan Stryver shromáždili kolem pana Charlese Darnaye, právě propuštěného, a blahopřáli mu k jeho úniku před smrtí.

Bylo by bývalo nesnadno i ve světle mnohem jasnějším rozeznat v doktoru Manettovi, produševnělém v tváři a napřímeném, onoho obuvníka z pařížského podkroví. Kdokoli se však na něj už dvakrát podíval, nemohl se ubránit, aby se na něj nepodíval znovu, a to i tenkrát, když nebyla příležitost zaslechnout truchlivou kadenci jeho ztlumeného hrobového hlasu nebo spatřit tu jeho nepřítomnost ducha, jež na něj padala jako mračno vždy tak náhle bez jakékoli zjevné příčiny. Byla tu jedna vnější příčina, a to zmínka o jeho dlouhých letech utrpení – jako se stalo za soudního řízení –, jež z hlubin jeho duše vyvolávala v něm tento stav, avšak vznikala v něm i bez příčiny a zahaloval jej pak truchlivostí tak nepochopitelnou těm, kteří neznali jeho příběh, že to vypadalo, jako by viděli stín skutečné Bastily, vržený na něj letním sluncem, zatím co sama Bastila byla na tři sta mil daleko.

Jen jeho dcera měla moc odkouzlit toto temnotné zamyšlení z jeho duše. Ona byla zlatou nití, jež spojovala jeho minulost před lety utrpení s touto přítomností po letech utrpení; zvuk jejího hlasu, světlo její tváře, dotek její ruky, to všechno takřka vždy na něj působilo blahodárně. Nikoli naprosto vždy, neboť se pamatovala na několik případů, kdy tato její moc zklamala; byly to však případy řídké a nepatrné a ona doufala, že se už nebudou opakovat.

Pan Darnay jí s horlivou vděčností políbil ruku a obrátil se pak k panu Stryverovi, kterému vřele poděkoval. Pan Stryver, muž o něco málo víc než třicetiletý, vypadající však o dvacet let starší, urostlý, hlučný, začervenalý, drsně přímý, postrádající jakoukoli přejemnělou zdrženlivost, uměl se prodat (morálně i tělesně) tak snadno mezi lidi a do společnosti, že mu to zaručovalo úspěšnou další životní dráhu.

Měl dosud paruku i talár na sobě a řekl, když se byl protlačil k svému klientovi tak dravě, že nevinného pana Lorryho vymáčkl z hloučku: „Jsem rád, že jsem vás z toho se ctí dostal, pane Darnayi. Byla to hanebná obžaloba, hnusně hanebná; ale tím není řečeno, že by byla neměla vyhlídky na úspěch.“

„Zavázal jste si mě na celý život – a to v dvojím smyslu,“ pravil mu klient a stiskl mu ruku.

„Dělal jsem, co jsem mohl, pane Darnayi; a kdokoli jiný by dokázal totéž.“

Teď zřejmě bylo na někom jiném, aby řekl: „Dokázal jste mnohem víc.“ Řekl to pan Lorry; nikoli zcela nezištně, nýbrž patrně za zistným účelem, aby se vtlačil zpátky mezi ně.

„Myslíte?“ pravil pan Stryver. „Nu, byl jste tu celý den, tak byste to měl vědět. A máte také podobné zaměstnání.“

„A jako právní zástupce,“ pravil pan Lorry, kterého obhájce přistrčil ramenem do hloučku právě tak, jako jej dříve vystrčil – „jako právní zástupce se odvolávám na doktora Manetta, aby přerušil tuto rozpravu a všem nám přikázal odejít domů. Slečna Lucie vypadá špatně, pan Darnay má za sebou hrozný den, všichni jsme unaveni.“

„Mluvte jen za sebe, pane Lorry,“ pravil Stryver, „mě ještě čeká práce na celou noc. Mluvte za sebe.“

„Mluvím za sebe,“ řekl na to pan Lorry, „za pana Darnaye, za slečnu Lucii a – slečno Lucie, mohu podle vás mluvit za nás za všechny?“ Položil tu otázku naléhavě, pohlédnuv přitom na jejího otce.

Jeho tvář, obrácená s pohledem velmi podivným na pana Darnaye, v té chvíli ztuhla; byl to pohled velmi soustředěný, prohloubený

až do výrazu nelibosti a nedůvěry, nikoli nesmíšené se strachem. Zatím co měl tento výraz na tváři, jeho myšlenky někam daleko zabloudily.

„Otče,“ pravila Lucie, kladouc něžně ruku na jeho zápěstí.

Zvolna setřásl ze sebe stín a obrátil se k ní.

„Půjdeme domů, otče?“

Dlouze nadechl a odpověděl: „Ano.“

Přátelé obžalovaného, jenž byl osvobozen, se již všichni rozešli v domnění – které sám vyvolal –, že večer ještě propuštěn nebude. Takřka všechny svítlny na chodbách byly již zhasnuty, se skřípotem a rachotem byla zavřena železná vrata a celá truchlivá budova zpustla a zůstala pustá až do příštího jitra, kdy ji zájem o šibenice, pranýř, mrskačský sloup a vpalovací železa opět zalidní. Krácejíc mezi otcem a panem Darnayem, Lucie Manettová vyšla na čerstvý vzduch. Zavolali drožku a otec s dcerou v ní odjeli.

Pan Stryver se s nimi rozloučil již na chodbě a odebral se do šatny. Jiný člověk, jenž se nepřipojil k hloučku a s nikým z něho nepromluvil ani slovo, nýbrž opíral se o zeď tam, kde byl nejtemnější stín, vyšel teď tiše za ostatními a přihlížel, jak drožka odjíždí. Pak přistoupil tam, kde stál pan Lorry s panem Darnayem.

„Tak co, pane Lorry! Teď už pánové z banky mohou mluvit s panem Darnayem?“

Nikdo neprojevil panu Cartonovi uznání za jeho podíl na událostech dne, nikdo o tom podílu ani nevěděl. Byl teď už bez taláru a nic se tím na jeho vzhledu nezlepšilo.

„Kdybyste věděl, k jakému sporu dochází v duši pána z banky, když je jeho bankovní duše rozdělena mezi dobrácké pohnutky a nutnost zachovat bankovní čest, pobavil byste se, pane Darnayi.“

Pan Lorry zrudl a řekl rozehřátě: „To už jste jednou řekl, pane. My, lidé, kteří sloužíme nějakému podniku, nejsme vlastními pány. Musíme myslet víc na podnik než na sebe.“

„Vím to přece, vím,“ řekl na to nedbale pan Carton. „Nezlobte se, pane Lorry. Já vůbec nepochybuji, že jste zrovna takový dobrák jako jiní; dokonce se odvažují říci, že jste lepší.“

„A opravdu nevím, pane,“ pokračoval pan Lorry, nevšímaje si jeho slov, „co je vám vlastně do toho. Když mi jako člověku mnohem staršímu, než jste sám, laskavě dovolíte, nevím vůbec, zda tohle jsou vaše starosti.“

„Starosti! Bůh s vámi, já vůbec nemám žádné starosti,“ pravil pan Carton.

„Je to škoda, že je nemáte, pane.“

„Taky si to myslím.“

„Kdybyste měl něco na starosti,“ pokračoval pan Lorry, „snad byste si toho hleděl.“

„Bůh vám pomoz, ale ne! Nehleděl bych si toho!“ pravil pan Carton.

„Musím vám tedy říci, pane,“ zvolal pan Lorry už úplně rozpalen jeho lhostejností, „že mít něco na starosti je velmi dobrá věc a věc ctihodná. A ukládá-li starostlivost o věci podniku jisté zábrany, nutí-li člověka mlčet a klade mu jisté překážky, pak mi to jistě pan Darnay jako uznalý mladý muž v tomto případě promine. Dobrou noc, pane Darnayi, Bůh vám žehnej! Doufám, že jste byl dnes zachován pro úspěšný a šťastný život – nosítka sem!“

Poněkud snad rozhněván sám na sebe právě tak jako na advokáta, vstoupil pan Lorry do nosítek a byl pak odnesen směrem k Tellsonově bance. Carton, jenž páchl po portském víně a nezdál se být zcela střízlivý, se pak rozesmál a obrátil se k Darnayovi.

„Je to podivná náhoda, že jsme se tu tak sešli. Musí to být pro vás divný večer, když tu tak stojíte na téhle dlažbě se svým dvojníkem.“

„Ani mi ještě nepřipadá,“ odpověděl Charles Darnay, „že patřím do tohoto světa.“

„Tomu se nedivím; není to tak dlouho, co jste byl už hodně daleko na cestě do toho druhého. Mluvíte tak zemdleně.“

„Zdá se mi, že jsem opravdu zemdlený.“

„Tak proč se, ke všem čertům, nenavečeříte? Já sám večeřel, zatím co ti tupohlavci rozhodovali, do kterého světa vás mají poslat – jestli sem nebo do toho druhého. Dovolte, abych vás zavedl do nejbližšího hostince, kde se lze dobře najíst.“

Vzal ho pod paží a vedl jej po Ludgate Hillu na Fleet Street a pak podlouhl do hostince. Zde je uvedli do malé jídelny, kde po dobré večeři a při dobrém víně nabyl zas Charles Darnay svých sil, zatím co Carton seděl u téhož stolu proti němu s vlastní lahví portského vína před sebou, chovaje se dál podle svých napůl drzých způsobů.

„Máte už pocit, že patříte k tomuhle pozemskému světu, pane Darnayi?“

„Jsem hrozně zmaten, pokud jde o čas a místo, ale tak dalece je to se mnou lepší, že už ten pocit mám.“

„To tedy musíte pocítovat obrovské uspokojení!“

Řekl to zahořkle a opět si nalil do sklenice, jež byla hodně veliká.

„Pokud jde o mne, já ze všeho nejvíc toužím po tom, abych na to zapomněl. Nic dobrého tady pro mě není – až na tohle víno – a já taky nic dobrého pro svět nemám. V téhle věci si tedy nejsme příliš podobní. Začínám si ostatně myslit, že si vůbec v ničem nejsme příliš podobní.“

Zmaten všemi dojmy dne a maje pocit, že tady to prodlévání s dvojníkem obhroublých způsobů je jako sen, nevěděl Charles Darnay, co má odpovědět; nakonec neodpověděl vůbec.

„Když teď jste už po večeři,“ řekl pak Carton, „proč nepřipijete někomu na zdraví, pane Darnayi; proč nepronesete přípitek?“

„Komu na zdraví? Jaký přípitek?“

„Vždyť to máte na jazyku. Měl byste to tam mít, jistě to tam máte, přísahal bych na to.“

„Tedy na zdraví slečny Manettové!“

„Tedy na zdraví slečny Manettové!“

Zatím co Carton připíjel na zdraví, díval se svému společníku přímo do tváře a hodil pak sklenici přes rameno na stěnu, kde se roztrhla na kusy; zazvonil a objednal novou.

„To je opravdu krásná mladá dáma – takhle za tmy do kočáru, pane Darnayi!“ pravil, nalévaje si do nové číše.

Odpovědí mu bylo jakési malé zamračení a odměřené „ano“.

„Opravdu krásná mladá dáma, aby člověka litovala a plakala nad ním! Jaké to je? Stojí to za to být před hrdelním soudem, aby byl člověk předmětem takové účasti a takového soucitu, pane Darnayi?“

Darnay neodpověděl ani jediným slovem.

„Byla ohromně potěšena, když jsem jí vyřídil váš vzkaz. Nedala to zrovna na sobě znát, ale myslím si, že byla potěšena.“

Tato zmínka včas připomněla Darnayovi, že se mu tento nepříjemný společník nabídl za nejkrušnějších chvil dne z vlastní svobodné vůle k službě. Zavedl k tomu řeč a poděkoval mu za to.

„Nechci, abyste mi děkoval, a ani si to nezasloužím,“ zněla lhostejná odpověď. „Za prvé to nebyla žádná práce a za druhé ani nevím, proč jsem to udělal. Dovolte mi, pane Darnayi, abych se vás na něco zeptal.“

„Rád vám odpovím; bude to malá odplata za vaši dobrou službu.“

„Myslíte, že vás mám nějak zvlášť rád?“

„Abych vám řekl pravdu, pane Cartone,“ odpověděl Darnay, „ani jsem tu otázku sám sobě ještě nepoložil.“

„Tak si ji položte teď.“

„Jednal jste, jako byste mě měl rád, ale myslím, že nemáte.“

„Já si taky myslím, že ne,“ pravil Carton. „Začínám si velmi vážit vaší chápavosti.“

„Ať už je tomu jakkoli,“ hovořil dál Darnay zvednuv se, aby zazvonil, „nic z toho, doufám, nebrání, abych teď zaplatil a abychom se bez hořkosti rozloučili.“

Zatím co Carton odpovídal: „Vůbec nic!“ Darnay zazvonil. „Platíte všechno?“ tázal se Carton. Když dostal kladnou odpověď, řekl

číšníkov: „Pak mi tedy přineste ještě půl litru téhož vína a v deset mě přijdte probudit.“

Jakmile bylo zapláceno, Charles Darnay vstal a přál mu dobrou noc. Aniž přání opětoval, vstal i Carton a pravil s jakousi stopou vyzývavosti v svém chování: „Ještě slovíčko, pane Darnayi; myslíte si, že jsem opilý?“

„Myslím si, že jste pil, pane Cartone.“

„Myslíte si to? Vy to víte, že jsem pil.“

„Jestliže to tedy musím říci, pak to vím.“

„Dovíte se tedy taky, proč to tak je. Jsem zotročený chlap, kterého svět otrávil, pane. Nezáleží mi na nikom na světě a nikomu nezáleží na mně.“

„Toho je nutno litovat. Mohl jste lépe využít svého nadání.“

„Možná, že ano, pane Darnayi, možná, že ne. Ale nebudte na tu svou střízlivou tvář domýšlivý; nikdy nevíte, co se s ní může stát. Dobrou noc!“

Když tato podivná bytost zůstala sama, vzala svíci, šla k zrcadlu, jež viselo na stěně, a podrobně si v něm sama sebe prohlížela.

„Máš toho člověka nějak zvlášť rád?“ mumlal si Carton před vlastním obrazem. „Proč bys měl mít nějak zvlášť rád člověka, který se ti podobá? Není na tobě nic, co by někdo mohl mít rád; to víš sám. Ach, k čertu s tím! Jak ses to změnil! To je mi výborný důvod, přilnout k někomu za to, že ti ukázal, odkud jsi spadl a co z tebe mohlo být! Stačilo by přece vyměnit si s ním místo a byly by se na tebe dívaly ty modré oči, co se dívaly na něj, byla by s tebou soucítla ta vzrušená tvář, co soucítla s ním, nebo ne? Jen si to řekni otevřeně! Nenávidíš toho člověka.“

Vrátil se pro útěchu k půllitru vína, vypil je v několika minutách a usnul pak opřen o ruce, s vlasy rozhozenými po stole – a ze svíce padal na něj dlouhý lojový krápník.

Kapitola pátá

Muž pro všechno

V těch dobách se velmi pilo a většina lidí pila velmi mnoho. Pokud jde o tyto zvyky, nastalo od té doby takové zlepšení, že udat dnes střízlivé číslo o množství vína a punče, které mohl kterýkoli muž spolykat za jeden večer, aniž to v nejmenším ublížilo jeho dokonalé pověsti, vypadalo by za našich dní jako směšné přehánění. Učený stav právníký zajisté nikterak v bakchantické náklonnosti nezůstával pozadu za jinými učenými stavy; a pan Stryver, razící si již rychle cestu k veliké a výnosné praxi, nikterak v této věci nezůstával za svými druhy v povolání, právě tak jako za nimi nezůstával ani v střízlivějších odvětvích právníkého soutěžení.

Jsa oblíbencem v Old Bailey právě tak jako u soudů občanských, začal pan Stryver opatrně uřezávat spodní příčle žebříku, po němž stoupal nahoru. Občanské soudy a Old Bailey musely teď svého oblíbence do svých toužících náručí zvláště zvat; a když se tak svými širokými rameny denně prodíral u nejvyššího soudního dvora před tvář nejvyššího soudce, vypadala kvetoucí tvář pana Stryvera, vyrážející nad záhony paruk, jako veliká slunečnice, jež se dere ke slunci z celé zahrady jeho řadových druhů v povolání, planoucích závistí.

Kdosi jednou u soudu poznamenal, že pan Stryver má sice mrštný jazyk, že je to muž bezohledný, pohotový a smělý, že však neumí vyhmátnout samu podstatu z celé kupy údajů, což je pro obhájce nejvýznačnější a nejnezbytnější část výzbroje. Ale v té věci se to s ním pozoruhodně zlepšilo. Čím víc případů měl na starosti, tím víc jako by mohutněla jeho schopnost pronikat k jejich dřeni a jádru; a jakkoli dlouho do noci popíjel se Sydneyem Cartonem, vždy měl za jitra všechny podstatné body v malíčku.

Sydney Carton, ze všech lidí nejlenivější a nejméně nadějný, byl Stryverův veliký spojenec. Co ti dva spolu od zimy do podzimu vypili, na tom by se byla mohla plavit královská loď. Nebylo jediného Stryverova případu, aby nebyl při něm přítomen i Carton, zírající s rukama v kapsách ke stropu soudní síně; společně se vydávali na cesty po soudních okresech, i tam protahovali svoje pitky dlouho do noci, a vyprávělo se o Cartonovi, že byl viděn za bílého dne, jak se kra-
de jako prostopášný kocour na nejistých nohou k domovu. Konečně se začalo říkat mezi těmi, kteří o to měli zájem, že Sydney Carton, i když na veřejnosti z něho nikdy hlavní osoba z nich dvou nebude, přece jen je úžasně prospěšným mužem pro všechno, jenž v tomto skromném postavení poskytuje Stryverovi neobyčejné služby.

„Je deset hodin, pane,“ pravil číšník, kterému přikázal, aby jej vzbudil. „Je deset hodin, pane.“

„Co se zas děje?“

„Deset hodin, pane.“

„Co tím myslíte? Deset hodin večer?“

„Ano, pane. Ráčil jste mi přikázat, abych vás vzbudil.“

„Ach, už si vzpomínám. Dobrá, dobrá.“

Po několika mdlých pokusech znovu usnout, které číšník obratně potíral tím, že pět minut ustavičně hrabal v krbu, konečně vstal, nasadil si klobouk a vyšel ven. Zabočil do Templu, a když se osvěžil tím, že prošel tam a zpět podél nejvyššího soudního dvora a podél budov vydavatelů novin, zamířil k Stryverovu bytu.

Stryverův úředník, jenž se těchto porad nikdy neúčastnil, odešel již domů, a tak mu otevřel sám Stryver. Na nohou měl trepy, na sobě volný župan a pro větší pohodlí byl u hrdla rozhalen. Kolem očí měl onen poněkud drsný, napjatý a vyčerpaný výraz, jaký lze pozorovat u všech světáků jeho druhu od portrétu Jeffriesova podnes a který lze spatřit pod nejrůznějšími přetvářkami na portrétech všech pijáckých dob.

„Jdeš trochu pozdě, Paměti,“ pravil Stryver.

„Přibližně jako obvykle; snad o čtvrt hodinku později.“

Vešli do zšeřelého pokoje s mnoha knihami v přihrádkách a s mnoha papíry všude narovnanými, kde v krbu hořel vysoký plamen. Na výstupku v krbu stál kotlík, z něhož vycházela pára, a uprostřed spousty papírů bylo vidět stůl, na němž stálo mnoho vína, koňaku, rumu, cukru a citronů.

„Vidím, Sydneyi, že už máš jednu láhev v sobě.“

„Už dvě dnes večer, pokud se pamatuji. Večeřel jsem s naším dnešním klientem; nebo spíš jsem se na něj jen díval, jak večeří – ale to je jedno!“

„To byl od tebe ohromný nápad, Sydneyi, poukázat na to, že jste si podobní. Jak tě to napadlo? Kdy jsi na to přišel?“

„Myslil jsem si, že je to docela hezký člověk, a tak mi připadlo, že kdybych měl trochu štěstí, mohl bych být skoro zrovna takový jako on.“

Pan Stryver se smál, až se mu jeho předčasně narostlé břicho otrásalo.

„Ty pořád s tím svým štěstím, Sydneyi! Dej se do něčeho, dej se do práce.“

Muž pro všechno si dost zachmuřeně rozepjal šaty, odešel do vedlejšího pokoje a vrátil se s velikým džbánem studené vody, s umyvadlem a několika ručníky. Namočil ručníky ve vodě, trochu je vyždímal, položil si je na hlavu tak, že to bylo hrozné na pohled, usedl ke stolu a pravil: „Teď jsem připraven!“

„Dnes večer toho nemáme moc na práci, Paměti,“ pravil vesele pan Stryver, když byl nahlédl do listin.

„Kolik toho je?“

„Jen dva případy.“

„Dej mi napřed ten horší.“

„Tady to je, Sydneyi. A ať to běží!“

Hlavní muž z těch dvou se pohodlně opřel na pohovce po jedné straně stolu s nápoji, zatím co muž pro všechno usedl k menšímu, listinami

pokrytému stolku po druhé straně, maje přitom láhev i sklenici na dosah ruky. Oba sahalo po nápojích na stole bez ostychu a často, ale každý z nich trochu jinak; hlavní muž seděl opřen, ruce maje zastrčeny za opaskem kalhot, hledě do ohně a občas zlehka nahlížeje do nějakého snadnějšího spisu; muž pro všecko se svraštěným obočím a soustředěnou tváří byl tak ponořen do práce, že očima ani nesledoval ruku, která se natahovala po sklenici – a tak ruka někdy i celou minutu nebo déle bloudila, než sklenici našla, aby ji mohla přiložit k ústům. Dvakrát nebo třikrát byl případ tak zamotaný, že muž pro všecko musel vstát a znovu si namočit ručníky. Z těchto poutí za džbánem a umyvadlem se vracel s pokrývkami hlavy tvarů tak výstředních, že je nelze ani popsat; a byly tím směšnější, že měl pod nimi tvář soustředěně vážnou.

Konečně pak muž pro všecko přichystal pro muže hlavního vydatnou stravu a předložil mu ji. Hlavní muž se do ní pečlivě a obezřetně vložil, přebral ji, opatřil poznámkami a muž pro všecko mu v tom pomáhal. Jakmile celou věc prohodili, hlavní muž zastrčil zas ruce za opasek kalhot a pohodlně usedl, aby rozjímal. Muž pro všecko se pak posilnil celou velkou číší, kterou obrátil do hrdla, čerstvě si obložil hlavu a dal se do přípravy dalšího sousta; to pak bylo hlavnímu muži předloženo týmž způsobem a nebylo stráveno dřív, dokud neodbily na hodinách tři k jitru.

„Když jsme teď skončili, Sydney, nalej si punč,“ řekl pan Stryver.

Muž pro všecko sňal z hlavy ručníky, z nichž se už zas kouřilo, otrásl se, zívá a vyhověl přání.

„Pokud jde o ty dnešní svědky obžaloby, Sydney, tak to se ti povedlo. Každá z těch otázek seděla.“

„Vždycky se mi to zatím povedlo, nebo ne?“

„Popírám to snad? Co ti dnes přeletělo přes nos? Nalej si punč a zažeň to.“

Muž pro všecko s jakýmsi prosebným zasténáním opět vyhověl.

„Zas je to ten starý Sydney Carton ze školy v Shrewsbury,“ pravil Stryver, pokyvuje hlavou, když tak přehlížel jeho přítomnost

a minulost, „ten starý náladový Sydney. V jedné minutě bujný, v příští už schlíplý; teď v dobré míře, hned nato malomyslný!“

„Ach,“ odpověděl Carton s povzdechem, „tak to je! Týž Sydney, s týmž štěstím. Už i tenkrát jsem vždycky dělal úkoly za druhé a zřídkka svoje vlastní.“

„A proč?“

„Bůh ví. Tak už jsem to prostě dělal.“

Seděl s rukama v kapsách, s nohama před sebe nataženýma a hleděl do ohně.

„Cartone,“ pravil mu přítel, útočně se k němu nakloniv, jako kdyby krb byl pecí, kde lze ukovat vytrvalost v práci, a jako by bylo jediným přátelským skutkem, který lze vykonat pro starého Sydneye Cartonova ze školy v Shrewsbury, strčit ho do ní, „jsi a vždycky jsi byl hudlař. Nedáváš do ničeho energii a vůli. Podívej se na mě.“

„Ach, neotravuj!“ odpověděl Sydney s lehčím a dobromyslnějším smíchem. „Ty budeš moralizovat!“

„Jak jsem dokázal to, co jsem dokázal?“ řekl Stryver. „Jak dělám to, co dělám?“

„Částečně tak, že mě platíš, abych ti pomáhal. Ale to ti nestojí za to, aby ses tady o tom zmiňoval; co chceš udělat, to uděláš. Byl jsi vždycky vpředu a já byl vždycky vzadu.“

„Musel jsem se dopředu dostat; přece jsem se vpředu nenarodil.“

„Nebyl jsem u toho, ale myslím si, že ses tam narodil,“ pravil Carton. Znovu se přitom zasmál a rozesmáli se oba.

„Před Shrewsbury, v Shrewsbury a po Shrewsbury,“ pokračoval Carton, „vždycky jsi pronikl na svoje místo a já zas na svoje. I tenkrát, když jsme spolu studovali v Latinské čtvrti v Paříži, když jsme se učili francouzsky, francouzské právo a ještě jiné francouzské věci, z kterých nám nic moc dobrého nevzešlo, i tenkrát ty jsi byl vždycky někde a já – nikde.“

„A čím to byla chyba?“

„Nevím, na mou duši, jestli to nebyla tvoje chyba. Vždycky ses prodíral, hnal, dral a tlačil dopředu, a to tak neúměrně, že já nemohl dělat nic jiného než zůstávat pozadu a odpočívat. Ale je to truchlivá záležitost mluvit tak o vlastní minulosti, když se už rozednívá. Než odejdu, začni o něčem jiném.“

„Tedy dobrá! Připíjím krásné svědkyni,“ pravil Stryver, zvedaje sklenici. „To je ti příjemnější?“

Zřejmě nebylo, neboť se opět zatvářil truchlivě.

„Krásná svědkyně,“ mumlal, nahlížeje do sklenice. „Měl jsem co dělat ve dne i v noci s mnoha svědky i svědkyněmi; která je to ta tvoje krásná svědkyně?“

„Dcera toho podivného doktora, slečna Manettová.“

„Ta že je krásná?“

„A není snad?“

„Ne.“

„Vždyť ji, člověče, obdivovala celá soudní síň!“

„K čertu s obdivem celé soudní síně! Od kdy se v Old Bailey soudí krása? Byla to zlatovlasá loutka.“

„Abych ti řekl pravdu, Sydney,“ pravil pan Stryver, ostře se na něj zahleděv a přejížděje si rukou rozzářenou tvář, „tak jsem si už myslel, že tě ta zlatovlasá loutka zaujala; vždyť jsi okamžitě viděl, co se té zlatovlasé loutce stalo!“

„Že jsem to okamžitě viděl! Když omdlí nějaká dívka, ať loutka nebo ne, člověku na metr nebo na dva před nosem, může to snad vidět i bez dalekohledu. Připíjím, ale popírám, že je krásná. A teď už dál pít nebudu; jdu spát.“

Když jej hostitel vyprovázela se svíčkou, aby mu na schodech posvítily, den již mrazivě nahlížel zašpiněnými okny. Když vyšel z domu, vzduch kolem byl chladný a provlhlý, obloha byla zatažena, řeka byla temná a kalná a všechno před ním bylo jako pustina bez života. A v ranním větru se točily dokola kotouče prachu, jako by se byl kdesi daleko zvedl pouštní písek a první jeho poprašek jako by ohlašoval, že zavalí město.

Se zmařenými schopnostmi v sobě a s pustotou kolem sebe zastavil se ten muž cestou po ztichlém chodníku a spatřil na okamžik v pustině před sebou přelud počestné ctižádosti, sebezapření a vytrvalosti. V pohádkovém městě té vidiny byly vzdušné ochozy, odkud na něj shlížela láska a přízeň, byly tu zahrady, kde zrály plody života, a byly tu prameny naděje, jež se mu jiskřily před očima. Okamžik – a pak to pominulo. Vystoupiv vysoko po schodech do svého pokoje, vrhl se v šatech na neustlané lůžko a polštář zvlhl slzami marně prolitými.

Smutně a truchlivě vycházelo slunce a neosvítilo nic smutnějšího než obraz muže velmi schopného a dobrodušného, jenž se neumí podrobit sebekázní, jenž si sám neumí pomoci k štěstí, jenž je si vědom sněti, kterou je nakažen, a přece se jí poddává, aby jej zvolna užírala.

Kapitola šestá

Stovky lidí

Tichý byt doktora Manetta byl v tichém zákoutí ulic poblíž Soho Square. Jednoho krásného nedělního odpoledne, když už se vlna čtyř měsíců převalila přes soudní řízení ve věci zrady a odnesla je, pokud jde o zájem a paměť veřejnosti, daleko na moře, ubíral se pan Jarvis Lorry slunnými ulicemi z Clerkenwellu, kde bydlil, aby navštívil doktora a povečeřel u něho. Když byl několikrát opět nadlouho a nadobro zaujat doktorovými obchodními záležitostmi, stal se pak konečně pan Lorry jeho přítelem a ono tiché zákoutí ulic stalo se slunnou končinou jeho života.

Této krásné neděle kráčel pan Lorry za časného odpoledne směrem k Soho ze tří obvyklých důvodů. Za prvé vycházel často s doktorem a Lucií za krásných nedělí, aby se před večerí prošli; za druhé tam zvykl chodit i za nedělí deštivých jako rodinný přítel, aby s nimi hovořil, četl, díval se z oken a vůbec nějak strávil den; za třetí musel náhodou vyřešit nějaké svoje zlé pochybnosti a věděl už, že v prostředí doktorovy domácnosti se mu nejspíše podaří je vyřešit.

Nebylo možno v Londýně najít půvabnější nároží než to, kde bydlil doktor. Ulice tu končila a z předních oken doktorova bytu se otvírala přívětivá vyhlídka na zákoutí, jež mělo ráz útulného ústraní. Bylo tu tehdy na sever od silnice k Oxfordu málo budov, rostlo tu hojně lesního stromoví, bujelo tu polní kvítí a kvetl tu hloh na polích, jež nyní už zmizela. Vanul tedy tenkrát v Soho venkovský vzduch s živelnou volností a nemusel se do té farnosti vkrádat jako zbloudilý žebráci bez domova; nedaleko odtud byl také mnohý příhodný jižní svah, kde ve svůj čas dozrávaly broskve.

Za časnějších hodin dne hřejivé světlo zářivě proudilo do tohoto zákoutí; jakmile však začalo být na ulicích horko, padal již na

zákoutí stín, třebaže nikoli stín tak temný, abyste za ním nespatriili planoucí jas. Bylo to místo chladivé, ztichlé i radostné, podivuhodně tu zněly ozvěny a byl to sám přístav před hlučnými ulicemi.

Do takového přístaviště patřila klidná bárka, a také tu byla. Doktorův byt zaujímal dvě patra velkého tichého domu, kde se provozovalo za dne hned několik řemesel, což však bylo jen velmi málo slyšet, a za noci všechno úplně umlkalo. V zadní budově, kam se přicházelo přes dvorek, na němž zeleným listím šuměl platan, vyráběli prý kostelní varhany, cizelovali stříbro a zlato tu prý tepal jakýsi tajemný obr, jehož ruka byla vystrčena ze stěny průchodu v přední budově – jako by vyhlašovala do světa jeho drahocennost a hrozila každému stejnou proměnou. Bylo málo slyšet tyto řemeslníky a málo vídat i toho osamělého nájemníka, jenž prý bydlil v nejvyšším patře, nebo toho zasmušilého výrobce kočárových ozdob, jenž, jak se tvrdilo, měl kancelář dole v přízemí. Tu a tam bylo vidět některého zbloudivšího dělníka, jak si obléká kabát a prochází chodbou, tu a tam sem nahlédl nějaký cizinec, tu a tam bylo možno zaslechnout přes dvorek vzdálené zazvonění nebo úder zlatého obra. Toto však byly jen výjimky, jichž bylo třeba, aby potvrdily pravidlo, že tu od nedělního jitra do sobotního večera bylo slyšet jen vrabce na platanu za domem a ozvěny na nároží před ním.

K doktoru Manettovi přicházeli sem pacienti, které k němu přivedla jeho dávná proslulost, obnovená šířícím se vyprávěním o jeho příběhu. Dostatečně byl také vyhledáván pro rozsah své vědecké vzdělanosti i pro obezřetnost a obratnost při provádění důmyslných experimentů, a tak vydělával, kolik potřeboval.

To všechno pan Jarvis Lorry věděl a právě na to myslel, když za onoho krásného nedělního odpoledne zazvonil u dveří tichého domu na nároží.

„Je doktor Manette doma?“

Má se co nevidět vrátit.

„Je doma slečna Lucie?“

Má se co nevidět vrátit.

„Je doma slečna Prosová?“

Je patrně doma, ale služebná nemůže předvídat, co si slečna Prosová v této věci přeje, zda chce, aby bylo prozrazeno, že je doma, nebo zda se chce dát zapřít.

„Poněvadž patřím vlastně k domácnosti,“ pravil pan Lorry, „půjdu nahoru.“

Přestože doktorova dcera nepoznala nic ze své rodné země, zdělila zřejmě vrozenou schopnost udělat mnoho z mála, což je jedna z nejužitečnějších a nejhezčích vlastností Francouzů. Jakkoli byl nábytek prostý, zdobilo jej tolik drobností, jejichž hodnota byla jen ve vkusu a vynalézavosti, že celkový účinek byl rozkošný. Už sama poloha všech věcí v pokoji, od největšího kusu nábytku po nejmenší, samo sestavení barev, elegantní rozmanitost a kontrasty, jež tu hospodařením s drobnostmi uspořádaly jemné ruce, jasné oči a bystrý rozum, působily přívětivě a tolik vyjadřovaly ducha své původkyně, že když se tak pan Lorry rozhlížel kolem sebe, připadalo mu, jako by se ho samy židle a stoly tázaly s tím zvláštním výrazem, který nyní už tak dobře poznal, zda se mu to všechno líbí.

V tomto patře byly tři pokoje, a poněvadž dveře, jež je spojovaly, byly otevřeny, aby jimi volně mohl proudit vzduch, pan Lorry, usměvavě obzíraje tu podivnou podobnost, kterou viděl všude kolem sebe, jal se jimi procházet. První pokoj byl nejlepší a Lucie v něm měla své ptáky, květiny, knihy, psací stůl, stolek na šití a skříňku s barvami; druhý pokoj byla otcova konzultační síň, užívaná též jako jídelna; třetí pokoj, z kropený proměnlivými skvrnami světla, jak je propouštěl platan před oknem, to byla otcova ložnice, kde v koutě stála neužívaná už obuvnická lavička a nádoba s nástroji, jak to stávalo v pátém patře toho truchlivého domu u vinárny v pařížském předměstí Saint Antoine.

„Divím se,“ řekl pan Lorry, spočinuv tam na chvíli pohledem, „proč jen přechovává dál u sebe tu připomínku svého utrpení!“

„A proč se tomu divíte?“ ozvala se úsečná otázka a polekala ho. Vyslovila ji slečna Prosová, ona divoká zarudlá žena se silnýma rukama, s kterou se po prvé seznámil v „Hotelu u krále Jiřího“ v Doveru a s níž se od té doby spřátelil.

„Byl bych si myslil –“ začal pan Lorry.

„Cha! Vy byste si byl myslil!“ pravila slečna Prosová a pan Lorry umlkl.

„Jak se vám daří?“ tázala se pak ta dáma – dosti zostra, avšak i tak, jako by chtěla vyjádřit, že to s ním nemyslí zle.

„Vede se mi výborně, děkuji,“ odpověděl pokorně pan Lorry. „A jak vám se vede?“

„Není čím se chlubit,“ pravila slečna Prosová.

„Opravdu?“

„Vždyť vám to říkám!“ pravila slečna Prosová. „Dělá mi starosti to moje ptáče.“

„Opravdu?“

„Proboha, řekněte taky něco jiného než to svoje ‚opravdu‘, nebo mě k smrti dozlobíte,“ pravila slečna Prosová, jejíž povaha (na rozdíl od její postavy) byla strohá.

„Skutečně tedy?“ řekl pan Lorry, aby to napravil.

„Skutečně, to je ještě dost špatné,“ odpověděla slečna Prosová, „ale je to přece jen lepší. Ano, dělá mi veliké starosti.“

„Smím se zeptat čím?“

„Nemám ráda celé ty tucty lidí, co vůbec nejsou mého ptáčete hodni a co se sem chodí na ni dívat,“ řekla slečna Prosová.

„Skutečně sem chodí tucty lidí za tím účelem?“

„Stovky,“ odpověděla slečna Prosová.

Bylo příznačné pro tuto dámu (jako i pro jiné lidi dřívější i pozdější), že kdykoli někdo začal o jejím původním údaji pochybovat, hned jej přehnala.

„Můj ty pane!“ pravil pan Lorry, což byla podle jeho úvahy nejbezpečnější poznámka, jakou k tomu mohl pronést.

„Žila jsem se svým miláčkem – nebo miláček žil se mnou a platil mi za to, což by byl nikdy nedělal, na to můžete přísahat, kdybych byla mohla uživit sebe nebo ji z něčeho – už od jeho deseti let. A je to skutečně zlé,“ řekla slečna Prossová.

Nevěda přesně, co je skutečně zlé, pan Lorry potřásl hlavou, užívaje tak této důležité části své bytosti jako nějakého pohádkového pláště, který všechno spraví.

„Pořád se tu objevují všichni možní lidé, co vůbec nejsou mého miláčka hodni,“ hovořila slečna Prossová. „Když vy jste to začal –“

„Já že to začal, slečno Prossová?“

„A nezačal? Kdo přivedl jejího otce zpátky do života?“

„Ach! Tohle je tedy ten začátek –“ pravil pan Lorry.

„Konec to, myslím, nebyl! Říkám vám tedy, že když vy jste s tím začal, bylo to dost zlé; ne že bych viděla nějaké chyby na doktoru Manettovi krom toho, že není takové dcery hoden, což vůbec není žádná výtká, poněvadž jí by nikdo za žádných okolností nebyl hoden. Ale teď je to dvakrát a třikrát horší, když se sem táhnou celé davy a zástupy lidí za ním (jemu bych to ještě odpustila) a berou mi lásku mého ptáčete.“

Pan Lorry věděl o slečně Prossové, že velmi žárlí, ale věděl teď už také, že je to přes svoje výstřednosti jedna z nesobeckých bytostí – vyskytujících se jen mezi ženami – které se stávají z čisté lásky a obdivu dobrovolnými otroky mladosti, když samy ji už ztratily, služebníky krásy, kterou samy nikdy neměly, pomocníky k úspěchům, kterých samy neměly nikdy to štěstí dosáhnout, podněcovateli nadějí, jež nikdy nezavítily nad jejich stinnými životy. Vyznal se dost ve světě, aby věděl, že to není nic jiného než věrná oddanost vlastnímu srdci, a to oddanost tak prostá veškeré zjištěnosti, oddanost, vyvolávající v něm tolik úcty, že když v duchu spřádá úvahy o tom, jak kdo bude odplacen – všichni častěji nebo řidčeji spřádáme takové úvahy – stavěl slečnu Prossovou mnohem blíže andělům než četné dámy, nezměřitelně lépe obdařené přírodou i dovedností a mající svoje konta v Tellsonově bance.

„Mimo jediného muže nikdy nebylo a nikdy nebude na světě člověka, který by byl mého ptáčete hoden,“ pravila slečna Prosová, „a ten jediný muž, to by byl můj bratr Solomon, kdyby nebyl udělal v životě chybu.“

Bylo to tu opět; otázkami po soukromém životě slečny Prosové zjistil již dříve pan Lorry, že její bratr Solomon je bezcitný darebák, který ji připravil o všechno, co měla, aby to mohl vložit do nějakého pochybného podniku, a pak ji navždy zanechal v chudobě, aniž se v něm ozvaly výčitky svědomí. Trvalost víry slečny Prosové v Solomona (odečteme-li od ní jen maličko za tu malou chybu) připadala panu Lorrymu jako věc velmi závažná a nemálo přispěla k jeho dobrému mínění o ní.

„Když jsme tu náhodou na okamžik spolu sami a poněvadž jsme oba praktičtí lidé,“ pravil, když se vrátili do přijímacího pokoje a když se tu v přátelské družnosti posadili, „dovolte mi otázku – zmiňuje se někdy doktor, když mluví s Lucíí, o oné době, kdy dělal obuvníka?“

„Nikdy.“

„A přece tu u sebe ponechává tu lavičku a nástroje?“

„Ach,“ řekla na to slečna Prosová, potřásajíc hlavou. „Neříkám vám přece, že se k tomu nevrací sám v sobě.“

„Domníváte se, že na to myslí často?“

„Ano,“ pravila slečna Prosová.

„Představujete si –“ začal pan Lorry, když tu jej slečna Prosová přerušila:

„Nikdy si nic nepředstavuji. Nemám vůbec žádnou představivost.“

„Opravuji se tedy; předpokládáte – někdy snad si dovolíte předpokládat?“

„Tu a tam,“ pravila slečna Prosová.

„Předpokládáte,“ hovořil dál pan Lorry se záchvěvem smíchu v jasných očích, když tu tak na ni laskavě pohlížel, „že doktor

Manette měl po všechna ta dlouhá léta a má podnes nějakou svoji teorii, týkající se jeho věznění nebo i jména toho, kdo je zavinil?“

„Předpokládám v téhle věci jen to, co mi řekne moje ptáče.“

„To jest –?“

„Ona si myslí, že má.“

„Nehněvejte se na mne, že vám kladu všechny tyhle otázky; jsem jen nudný praktický člověk a vy jste praktická žena.“

„Nudná?“ zeptala se mírně slečna Prosová.

Přeje si v duchu, aby byl raději toho skromného přídavného jména neuzil, řekl na to pan Lorry: „Ne, ne, ne. Samozřejmě ne. Ale vraťme se k věci. Není to pozoruhodné, že se doktor Manette, zcela nepochybně nevinný, jak všichni naprosto jistě víme, nikdy o té věci nezmiňuje? Neříkám, že je to zvláštní, jestliže o tom nemluví se mnou, přestože jsme už před dávnými lety byli v obchodním spojení a přestože teď jsme přáteli; ale je zvláštní, že o tom nehovoří s dcerou, ke které je poután takovou oddaností a která je tolik oddána jemu. Věřte mi, slečno Prosová, že k tomu nezavádím řeč ze zvědavosti, nýbrž z horlivého zájmu.“

„Dobrá tedy! Jak já tomu nejlíp rozumím, a vy mi řeknete, že to moje nejlíp je ze všeho nejhorší,“ hovořila slečna Prosová, obměkčena hlasem, jímž se omluvil, „jak já tomu tedy nejlíp rozumím, prostě se celé té věci bojí.“

„Bojí?“

„Myslím si, že je to docela pochopitelné. Je to hrozná vzpomínka. Mimo to mu z toho vzešlo, že sám sebe ztratil. Poněvadž neví, jak se mu to stalo, a neví ani, jak zas přišel k sobě, nemůže si nikdy být jist, zda se sám sobě zas neztratí. Tak si myslím, že tohle už stačí, aby ta věc pro něj vůbec nebyla příjemná.“

Byla to slova hlubší, než jaká pan Lorry očekával. „To je pravda,“ řekl, „a je strašné na to pomyslit. A přece mě trápí pochybnost, slečno Prosová, zda je dobře, že to doktor Manette stále tak sám v sobě musí potlačovat. A právě tato pochybnost i znepokojení,

kteřé mě z ní přepadá, přivedly mě k tomu, abych s vámi o tom důvěrně pohovořil.“

„S tím se nedá nic dělat,“ pravila slečna Prosová, potřásajíc hlavou. „Dotkněte se té struny a okamžitě se vám hrozně změní. Je lepší nechat to být. Musíme to zkrátka nechat tak, jak to je, ať se nám to líbí nebo nelíbí. Někdy za nejhlubší noci vstane a slyšíme ho pak my tam nahoře, jak chodí tam a zpátky, sem a tam po pokoji. Moje ptáče už pochopilo, že to vlastně v duchu chodí nahoru dolů, nahoru dolů po svém bývalém vězení. Spěchá vždycky k němu a chodí tam pak s ním, pořád sem a tam, až se zas uklidní. Ale nikdy jí neřiká ani slovo o pravé příčině svého neklidu a ona si myslí, že je nejlepší ani o tom nezačínat. Tiše tak spolu chodí pořád sem a tam, až ho její láska a blízkost přivedou zas k sobě.“

Přestože slečna Prosová popřela, že by vůbec měla představitost, bylo v tom jejím několikerém opakování věty o přecházení sem a tam a nahoru dolů tolik pochopení pro bolest člověka, jenž je s vytrvalou naléhavostí pronásledován utkvělou truchlivou myšlenkou, že to svědčilo naopak o síle její představitosti.

Byla tu už zmínka o tom zákoutí, že v něm podivuhodně zněly ozvěny; začaly se v něm teď tak hlasitě ozývat ozvěny přicházejících kroků, že to připadlo, jako by je byla rozezněla sama pouhá zmínka o únavném přecházení sem a tam.

„Už jdou!“ pravila slečna Prosová, vstávajíc a přerušujíc rozhovor. „A teď už tu brzy budeme mít zas ty stovky lidí!“

Bylo to svými akustickými vlastnostmi zákoutí tak zvláštní, takové to bylo svými vlastnostmi podivné ucho, že když pan Lorry stál u otevřeného okna a vyhlížel otce s dcerou, jejichž kroky již slyšel, myslil si, že nikdy ani nepřijdou. Ty ozvěny nejen zanikaly, jako by se kroky zas vzdalovaly, nýbrž bylo slyšet místo nich docela jiné kroky, které se vůbec nepřibližovaly a které umlkaly, když se zdálo, že už jsou na dosah. Konečně se však otec a dcera objevili a slečna Prosová již čekala u dveří z ulice, aby je přivítala.

Přestože vypadala tak divoce, zarudle a mrzutě, byl to na slečnu Prossovou rozkošný pohled, když svému miláčkově, jakmile vystoupil po schodech nahoru, snímala klobouk, když z něho konečky svého kapesníku smetávala prach, když si překládala přes ruku miláčkův plášť, aby jej odložila, a když hladila bohaté vlasy svého miláčka s takovou pýchou, jak by snad hladila svoje vlastní vlasy, kdyby byla nejmarnivější a nejkrásnější z žen. I na jejího miláčka byl rozkošný pohled, když ji tak objímal a děkoval jí, když se vzpouzel proti tomu, aby si s ním dávala tolik práce – a odvažoval se ovšem vzpouzet jen žertem, neboť jinak by slečna Prossová, do krve uražena, odběhla do svého pokoje a dala by se do pláče. I na doktora byl rozkošný pohled, když se tak na ně díval, když říkal slečně Prossové, jak Lucii rozmazluje, a když přitom bylo v jeho hlase i očích právě tolik hýčkovosti jako v počínání slečny Prossové, a bylo by jí tam bývalo víc, kdyby to vůbec bylo bývalo možno. Rozkošný pohled byl i na pana Lorryho, jenž tomu všemu přihlížel zpod své drobné paruky a děkoval své mládenecké hvězdě, že ho na sklonku let zavedla do takového domova. Ale žádné stovky lidí nepřišly na tu podívanou popatřit a pan Lorry marně vyhlížel splnění předpovědi slečny Prossové.

Již byl čas večeřet a dosud se žádné stovky lidí neobjevily. Mezi starostmi nevelké domácnosti byla slečně Prossové svěřena péče o kuchyňskou oblast a ona vždy svoje úkoly vykonala skvěle. Její obědy velmi slušné jakosti byly tak dobře uvařeny a tak dobře podávány, tolik při nich uplatňovala vynalézavost napůl anglickou a napůl francouzskou, že nic lepšího si ani nebylo možno představit. Slečna Prossová, jejíž přátelství byla vždy rázu jen a jen praktického, propátrávala Soho a přilehlé končiny, hledajíc zchudlé Francouze nebo Francouzky, kteří by jí, zlákáni k tomu šilinky i většími mincemi, prozradili svoje kuchařská tajemství. Od těchto zbědovaných synů a dcer Gallie naučila se kouzlům tak úžasným, že na ni děvče a žena, patřící k pomocnému štábu domácnosti, pohlížely jako na

nějakou čarodějkou nebo jako na Popelčinu kmotru, která si posílala pro drůbež, pro králíka, pro dva tři kousky zeleniny do zahrady a proměňovala to všechno, v cokoli se jí zachtělo.

O nedělích večeřela slečna Prosová u doktorova stolu, ale za všedních dní vždy jedla v neznámou dobu buď v oněch kuchyňských nižších oblastech, nebo ve svém pokoji v druhém patře – v modrém pokoji, kam nikdo jiný než její ptáče nikdy neměl přístup. Dnes slečna Prosová v odpověď na přívětivost tváře svého ptáčete i na jeho přívětivé úsilí potěšit ji neobyčejně slevila ze své přísnosti, a tak i celá večeře byla velmi přívětivá.

Bylo toho dne neobyčejně dusno a po večeři Lucie navrhla, aby si víno vzali ven pod platan a tam na vzduchu poseděli. Poněvadž se všechno točilo podle ní a kolem ní, vyšli pod platan a ona sama nesla víno pro zvláštní potřebu pana Lorryho. Už před časem se ustanovila jako číšnice pana Lorryho, a když tam pak seděli pod platanem a hovořili, dbala pozorně, aby jeho sklenice byla stále plná. Tajemná pozadí domů a jejich stěny pohlížely sem na ně, jak hovořili, a nad hlavami jim šeptal svou řečí platan.

Ale stovky lidí se dosud neukázaly. Zatím co tam seděli pod platanem, ukázal se jen jeden člověk, a byl to pan Darnay.

Doktor Manette jej uvítal laskavě a právě tak ho uvítala Lucie. Ale slečna Prosová začala náhle trpět pícháním v hlavě i v těle a uchýlila se do domu. Nezřídka bývala obětí takových trápení a nazývala to v kruhu rodiny svými ‚bodavými vrtochy‘.

Doktor byl v nejlepším míře a vypadal neobyčejně mladě. Za takových chvil byla jeho podobnost s Lucií velmi výrazná, a když tak seděli vedle sebe, ona nakloněna k jeho rameni, on s paží opřenou o opěradlo její židle, bylo velikým potěšením srovnávat ty dvě tváře.

Celý den hovořil nezvykle živě o mnoha věcech. „Doktore Manette,“ pravil pan Darnay, když seděli pod platanem – a řekl to jako přirozené pokračování rozhovoru o starých londýnských stavbách – „viděl jste už Tower?“

„Byli jsme tam s Lucií, ale jen náhodou. Viděli jsme z něho právě jen tolik, abychom poznali, že přímo kypí zajímavostmi; nic víc.“

„Já tam byl, jestli si vzpomínáte,“ pravil Darnay s úsměvem, přestože přitom zčervenál i trochu hněvu, „já tam byl za účelem poněkud jiným, který mi nedovolil mnoho z Toweru vidět. Vyprávěli mi podivnou věc, když jsem tam byl.“

„Co to bylo?“ tázala se Lucie.

„Když dělali jakési přestavby, přišli dělníci na starou podzemní kobku, která byla už kdysi dávno zazděna a zapomenuta. Všechny kameny jejích vnitřních stěn byly pokryty nápisy, jež tam vyryli vězňové – byly to letopočty, jména, nářky, modlitby. Do jednoho kamene v koutě kobky vyryl jakýsi vězeň, jenž šel pak patrně na popravu, jako svou poslední práci tři písmena. Vyryl je tam nějakým velmi ubohým nástrojem, spěšně a nejistou rukou. Zprvu je všichni četli jako D I C; když je však zkoumali blíže, zjistili, že poslední písmeno je G. V zápisech nebyl žádný vězeň, jehož jméno by mělo taková začáteční písmena, o nikom takovém nebyla tu ani pověst a vyskytly se mnohé dohady, co by ta písmena mohla znamenat. Konečně někoho napadlo, že to nejsou začáteční písmena, nýbrž celé slovo D I G. Kopejte. Ohledali pečlivě podlahu pod nápisem a v zemi pod jedním kamenem, cihlou či pod zlomkem dlažby našli zbytky papíru, smíšené se zbytky malého koženého pouzdra nebo tobolek. Co tam ten neznámý vězeň napsal, to už nikdy nikdo nepřečte, ale něco napsal a skryl to před dozorci.“

„Otče,“ zvolala Lucie, „tobě je zle!“

Náhle sebou trhl a přiložil ruku k hlavě. Jeho vzhled i chování všechny poděsilo.

„Ne, moje drahá, není mi zle. Začínají padat veliké kapky deště, a to mě tak polekalo. Bude lépe, půjdeme-li dovnitř.“

Takřka okamžitě se zas vzpamatoval. Skutečně začaly padat veliké dešťové kapky a všem kolem ukázal zápěstí, na němž se jich několik zachytilo. Ale neřekl ani slovo k tomu objevu, o němž tu

slyšeli, a když pak vstupovali do domu, praktický zrak pana Lorryho buď viděl, nebo se domníval vidět na jeho tváři, kdykoli se obrátila na Charlese Darnaye, týž zvláštní výraz, který se na ní ukázal, když pohlédl na tohoto muže na chodbě soudního dvora.

Ale vzpamatoval se tak rychle, že pan Lorry zapochyboval o bystrosti svého zraku. Ruka zlatého obra v průchodě nebyla o nic pevněji klidná než doktor Manette, když se pod ní zastavil a řekl, že ještě není dost odolný proti drobným překvapením (jestli vůbec kdy bude) a ten děšť že jej vskutku polekal.

Byl už čas podávat čaj; s dalšími vrtochy se toho ujala slečna Prosová, ale stovky lidí žádné. Přiloudal se pan Carton, ale to byli teprve dva.

Večer byl tak dusný, že i když seděli při otevřených oknech a dveřích, horko je přemáhalo. Když byl čaj sklizen ze stolu, usedli všichni poblíž jednoho okna a hleděli ven do těžkého soumraku. Lucie seděla vedle otce, Darnay se posadil vedle ní a Carton se opíral o okno. Rozpoutavší se vítr, jenž vnikl až do zákoutí, pozvedal až vysoko ke stropu dlouhé bílé záclony a mával jimi jako přeludnými křídly.

„Stále ještě padají ty veliké, těžké, řídké kapky,“ pravil doktor Manette. „Přibližuje se to zvolna.“

„Ale s jistotou,“ pravil Carton.

Mluvili tiše, jak většinou mluví lidé, kteří pozorují a čekají, jak vždy mluví lidé, sedící v ztemnělém pokoji a bděle očekávající zablesknutí.

Na ulicích nastal veliký spěch, jak lidé chtěli dosáhnout přístřeší dřív, než bouře začne; zákoutí, tak skvělé pro ozvěny, odráželo ozvěny blížících se a vzdalujících kroků, a přece tudy nikdo neprocházel.

„Takové množství lidí, a přece samota!“ pravil Darnay, když chvíli naslouchali.

„Také to na vás tak působí, pane Darnayi?“ tázala se Lucie. „Sedávám tu někdy večer a náhle pak začínám vidět – ale dnes

večer, když je všechno tak temné a smutně vážné, rozechvívá mě už i pouhý stín té pošetilé představy –“

„Zachvějeme se tedy také. Rádi o tom uslyšíme.“

„Připadne vám to jako nicotnost. Takové přelétavé představy působí jen na ty, v nichž vznikly; dojem z nich nelze sdělit. Když jsem tu tak někdy sedávala za večera sama a naslouchala, náhle mě napadlo, že všechny ty ozvěny jsou ozvěnami kroků, jež přicházejí a vejdou do našich životů.“

„Jestli je tomu tak, to se nám tedy do našich životů nahrne pěkný dav,“ vložil se do toho Sydney Carton se svou těžkomyslností.

Kroky nepřestávaly znít a jejich spěch byl čím dál rychlejší. Zákoutí znělo ozvěnami kroků, z nichž některé jako by se ozývaly právě pod oknem, jiné jako by byly již vnikly do pokoje, některé se blížily, jiné vzdalovaly, některé mizely v dálce, jiné naráz umlkaly; a všechno to byly kroky ve vzdálených ulicích, nikoli na dohled.

„Je všem těm krokům určeno, aby přišly k nám všem, slečno Manettová, nebo si je mezi sebou rozdělíme?“

„Nevím, pane Darnayi; říkala jsem vám, že je to pošetilá představa, ale vy jste to chtěl slyšet. Když jsem se tomu poddávala, byla jsem sama a představovala jsem si, že jsou to kroky lidí, kteří vejdou do mého života a do života otce.“

„Přijmu je do svého života!“ pravil Carton. „Já se na nic neptám a nedělám si žádné výhrady. Žene se na nás veliký dav, slečno Manettová, a já jej vidím – při tom blýskání.“ Dodal poslední slova po oživujícím zablesknutí, jež ho osvětlilo, jak tam lenivě stál v okně.

„A slyším jej!“ dodal ještě, když zarachotil hrom. „Žene se rychle, vášnivě a s hněvem!“

Tak označil náhlý hluk prudkého deště, který se přihnal a umlčel jej, neboť už nebylo slyšet ani slovo. S přívalem vod propukla bouře, na jakou se dlouho vzpomíná, plná hromobití a blesků, a rachot, oheň a dešť neustaly ani na okamžik až do půlnoci, kdy vyšel měsíc.

Veliký zvon na svatopavelském chrámě bil právě jednu do pročištěného vzduchu, když se pan Lorry, provázen Jerryem ve vysokých botách a s lampou, vydal na zpáteční cestu do Clerkenwellu. Na cestě mezi Soho a Clerkenwellem byla opuštěná místa a pan Lorry, pamětliv zákeřníků, žádal vždy Jerryho o tuto službu; obvykle ovšem jí bylo třeba o dobré dvě hodiny dříve.

„Byla to ale noc! Div ne taková, Jerry,“ pravil pan Lorry, „jaká vyhání mrtvé z hrobů.“

„Nikdy jsem neviděl noc, pane – a doufám neuvidím – která by něco takového dělala,“ odpověděl Jerry.

„Dobrou noc, pane Cartone,“ řekl praktický muž. „Dobrou noc, pane Darnayi. Zda ještě někdy zažijeme společně takovou noc!“

Možná. A možná také spatří onen veliký dav lidí, jak se prudce a hlučně na ně žene.

Kapitola sedmá

Milostivý pán v městě

Milostivý pán, jeden z mocných dvorských pánů, chystal se právě ve svém velikém pařížském paláci přijímat návštěvy, jak je přijímal každých čtrnáct dní. Milostivý pán byl právě ve svém vnitřním pokoji, v svatostánku všech svatostánků, v komnatě, jež byla pro onen dav zbožňovatelů ve vnějších pokojích ze všech svatých komnat nejsvětější. Milostivý pán se právě chystal pít čokoládu. Milostivý pán uměl velmi snadno spolykat velmi mnoho věcí a několik málo nízkých duší se domnívalo, že až příliš rychle polyká celou Francii; ale jitřní čokoládu nemohl milostivý pán dostat do hrdla, aniž mu přitom pomáhali čtyři statní muži mimo kuchaře.

Ano. Bylo k tomu třeba čtyř mužů, všech čtyř v lesku velkolepých ozdob, a přitom nejvyšší z nich nebyl by ani mohl žít, kdyby byl měl v kapse méně než dvoje zlaté hodinky, jak to žádala snaha vyrovnat se vznešenému a ušlechtilému vzoru milostivého pána; takových čtyř mužů bylo třeba, aby se šťastná čokoláda dostala milostivému pánovi ke rtům. Jeden lokaj přinášel konvici s čokoládou do posvěcené komnaty; druhý míchal čokoládu, až se pěnila, a to jakýmsi drobným nástrojem, který pro ten účel nosil při sobě; třetí podával ubrousek, poctěný přízní vznešeného; a čtvrtý (ten s dvojími hodinkami) čokoládu naléval. Naprosto nebylo milostivému pánovi možno vzdát se třeba jen jediného z těchto mužů, kteří mu podávali čokoládu, aby se tím nesnížil ze svého povýšeného místa pod obdivnými nebesy. Padla by temná skvrna na jeho štít, kdyby mu byli podávali čokoládu jen sprostě tři muži; ze dvou by byl jistě měl smrt.

Milostivý pán byl včera na malém večerním pohoštění, kde kouzelně předváděli komedii a velkou operu. Milostivý pán se

často účastnil s oslnivou společností takových malých večerních pohoštění. Taková byla jeho zjemnělost a vnímavost, že mezi únavnými chvílemi, kdy se zabýval státními záležitostmi a státními tajemstvími, měly na něj komedie a velké opery vliv mnohem větší než zájmy Francie. Šťastná to okolnost pro Francii, jak tomu ostatně je u všech zemí, obdařených podobnou přízní – a vždy šťastná též pro Anglii (abychom uvedli příklad) za oněch oplakávaných časů veselého Stuartovce, který ji prodal.

Milostivý pán měl vskutku vznešenou představu o tom, jak řídit všeobecné veřejné záležitosti, a podle této představy se domníval, že všechno se má vyvíjet, jak si samo přeje; o jednotlivých veřejných záležitostech měl milostivý pán jinou vznešenou představu, že se totiž mají vyvíjet tak, jak on sám si přeje – ve prospěch jeho moci a kapsy. O svých radovánkách, všeobecných i jednotlivých, měl milostivý pán další vskutku vznešenou představu, že totiž svět je tu pro ně. Text jeho nařízení (změněný zde proti originálu jen v jednom zájmenu, což není mnoho) zněl takto: „Země a všechna její plnost patří mně, tak praví milostivý pán.“

A přece milostivý pán pozvolna shledal, jak se mu do jeho záležitostí soukromých i veřejných vkrádají ony vulgární potíže; a tak si z nezbytnosti v obojích těch záležitostech přibral za spojence nájemce pozemkových daní. Pokud jde o peníze veřejné, přibral jej milostivý pán proto, že už si s nimi vůbec nevěděl rady, a tak musel starost o ně přenechat někomu, kdo si rady věděl; pokud jde o peníze soukromé, přibral jej proto, že nájemci pozemkových daní byli bohatí, kdežto milostivý pán, když jeho rodina žila po celé generace v nákladném přepychu, byl čím dál chudší. Odvolal tedy milostivý pán z kláštera svou sestru, a to ještě včas, aby na ni nepadla hrozící už poslední rouška, nejlevnější oděv, jaký mohla obléknout, a obšťastnil její rukou kteréhosi velmi bohatého nájemce pozemkových daní, nízkého svým původem. Tento nájemce pozemkových daní, drže v ruce příslušnou hůl se zlatým jablkem na konci, byl nyní také

v oné společnosti, čekající v předpokojích, a všechno lidstvo se mu kořilo – mimo ono vyšší lidstvo z krve milostivého pána, jež na něj, včetně jeho ženy, shlíželo s nejpovznešenějším pohrdáním.

Nájemce pozemkových daní byl skvělý muž. Třicet koní stálo v jeho stájích, čtyřadvacet sluhů posedávalo v jeho předsíních, šest komorných obsluhovalo jeho ženu. Jako člověk, jenž nepředstíral, že dělá cokoli jiného, než loupí a kořistí, kde může, byl tento nájemce pozemkových daní – byť jej manželství nutilo k společenské obřadnosti – přinejmenším největší zdravou skutečností mezi osobnostmi, jež toho dne čekaly v paláci milostivého pána, až budou přijaty.

Přestože krásné na pohled, přestože vyzdobeny tak, jak to jen vkus a dovednost těch časů dokázaly, nebyly totiž ty pokoje, po pravdě řečeno, nic ani trochu zdravého; kdyby v nich kdokoli pomyslel na strašáky v hadrech a nočních čepicích tam kdesi jinde (a ne ani tak daleko, neboť bdělé věže chrámu Notre Dame, stojící asi uprostřed mezi oběma krajnostmi, viděly obojí), byly by mu připadly jako něco neobyčejně nepříhodného – jestliže ovšem vůbec někdo v domě milostivého pána mohl na takovou myšlenku připadnout. Vojenští důstojníci bez vojenských znalostí, námořní důstojníci, kteří si neuměli představit, jak vypadá loď, státní úředníci, nemající ani potuchy o věcech, které měli spravovat, nestoudní duchovní, světáci nejhorším světem protřelí, se smyslnýma očima, nevázanými jazyky a životem ještě nevázanějším, všichni do jednoho naprosto neschopni svých povolání, všichni strašní lháři v předstírání, že k těm povoláním patří, ale všichni více nebo méně, tak či onak, spřízněni s milostivým pánem, a tak podstrčení do všech veřejných úřadů, z nichž se cokoli dalo získat; takových tu bylo možno napočítat na tucty a veletucty. Neméně početní tu byli lidé nepoutaní přímými svazky s milostivým pánem nebo se státem, ale právě tak nepoutaní žádnou skutečností, nepoutaní životem, jenž by byl přímou cestou za jakýmkoli poctivým pozemským cílem. Lékaři, kteří nashromáždili veliká jmění tím, že

předpisovali lahodné léky proti imaginárním chorobám, jakých nikdy nebylo, usmívali se v předpokojích milostivého pána na svoje dvorské pacienty. Navrhovatelé, objevivší všechny možné léky na drobná zla, jimiž trpěl stát, jen ne takové léky, jež by mohly vskutku vykořenit třeba jen jednu jedinou nepravost, chrlili tady, čekajíce na přijetí u milostivého pána, svoje pomatené blekotání do všech uší, kterých se jen zmocnili. Na tomto podivuhodném shromáždění u milostivého pána bezvěrečtí filosofové, chtějící slovy změnit svět a stavějící babylonské věže z karet, po nichž by dosáhli nebe, hovořili s bezvěrečtými alchymisty, dychtícími proměňovat kovy. Vynikající pánové nejjemnějšího vychování, jež v té pozoruhodné době – i později – bylo možno poznat po jeho plodech, totiž po naprosté lhostejnosti ke všem přirozeným předmětům lidského zájmu, seděli tu v paláci milostivého pána nanejvýš příkladně znudění a vyčerpání. Všechny ty různé vynikající osobnosti přišly sem z takových domovů uprostřed vznešeného pařížského světa, že špehové v tomto shromáždění lidí oddaných milostivému pánu – a špehů byla dobrá polovina celé této vzdělané společnosti – byli by těžko našli mezi anděly těch sfér jednu jedinou ženu, která by svým chováním a vzhledem na sebe prozrazovala, že je matkou. Nic takového móda neuznávala, ovšem mimo onen pouhý akt, jímž se přivádí na tento svět obtížné stvoření – který však sám o sobě nikterak příliš neopravňuje k jménu matka. Děti, neuznávané módou, vychovávaly kdesi v ústraní venkovské ženy a kouzelné šedesátileté babičky se oblékaly a chodily po návštěvách jako ve dvaceti.

Malomocenství neskutečnosti znetvořovalo všechny ty lidské bytosti, jež tu čekaly na přijetí u milostivého pána. V nejzazším předpokoji bylo asi půl tuctu výjimečných lidí, kteří už po několik let měli nějaké zlé tušení, že jaksi všeobecně nejsou věci v pořádku. Spatřujíc v tom slibný způsob, jak věci zas napravit, přidružila se asi polovina z toho půl tuctu k fantastické sektě konvulsionistů, a dokonce i v této chvíli někteří uvažovali, zda by hned na místě

neměli začít hlučně a s pěnou kolem úst zuřit, zda by se neměli proměnit v jedinou křeč – a dát tak milostivému pánovi názorně na srozuměnou, jak se má zachovat v budoucnosti. Vedle těchto dervišů byli tu ještě tři jiní, kteří se dali k sektě napravující svět jakýmsi žvástem o „středu pravdy“; člověk prý odpadl od středu pravdy – což ani nemuseli mnoho dokazovat –, ale neodpadl ještě z jejího obvodu, a je tedy třeba, aby byl v tomto obvodu zadržen a aby se dokonce vrátil zpět do středu, a to postěním a vyvoláváním duchů. Mnoho tedy tito lidé rozmlouvali s duchy, což nadělalo spoustu dobra, které nikdo nikdy neviděl.

Útěchou však bylo, že celá tato společnost v paláci milostivého pána byla dokonale oblečena. Kdyby jen bylo jisto, že soudný den bude vlastně jakási módní přehlídka, tu by všichni zde přítomní byli na věčnosti v pořádku. Vlasy tak nakadeřené, napudrované a načechrané, jemné pleti tak uměle udržované a vyspravované, kordy na pohled tak statečné a pocty čichu, vzdávané vůněmi tak něžnými, to všechno muselo zajisté vždy a navždy zachovat běh světa neporušen. Vynikající pánové nejlepšího vychování měli přivěšeny na sobě šperky, jež cinkaly, kdykoli se pánové lenivě pohnuli; zlaté řetízky zvonily jako libozvučné zvonky; a nad vším tím zvoněním, nad šustěním hedvábí, brokátu a jemného plátna bylo ve vzduchu jakési nepokojné chvění, jež daleko odtud rozdmýchávalo čtvrt Saint Antoine a její ničivý hlad.

Oblečení, to byl jediný talisman, jediné kouzlo, jež mělo udržet všechno tak, jak bylo. Všichni byli oblečeni jako na ples, jenž neměl nikdy skončit. Všude byl ples, v paláci Tuileries, u milostivého pána i u celého dvora, v sněmovnách i před soudy, v celé společnosti (mimo strašáky), a na ples byl oblečen i kat, na němž se žádalo, aby při výkonu svého kouzla byl „nakadeřen, napudrován, oblečen v kabát se zlatým lemováním, v střevíce se sponkou a v bílé hedvábné punčochy“. Monsieur Paris, jak ho po biskupském vzoru nazývali jeho bratři v povolání, Monsieur Orleans a ti ostatní, úřadoval tedy

u šibenic a lámacích kol – sekyra byla tehdy vzácná – v tomto lahodném oděvu. Kdo by byl mohl pochybovat v této společnosti, jež léta Páně sedmnáctistého osmdesátého očekávala přijetí u milostivého pána, že pořádek, tkvící svými kořeny v nakadeřeném a napudrovaném katovi v střevíčkách a v bílých hedvábných punčochách, nepřetrvá samy hvězdy nebeské!

Když milostivý pán ulevil svým čtyřem mužům od jejich břemen a vypil čokoládu, kázal otevřít dveře svatyně všech svatyní a vyšel. Kolik tu pak bylo poníženosti, kolik lísání a patolízalství, kolik podlého sebeponižování! Klanění tělesného i duševního tu bylo tolik, že na nebesa nic nezbylo – a to patrně byl jeden z důvodů, proč zbožňovatelé milostivého pána nikdy nebesům nedělali žádné starosti.

Uštědřiv slibné slovíčko zde, úsměv zas jinde, našeptav něco jednomu šťastnému zotročenci a požehnav rukou jinému, prošel milostivý pán přívětivě předpokoji až k oné odlehlé končině obvodu pravdy. Tam se milostivý pán obrátil, šel zas zpět, v určenou chvíli se opět zavřel v svatyni s čokoládovými duchy a nikdo ho již nespátřil.

Jakmile bylo toto divadlo u konce, z lehkého chvění ve vzduchu se stala úplná malá bouře a drahocenné zvonečky jaly se zvonit po schodech dolů. Brzy tu z celého davu zbyl jen jeden člověk a ten se pak také s kloboukem pod paží a s tabatěrkou v ruce jal zvolna kráčet mezi zrcadly k východu.

„K čertu s vámi!“ pravil tento muž, zastaviv se u posledních dveří a ohlédnuv se směrem k svatyni.

Přitom si setřásl z prstů tabák, jako by setřásal prach tohoto domu ze svých nohou, a klidně se jal sestupovat po schodech.

Byl to asi šedesátiletý muž, pěkně oblečený, pyšných způsobů a s tváří, jež se podobala jakési krásné masce. Byla průsvitně bledá, každý rys na ní zřetelně vyryt a výraz měla zcela ustálený. Nos, jinak svým tvarem krásný, byl ze stran nad obojím chřípím jakoby lehce stisknut. Měnila-li se někdy trochu tato tvář, pak se měnila v těchto důlcích. Střídala se v nich někdy barva a byly chvíle, kdy

se rozšiřovaly a stahovaly jakýmsi drobným tepem; pak dávaly celé tváři výraz podlosti a krutosti. Při pozorném zkoumání se dalo zjistit, že tento výraz byl podporován i linií úst, jež byla příliš vodorovná a tenká, a rysy kolem očních důlků; celkovým svým účinkem byla to však tvář pozoruhodně krásná.

Její nositel sestoupil po schodech na dvůr, vstoupil do kočáru a odjel. Když se čekalo na přijetí, nemluvalo s ním mnoho lidí; stál poněkud stranou a milostivý pán byl by k němu mohl být trochu vřelejší. Za takových okolností bylo mu příjemno vidět prosté lidi, jak prchají před jeho koňmi a jak někdy stěží unikají, aby je spřežení neporazilo. Kočí jel, jako by útočil na nepřítel, ale pánova tvář ani jeho rty nevyjadřovaly nic, co by naznačovalo, že chce kočímu v této divoké bezohlednosti bránit. I v tom hluchém městě a němém věku bývalo slyšet stížnosti, že divoký šlechtický zvyk rychle jezdit úzkými ulicemi bez chodníků barbarsky ohrožuje a mrzačí prostý lid. Ale málokomu stálo za to být jen po druhé na to pomyslet a ubohým nešťastníkům nez bývalo než pomáhat si z nesnází, jak sami mohli.

S rozběsněným rachotem a klapotem, s nelidskou bezohledností, za našich dní těžko pochopitelnou, řtil se kočár ulicemi a prudce zahýbal kolem rohů, ženy před ním vykřikovaly a muži strhovali jeden druhého i děti z jeho cesty. Když pak kočár zatáčel na kterémsi nároží kolem kašny a jedno z kol maličko nadskočilo tak, že z toho bylo mdlo, několik hlasů kolem hlasitě vykřiklo a koně se začali vzpínat a vzpouzet.

Nebýt toho, že se koně začali plašit, nebyl by kočár patrně ani zastavil; bylo mnoho kočárů, jež jely dál, nechávající raněné ležet, a proč ne? Ale zděšený kočí již spěšně sestoupil a udidla koní zachytilo dvacet rukou.

„Co se stalo?“ zeptal se pán, vyhlížeje klidně z kočáru. Vytáhlý muž v noční čepici zvedl zpod koňských nohou jakýsi uzlík, položil jej na obrubu kašny, poklekl do mokra a bláta a jal se nad ním sténat jako poraněné zvíře.

„Promiňte, pane markýzi!“ řekl jakýsi ponížený muž v hadrech.
„Je to dítě.“

„Proč vydává tak hrozné zvuky; Je to jeho dítě?“

„Promiňte, pane markýzi – je mi líto – je.“

Kašna byla poněkud stranou, neboť ulice se tu rozšiřovala a vytvářela malé náměstí, široké deset, dvanáct kroků. Poněvadž se vytáhlý muž náhle zvedl ze země a běžel ke kočáru, stiskl pan markýz na okamžik jilec kordu.

„Je zabito!“ křičel muž s divokým zoufalstvím, vysoko vztahoval ruce a zíral na markýze. „Mrtvo!“

Lidé se shromáždili kolem a hleděli na markýze. To množství očí, jež se na něj obracelo, nevyjadřovalo nic jiného než pozorné napětí; nebylo tu viditelné hněvivé hrozby. Nic také ti lidé neříkali; po oněch prvních výkřicích již mlčeli. Hlas onoho poníženého muže byl ve své naprosté poddanosti bezbarvý a krotký. Pan markýz je všechny přeběhl pohledem, jako by to byly krysy, jež vylezly z děr.

Vytáhl peněženku.

„Je mi podivné,“ pravil, „že si neumíte na sebe a na svoje děti dát pozor. Pořád je někdo z vás v cestě. Jak mám vědět, jestli jste něco neudělali mým koním. Tady! Dej mu to.“ Vyhodil směrem ke kočímu zlatý peníz a všechny hlavy se povytáhly vpřed, aby oči mohly popatřit, kam dopadne. Vytáhlý muž vykřikl opět nelidsky: „Mrtvo!“

Ale zarazil jej rychlý příchod jiného muže, jemuž ostatní uvolnili cestu. Jakmile jej spatřil, položil mu ubožák s pláčem a vzlykáním hlavu na rameno a ukázal směrem ke kašně, kde se několik žen sklánělo nad nehybným uzlíkem a tiše kolem něho obcházelo. Ale mlčely tyto ženy právě tak jako muži.

„Vím, vím všechno,“ pravil ten, jenž přišel. „Bud' statečný, Gasparde! Je pro to ubožátko lepší, že takhle zemřelo, než aby žilo. Zemřelo v jediném okamžiku, bez bolesti. Což mohlo třeba jen jedinou hodinu tak šťastně žít?“

„Ty tam, ty jsi nějaký filosof,“ řekl markýz s úsměvem. „Jak ti říkají?“

„Jmenuji se Defarge.“

„Jaké děláš řemeslo?“

„Jsem vinárník, pane markýzi.“

„Zvedni si to, filosofe a vinárníku,“ pravil markýz a vyhodil další zlatý peníz, „a utrať to, jak chceš. Co je s koňmi, jsou v pořádku?“

Aniž se uráčil ještě jednou pohlédnout na shromáždění, opřel se pan markýz zpátky do sedadla a hodlal právě odjet s výrazem pána, jenž náhodou rozbil nějakou obyčejnou věc, zaplatil za to a mohl si to také dovolit, když tu jej vyrušila z pohodlí mince, jež vlétla do kočáru a zazvonila v něm o podlahu.

„Stůj!“ pravil pan markýz. „Zastav koně! Kdo to hodil?“

Podíval se na místo, kde ještě před okamžikem stál vinárník Defarge, ale tam se skláněl nízko nad zemí nešťastný otec a vedle něho stála temná, statná postava ženy s pletením v rukou.

„Vy psi!“ řekl markýz zcela uhlazeně a s tváří, v níž se mimo důlky na nose nic nezměnilo. „Bez rozpaků bych kohokoli z vás přejel a zahubil. Kdybych věděl, který darebák to hodil po kočáru, kdyby ten lump byl dost blízko, dal bych ho rozdrtit pod koly.“

Tak byli zastrašeni a tak dlouhou i tvrdou měli už zkušenost, co by s nimi takový člověk podle zákona i mimo zákon mohl udělat, že se nepozvedl žádný hlas, žádná ruka, ba ani žádný zrak. Nikdo z mužů nic takového neudělal. Jen žena s pletením upřeně vzhlížela a hleděla markýzovi přímo do tváře. Nebylo ho důstojno všimnout si toho; jeho pohrdavý pohled míjel nad ní a nad všemi ostatními krysami; znovu se opřel v sedadle a rozkázal: „Jed!“

Odjel a jiné kočáry přejely v trysku rychle za sebou; ministr, navrhovatel změn ve státě, nájemce pozemkových daní, lékař, právník, duchovní, velká opera, komedie, celý ten ples tudy tryskem projížděl v nepřetržitém blyskotavém proudu. Krysy vylezly z děr, aby přihlížely, a hleděly tak po celé hodiny; vojáci a policie se často

postavili mezi ně a podívanou, vytvořili hradbu, za níž se pak plížily a skrze níž kradmo nahlížely. Otec již dávno vzal uzlík a někam se s ním skryl, zatím co ženy, jež se nad ním skláněly, dokud ležel ještě na okraji kašny, seděly tam teď a hleděly na odtékající vodu i na ples, ženoucí se kolem – a zatím co žena, jež tam nápadně stála s pletením v ruce, dosud pletla s jistotností osudu. Ubíhala voda z kašny, rychlá řeka ubíhala, den ubíhal k večeru, tolik života v tom městě ubíhalo k smrti podle zákona, že času proud na nikoho nečeká, krysy již spaly natěsnány v temných děrách, ples byl na večeri v záři světel, vše ubíhalo po svém.

Kapitola osmá

Milostivý pán na venkově

Krásná krajina s lány zářivé pšenice, ne však příliš hojné. Kde by byla měla také růst pšenice, tam byla pole ubohého žita, tam zas byl naset hrách a fazole, jinde opět rostly náhradou za pšenici nepěstěné traviny. Na přírodě právě tak jako na mužích a ženách, kteří ji obdělávali, bylo vidět jakýsi sklon neochotně živořit – z utrápenosti se vzdát a odumřít.

Pan markýz ve svém cestovním kočáře (jenž mohl být trochu lehčí), taženém čtyřspřežím poštovních koní a obsazeném ještě dvěma postiliony, vyjížděl právě těžce do příkrého kopce. Začervenalost na tváři pana markýze nikterak nebyla hanbou pro jeho vznešené vychování, neboť nepocházela z nitra, způsobila ji okolnost zcela vnější, nad kterou neměl moc – zapadající slunce.

Když cestovní kočár vyjel na vrchol kopce, zapadající slunce se o něj opřelo tak zářivě, že cestující uvnitř byl všecek jakoby zalit nachem. „Za okamžik to zhyne,“ pravil pan markýz, pohlédnuv si na ruce.

Slunce bylo vskutku již tak nízko, že v příštím okamžiku zapadlo. Když připevnili ke kolu těžkou kládu jako brzdu a když pak kočár v zápachu spáleniny a v oblaku prachu sjížděl dolů, rudá záře rychle pohasla; a když slunce i markýz současně sjeli dolů, když brzdu opět uvolnili, nebylo již po záři ani stopy.

Zůstala tu však zvlněná, do šíře otevřená krajina s vesnicí na úpatí kopce, s velikou dolinou a návršími za ní, s kostelní věží a větrným mlýnem, s lesem vhodným pro lov a se skálou, na níž stála tvrz, užívaná nyní jako vězení. Když se teď už stmívalo a všechny ty věci temněly, markýz se po nich rozhlížel s tváří člověka, jenž se už blíží domovu.

Vsí vedla jediná ubohá ulice, byl tu ubohý pivovar, ubohá koželužna, ubohá hospoda, ubohá stáj na výměnu poštovních koní, ubohá kašna, a všechna obvyklá zařízení byla tu ubohá. A byli tu i ubozí obyvatelé. Všichni zdejší lidé byli ubozí, mnozí z nich seděli na zápraží a krájeli si zbylou cibuli a podobné věci k večeři, zatím co jiní omývali u studny listí, traviny a všechno možné, co poskytuje země a co lze požit. Bylo zde i dost výmluvných znamení příčin jejich ubohosti; daně státní, daně církevní, daň vrchnosti, daně místní i daně všeobecné, to všechno se muselo platit podle slavnostní vyhlášky, vyvěšené v té vsi; a bylo se co divit, že ještě vůbec nějaká ves zůstala na povrchu zemském.

Bylo tu vidět málo dětí a psi tu nebyli žádní. Pozemský úděl zdejších mužů a žen byl zřejmý z celého toho pohledu – v té vsi pod větrným mlýnem se žilo za nejhorších podmínek, jaké lze ještě snést; nebo zbývalo uvěznění či smrt ve vladařsky vyvýšeném žaláři na skále.

Ohlášen napřed kurýrem a pak práskáním postilionských bičů, jež se hadovitě svíjely ve večerním vzduchu, jako by přijížděl provázen fúriemi, zastavil se konečně pan markýz ve svém cestovním kočáře před branou poštovní stanice. Bylo to velmi blízko kašny a venkované odložili, čím se právě zabývali, aby se šli na něj podívat. Hleděl na ně a viděl v nich, aniž si toho byl vědom, onen pozvolný jistotný úpadek bídou znetvořených postav a tváří, pro něž se francouzská vyzáblost stala anglickou pověrou, jež měla přežít pravdu o dobrých sto let.

Pan markýz vrhl pohled na ponížené tváře, jež se před ním sklonily, jako se jemu rovní klaněli u dvora před milostivým pánem – jenom ten rozdíl tu byl, že ty zdejší tváře se klaněly, aby dál trpěly, nikoli aby z toho něco měly – když tu se k hloučku připojil šedivý cestář.

„Přiveď mi sem toho člověka!“ pravil markýz kurýrovi.

Přivedli jej s čepicí v ruce a ostatní se sestoupili kolem, aby přihlíželi a naslouchali, přesně tak, jak se seskupili lidé u pařížské kašny.

„Tebe jsem minul cestou po silnici?“

„Ano, milostivý pane. Měl jsem tu čest, že jste jel kolem mne.“

„Když jsme stoupali do kopce a nahoře na kopci znovu?“

„Ano, milostivý pane.“

„Kam ses to tak upřeně díval?“

„Milostivý pane, díval jsem se na toho člověka.“

Trochu se sehnul a potrhanou modrou čepicí ukázal pod kočár. I všichni ostatní se sehnuli, aby se podívali pod kočár.

„Na jakého člověka, dobytku? A proč ses tam díval?“

„S prominutím, milostivý pane, visel tam za řetěz brzd.“

„Kdo to byl?“ tázal se markýz.

„Ten muž, milostivý pane.“

„Čert aby vzal tyhle blbce! Jak se ten muž jmenuje? Znáš z téhle končiny všechny. Kdo to byl?“

„Slitování, milostivý pane! Nebyl z téhle končiny. Co živ jsem ho nikdy neviděl.“

„Pověsil se na ten řetěz? Chtěl se snad oběsit?“

„S vaším milostivým dovolením, milostivý pane, to právě byl ten div. Visel hlavou dolů – takhle!“

Přitočil se bokem ke kočáru a ohnul se dozadu tváří k obloze, až mu hlava visela dolů; pak se zas postavil rovně, zmačkal čepici v ruce a uklonil se.

„Jak vypadal?“

„Milostivý pane, byl bělejší než mlynář. Celý pokryt prachem, bílý jako přízrak, hubený jako přízrak!“

V hloučku vyvolal popis ohromné vzrušení, ale všechny oči, aniž vyměňovaly pohledy mezi sebou, zahleděly se na markýze. Snad aby se podívaly, zda nějaký přízrak nepronásleduje jeho svědomí.

„To jsi udělal opravdu výborně,“ řekl markýz se šťastným pocitem, že ho taková sběř nemůže přivést z míry; „viděl jsi zloděje

na mém kočáře a nemohl jsi otevřít hubu. Jdi! Odklid' te ho, pane Gabelle!“

V osobě pana Gabella se slučoval zdejší poštovník s berním úředníkem; s přehnanou úslužností vyšel účastnit se výslechu a držel jaksi úředně vyšetřovaného za hadry na jeho paži.

„Jdi! Klid' se!“ pravil pan Gabelle.

„Bude-li ten cizí muž hledat dnes večer tady ve vsi nocleh, zadržte ho, pane Gabelle, a zjistěte, zda je tu za poctivými záměry.“

„Milostivý pane, jsem polichocen, smím-li vyhovět vašim rozkazům.“

„Utekl pak, chlape? – Kde je ten proklatec?“

Proklatec vlezl už pod kočár asi s půl tuctem nejlepších svých přátel a modrou čepicí jim ukazoval na řetěz. Půl tuctu jiných jeho dobrých přátel ho odtamtud okamžitě vytáhlo a postavilo, sotva dýchajícího, zpátky před pana markýze.

„Hlupáku, utekl ten muž, když jsme zastavili a nasazovali brzdu?“

„Milostivý pane, vrhl se hlavou po stráni dolů, jako se lidé vrhají, když skáčou do řeky.“

„Postarejte se o to, Gabelle. Jed'!“

Těch půl tuctu mužů; stálo ještě sehnuto jako ovce mezi koly kočáru a kola se rozjela tak náhle, že měli štěstí, když zachránili zdravou kůži a kosti; neměli o mnoho víc co zachraňovat, a kdyby byli měli, nebyli by tak snadno vyvázli.

Trysk, jímž se kočár rozjel z vesnice a jímž začal stoupat po svahu za ní, byl brzy zmírněn strmostí stoupání. Postupně klesla rychlost kočáru tak, že se jen krokem kymácel a pohoupával cestou vzhůru, obklopen sladkými vůněmi letní noci. Postilioní, jimž teď v zastoupení furii létalo kolem hlav tisíce drobných komárů, tiše hovořili do práskání svých bičů, kočí kráčel vedle koní a kurýra bylo slyšet, jak kluše vpřed do ztemnělé dálky.

Na nejpříkřejším místě návrší ležel maličký hřbitov s křížem, na němž visel nový veliký Spasitel; byla to ubohá dřevěná socha,

zrozená nezkušeným venkovským řezbářem, ale pracoval zřejmě na té postavě podle skutečnosti – patrně podle skutečnosti vlastního těla –, neboť to byla postava hrozně vyhublá a slabá.

Před tímto bědným znamením veliké bídy, která už dlouho byla čím dál horší a nedosáhla ještě svého vrcholu, klečela jakási žena. Když kočár přijel k ní, obrátila hlavu a rozběhla se pak k jeho dvířkům.

„To jste vy, milostivý pane! Milostivý pane, mám k vám prosbu.“

Vykřiknuv netrpělivostí, s tváří však nezměněnou, milostivý pán vyhlédl.

„Co je! Co chceš? Stále jen prosby!“

„Milostivý pane. Pro lásku Boží! Můj muž, lesník.“

„Co je s tvým mužem, lesníkem? Je to s vámi pořád totéž. Nemůže něco platit?“

„Zaplatil všechno, milostivý pane. Je mrtev.“

„Dobrá, má klid. Mohu ti ho snad vrátit?“

„Běda, to nemůžete, milostivý pane! Ale leží tamhle pod tou hromádkou drnu.“

„A co má být?“

„Milostivý pane, je tu tolik těch ubohých hromádek drnu.“

„Co s tím, co dál?“

Vypadala staře, ale byla mladá. Počínala si s bolestným zármutkem; co chvíli lomila se zoufalou vášnivostí žilnatýma a svraskalýma rukama, pak zas kladla ruku na dvířka kočáru – a kladla ji tam měkce a něžně, jako by to byla lidská hrud' a jako by se dalo očekávat, že pocítí její prosebný dotek.

„Milostivý pane, vyslyšte mě! Vyslyšte mou prosbu, milostivý pane! Můj manžel zemřel bídou, tolik jich umírá bídou, ještě jich tolik bídou zemře.“

„A co? Mohu je snad krmit?“

„Milostivý pane, to ví jen dobrý Bůh, ale já to nežádám. Prosím jen, aby se kousek kamene nebo dřeva s jménem mého muže mohlo

dát na jeho hrob, aby bylo vidět, kde leží. Jinak se na to místo brzy zapomene, nikdo je nenajde, až já zemřu na touž nemoc a položí mě pod jinou ubohou hromádku drnu, milostivý pane; tolik jich je, tolik jich rychle přibývá, je tolik bídy. Milostivý pane! Milostivý pane!“

Kočí ji zahnal od dvířek, kočár se prudce rozjel, jak postilioni pobídli koně k běhu, žena zůstala vzadu sama a milostivý pán, opět provázen furiemi, rychle dojížděl tu míli nebo dvě, jež mu zbývaly k jeho zámku.

Sladké vůně letní noci stoupaly kolem něho a stoupaly též, zcela nestranně jako padá i déšť, kolem zaprášených, v hadry oděných, sedřených mužů v hloučku u kašny nedaleko odtud, kde cestář za pomoci modré čepice, bez níž nic neznamenal, široce vykládal o onom muži, podobném přízraku a tak dlouhém, jak to jen naslouchající snesli. Když už víc nesnesli, postupně se jeden po druhém vzdalovali a v okenních otvorech zablikala světla; jakmile okna ztemněla a vyšlo více hvězd, zdálo se spíše, že tato světla vzlétla k obloze, než že by byla pohasla.

Stín velkého domu s vysokou střechou a s mnoha stromy kolem očekával v téže chvíli pana markýze; když kočár zastavil, proměnil se stín ve světlo louče a otevřela se velká vrata markýzova zámku.

„Očekávám pana Charlese; přijel už z Anglie?“

„Dosud ne, milostivý pane.“

Kapitola devátá

Gorgonina hlava

Zámek pana markýze byla mohutná budova s velikým dlážděným nádvořím vpředu, odkud vedla dvě křídla kamenných schodišť, jež se setkávala na dlážděné terase před hlavním vchodem. Všechno tu bylo z kamene, kamenná byla zábradlí, kamenné byly vázy i květy v nich, kamenné byly tváře lidí a kamenné byly hlavy lvů, kámen byl všude, kamkoli kdo pohlédl. Jako by si to sem byla přišla prohlédnout Gorgonina hlava, když zámek před dvěma stoletími dostavěli.

Vystoupiv z kočáru, krácel pan markýz ve světle pochodně, kterou před ním nesli, širokým křídlem nízkých schodů vzhůru a způsobil tak v temnotě kolem dost nepokoje, aby vyvolal hlasitou odezvu sovy kdesi na střeše řady stájí daleko mezi stromy. Všechno ostatní bylo tak tiché, že pochodně, nesené po schodech vzhůru, a další pochodně, hořící u hlavního vstupu, plápolaly tak klidně, jako by byly v uzavřené slavnostní síni a nikoli na volném nočním vzduchu. Mimo soví houkání nebylo tu jiného zvuku, mimo slyšitelné dopadání vody do kamenné nádrže vodotrysku, neboť to byla jedna z temných nocí, jež po celé hodiny zadržují dech, pak vydají táhlé povzdechnutí a opět dech zadržují.

Vrata za ním zapadla a markýz krácel přes síň, kde hrozivě visely na stěnách staré oštěpy na kance, meče a lovecké nože; a ještě hrozivější byly pádné jezdecké knuty a bičíky, jejichž přilnavost, rozhněval-li se jejich pán, pocítil mnohý venkovan, odešlý teď už k své dobroditelce smrti.

Vyhýbaje se větším pokojům, kde již bylo temno a které byly již na noc zamčeny, vystoupil pan markýz, provázen nosičem pochodně, po schodech vzhůru ke dveřím na jedné z chodeb. Tudy pak, jakmile se dveře otevřely, vstoupil do soukromého obydlí o třech pokojích,

z nichž jeden byla ložnice. Byly to klenuté komnaty s chladnými podlahami bez koberců, s železnými podstavci v krbech, aby se v zimě mohlo topit dřevem, a se vším přepychem, který příslušel markýzovi přepychového věku a přepychové země. Na bohatém nábytku komnat byl zřejmý sloh předposledního Ludvíka z rodu, jenž neměl nikdy vymřít – Ludvíka Čtrnáctého; ale pro změnu bylo tu i mnoho předmětů, jež jako by ilustrovaly jiné, starší stránky dějin Francie.

V třetím pokoji bylo prostřeno pro dva; byl to kulatý pokoj v jedné ze čtyř zámeckých věží, vrcholcích v podobě zhasínadla. Okna byla v tomto vysokém pokoji otevřena dokořán, kdežto žaluzie byly spuštěny, takže temnou noc bylo vidět jen v černých vodorovných čarách, s nimiž se střídaly široké pruhy kamenné šedi.

„Můj synovec, jak mi říkali, ještě nepřišel,“ pravil markýz, pohlédnuv na přípravy k večeři.

Vskutku ještě nepřišel, očekávali však, že přijede s milostivým pánem.

„Ach, není pravděpodobno, že by ještě dnes večer přijel; ale stůl nechte, jak je. Za čtvrt hodiny budu připraven k jídlu.“

Za čtvrt hodiny byl milostivý pán připraven a usedl sám k přepychové a skvěle uchystané večeři. Seděl tváří k oknu, snědl již polévku a zvedal právě k rtům skleničku Bordeaux, když tu ji postavil zpět na stůl.

„Co je to?“ řekl klidně, pozorně pohlížeje na vodorovné pruhy černě a kamenné šedi.

„Prosím, milostivý pane?“

„Venku za žaluziemi. Vytáhněte žaluzie.“

Učinili tak.

„Tak co je tam?“

„Milostivý pane, nic. Jsou tam jen stromy a noc.“

Sluha, jenž takto odpověděl, vytáhl žaluzie, podíval se do temného prázdna, zůstal tam stát s tou prázdnotou za zády a ohlédl se, aby přijal další rozkazy.

„Dobrá,“ řekl nevyrušitelný pán. „Stáhni zas žaluzie.“

I to bylo vykonáno a markýz pokračoval v jídle. Napůl měl již večeři snědenu, když tu se opět zarazil se sklenicí v ruce a jal se naslouchat hrčení kol, jež se rychle blížilo. Před zámkem kočár zastavil.

„Jdi se zeptat, kdo přijel.“

Byl to synovec milostivého pána. Brzy odpoledne byl několik málo mil za milostivým pánem. Vzdálenost mezi nimi se rychle zmenšovala, ale ne tak rychle, aby milostivého pána dohonil. Na poštovních stanicích mu říkali, že je milostivý pán před ním.

Necht' mu řeknou (pravil milostivý pán), že je očekáván k večeři a že prosí, aby tedy přišel. Za okamžik přišel. V Anglii byl znám pod jménem Charles Darnay.

Milostivý pán jej uvítal zdvořile, avšak ruce si nestiskli.

„Odjel jste včera z Paříže?“ zeptal se milostivého pána, když usedl ke stolu.

„Včera. A vy?“

„Přijel jsem přímo.“

„Z Londýna?“

„Ano.“

„Trvalo vám to dlouho,“ pravil markýz s úsměvem.

„Naopak, jel jsem přímo.“

„Promiňte! Nechtěl jsem říci, že vám cesta trvala dlouho, nýbrž že jste se k ní dlouho chystal.“

„Zdržely mě –“ zarazil se synovec uprostřed odpovědi, „– různé záležitosti.“

„Samozřejmě,“ pravil zdvořilý strýc.

Pokud byl přítomen sluha, již spolu o ničem jiném nehovořili. Když byla přinesena káva a osaměli, synovec, pohlížeje na strýce a setkav se s očima v tváři, jež se podobala krásné masce, zahájil rozhovor.

„Jak již víte, milosti, vrátil jsem se za týmž účelem, pro který jsem odtud odjel. Přivedlo mě to do velikého a nečekaného nebezpečí,

ale jde o svatou věc, a kdyby mě to mělo stát život, vím, že bych nezakolísal.“

„Nemluvte o tom, že vás to mohlo stát život,“ pravil strýc, „je zbytečno říkat, že vás to mohlo stát život.“

„Pochybuji, milosti,“ odpověděl synovec, „že byste si byl dělal starosti, kdyby mě to bylo přivedlo na pokraj smrti.“

Pokud jde o tohle, nevěštila prohloubená znamení na nose a prodloužené rovné rysy na kruté tváři nic dobrého; strýc půvabně pokynul rukou na znamení nesouhlasu, ale byl to tak zřejmě jen posunek dobrého vychování, že nikterak nemohl uspokojit.

„Pokud vás znám, milosti,“ pokračoval synovec, „byl byste se snažil udělat ještě podezřelejšími ty podezřelé okolnosti, jež mě obklopují.“

„Ne, ne, ne,“ pravil strýc přívětivě.

„Ať už je tomu jakkoli,“ hovořil synovec dál, pohlížeje na něho s hlubokou nedůvěrou, „jsem si vědom, že byste mě zarazil svou diplomacií v prosazování mých záměrů a že byste se nerozpakoval užít k tomu jakýchkoli prostředků.“

„Příteli, to jsem vám sám řekl,“ pravil strýc a v těch jeho drobných znameních bylo možno pozorovat jemný tep. „Buďte tak laskav a vzpomeňte si, že jsem vám to už kdysi dávno řekl.“

„Vzpomínám si.“

„Děkuji vám,“ pravil markýz – opravdu až příliš sladce. Jeho hlas zněl vzduchem takřka jako hlas hudebního nástroje.

„Po pravdě řečeno, myslím si, milosti,“ pokračoval synovec, „že v tom byla nepřízeň štěstěny pro vás a přízeň štěstěny pro mne, jestliže jsem zde ve Francii nebyl dosud uvězněn.“

„Nerozumím vám dost,“ řekl na to strýc, upíjeje kávu. „Mohu vás požádat o vysvětlení?“

„Myslím si, že kdybyste nebyl v nepřizní u dvora a kdyby tento mrak nad vámi nebyl visel už po mnoho let, nějaký ten *lettre de cachet* byl by mě už poslal na neurčitou dobu do vězení.“

„To je možné,“ pravil strýc velmi klidně. „Pro čest rodiny byl bych vám schopen způsobit i toto nepohodlí. To mi již promiňte!“

„Jak pozoruji, byl jste především na štěstí pro mne přijat podobně chladně jako obvykle,“ řekl synovec.

„Neříkal bych na vašem místě, že je to štěstí,“ pravil na to markýz se zjemnělou zdvořilostí, „nebyl bych si tím tak jist. Příležitost k úvahám v uzavřené osamělosti, jež je jim tak příznivá, vykonala by na váš osud vliv mnohem příhodnější, než jaký na něj vykonáváte teď sám. Ale je teď zbytečno o tom hovořit. Jsem, jak říkáte, v nepřízni. Ony drobné nástroje nápravy, ony jemné prostředky, jimiž lze rodu získat moc a čest, ony maličké přízně, jež by vám mohly způsobit takové nepohodlí, to vše lze získat dnes jen dotěrným naléháním. Tolik je těch, kteří po tom tolik baží, a tak málo (poměrně) je těch, kteří jich dosáhnou! Nebývalo tomu tak, ale Francie se v tomto ohledu změnila k horšímu. Naši předkové, nikoli příliš dávní, měli právo nad životem a smrtí sběře, jež nás obklopuje. Mnozí z oné chátry byli z tohoto pokoje odvedeni pod šibenici; ve vedlejšíh pokoji (v mé ložnici) byl jeden takový chlap, pokud vím, proklán na místě dýkou, poněvadž pronášel nějaké drzé pochybnosti, týkající se jeho dcery – byla to snad *jeho* dcera? Byli jsme připraveni o mnohá privilegia; módou se stala nová filosofie; kdybychom dnes uplatňovali, na co máme právo, mohlo by nám to způsobit (nejdu tak daleko, abych říkal, že by nám to rovnou způsobilo) mnohé nepříjemnosti. To všechno je zlé, velmi zlé!“

Markýz jemně nabral maličko šňupavého tabáku a potřásl hlavou; byla v tom elegantní malomyslnost, s jakou se jen pro něj slušelo pohlížet na zemi, v níž žil on, tak mocný nástroj jejího obrození.

„Tolik jsme dříve i nyní uplatňovali svá práva,“ pravil synovec truchlivě, „že si naše jméno ve Francii kdekdo oškliví víc než kterékoli jméno jiné.“

„Doufejme, že tomu tak je,“ pravil strýc. „Ošklivit si vznešené, to je ze strany nízkých bezděčná pocta.“

„V celém tomto kraji kolem nás,“ pokračoval synovec tímž hlasem, „není jediné tváře, z níž by se na mne dívala nějaká jiná podrobenost než nemá podrobenost strachu a otroctví.“

„To je poklona,“ pravil markýz, „vzdávaná vznešenosti rodu a vysloužená způsoby, jimiž rod svou vznešenost prosazoval. Cha!“ Znovu nabral maličko šňupavého tabáku a zlehka přeložil nohu přes nohu.

Když však synovec, opřev se loktem o stůl, v sklíčené zamyšlenosti zakryl si dlaní oči, kradmo se na něj krásná maska zadívala s větší příkrostí, pronikavostí a nelibostí, než bylo možno srovnat s lhostejností, kterou její nositel předstíral.

„Útisk, to je jediná trvalá filosofie. Temná podrobenost strachu a otroctví, příteli,“ hovořil markýz, „udrží ty psy v poslušnosti před karabáčem, dokud tato střecha,“ vzhlédl vzhůru, „bude nás oddělovat od oblohy.“

A to nemělo trvat tak dlouho, jak markýz předpokládal. Kdyby byl mohl někdo toho večera ukázat markýzovi obraz jeho zámku a padesáti podobných, jak budou vypadat o několik málo let později, nebyl by mezi ohořelými a zpustošenými strašnými troskami poznal, který zámek je jeho. Pokud jde o střechu, již se chlubil, byl by podle těch obrazů shledal, že střecha bude oddělovat od oblohy docela novým způsobem – totiž tak, že bude uzavírat výhledy lidským očím svým olovem, vystřelovaným z hlavní statisíců mušket.

„Zatím budu zachovávat čest a řád rodu,“ pravil markýz, „jestliže jej vy nechcete zachovávat. Ale jste jistě unaven. Skončíme pro dnešek rozpravu?“

„Ještě chvíli.“

„Třeba hodinu, jestliže si přejete.“

„Milosti,“ pravil synovec, „páchali jsme zlo a sklízíme teď plody zla.“

„My že páchali zlo?“ opakoval markýz s tázavým úsměvem a jemným náznakem ukázal nejprve na synovce a pak na sebe.

„Náš rod, náš ctihodný rod, na jehož cti nám oběma, způsoby tak různými, tolik záleží. I za časů mého otce jsme napáchali spoustu zla, ubližující každému, kdo překážel naší svévůli, ať jsme se v ní dopouštěli čehokoli. Ale proč bych tu mluvil o časech otcových, když právě tak byly ty časy vaše? Což mohu oddělovat od otce jeho blíže, společného dědice a nejbližšího nástupce?“

„To zavinila smrt!“ řekl markýz.

„A mě tu zanechala,“ pravil na to synovec, „připoutaného k způsobu vlády, jenž mě děsí, zodpovědného za tento způsob vlády, ale bezmocného; zanechala mě tu dychtícího splnit poslední přání drahé mé matky a uposlechnout posledního příkazu jejích očí, jež mě zapřísahaly, abych měl smilování a přivodil nápravu; zanechala mě tu, abych se trápil marným hledáním podpory a moci k těm úkolům.“

„Budete-li to hledat u mne, synovče,“ pravil markýz, dotknuv se ukazováčkem jeho prsou – stáli nyní spolu u krbu – „budete to navždy hledat marně, o tom vás ujišťuji.“

Když tu tak stál s tabatěrkou v ruce a klidně pohlížel na synovce, všechny jemné přímé rysy v jasné bělosti jeho tváře byly krutě, zchytrale a soustředěně sevřeny. Znovu se dotkl synovcových prsou, jako by jeho prst byl ostrý hrot krátkého kordu, jímž by ho s obřadným úskokem probodával, a pravil přítom: „Teprve smrt mi, příteli, zabrání vládnout dál tak, jak jsem vládl dosud.“

Když toto řekl, vzal si na dovršení špetku tabáku a zastrčil pak tabatěrku do kapsy.

„Lépe je být rozumný,“ dodal pak, když byl zazvonil malým zvonkem, ležícím na stole, „a přijmout přirozený úděl. Ale vy jste, jak vidím, ztracen, pane Charlesi.“

„Tento majetek i Francie jsou pro mne ztraceny,“ řekl smutně synovec. „Zříkám se obojího.“

„Což obojí je vaše, abyste se toho mohl zříci? Francie snad ano, ale majetek? Nestojí to snad ani za zmínku, ale je už váš?“

„Naprosto jsem těmi slovy nezamýšlel tvrdit, že už je můj. Ale kdyby mi zítra měl připadnout jako dědictví po vás –“

„Odpusťte mé marnivosti, ale doufám, že to není pravděpodobné.“

„– nebo kdyby mi měl připadnout za dvacet let –“

„Prokazujete mi velikou poctu,“ pravil markýz, „a já vskutku dávám tomuto předpokladu přednost.“

„– vzdám se toho majetku a budu žít jinak i jinde. Nebude to mnoho, čeho se vzdám. Vždyť je to jen poušť bídy a trosek!“

„Cha!“ udělal markýz, rozhlížeje se po přepychovém pokoji.

„Na pohled je to zde dost krásné; když se však někdo na to podívá jako na celek venku pod širým nebem a za denního světla, je to rozpadající se nakupení rozhazovačnosti, špatné správy, vydírání, zadluženosti, násilnictví, hladu, ubohé nahoty a utrpení.“

„Cha!“ znovu bylo slyšet markýze a bylo v tom jakési uspokojení.

„Jestliže vůbec kdy bude můj, odevzdám tento majetek do nějakých rukou, jež budou lépe schopny všechny ty statky (jestliže to ještě lze) zvolna zbavit tíže, jež je vleče do zkázy, aby tak ubozí lidé, kteří již nemohou odejít a dlouho byli utiskováni až na samy meze snesitelnosti, trpěli aspoň v příštím pokolení méně; ale sám tento úkol splnit nemohu. Na všem tom majetku i na všech statcích leží kletba.“

„A co vy?“ zeptal se strýc. „Odpusťte mi mou zvědavost; jak s tou svou novou filosofií chcete žít?“

„Abych se uživil, musím dělat to, co jednoho dne budou možná dělat i jiní moji krajané, třeba i obtížení šlechtictvím – pracovat.“

„Na příklad v Anglii?“

„Ano. V této zemi je čest našeho rodu přede mnou bezpečná. A v žádné jiné zemi nemohu jménu našeho rodu uškodit, neboť ho v žádné jiné zemi neužívám.“

Hlas zvonku byl povel, aby ve vedlejší ložnici rozsvítili. Dveřmi, jež odtamtud vedly, dopadala sem jasná záře. Markýz se zadíval tím směrem a naslouchal krokům odcházejícího sluhy.

„Anglie vás nějak příliš přitahuje, když se uváží, že se vám tam příliš dobře nevedlo,“ pravil pak, obraceje klidnou tvář k synovci a usmívaje se.

„Řekl jsem již, že za to, jak se mi tam vede, jsem zavázán vám, milosti. Pokud jde o to ostatní, je to moje útočiště.“

„Ti chvástaví Angličané tvrdí, že tam u nich nalézají útočiště velmi mnozí. Neznáte náhodou jednoho krajana, který tam také našel útočiště? Jakéhosi doktora?“

„Znám.“

„Má dceru?“

„Ano.“

„Ano tedy,“ pravil markýz. „Jste již unaven. Dobrou noc!“

Když se s největší svou zdvořilostí ukláněl, bylo v jeho usměvavé tváři jakési tajemství, a právě tak jako ona slova zapůsobila na synovcův sluch, zapůsobil i na jeho zrak záhadný výraz obličej, jímž je markýz doprovodil. Zároveň se tenké přímé rysy v okolí očí, tenké rovné rty i znamení na nose jízlivě zakřivily, až v tom byla jakási ďábelská krása.

„Ano tedy,“ opakoval markýz. „Doktor s dcerou. Ano. Tím začíná nová filosofie! Jste už unaven. Dobrou noc!“

Bylo by bývalo právě tak platno zkoumat tvář kteréhokoli kame-
ne tam venku kolem zámku, jako zkoumat tvář markýzovu. Marně na něj synovec hleděl, když kráčeli spolu ke dveřím.

„Dobrou noc!“ pravil strýc. „Bude mi potěšením spatřit vás opět ráno. Dobře si odpočiňte! Ty tam, doprovod' pana synovce se světlem do jeho pokoje! – A upal ho třeba na posteli, bude-li se ti chtít,“ dodal sám k sobě, když byl opět zazvonil na svého komorníka, aby přišel k němu do ložnice.

Když komorník přišel a zas odešel, jal se pan markýz, oblečen ve volně splývajícím županu, přecházet pokojem, aby se přichystal na spánek v horké tiché noci. Jeho nohy v měkkých trepkách nevydávaly žádný hluk, a tak, obcházíje tu pokojem v lehoučkém šustění látky,

pohyboval se jako nějaký lstivý tygr; a vypadal jako nějaký začarovaný, nenapravitelně zlý markýz z pohádky, jenž se buď proměňuje právě z lidské podoby v tygří nebo z tygří podoby v podobu lidskou.

Procházel se od stěny ke stěně své rozkošnické ložnice, pohlížeje v duchu na zlomky cesty, kterou za dne projel a která se mu nezvána vkrádala na mysl; viděl opět namáhavé stoupání po svahu vzhůru při západu slunce, viděl opět zapadat toto slunce; pak nastalo sjíždění, viděl mlýn, vězení na skále, vesnici v proláclině, venkovany kolem kašny i cestáře s modrou čepicí, jak ukazuje řetěz pod kočárem. Když spatřil v duchu kašnu, vzpomněl si na kašnu pařížskou, na uzlík, ležící na jejím okraji, na ženy nad ním skloněné a na toho vyhublého dlouhého muže s rukama nad hlavou, vykřiknuvšího: „Mrtvo!“

„Už jsem se uklidnil,“ řekl si pan markýz, „a mohu tedy na lože.“

Nechav hořet jen jednu svíci na mohutném krbu, rozložil na sebe lehkou hedvábnou tkaninu a právě ve chvíli, když se takto ukládal ke spánku, uslyšel noc, jak táhlým vzdechem přerušila svoje mlčení.

Po tři dlouhé hodiny zíraly kamenné tváře na vnější zdi zámku do černé noci; po tři dlouhé hodiny rachotili koně ve stájích u svých žlabů, psi štěkali a sova vydávala zvuk, jenž se pramálo podobal zvuku, jaký obvykle sově připisují lidští básníci. Ale tito tvorové mají už zatvrzelý zvyk nikdy neříkat, co se jim říkat ukládá.

Po tři dlouhé hodiny lví i lidské kamenné tváře na zámku slepě zíraly do noci. Hluboká temnota ležela na celém kraji kolem, hluboká temnota přidávala svou mrtvou čerň k mrtvému prachu všech cest. Na hřbitově nebylo možno rozeznat jednu hromádku ubohého drnu od druhé a postava na kříži možná sestoupila, neboť z ní nic nebylo vidět. Ve vsi spali právě tak tvrdě ti, kteří daně vybírali, jako ti, kteří je platili. Sníce snad o hostinách, jak obyčejně hladoví sní, nebo o pohodlí a odpočinku, jak snad sní štvaný otrok a tažný vůl, spali vyhublí obyvatelé tvrdě a ve spánku byli nasyceni i svobodni.

Za všech těch temných hodin vytékala voda z kašny ve vsi neviditelně a nehlučně, vodotrysk na zámku stříkal neslyšen a neviděn –

obojí se rozplývalo jako minuty, odkapávající z pramene času. Pak jakési přízračné světlo padlo na šed' vody v kašně i vodotrysku a oči kamenných tváří na zámku se otevřely.

Světlo bylo čím dál větší, až se konečně slunce dotklo vrcholků tichých stromů a vrhlo své paprsky přes návrší. V záři východu jako by se byla voda vodotrysku proměnila v krev a kamenné tváře zrudly. Zpěv ptactva zazněl hlasitě a ve vysokých polohách a na omšelé římse pod velikým oknem ložnice pana markýze jakýsi maličký ptáček ze všech sil zpíval nejsladší píseň. Nejbližší z kamenných tváří jako by na to zírala s úžasem, s otevřenými ústy a pokleslou dolní čelistí, jako zachvácená bázní.

Slunce již vyšlo a ve vsi nastal ruch. Maličká okna se otvírala, u vetchých dveří byly zvednuty závory a lidé, chvějíce se chladem v svěžím jitřním vzduchu, začali vycházet. Pak nastala pro obyvatelstvo na celý den dřina, jen zřídka osvětlená paprskem veselí. Někteří odcházeli ke kašně, jiní do polí; ženy i muži šli okopávat a rýt, jiní zas hlídat ubohý dobytek a vyvést kostnaté kravky na pastvu někde u cesty. Též v kostele a u kříže bylo vidět několik postav; tam u kříže poblíž modlících se postav pokoušela se poslušná kravka najít mezi býlím svou snídani.

Jak se slušelo na jeho vznešenost, probudil se zámek později, ale postupně se přece jen probouzel. Nejprve zrudla jako za dávných dob kopí na kance a zrudly též lovecké nože, jež pak břitce zasvítily v jitřním svitu slunce; později se otevřely dveře a okna, koně ve stájích se ohlíželi po světle a svěžesti, proudící stájovými vraty, u zamřížovaných oken se lesklo a šumělo listí, psi prudce trhali řetězy a netrpělivě se vzpínali, aby byli odvázáni.

Všechny tyto všední události patřily ke každodennímu životu a k příchodu jitra. Ale nepatřilo k němu zvonění velikého zámeckého zvonu ani všechno běhání nahoru a dolů po schodech, ani postavy, spěchající přes terasu, ani všechno přešlapování a přecházení, ani konečně rychlé sedláni koní a odjezdy.

Který vánek pověděl o všem tom spěchu šedivému cestáři, jenž byl již v práci na návrší za vsí, maje s sebou jídlo na celý den (nic příliš těžkého), jež leželo na hromádce šterku v uzlíku, který ani vráně nestál za to, aby do něho zobákem klovla. Upustili snad ptáci, nesoucí drobkou té zvěsti někam do dálky, nějaké její zrnko nad ním, jako upouštějí náhodná semínka. Ať již tomu bylo jakkoli, cestář utíkal toho dusného jitra po svahu dolů, div hlavu nesrazil, prach se mu zvedal pod chodidly až po kolena a nezastavil se, dokud nedoběhl ke kašně.

Všichni vesničané byli shromážděni kolem kašny, postávali tu s obvyklou svou sklíčeností, tiše si šeptali, ale neprojevovali nic jiného než jakousi hrozivou zvědavost a překvapení. Poslušné krávy, rychle přihnáné zpět z pastvy a přivázané k čemukoli, co je jen mohlo udržet, tupě přihlížely nebo ležely, přežvykující žvanec něčeho, co si utrhly na přerušené vycházce a co je nikterak zvlášť neodměňovalo za námahu. Několik zámeckých lidí, někteří lidé z poštovní stanice a všichni výběrčí daní, více nebo méně ozbrojeni, shromáždili se na protější straně ulice, nemajíce ponětí, proč tu jsou, a jaksi úplně beze smyslu. Cestář již pronikl do hloučku padesáti obzvláštních přátel a bil se modrou čepicí do prsou. Co to všechno mělo znamenat a co mělo znamenat, když pana Gabella rychle vysadili na koně za záda jakéhosi sluhy a když řečený Gabelle takto tryskem odjel (přestože kůň byl dvojnásob zatížen) podobně jako v německé baladě o Lenoře?

Znamenalo to, že na zámku bylo o jednu kamennou tvář víc.

Gorgona té noci obhlédla zámecké budovy a přidala kamennou tvář, která ještě chyběla, kamennou tvář, na kterou čekala dobrých dvě stě let.

Ležela ta tvář na polštáři pana markýze. Podobala se krásné masce, jež se náhle ulekla, rozhněvala se a zkameněla. Hluboko v srdci kamenné postavy, jež patřila k té hlavě, vězel nůž. Kolem jeho rukojeti byl omotán útržek papíru, na němž bylo naškrabáno:
„Rychle ho dopravte do hrobky. To vzkazuje JACQUES.“

Kapitola desátá

Dva sliby

Uplynulo asi dvanáct měsíců a pan Charles Darnay se stal v Anglii učitelem francouzštiny a znalcem francouzské literatury. Za našich dní byl by profesorem; tehdy ho nazývali domácím učitelem. Učil mladé lidi, kteří měli dost volného času a zájmu studovat živý jazyk, jímž se hovoří po celém světě, a zušlechťoval znalosti všeho, co bylo v tomto jazyce vytvořeno ve vědě i v umění. Uměl vedle toho o těchto věcech psát v dobré angličtině a také je do dobré angličtiny překládat. Takové učitele nebylo tehdy snadno najít; bývalí princové a budoucí králové nedávali se ještě mezi učitele a šlechtici, na mizinu přivedení, nebyli ještě vymazáváni z hlavních knih v Tellsonově bance a nestávali se z nich ještě kuchaři nebo tesaři. Jako učitel, jemuž bylo pro jeho znalosti neobyčejně příjemno i prospěšno naslouchat, a jako vkusný překladatel, jenž do své práce vkládal vedle slovníkových vědomostí něco navíc, byl mladý pan Darnay brzy dobře znám a vyhledáván. Vyznal se nadto v poměrech své země a na ty se soustřeďoval tehdy čím dál větší zájem. A tak se mu při jeho veliké vytrvalosti a neumdlévající píli dobře vedlo.

Neočekával, že bude v Londýně chodit po zlatě nebo že bude mít na růžích ustláno; kdyby byl takto svá očekávání přeháněl, nebyl by se ničeho dopracoval. Očekával práci, tu také dostal a dělal ji, jak uměl nejlépe. V tom vězel jeho úspěch.

Určitou dobu pobýval vždy v Cambridgi, kde učil studenty jako jakýsi tolerovaný podloudník, jenž obchoduje se zakázaným zbožím evropských jazyků, místo aby podle zvyku obchodoval řečtinou a latinou. Jinak žil v Londýně.

Od dní, kdy bylo v ráji věčné léto, až po tyto dny, kdy je na hříšném širém světě většinou zima, stávalo se vždy všem mužům totéž, co Charlesu Darnayovi, že se totiž zamilovali do ženy.

Od oné chvíle, kdy byl v nebezpečí, miloval Lucii Manettovou. Neslyšel nikdy zvuk tak sladký a milý, jako byl zvuk jejího účastného hlasu; neviděl nikdy tvář tak něžně krásnou, jako byla její tvář, když ji viděl proti sobě tam na pokraji hrobu, jež pro něj kopali. Ještě s ní však o té věci nehovořil; od vraždy v opuštěném zámku tam kdesi daleko za vodami i od dlouhého cestování po prašných silnicích – mohutný kamenný zámek se stal pouhým mlhavým snem – uplynul už celý rok a on jí dosud ani jediným slovem nepověděl, co se děje v jeho srdci.

Byl si dobře vědom důvodů, proč to dosud neudělal. Byl opět letní den, když se ubíral, vrátiv se nedávno ze svého zaměstnání mezi studenty, do tichého zákoutí v Soho, chtěje tu nalézt příležitost, aby mohl otevřít své srdce doktoru Manettovi. Byl navečer letního dne a věděl, že Lucie je se slečnou Prossovou mimo dům.

Zastihl doktora, jak čte v křesle poblíž okna. Duševní síly, jež mu byly oporou v jeho bývalém utrpení, jež však zároveň zhoršovaly tíhu toho utrpení, postupně se mu vracely. Byl to teď muž velmi energický, pevný v svých záměrech, silný v rozhodnosti a rázný ve všem podnikání. Když opět nabyl této energie, bylo v ní někdy trochu křečovitosti a unáhlenosti, jako tomu bylo zprvu i s ostatními jeho duševními schopnostmi; k ničemu takovému nedocházelo však nikdy příliš často a teď to bylo čím dál řidší.

Mnoho vědecky pracoval a málo spal, snadno snášel velikou únavu a byl pokojně veselý. Když k němu teď vstoupil Charles Darnay, odložil knihu a pozvedl ruku.

„Charles Darnay! Jsem rád, že vás vidím. Říkali jsme si už tři nebo čtyři dny, že se máte vrátit. Byli tu včera pan Stryver a Sydney Carton a oba říkali, že jste venku déle, než se patří.“

„Jsem jim vděčen za jejich zájem,“ odpověděl poněkud chladně, pokud šlo o ty dva, avšak velmi vřele, pokud šlo o doktora. „Slečna Manettová –“

„Vede se jí dobře,“ pravil doktor, když se Darnay odmlčel, „a všichni budou jistě rádi, že jste se vrátil. Odešla vyřídit nějaké domácí záležitosti, ale brzy bude zpět.“

„Doktore Manette, věděl jsem, že nebude doma. Využil jsem té příležitosti, že je mimo dům, abych vás požádal o rozhovor.“

Nastalo rozpačité ticho.

„Ano?“ řekl doktor se zřejmým přemáháním. „Přisuňte si křeslo a mluvejte.“

Vyhověl, pokud šlo o křeslo, ale hovořit bylo zřejmě pro něj mnohem těžší.

„Mám to štěstí, doktore Manette, že jsem už asi půl druhého roku důvěrným přítelem této domácnosti,“ začal konečně, „a tak doufám, že záležitost, o které chci mluvit –“

Umlčela ho ruka, kterou doktor zvedl, aby ho zarazil. Když ji chvíli takto držel zvednutou, stáhl ji zpět a pravil:

„Jde o Lucii?“

„Ano.“

„Vždy je pro mě těžké o ní hovořit. A je pro mě velmi těžké, jestliže se o ní hovoří tak, jak vy hovoříte, Charlesi Darnayi.“

„Mluvím o ní s vřelým obdivem, s opravdovou úctou a hlubokou láskou, doktore Manette!“ řekl uctivě.

Opět nastala chvílka rozpačitého mlčení, než otec na to řekl:

„Věřím tomu. Jsem k vám spravedlivý, věřím tomu.“

Jeho sebezpřemáhání bylo tak zřejmé a tak bylo také zřejmé, že pochází z jeho neochoty mluvit o tom předmětu, že Charles Darnay zaváhal.

„Mám pokračovat, pane?“

Opět rozpaky.

„Ano, pokračujte.“

„Víte již sám, co vám chci říci, i když nemůžete vědět, jak opravdově to říkám, jak opravdově to cítím, i když neznáte samo mé srdce a naděje, strachy i úzkosti, jimiž bylo tak dlouho obtíženo. Drahy doktore Manette, miluji vaši dceru z celého srdce, nezištně a oddaně. Jestliže vůbec je láska na světě, pak je to moje láska k ní. Vy sám jste miloval; necht' vaše dávná láska mluví za mne!“

Doktor seděl s tváří odvrácenou a s očima skloněnými k podlaže. Při posledních slovech opět napřáhl ruku a spěšně vykřikl:

„O tom ne! To nechte! Zapřísahám vás, nepřipomínejte to!“

Byl to výkřik tak podobný výkřiku pronikavé bolesti, že jej Charles Darnay slyšel v uších ještě dlouho po tom, co dozněl. Pohyboval napřaženou rukou, jako by tím naléhal na Charlese Darnaye, aby mlčel. Darnay to tak pochopil a nepromluvil.

„Prosím vás o prominutí,“ pravil doktor tlumeným hlasem po několika okamžicích. „Nepochybuji, že milujete Lucii; o tom buďte přesvědčen.“

Obrátil se v křesle k němu, avšak nevzhlédl k jeho tváři ani nezvedl oči. Spočinul bradou v dlani a šedivé vlasy mu zastíňovaly tvář.

„Mluvil jste s Lucíí?“

„Ne.“

„Ani jste jí nepsal?“

„Nikdy.“

„Bylo by nešlechtné, kdybych se tvářil, jako bych nevěděl, že vaše sebezapření vzešlo z ohledu k jejímu otci. Její otec vám děkuje.“

Podal Darnayovi ruku, ale pohledem ji nedoprovodil.

„Vím,“ řekl Darnay s velikou úctou, „– a jak bych také mohl nevědět, já, který jsem vás tu oba den co den vídal –, že mezi vámi a slečnou Manettovou je citový vztah tak neobyčejný, tak dojemný, tak poznamenaný okolnostmi, jež jej podnítily, že by se málo podobných vztahů našlo třeba i tam, kde je mezi otcem a dítětem něžná láska. Vím, doktore Manette – jak bych mohl nevědět – že smíšena

s láskou a povinnou úctou dcery, jež dospěla v ženu, je v jejím srdci ve vztahu k vám sama láska a důvěra dítěte. Víím, že je vám nyní od-dána, poněvadž v dětství neměla rodiče, s veškerou horlivou stálostí svých dnešních let a své dnešní povahy, což však je u ní spjato s dů-věřivostí dětských let, kdy vás neměla. Víím dokonale, že kdybyste jí byl býval vrácen z onoho světa, sotva by ve vás mohla spatřovat někoho světějšího, než koho ve vás stále vidí. Víím, že kdykoli vás objímá, objímají vás naráz ruce dítěte, ruce dívky a ruce ženy. Víím, že když vás takto miluje, vidí ve vás a miluje ve vás matku ve svém věku, vidí a miluje vás v mém věku, miluje svou matku z doby, kdy ji útrapy zlomily, miluje vás z dob strašlivé zkoušky i vás, jenž jste se šťastně vrátil do života. Věděl jsem to po všechny dny a noci od té doby, co jsem vás poznal tady ve vašem domově.“

Její otec seděl mlčky s tváří skloněnou. Dech se mu poněkud zrychlil, avšak všechny ostatní příznaky vzrušení potlačil.

„Drahý doktore Manette, poněvadž jsem toto vše věděl, poněvadž jsem vás tu oba vždy vídal v tom svatém světle, zapíral jsem sám sebe, pokud jen jsem toho byl jako pouhý člověk schopen. Věděl jsem a víím to i nyní, že vnést svou lásku – i tuto lásku – mezi vás, znamená porušit váš příběh něčím, co není zdaleka tak dobré jako váš vztah. Ale miluji ji. Nebesa jsou mi svědkem, že ji miluji!“

„Věřím tomu,“ pravil její otec zarmouceně. „Myslil jsem si to už dřív. Věřím tomu.“

„Ale nedomnívejte se,“ pravil Darnay, jehož sluchu se dotkl truchlivý hlas jako výčitka, „že bych mohl a chtěl vyslovit třeba jedině z těchto slov, kdyby mi bylo předurčeno, až bych měl to štěstí pojmout ji za manželku, oddělit vás dva jednoho od druhého. Kromě toho, že víím, že by to bylo beznadějně, víím také, že by to byla nízkost. Kdybych si myslel, že by se něco takového mohlo třeba i po mnoha letech stát, kdyby se něco takového skrývalo v mé mysli – kdyby to tam vůbec kdy bylo – kdyby to tam vůbec mohlo být –, nesměl bych se dotknout této ctihodné ruky.“

Zatím co hovořil, položil dlaň na doktorovu ruku.

„Nikoli, drahý doktore Manette. Jsem jako vy dobrovolný vyhnanec z Francie, jako vy byl jsem odtamtud vyštván její pobloudilostí, útlakem a bídou, jako vy toužím žít mimo ni z vlastní práce a v důvěře v lepší budoucnost, a tak chci sdílet s vámi vaše osudy, sdílet s vámi život ve vašem domově a zůstat vám věrný až do smrti. Nechci se dělit s Lucií o její výsadu, že je vaším dítětem, druhem a přítelem; ale chci jí v tom pomáhat a připoutat ji těsněji k vám, jestliže je to vůbec ještě možno.“

Dosud se dotýkal ruky jejího otce. Když její otec na tento dotek odpověděl kratičkým, nikoli však chladným stisknutím, spočinul oběma rukama na podpěrách křesla a po prvé od počátku rozhovoru vzhlédl. Na jeho tváři bylo vidět vnitřní boj, při němž nabývala občas onoho výrazu, blízkého jakési temné pochybovačnosti a strachu.

„V tom, co říkáte, Charlesi Darnayi, je tolik citu i mužnosti, že vám z celého srdce děkuji a chci vám toto své srdce bez výhrady otevřít – nebo takřka bez výhrady. Máte nějaký důvod domnívat se, že vás Lucie miluje?“

„Žádný. Dosud žádný.“

„Bylo přímým účelem tohoto důvěrného rozhovoru, abyste se toho u mne dopátral, jestliže bych to věděl?“

„Ani to ne. Mohlo ještě celé týdny trvat, než bych se byl takového rozhovoru odvážil; nebo jsem se toho mohl odvážit (ať se mýlím či nikoli) třeba zítra.“

„Žádáte mě o nějakou radu v té věci?“

„Nežádám, pane. Domníval jsem se však, že byste mi ji mohl dát, kdybyste to sám pokládal za správné.“

„Žádáte na mně nějaký slib?“

„To žádám.“

„Jaký?“

„Vím dobře, že bez vás bych si nemohl dělat žádné naděje. Vím dobře, že i kdyby mě slečna Manettová chovala už teď v svém čistém srdci – nemyslete si, prosím, že jsem tak domýšlivý, abych to předpokládal –, nebylo by tam vedle lásky k jejímu otci pro mne místo.“

„Jestliže tomu tak je, chápete na druhé straně, co to znamená?“

„Chápu a vím právě tak dobře, že by jediné otcovo slovo ve prospěch kteréhokoli nápadníka vážilo víc než její vlastní mínění, víc než cokoli na světě. Právě proto, doktore Manette,“ pravil Darnay neokázale, avšak pevně, „nepožádal bych vás o toto slovo ani tehdy, kdyby mi šlo o život.“

„Tím jsem si jist. Charlesi Darnayi, tajemství vznikají z nejdůvěrnější lásky právě tak jako z veliké odloučenosti; v tom prvním případě to bývají tajemství jemná a těžko proniknutelná. Takovým tajemstvím je pro mne moje dcera Lucie; nejsem s to rozpoznat, co se děje v jejím srdci.“

„Dovolíte mi, pane, abych se zeptal, zda se domníváte, že –“ Když zaváhal, její otec dokončil za něj:

„Že se o ni uchází někdo jiný;“

„To jsem chtěl říci.“

Její otec okamžik uvažoval, než řekl:

„Sám jste tu viděl pana Carton. Někdy tu bývá i pan Stryver. Jestliže se vůbec někdo o ni uchází, pak je to některý z těchto dvou.“

„Nebo oba,“ pravil Darnay.

„Nemyslím, že by to byli oba; spíše bych řekl, že pravděpodobně žádný z nich. Chtěl jste však, abych vám něco slíbil. Řekněte mi to.“

„Jestliže by se na vás slečna Manettová kdykoli obrátila v téže věci, o které já vám řekl, slibte mi, prosím, že dosvědčíte moje slova a povíte jí též, že jim věříte. Doufám, že o mně můžete smýšlet tak dobře, abyste nemusel mluvit proti mně. Nedodávám už nic o tom, co je tu pro mne v sázce; jen o toto vás žádám. Máte nepochybné právo klást si podmínky, za kterých o to smím žádat; naslouchám.“

„Slibuji vám, o co žádáte,“ pravil doktor, „a to bez jakýchkoli podmínek. Věřím, že váš cíl, o němž jste mi řekl a za nímž jdete, je poctivý a opravdový. Věřím, že máte v úmyslu utužit, nikoli oslabit pouta mezi mnou a mým druhým, mnohem dražším já. Jestliže mi kdy řekne, že k dokonalému štěstí je jí třeba vás, dám vám ji. Kdyby se vyskytly – Charlesi Darnayi, kdyby se vyskytly –“

Mladý muž vděčně uchopil jeho ruku; jejich ruce byly spojeny, když doktor pokračoval:

„– kdyby se vyskytly jakékoli domněnky, jakékoli dohady, jakákoli podezření, prostě cokoli, co by mluvilo proti muži, kterého by vskutku milovala, ať by to pocházelo z našich dní nebo z dávných dob – a za co by nebyl přímo sám odpověden – bude to kvůli ní zapomenuto. Je mi vším; znamená pro mne víc než jakékoli utrpení, znamená pro mne víc než jakákoli křivda, znamená – – Ale o tom je zbytečno hovořit.“

Tak podivně se znenadání odmlčel a tak podivně ustrnul jeho pohled, když přestal hovořit, že Darnay pocítil, jak jeho vlastní ruka mrazivě chladne v dlani, jež pomalu uvolňovala sevření a pak ruku pustila.

„Něco jste mi říkal,“ pravil doktor Manette a začal se usmívat. „Co jste mi to říkal?“

Nevěděl zprvu, co má odpovědět, ale pak si vzpomněl, že hovořil o podmínce. Ulevilo se mu, když se na to upamatoval, a odpověděl:

„Chtěl bych vám oplatit důvěru, kterou jste mi projevil. Moje nynější jméno, i když je to jen málo pozměněné jméno mé matky, není, jak si jistě vzpomínáte, moje pravé jméno. Rád bych vám pověděl, jak se vskutku jmenuji a proč jsem v Anglii.“

„Zadržte!“ řekl doktor z Beauvais.

„Rád bych vám to pověděl, abych si tím víc zasloužil vaši důvěru a neměl před vámi tajemství.“

„Zadržte!“

Na okamžik si dokonce doktor přidržel obě ruce na uších; v dalším okamžiku přiložil obě ruce na Darnayova ústa.

„Povíte mi to, až se vás zeptám, ne dnes. Jestliže budete mít úspěch, jestliže vás Lucie bude milovat, povíte mi to ráno před svatbou. Slibujete mi to?“

„Rád.“

„Podejte mi ruku. Za chvíli se vrátí a bude lépe, jestliže nás dnes večer neuvidí spolu. Jděte! Bůh nechť je s vámi!“

Bylo už tma, když Charles Darnay odešel, a bylo o hodinu víc a ještě temněji, když se Lucie vrátila domů; sama spěchala do pokoje – neboť slečna Prosová odešla přímo nahoru – a byla překvapena, že křeslo, kde čítal, je prázdné.

„Otče!“ zavolala na něj. „Tatínku!“

Nedostala žádnou odpověď, ale z jeho ložnice zaslechla tlumené klepání. Tiše prošla pokojem, který ji ještě dělil od ložnice, podívala se na dveře a zděšeně běžela zpět, volajíc sama k sobě, zatím co krev jí chladla v žilách: „Co teď mám dělat! Co jen mám dělat!“

Její nerozhodnost trvala jen okamžik; pospíšila zpět, zaklepala na dveře a něžně na něj zavolala. Zvuk kladiva ustal, když na něj promluvila, vyšel k ní a dlouho pak chodili sem a tam pokojem.

Té noci sestoupila z lůžka a šla se na něj podívat, jak spí. Spal tvrdě a bednička s obuvnickými nástroji i jeho stará nedodělaná práce ležely tam jako obvykle.

Kapitola jedenáctá

Protějšek

„Sydneyi,“ pravil pan Stryver téže noci nebo jitra k svému muži pro všechno, „namíchej ještě jednu mísu punče; musím ti něco říci.“

Této noci, minulé noci, předposlední noci a mnoho nocí ještě dřívějších pracoval Sydney dvojnásob, neboť bylo třeba udělat veliký úklid v listinách pana Stryvera, než nastanou dlouhé soudní prázdniny. Úklid byl konečně hotov, Stryverovy nedodělky byly vyřízeny, všechno bylo zpracováno a nyní nezbývalo než čekat na listopad s jeho mlhami povětrnostními i mlhovinami zákonnými, aby přinesl novou vodu na mlýn.

Přestože měl tolik práce, nebyl Sydney o nic čilejší ani střízlivější. Spotřeboval mnoho mokrých ručníků navíc, aby vydržel celou noc vzhůru, samozřejmě spotřeboval i mnohem víc vína, jež předcházel o příkládání ručníků, a když teď strhl z hlavy turban a odhodil do umyvadla, kde jej po šest posledních hodin vždy v přestávkách namácel, byl ve stavu velmi zuboženém.

„Mícháš už tu další mísu punče?“ pravil důstojný Stryver, rozhlížeje se z pohovky, kde ležel na zádech a s rukama zastrčenýma za vestu.

„Míchám.“

„Tak mě teď poslouchej! Chci ti povědět něco, co tě překvapí a po čem už si nebudeš o mně myslet, že jsem tak prohnaný, jak si obyčejně myslíš. Chci se oženit.“

„Opravdu?“

„Ano. A nikoli pro peníze. Co tomu říkáš?“

„Není mi mnoho do řeči. Kdo je to?“

„Hádej.“

„Znám ji?“

„Hádej.“

„Jak mám hádat v pět ráno, když mi v hlavě třeští. Jestli chceš, abych hádal, pozvi si mě na oběd.“

„Dobrá, řeknu ti to,“ pravil Stryver, zvolna se zvedl a usedl. „Vůbec nedoufám, Sydney, že mi porozumíš, poněvadž ty jsi kus necitlivého chlapa.“

„Kdežto ty,“ odpověděl Sydney, míchaje punč, „ty jsi duch tak citlivý a poetický.“

„Nesmysl!“ rozchechtal se Stryver. „Ale přestože vůbec netvrdím, že jsem romantická duše (poněvadž vím přece sám, co se vyplácí), jsem i tak jemnější člověk než ty.“

„Chceš spíše říci, že máš víc štěstí.“

„Ne, tak to nemyslím. Chci říci, že mám víc – víc –“

„Řekni, že jsi dvornější, když už o tom mluvíme,“ pravil Carton.

„Dobrá tedy! Jsem dvornější. Chci říci, že jsem člověk,“ mluvil Stryver nadutě k příteli, jenž chystal punč, „který víc dbá, aby byl příjemnější, víc se namáhá být příjemnější, který se lépe než ty vyzná v tom, jak být příjemný v ženské společnosti.“

„Pokračuj.“

„Ne. Než budu pokračovat,“ pravil Stryver, potřásaje chvástavě hlavou, „musím si s tebou ještě něco vyřídit. Byl jsi v domě doktora Manetta zrovna tak často jako já nebo možná víckrát. Styděl jsem se za tebe, jak mrzoutsky sis tam počínal! Choval ses tam s takovou mlčenlivou zarytostí a nevrlostí, že jsem se, Sydney, na mou duši za tebe styděl!“

„Velmi by to prospělo člověku tvého povolání, kdyby se vůbec za něco styděl,“ odpověděl na to Sydney, „měl bys mi být vlastně vděčen.“

„Ne, takhle mi neutečeš,“ pravil Stryver a postrčil ho ramenem, „ne, Sydney, je to má povinnost říci ti to – a říkám ti to do očí pro tvoje dobro –, že jsi po čertech nemožný člověk do takové společnosti. Jsi prostě nepříjemný chlap.“

Sydney se zhluboka napil punče, který přichystal, a zasmál se.

„Podívej se na mne!“ pravil Stryver, vypínaje se. „Já mám mnohem méně zapotřebí tvářit se příjemně než ty, poněvadž mám nezávislé postavení. Proč to tedy dělám?“

„Ještě jsem tě nikdy neviděl, že bys něco takového dělal,“ zabručel Carton.

„Dělám to, poněvadž je chytré to dělat; dělám to ze zásady. A podívej se na mne! Pronikám dopředu.“

„Ale nepronikáš dopředu s těmi manželskými záměry,“ řekl na to Carton lhostejně. „Měl by ses toho držet. Pokud jde o mne – což nikdy nepochopíš, že jsem nenapravitelný?“

Vyslovil tu otázku s jakýmsi opovržlivým úšklebkem.

„To ti nedá žádnou námahu být nenapravitelný,“ odpověděl mu přítel nikterak příliš lichotivě.

„Nic mi, pokud vím, nedá žádnou námahu,“ pravil Sydney Carton. „Kdo je ta dáma?“

„Nerad bych, Sydney, aby ti bylo trapně, až ti řeknu její jméno,“ pravil pan Stryver a okázalou přívětivostí ho připravoval na sdělení, k němuž se chystal. „Vím ostatně, že myslíš vážně sotva polovičku toho, co řekneš, a kdybys to i myslil úplně vážně, nic by na tom také nezáleželo. Říkám tohle napřed, poněvadž ses jednou o té mladé dámě opovržlivě vyjádřil.“

„Opravdu?“

„Ovšem, a dokonce tady v mém bytě.“

Sydney Carton se podíval na svůj punč a pak se podíval na svého spokojeného přítele; vypil punč a díval se na spokojeného přítele dál.

„Řekl jsi o té mladé dámě, že je to zlatovlasá loutka. Ta mladá dáma je slečna Manettová. Kdybys byl člověk aspoň trochu citlivý nebo jemný ve svých citech, byl bych se možná za ta tvoje slova trochu hněval; ale ty takový nejsi. Nemáš vůbec pro takové věci smysl, a proto mi vůbec nevádí, když na to tvoje označení vzpomenu, jako

by mi nevadilo, kdyby měl špatné mínění o mých obrazech člověk, který nemá smysl pro obrazy, a jako by nevadilo, kdyby mi moji hudbu pohaněl někdo, kdo nemá hudební sluch.“

Sydney Carton jal se velmi rychle pít punč; vypil jej velikými doušky a díval se přitom na přítele.

„Tak teď to víš všechno, Syde,“ pravil pan Stryver. „O žádné jmění nestojím; je to kouzelné stvoření a já se rozhodl, že si vyberu podle svého vkusu; myslím, že si celkem mohu dovolit vybrat si podle svého vkusu. Bude mít ve mně muže, který už má slušné jmění, rychle dělá kariéru a má už svoje postavení; pro ni to bude dobrá partie a ona si dobrou partii zaslouží. Žasneš nad tím?“

Carton, stále ještě pijící punč, odpověděl na to: „Proč bych měl žasnout?“

„Schvaluješ mi to?“

Carton, stále ještě pijící punč, odpověděl: „Proč bych neschvaloval?“

„Dobrá tedy,“ pravil mu přítel Stryver, „přijímáš to klidněji, než jsem si představoval, a jsi méně zjištěný v můj prospěch, než jsem si myslel; ale aby tedy bylo jasno, víš už dávno, že tvůj dávný kamarád je člověk hodně silné vůle. Ano, Sydney, mám už dost tohoto života bez jediné změny; myslím si, že je to pro muže příjemná věc mít domov, kam se může uchýlit, když na to má chuť (a kam nejde, když se mu nechce), a myslím si také, že slečna Manettová bude na místě v každém společenském postavení a že mi bude dělat čest. Tak jsem se tedy rozhodl. A teď bych ti chtěl, Sydney, starý kamaráde, říci několik slov o tvých vyhlídkách. Vedeš špatný život, víš to sám, opravdu vedeš špatný život. Neznáš cenu peněz, žiješ příliš rychle, jednou tě to vyčerpá, rozstaneš se pak a bude z tebe ubožák; opravdu bys měl na to myslet a opatřit si nějakou ošetřovatelku.“

Když to tak řekl s blahobytnickou blahovolností, vypadal přitom dvakrát tak tlustý, než vskutku byl, a čtyřikrát protivnější.

„Dovol mi, abych ti doporučil podívat se tomu přímo do tváře,“ pokračoval Stryver. „Já jsem se tomu již po svém do tváře podíval; ty se tomu podívej do tváře zas po svém. Ožeň se. Opatři si někoho, kdo by se o tebe staral. Nemysli na to, že tě ženská společnost netěší, že jí nerozumíš, že pro ni nemáš dost taktnosti. Najdi si někoho. Najdi si nějakou počestnou ženu s malým jměním – nějakou domácí paní nebo takovou, která pronajímá pokoje – a ožeň se s ní pro horší časy. To by bylo pro tebe to pravé. Mysli na to, Sydney.“

„Budu na to myslet,“ pravil Sydney.

Kapitola dvanáctá

Jemný člověk

Když si pan Stryver velkomyslně usmyslil obdařit doktorovu dceru dobrou partií, rozhodl se, že jí poví o tomto jejím štěstí ještě dříve, než sám odjede na soudní prázdniny z Londýna. Když o té věci trochu uvažoval, dospěl k závěru, že bude dobře vyřídit hned také všechny předběžné záležitosti a že by se pak svobodně mohli dohodnout, zda jí má dát svou ruku týden nebo dva před podzimním soudním zasedáním nebo o krátkých vánočních prázdninách mezi zasedáním podzimním a lednovým.

Pokud šlo o jeho postavení v této při, neměl nejmenší pochybnosti a jasně už viděl před sebou, jak bude znít rozsudek. Tento případ, rozveden před porotou z hlediska čistě světského – z jediného hlediska, které stojí za to, aby se k němu přihlíželo –, byl zcela prostý a nebylo v něm slabin. Sám tu byl stranou žalující, jeho důkazy nebylo možno vyvrátit, a tak se obhájce strany žalované vzdal obhajoby a porota se ani neodešla radit. Když případ přezkoušel, přesvědčil se pan Stryver v úloze předsedy civilního soudu, že jasnější pře ani nemůže být.

Zahájil tedy pan Stryver slavnostně prázdniny tím, že slečně Manettové obřadně navrhl, aby s ním šla do Vauxhall Gardens; když neměl úspěch, navrhl Ranelagh; když ani to nemělo z nepochopitelných důvodů úspěch, nezbyvalo mu než osobně se dostavit do Soho a tam přednést svoje vznešené úmysly.

A tak si pan Stryver širokými ramenyrazil cestu do Soho od Templu, jenž ještě rozkvétal samým počátkem velkých soudních prázdnin. Kdokoli by ho byl spatřil u Temple Baru na té straně, kde stojí kostel sv. Dunstana, jak se žene vedle chodníku po svém rozmáchlém způsobu směrem k Soho, byl by musel vidět, jak si je svou věcí jist.

Cesta ho vedla kolem Tellsonovy banky, a poněvadž jednak byl zákazníkem tohoto podniku, jednak znal pana Lorryho jako důvěrného přítele Manettových, napadlo pana Stryvera vstoupit do banky a povědět panu Lorrymu, jak jasný je obzor nad Soho. Vrazil tedy prudce do dveří, v jejichž stězejích to chraptivě skřípělo, klopytl dolů po dvou schodech, prošel mimo dva prastaré pokladníky a vrazil rameny napřed do zatuchlé komory, kde seděl pan Lorry nad velikými knihami soustředěn na číslice a kde jako by se všechny věci pod sluncem měnily v úhrn čísel.

„Dobry den!“ pravil pan Stryver. „Jak se vám vede? Doufám, že dobře!“

Bylo velmi příznačné pro Stryvera, že v jakémkoli prostoru vypadal příliš veliký. Byl tak velký na prostory Tellsonovy banky, že staří úředníci ve vzdálených koutech prosebně vzhledli, jako by je tiskl ke stěně. I sám ředitel banky, velkoryse čtoucí noviny, maje je velmi daleko před sebou, nevrle sražil obočí, jako by byl Stryver prostrčil hlavu knoflíkovou dírkou jeho zodpovědné vesty.

Rozvážný pan Lorry řekl vzorným tónem, jaký sám za takových okolností doporučoval: „Jak vám se vede, pane Stryvere? Jak se vám vede, pane?“ a stiskl mu ruku. Bylo něco zvláštního ve způsobu, jímž podával ruku zákazníkovi, jestliže se tak dalo v přítomnosti ředitele podniku. Podával ji jaksi sebezapíravě, jako by ji podával za Tellsona a spol.

„Mohu pro vás něco udělat, pane Stryvere?“ tázal se pan Lorry po obchodnicku.

„Ne, děkuji; přišel jsem za vámi soukromě, pane Lorry; přišel jsem si soukromě s vámi promluvit.“

„Ale samozřejmě!“ pravil pan Lorry, přikláníje ucho k panu Stryverovi a pohlížeje kradmo na vzdáleného ředitele.

„Jdu právě,“ začal pan Stryver, opíraje se důvěrně o stůl, kde se rázem zdálo být pro něj málo místa, přestože to byl veliký stůl, „jdu právě nabídnout sňatek vaší milé malé přítelkyni slečně Manettové, pane Lorry.“

„Ach, propána!“ zvolal pan Lorry, přejížděje si rukou bradu a políže pochybovačně na hosta.

„Propána?“ opakoval Stryver, ustoupiv trochu. „Propána, říkáte? Co tím myslíte, pane Lorry?“

„Myslím tím –“ odpověděl praktický muž, „chápu to a myslím si docela přátelsky, že je vám to velmi ke cti – zkrátka tím myslím, co jen si můžete nejlepšího přát. Ale – opravdu, pane Stryvere –“ Pan Lorry se odmlčel a velmi podivně nad ním potřásl hlavou, jako by byl proti vlastní vůli nucen říci si sám pro sebe: „Je vás opravdu trochu až příliš mnoho!“

„Jestli vám rozumím, pane Lorry,“ řekl Stryver, udeřiv bojovnou rukou o stůl, zeširoka otevřev oči a dlouze se nadechnuv, „tak ať visím!“

Chystaje se k tomuto úkolu, poopravil si pan Lorry paruku nad oběma ušima a jal se kousat chmýří pera.

„Ke všem čertům, pane!“ řekl Stryver, zíraje na něho. „Což nejsem na ženění?“

„Ale ano, propána! Ano. Ale ano, jste na ženění!“ pravil pan Lorry. „Když se ptáte, zda jste na ženění, pak opravdu jste na ženění.“

„Nemám snad dost jmění?“ tázal se Stryver.

„Ach, když mluvíte o jmění, to ovšem máte jmění dost,“ řekl pan Lorry.

„Nedělám snad kariéru?“

„Když mluvíte o kariéře, to přece víte sám,“ pravil pan Lorry potěšen, že může ještě v něčem souhlasit, „že o tom nikdo nemůže pochybovat.“

„Tak co jste tím chtěl u všech čertů říci, pane Lorry?“ tázal se Stryver, viditelně už trochu schlíplý.

„Dobrá tedy. Chtěl jsem – – Právě teď tam jdete?“ tázal se pan Lorry.

„Přímo!“ pravil Stryver, udeřiv pěstí o stůl.

„Být vámi, myslím, že bych tam nešel.“

„Proč?“ zeptal se Stryver. „Ted' vás zaženu do kouta,“ zahrozil mu po soudcovsku prstem. „Jste praktický člověk a jistě máte nějaké důvody. Řekněte mi ty důvody. Proč byste tam nešel?“

„Poněvadž bych nešel za věcí,“ pravil pan Lorry, „v které bych neměl nějaké příčiny domnívat se, že budu mít úspěch.“

„Ať jsem proklet,“ zvolal pan Stryver, „ale tohle už přesahuje všechno!“

Pan Lorry se podíval na vzdáleného ředitele a letmo se podíval i na rozhněvaného Stryvera.

„Mám tu před sebou praktického člověka – člověka už v letech – člověka zkušeného – v bance zaměstnaného,“ hovořil Stryver, „a když ten člověk zvážil tři moje hlavní důvody naprostého úspěchu, říká mi, že tu vůbec žádné důvody nejsou! Říká to a má při tom hlavu na ramenou!“ Pan Stryver poukázal na tuto zvláštnost, jako by bylo bývalo mnohem méně pozoruhodné, kdyby byl pan Lorry při těch slovech o hlavu kratší.

„Říkám-li úspěch, myslím tím úspěch u oné mladé dámy; mluvím-li o příčinách a důvodech, pro něž by úspěch byl pravděpodobný, myslím tím příčiny a důvody, jež by na onu mladou dámu účinkovaly. Jde o tu mladou dámu, milý pane,“ hovořil pan Lorry, poklepávaje mírně na Stryverovu paži, „jde o tu mladou dámu. O ni jde především.“

„Chcete tedy říci,“ pravil Stryver, založiv si ruce na prsou, „že podle vašeho mínění je ta mladá dáma, o které tu mluvíme, pošetilé, upejpavé děvče?“

„Naprosto ne. Chci vám říci, pane Stryvere,“ pravil pan Lorry zčervenav, „že nedovolím, aby se kdokoli o této mladé dámě vyjadřoval neuctivě, a že kdybych znal nějakého člověka – jak tomu, doufám, není –, jenž by byl tak hrubý a jehož nálada by byla tak zpupná, že by se neovládl a mluvil by u tohoto stolu neuctivě o této mladé dámě, nezabránila by mi ani Tellsonova banka, abych mu neřekl do očí, co si o něm myslím.“

Nezbytnost hněvat se potichu uvedla žíly pana Stryvera, když bylo na něm, aby se hněval, do velikého nebezpečí, že prasknou; když nyní bylo na panu Lorrym, aby se rozhořčil, nebylo to s jeho žilami o nic lepší, třebaže v nich vždy krev proudila metodicky.

„Toto jsem vám chtěl říci,“ pravil pan Lorry. „Nedopustte, prosím, aby v té věci došlo k omylu.“

Pan Stryver hlodal chvíli pravítka a pak jím začal vyťukávat o zuby nějaký nápěv, což mu patrně přivodilo bolení zubů. Přerušil pak trapné mlčení, když řekl:

„To je pro mne novinka, pane Lorry. S rozhodností mi tu radíte, abych nechodil do Soho a neucházel se tam o ruku – já, Stryver od nejvyššího soudního dvora?“

„Tážete se mě na radu, pane Stryvere?“

„Ano, táži.“

„Výborně. Pak jsem vám ji už dal a vy jste ji přesně zopakoval.“

„Na to vám mohu říci jen tolik,“ zasmál se Stryver znepokojeně, „že tohle – cha, cha! – překonává všechno, co bylo, je a bude.“

„Rozumějte mi, prosím,“ pokračoval pan Lorry. „Jako zdejší zaměstnanec nemám právo nic o té věci říkat, neboť jako zdejší zaměstnanec nic o té věci nevím. Ale mluvil jsem o tom jako člověk, který nosil slečnu Manettovou na ruku, který je důvěrným přítelem slečny Manettové i jejího otce a který je oba má velmi rád. Připomeňte si, prosím, že já tento rozhovor nezačal. Myslíte si snad, že nemám pravdu?“

„Co je mi do toho, zda máte pravdu!“ pravil Stryver, hvízdaje si. „Nemám čas opatřovat třetím osobám zdravý rozum; ten si mohu opatřovat jen pro sebe. Předpokládám o jistých lidech, že jej mají, kdežto vy předpokládáte, že budou nesmyslně jednat proti vlastnímu prospěchu. Je to pro mě novinka, ale máte asi pravdu.“

„Co já předpokládám, pane Stryvere, to mi dovolte, abych posuzoval sám. A vezměte na vědomí, pane,“ pravil pan Lorry, opět na okamžik zrudnuv, „že nedovolím – dokonce ani v Tellsonově bance –, aby to kdokoli na světě posuzoval za mne.“

„To vás tedy žádám za prominutí!“ pravil Stryver.

„Prosím. Děkuji vám. Chtěl jsem vám říci, pane Stryvere, že by to mohlo být pro vás trapné, až byste shledal, že se mýlíte; mohlo by být trapné pro doktora Manetta, kdyby s vámi musel mluvit otevřeně, a mohlo by být trapné pro slečnu Manettovou, kdyby s vámi musela mluvit právě tak otevřeně. Jsem tak šťasten a mám tu čest, že moje vztahy k této rodině jsou velmi důvěrné, víte to sám. Přejete-li si, pokusím se, aniž vás budu kompromitovat, aniž se také postavím do úlohy vašeho zástupce, opravit svoje mínění, na jehož základě jsem vám radil, a to tím, že výslovně pro ten účel podniknu znovu malé pozorování a znovu věc posoudím. Jestliže ani pak nebudete spokojen, můžete pravdivost mé rady posoudit sám; jestliže budete už pak spokojen, přestože moje rada zůstane táž jako teď, ušetří to obě strany toho, čemu je lépe se vyhnout. Co tomu říkáte?“

„Jak dlouho mě chcete zdržovat v Londýně?“

„Ach, to je otázka několika málo hodin. Navečer mohu jít do Soho a pak vás mohu navštívit ve vašem bytě.“

„Souhlasím,“ pravil Stryver. „Teď tam tedy nepůjdu, tolik zas na to nespěchám, když už o tom mluvíme; souhlasím a budu vás večer čekat. Buďte zdrav.“

Když se pak pan Stryver otočil a vyrazil z banky, tolik tím rozvířil vzduch, že to oba prastaré účetní za dvěma pulty, když se mu klaněli, stálo veliké úsilí, aby zůstali stát na nohou. Tyto dvě ctihodné a zesláblé postavy vídalo obecenstvo jen v aktu klanění a všeobecně se soudilo, že poklonivše se odcházejícímu zákazníkovi, zůstaly skloněny v prázdné kanceláři až do chvíle, kdy se zas poklonily zákazníkovi přicházejícímu.

Obhájce byl dost bystrý, aby vyrozuměl, že by pan Lorry nebyl tak rozhodně trval na svém mínění, kdyby o něm nebyl jistojistě přesvědčen. Jak už byl nepřipraven rozkousat tu velikou pilulku, které se mu dostalo, celou ji polkl naráz. „A teď,“ pravil pan Stryver,

spolknuv tuto pilulku a hroze po soudcovsku prstem na celý Temple, který nyní byl u něho v nemilosti, „teď se s tímhle vším rozloučím, a to tak, že nepřipustím, aby měli pravdu.“

Bylo v tom kus lsti taktika z Old Bailey a našel v tom velikou úlevu. „Mně svou pravdu nevnutíte, slečno,“ pravil pan Stryver; „já vám vnutím svou.“

A tak když k němu toho dne večer o desáté hodině přišel pan Lorry, vypadal pan Stryver mezi množstvím knih a listin, jež za tím účelem kolem sebe rozložil, jako by myslel na všechno jiné, jen ne na předmět ranního rozhovoru. Zatvářil se dokonce překvapeně, když spatřil pana Lorryho, a vůbec vypadal nepřítomně a zaměstnaně.

„Tak jsem tedy byl v Soho,“ pravil dobrodušný vyslanec, když se byl už půl hodiny marně pokoušel přivést Stryvera k tomu, aby se ho zeptal.

„V Soho?“ opakoval Stryver chladně. „Ach ovšem! Na co já to jen myslím!“

„A vůbec už nepochybuji,“ hovořil pan Lorry, „že jsem měl pravdu, když jsme spolu hovořili. Moje mínění je potvrzeno a mohu svou radu jen opakovat.“

„Ujišťuji vás,“ řekl na to pan Stryver nej přátelštějším hlasem, „že je mi to líto kvůli vám a že toho lituji i kvůli jejímu ubohému otci. Víím, že tohle jsou v rodině vždycky bolestné věci; nemluvme už o tom.“

„Nerozumím vám,“ pravil pan Lorry.

„Opravdu asi ne,“ řekl Stryver a pokyvoval hlavou upokojivě, ale i rozhodně. „Na tom nezáleží, vůbec na tom nezáleží.“

„Záleží na tom,“ důrazně řekl pan Lorry.

„Ne, nezáleží; ujišťuji vás, že nezáleží. Poněvadž jsem předpokládal, že je zdravý rozum tam, kde po pravdě není, poněvadž jsem se domníval, že je chvalitebná ctižádost tam, kde jí není, jsem teď už vyléčen ze svého omylu a nic se tím nestalo. Mladé ženy se často i dříve dopouštěly podobných pošetilostí a litovaly toho pak

v chudobě a zapomenutí. Z nesobeckého hlediska lituji, že z toho sešlo, neboť bych na to byl po světském rozumu doplatil; z hlediska sobeckého jsem rád, že z toho sešlo, neboť by to bylo pro mě po světském rozumu špatně dopadlo – nemusím snad ani říkat, že bych tím nebyl nic získal. Naprosto nic se tím nestalo. Nenabídl jsem té mladé dámě ruku, a mezi námi, nejsem si právě jist, že bych se byl po zralé úvaze tak příliš kompromitoval. Pane Lorry, neproniknete nikdy do pošetilých rozmarů a vrtochů dívek s prázdnými hlavami; neočekávejte, že se vám to někdy podaří, jinak se zklamete. A teď už, prosím, ani slovo o té věci. Říkám vám, že toho lituji kvůli jiným, avšak pokud jde o mne, jsem spokojen. A jsem vám vsutku velmi zavázán, že jste mi dopřál, abych vás vyslechl, a že jste mi udělil radu; znáte tu mladou dámu lépe než já; měl jste pravdu, nebyla by se pro mne hodila.“

Pan Lorry byl tak zaražen, že hleděl úplně tupě na pana Stryvera, jenž jej širokými rameny zvolna tlačil ke dveřím, tváře se přitom, jako by spouštěl na jeho popletenou hlavu jen samou šlechtnost, shovívavost a dobrou vůli. „Musíte to už nějak snést, drahý pane,“ hovořil Stryver; „už o tom nemluvte; děkuji vám, že jste mi dovolil, abych vás vyslechl; dobrou noc!“

Pan Lorry stál na noční ulici dřív, než si vůbec uvědomil, kde je. Pan Stryver ležel na pohovce a usínajícíma očima se díval ke stropu.

Kapitola třináctá

Člověk bez jemnosti

Záři-li Sydney Carton vůbec někde, pak jistě nezářil v domě doktora Manetta. Chodíval tam celý ten rok často a vždy si tam počínal jako zachmuřený a zádumčivý mrzout. Když se mu zachtělo hovořit, hovořil dobře; ale mrakem naprosté lhostejnosti, jenž na něm ležel tak neblaze a temně, zřídka proniklo nějaké světlo z jeho nitra.

A přece měl jaksi rád ulice v okolí toho domu i neživotné kameny jejich dlažby. Mnohokrát tudy za noci bezcílně a nešťastně bloudil, když v něm víno neprobudilo trochu přechodné veselosti; mnohokrát teskné svítání odhalilo jeho osamělou postavu, jak se tu potuluje, a potuloval se tu ještě, když první paprsky slunce ostře osvítily architektonické krásy vzdálených kostelních věží a výstavných budov, a tato klidná chvíle vnášela patrně do jeho duše pomýšlení na lepší věci, jinak zapomenuté a nedostižné. Od nedávna uléhal na svou zanedbanou postel v Temple Courtu řidčeji než kdy dříve; a nejednou, když na ní ležel pouhých několik minut, vstal opět a zas ho to hnalo do těchto končin.

Jednoho srpnového dne, když pan Stryver (oznámiv svému muži pro všechno, že „si to s tím ženěním rozmyslil“) odjel s veškerou svou jemností do Devonshiru, a když pohled na květiny v ulicích i jejich vůně měly v sobě něco dobrého, při čem se člověk cítil tak špatný, něco zdravého, při čem se člověk cítil tak chorý, něco mladého, při čem se člověk cítil tak starý, chodil Sydney opět po onom dláždění. Jeho nerozhodné a bezcílné kroky náhle oživily jakýmsi záměrem, a když pak tento záměr jeho nohy vykonaly, donesly jej před dveře doktorova domu.

Byl uveden nahoru a zastihl Lucii samotnou a v práci. Nikdy jí s ním nebylo dobře, a když se posadil poblíž jejího stolku,

přivítala ho trochu rozpačitě. Když však prohodili mezi sebou několik prvních všedních slov, podívala se mu do tváře a spatřila v ní změnu.

„Obávám se, že vám není dobře, pane Cartone.“

„Nic mi není. Ale život, který vedu, slečno Manettová, neprospívá zrovna zdraví. Co také jiného očekávat od takového hýření?“

„Není to škoda – odpusťte, měla jsem tu otázku na jazyku a nemohu ji už vzít zpátky – není to škoda takhle žít?“

„Bůh ví, že je to hanebnost!“

„Proč to tedy nezměníte?“

Když na něj účastně hleděla, překvapily ji a rozsmutněly slzy, jež spatřila v jeho očích. I jeho hlas se chvěl pláčem, když odpověděl:

„Na to je příliš pozdě. Nikdy už nebudu lepší, než jsem. Budu klesat pořád níž a bude to se mnou čím dál horší.“

Opřel se loktem o stůl a zakryl si oči dlaní. V tichu, jež nastalo, se stůl chvěl.

Nikdy ho neviděla takto dojatého a byla z toho velmi nešťastna. Věděl o tom a řekl, aniž vzhlédl:

„Odpusťte mi, prosím, slečno Manettová. Hroutím se pod tím, co vám chci říci. Vyslechnete mě?“

„Může-li vám to prospět, pane Cartone, může-li vám to dát trochu štěstí, vyslechnu vás s radostí!“

„Bůh vám odplat' vaši něžnou účast!“

Po chvílce spustil dlaň z očí a jal se klidně hovořit.

„Nebojte se toho, co vám řeknu. Ničeho z toho se nelekejte. Jsem jako člověk, který už v mládí zemřel. Život mám už za sebou.“

„Ne, pane Cartone. Jistě byste mohl prožít ještě jeho nejlepší díl; jistě byste mohl být mnohem víc hoden sám sebe.“

„Řekněte hoden vás, slečno Manettová, a přestože vím, jak to opravdu je – přestože v tajnosti svého ubohého srdce vím, jak to opravdu je – nikdy vám to nezapomenu.“

Zbledla a chvěla se. V utkvělém zoufalství nad sebou jal se ji utěšovat a celý rozhovor přestal se tak podobat jakémukoli rozhovoru, který kdy na světě dva lidé spolu měli.

„Kdyby bylo možno, slečno Manettová, abyste opětovala lásku člověka, kterého tu vidíte před sebou – té promarněné, opilé, zbytečné a ubohé bytosti, která sama sebou opovrhuje, a jak ji znáte – přestože by byl šťasten, uvědomil by si v téže chvíli, že by vás uvedl do bídy, že byste pak musela hořce litovat, že by zmařil váš život, že by vás uvrhl do hanby a strhl s sebou. Víím dobře, že si mě nemůžete zamilovat; nežádám o to; jsem dokonce vděčen, že to tak nemůže být.“

„Což bez toho vás nemohu zachránit, pane Cartone? Nemohu vás přivést – opět mi odpusťte! – k lepšímu životu? Nijak vám nemohu odplatit vaši důvěru? Víím, že to je důvěra,“ řekla skromně a v pláči po chvílce váhání, „víím, že byste toto nikomu jinému neřekl. Což vám za to nemohu něčím prospět, pane Cartone?“

Zatočil hlavou.

„Ničím. Ne, slečno Manettová, ničím. Jestliže mi ještě jen chvílku budete naslouchat, bude tím vykonáno všechno, co kdy pro mne můžete udělat. Chtěl bych, abyste věděla, že jste poslední sen mé duše. Ve své zchátralosti jsem ještě nedospěl tak daleko, aby pohled na vás a na vašeho otce, na tento domov, jak vy jste jej vytvořila, neprobudil ve mně staré stíny, o nichž jsem si již myslil, že jsou ve mně mrtvy. Od té doby, co jsem vás poznal, trápily mě výčitky svědomí, o nichž jsem si myslil, že se ve mně již neozvou, a slyšel jsem v sobě hlasy, vybízející mě, abych se vzchopil, o nichž jsem si myslil, že navždy umlkly. Napadaly mě neujasněné představy, že se znovu dám do práce, že znovu začnu, že setřesu ze sebe lenost a požitkářství a dám se do boje, kterého jsem se vzdal. Sen, všechno pouhý sen, jenž nikam nevede, a spáček při něm leží dál tam, kde ležel; ale chtěl jsem, abyste věděla, že vy jste ten sen ve mně probudila.“

„A nic z něho nezůstane? Ach, pane Cartone, znovu na to pomyslete! Zkuste to znovu!“

„Ne, slečno Manettová; po celou tu dobu jsem věděl, že si to naprosto nezasloužím. A přece byla a dosud je ve mně ta slabost, že si přeji, abyste věděla, s jakou svrchovaností jste roznítla mne, hromadu popela, v planoucí oheň – ale v oheň svou povahou týž, jako jsem já; nic nezapalující, nic neosvětlující, ničemu nesloužící, hořící naplano a marně.“

„Poněvadž mi bylo souzeno způsobit, pane Cartone, abyste byl ještě nešťastnější od doby, kdy jste mě poznal, než jste byl dříve –“

„Tak nemluvte, slečno Manettová, neboť jestli mě vůbec něco mohlo vrátit poctivému životu, byla jste to vy. Nebude vaše vina, když se mnou bude hůře.“

„Poněvadž v každém případě nutno připsat duševní stav, který mi popisujete, na vrub mému vlivu – tak bych to prostě chtěla říci – což nemohu na vás uplatnit jiný vliv, který by vám prospěl? Což nejsem schopna udělat pro vás něco dobrého?“

„Nejvyšší dobro, které jsem ještě schopen přijmout, slečno Manettová, dostávám právě v této chvíli. Dovolte mi, abych v sobě po zbytek svého promarněného života nesl vzpomínku, že jsem jako poslednímu člověku na světě otevřel srdce právě vám; a že ve mně ještě právě tehdy zbývalo něco, s čím jste mohla mít lítost a soucit.“

„A pamatujte také, že jsem vás znovu a znovu horlivě z celého srdce zapřísahala, abyste věřil, že toto něco je schopno lepších věcí, pane Cartone!“

„Už mě nežádejte, abych tomu věřil, slečno Manettová. Zkoumal jsem sám sebe a vím, jak to se mnou je. Působím vám bolest; rychle to už dokončím. Až si vzpomenu na tento den, budu moci spoléhat, že poslední projev důvěry, který jsem kdy komu na světě dal, je uložen v čistotě a nevinnosti vaší duše, že setrvává jen a jen tam a že nikomu jinému o něm nepovíte?“

„Jestliže vám to může poskytnout útěchu, spoléhejte na to.“

„A nepovíte o tom ani nejdražšímu člověku, kterého kdy poznáte?“

„Pane Cartone,“ odpověděla po vzrušené odmlce, „toto tajemství patří vám, nikoli mně; slibuji vám, že toho budu dbát.“

„Děkuji vám. Kéž také to vám Bůh odplatí.“

Políbil jí ruku a vykročil směrem ke dveřím.

„Nebojte se, slečno Manettová, že se kdy vrátím k této rozmluvě třeba jen jediným letmým slovem. Nikdy ji už nepřipomenu. Kdybych byl mrtev, nemohla byste mít o tom víc jistoty. Ve chvíli smrti bude ve mně svatě znít vzpomínka – budu za ni děkovat a budu vám za ni blahorečit –, že jsem poslední vyznání učinil právě vám a že něžně nesete v svém srdci moje jméno, moje chyby i moji ubohost. Jinak kéž je vaše srdce zbaveno všech těžkostí a šťastno!“

Tak málo se podobal člověku, jímž se vždy zdál být, a tak smutno bylo pomyslet, co všechno ze sebe promarňoval, co všechno den co den v sobě potlačoval a ničil, že když tam tak stál poblíž dveří a ohlížel se k ní, Lucie Manettová nad ním žalostí plakala.

„Utište se!“ řekl. „Nejsem hoden takového citu, slečno Manettová. Za hodinu nebo za dvě budu se v sprosté společnosti oddávat nízkostí, kterými pohrdám, ale kterým podléhám, a budu méně hoden těchto slzí než kterýkoli bídák, co jich chodí po ulicích. Utište se! Ale sám před sebou budu vzhledem k vám vždy takový, jaký jsem v této chvíli, i když budu svým vnějškem vypadat tak, jako jsem vypadal dosud. Toto mi věřte – taková je má předposlední prosba, které se k vám odvažuji.“

„Věřím, pane Cartone.“

„A teď ještě poslední prosba; až ji vyslovím, zbavím vás pak hosta, s nímž, jak dobře vím, nemáte nic po duchu společného a mezi nímž a vámi zeje propast. Víím, je zbytečno to říkat, ale stoupá mi to z duše. Pro vás a pro kohokoli, kdo je vám drahý, udělám všechno. Kdyby můj život byl lepší a kdyby vůbec bylo možno něco z něho obětovat, chopil bych se každé příležitosti obětovat se pro vás a pro ty, kdo jsou vám drazí. Zkuste si mě připamatovat za klidných chvil jako člověka, který je v této věci oddaný a věrný. Nastane vám čas,

a nebude to už dlouho trvat, kdy uzavřete nové svazky – takové svazky, jež vás ještě něžněji a pevněji připoutají k domovu, jemuž jste takovou ozdobou – nejdražší svazky, jaké vám kdy budou dodávat půvab a radost. Ach, slečno Manettová, až k vám bude vzhlížet maličký obraz podoby šťastného otce, až uvidíte u svých nohou znovu vyrůstat svoji vlastní krásu, pomyslete tu a tam, že je na světě člověk, který by dal život za to, aby udržel při životě toho, kdo žije po vašem boku a koho milujete!“

Řekl: „Bud’te zdráva!“, pak ještě řekl: „Bůh vám žehnej!“ a odešel.

Kapitola čtrnáctá

Počestný obchodník

Když tak seděl pan Jeremiah Cruncher na své stoličce na Fleet Streetu, maje vedle sebe svého hrozně ježatého kluka, viděl den co den před sebou nesmírný počet nejrůznějších věcí. Kdo by také byl mohl sedět na čemkoli na Fleet Streetu za nejživějších hodin dne a nebýt oslněn i ohlušen obrovskými průvody, z nichž jeden směřoval se sluncem k západu, druhý od slunce k východu, ale oba vždy mířily k rovinám za rudě červeným obzorem, kde slunce zapadá.

Se slámou v ústech seděl tu pan Cruncher a pozoroval ty dva proudy jako onen pohanský venkovan, jenž měl po několik století za povinnost bdít nad řekou – a rozdíl byl jen v tom, že Jerry nikterak neočekával, že jeho proudy vyschnou. Nebylo by to bývalo také očekávání, v němž by byl mohl spatřovat nějaký prospěch, neboť určitá menší část jeho příjmu pocházela z toho, že doprovázel bázlivé ženy (většinou tělnaté a překročivší již prostřední léta) z té strany proudu, na které stála Tellsonova banka, na protější břeh. Třebaže v každém tom případě pobýli spolu velmi krátce, vždy byl pan Cruncher dámou tak zaujat, že nezapomněl vyjádřit velikou touhu vypít skleničku dámě na zdraví. A právě dary, jež mu bývaly uštědřeny, aby mohl vykonat tento blahovolný skutek, doplňovaly, jak už jsme řekli, jeho jmění.

Byly doby, kdy básník seděl na stoličce na veřejném místě a hloubal před zraky lidí. Seděl na stoličce na veřejném místě, nejsa však básník, hloubal pan Cruncher co možno nejméně a rozhlížel se kolem sebe.

Stalo se, že se takto zaměstnával ve chvíli, kdy davy prořidly, kdy už tu bylo málo opozdivších se žen a kdy se mu vůbec vedlo tak nevýnosně, až začal silně podezřívát paní Cruncherovou, že sebou

jistě zas hodila o zem a modlí se víc než jindy, když tu upoutal jeho pozornost jakýsi neobvyklý dav lidí, valící se po Fleet Streetu na západ. Pohlédnuv tím směrem, zjistil pan Cruncher, že tam přichází jakýsi pohřeb a že proti tomu pohřbu lidé něco namítají, což právě způsobilo to pozdvižení.

„Mladý Jerry,“ obrátil se pan Cruncher na svého potomka. „Někoho pohřbívají.“

„Hurá, táto!“ zvolal mladý Jerry.

Mladý muž vydal ze sebe ten výkřik s jakýmsi tajuplným přízvukem. Staršího muže však výkřik tak pohněval, že vyčkal, až bude vhodná příležitost, a vlepil mladému muži jednu za ucho.

„Co tím myslíš? Co tady křičíš hurá? Co tím chceš svému otci povědět, ty skrčku? Mám už toho kluka zrovna dost!“ pravil pan Cruncher, pohlížeje na něho. „Toho kluka i těch jeho hurá! Ať už tě neslyším nebo mě ucítíš. Slyšíš mě?“

„Já tím nic zlého nemyslí,“ odporoval mladý Jerry a třel si tvář.

„Tak toho nech,“ pravil pan Cruncher; „nic už nechci slyšet. Vylez si tady na stolicí a dívej se na ty davy.“

Syn poslechl a dav se zatím přiblížil; lidé křičeli a pískali kolem špinavého pohřebního vozu a kolem špinavého smutečního kočáru, v kterém seděl jen jediný truchlící, oblečený v omšelém slavnostním oděvu, jak bylo při takové příležitosti nezbytné pro jeho důstojnost. Ale zřejmě se tomu člověku v kočáře nelíbilo, když ho teď obklopoval dav čím dál početnější, když se mu lidé posmívali, dělali na něj pošklebky a ustavičně řvali a křičeli: „Cha, cha! Fízlové! Fuj, fuj, fízlové!“ přidávajíce k tomu jména příliš početná a šťavnatá, aby je bylo možno opakovat.

Pohřby vždy pana Crunchera přitahovaly; vždy ho to duševně probudilo a všecek se vzrušil, kdykoli nějaký pohřeb míjel Tellsonovu banku. A tak ho přirozeně vzrušil i tento pohřeb s doprovodem tak neobvyklým a zeptal se hned prvního člověka, jenž do něho strčil:

„Co se to děje, člověče? Koho to vezou?“

„Nevím,“ pravil muž. „Fízlové! Cha, cha! Fuj, fízlové!“ Zeptal se jiného. „Kdo je to?“

„Nevím,“ odpověděl muž, přesto však přiložil ruce k ústům a začal vydávat ze sebe s podivuhodnou horlivostí a zaníceností výkřiky: „Fízlové! Cha, cha, fízlové! Fuj, fuj!“

Konečně do něho vrazil jakýsi člověk lépe poučený o podrobnostech toho případu a od něho se dověděl, že to je pohřeb jakéhosi Rogera Clye.

„Byl to fízl?“ tázal se pan Cruncher.

„Fízl z Old Bailey,“ odpověděl informátor. „Cha, cha! Fuj! Cha, cha, fízlové z Old Bailey!“

„Ale ovšem!“ vykřikl Jerry, rozpomenuv se na přelíčení, jemuž byl přítomen. „Vždyť já ho viděl. Tak je tedy mrtev?“

„Dočista mrtev,“ odpověděl muž, „a nemůže ani být dost mrtev. Ven s nimi! Fízlové to jsou! Vytáhněte je ven, ty fízly!“

Poněvadž tu většinou v nikom žádné myšlenky nebylo, byla to myšlenka do té míry přijatelná, že se jí dav okamžitě horlivě chopil, a zatím co hlasitě opakoval návrh ‚ven s nimi‘ a ‚vytáhněte je‘, sevřel oba povozy tak těsně, že se zastavily. Jakmile dav otevřel dvířka kočáru, jediný truchlící sám hned odtamtud vyskočil a octl se jim na okamžik v ruku; ale byl tak mrštný a tak uměl využít příležitosti, že v dalším okamžiku již proběhl poboční ulicí, zanechav za sebou plášť, klobouk, smuteční stuhu, bílý kapesník a další symboly truchlení.

Lidé je roztrhali na kusy a k veliké své radosti je široko daleko rozprašili, zatím co obchodníci spěšně zavírali krámy, neboť v těch dobách se dav nezastavoval před ničím a byla to nestvůra, z níž byl strach. Již se chystali otevřít pohřební vůz a vytáhnout odtamtud rakev, když tu jakási bystřejší hlava navrhla, aby ji raději za všeobecného jáсотu doprovodili, kam patří. Poněvadž tu praktických návrhů byl nedostatek, přijali i tento návrh jednohlasně a kočár se

okamžitě naplnil osmi lidmi uvnitř a tuctem venku, zatím co právě tolik lidí vylezlo na střechu pohřebního vozu a drželi se tam, jak jen je to při jejich důmyslu napadlo. Mezi prvními z těchto dobrovolníků byl sám Jerry Cruncher, jenž skromně skryl svou ježatou hlavu do kouta pohřebního kočáru, aby ho z Tellsonovy banky nebylo vidět.

Pohřebníci, kteří tu měli službu, vznášeli námitky proti těmto změnám v obřadu, ale poněvadž řeka byla nebezpečně blízko a poněvadž několik hlasů prohodilo, jak snadno lze studenou lázní přivést vzdorující lidi tohoto povolání k rozumu, byly to námitky slabé a ozvalo se jich málo. Znovu se utvořivší průvod se vydal na cestu, ale kočího na pohřebním voze dělal kominík – radil mu přitom pravidelný kočí, jenž, pečlivě strážěn, tiskl se těsně vedle něho – a paštikář, také doprovázený svým kabinetním ministrem, řídil smuteční kočár. Medvěď, v těch dobách oblíbená pouliční figurka, vmísil se jako další ozdoba do zástupu ještě dříve, než průvod projel Strandem; jeho medvěd, černý a velmi opelichaný, vytvářel vskutku pohřební ovzduší v té části průvodu, kde kráčel.

Pilo se pivo, kouřily se dýmky, řvaly se písně a do nekonečna se zesměšňovalo smuteční bédování v tom nespořádaném průvodě, jenž při každém kroku narůstal a před nímž se zavíraly všechny krámy. Cílem byl starý kostel sv. Pankráce daleko v polích. Konečně tam průvod dospěl, vhrnul se na hřbitov a vložil pak po svém způsobu a k velikému svému uspokojení nebožtíka Rogera Clye do hrobu.

Když se takto zbavili mrtvol a když si dav potřeboval opatřit jinou zábavu, jiná bystrá hlava (nebo možná táž) vymyslela vtipný nápad obviňovat chodce, že jsou to fízlové z Old Bailey, a mstít se na nich. Když se jali tento nápad uskutečňovat, bylo pronásledováno několik desítek nevinných lidí, kteří nikdy v životě nebyli ani poblíž Old Bailey, a dostalo se jim surových ran i kopanců. Snadno a přirozeno bylo pak přejít k rozbíjení oken a pak i k plenění hospod. Když konečně byl po několika hodinách zbořen tu a tam nějaký

letní domek a když bylo vytrháno několik ohrad, aby se bojovnější povahy měly čím vyzbrojit, rozkřikla se zpráva, že přichází garda. Po této zprávě se dav postupně rozplynul a garda pak přišla nebo možná také nepřišla, a tak to bývalo s takovým sročením vždycky.

Pan Cruncher se už závěrečných zábav nezúčastnil, nýbrž zůstal na hřbitově, aby tam pohovořil s hrobníky a projevil jim účast. To místo na něj působilo útěšně. Z blízké hospody si opatřil dýmku a teď ji kouřil, nahlížeje mřížovím a spřádaje zralé úvahy o tom místě.

„Jerry,“ pravil pan Cruncher, oslovuje po svém obvyklém způsobu sám sebe, „viděl jsi tenkrát toho Cleye a na vlastní oči jsi taky viděl, že to byl člověk mladý a pěkně rostlý.“

Když dokouřil dýmku a když ještě chvilku zůstal ponořen v úvahách, dal se na zpáteční cestu, aby byl na svém místě před Tellsonovou bankou ještě před zavírací hodinou. Zda mu úvahy nad smrtelností lidskou pobouřily játra či zda už dříve nebylo jeho zdraví v pořádku nebo zda dychtil projevit pozornost vynikajícímu člověku, to nás ani příliš nezajímá, ale zajímá nás, že na zpáteční cestě vykonal krátkou návštěvu u svého lékařského rádce, u jakéhosi vynikajícího chirurga.

Když mu mladý Jerry oznámil, že za jeho nepřítomnosti nebyla žádná práce, velmi mu ulevil v jeho starostech. Jakmile byla banka zavřena, prastaří úředníci vyšli, obvyklý hlídač zaujal svoje místo a pan Cruncher se synem odešli domů na čaj.

„Tak teď ti povím, co tě čeká!“ řekl pan Cruncher své ženě, jakmile vstoupil. „Jestli mi to jako člověku, který si poctivě vydělává na živobytí, dnes v noci půjde špatně, budu určitě vědět, že ses modlila proti mně, a zatočím s tebou zrovna tak, jako bych tě rovnou při tom přistihl.“

Utrápená paní Cruncherová potřásla hlavou.

„Cože, ty mi to budeš dělat rovnou před očima!“ pravil pan Cruncher v hněvivém podezření.

„Nic neříkám.“

„Dobrá, tak mi tu ale nemedituj. To bys sebou mohla zrovna tak hodit o zem. Mohla bys být proti mně tím meditováním zrovna tak jako modlením. Hned toho všeho nech!“

„Ano, Jerry.“

„Ano, Jerry,“ opakoval pan Cruncher, usedaje k čaji. „Ach, samozřejmě, že ano, Jerry. Tak to je. Samozřejmě, jen říkej ano, Jerry.“

Pan Cruncher nechtěl tímto hněvivým opakováním celkem nic přesného říci, ale používal toho, jak už to lidé nezřídka dělají, aby ironicky vyjádřil svou nespokojenost.

„Ty s těmi svými ano, Jerry,“ řekl pan Cruncher, ukousnuv si kus chleba s máslem a doprovázejí to pohybem, jako by chleba zajídal velikou neviditelnou ústřicí z talířku. „Ach, to bych řekl. To už ti věřím.“

„Půjdeš dnes večer pryč?“ tázala se zdvořilá žena, když si znovu ukousl.

„Ano, půjdu.“

„Mohu jít s tebou, táto?“ rychle se ho zeptal syn.

„Ne, to nemůžeš. Jdu – tvoje matka o tom ví – chytat ryby. To jdu dělat. Jdu na ryby.“

„Máš už ten rybářský prut důkladně rezavý, vid', táto?“

„Co je ti do toho.“

„Přineseš nějaké ryby domů, táto?“

„Jestli nepřinesu, budeš mít zítra málo co jíst,“ odpověděl ten muž, potřásaje hlavou; „a už těch otázek dost; budeš už dávno v posteli, až půjdu.“

Ostatek večera zasvětil tomu, že bděle hlídal paní Cruncherovou a ustavičně s ní nevrle hovořil, aby jí zabránil medítovat o jakýchkoli prosbách v jeho neprospěch. Proto také měl i svého syna k tomu, aby s ní hovořil, a chystal té nešťastné ženě těžké chvílky tím, že jí znovu a znovu vyčítal, co jen ho napadlo, a neponechal jí ani chvílku volnou, aby se mohla zamyslet. Nejzbožnější člověk

nebyl by mohl vzdát větší poctu účinnosti modliteb, než jak on to dělal v nedůvěře k své ženě. Bylo to, jako by člověk, jenž se chlubí, že nevěří v strašidelné příběhy, dal se najednou takovým strašidelným příběhem poděsit.

„A pamatuj si,“ pravil pan Cruncher. „Zítř ráno žádné hlouposti! Jestli se mi jako počestnému obchodníkovi podaří opatřit pořádný kus masa, ne abys mi začala říkat, že se toho nedotkneš, že raději budeš jíst chleba. Jestli se mi jako počestnému obchodníkovi podaří opatřit trochu piva, ne abys mi zas říkala, že ty raději vodu. Když chceš do Říma, dělej, co se v Římě dělá. Řím se ti špatně odmění, jestli to tak dělat nebudeš. Já jsem tvůj Řím, to už víš.“

Pak zase začal bručet:

„Ty si myslíš, že mi pořád budeš házet jídlo a pití zpátky do tváře! Tím svým klekáním a vůbec tím svým bezohledným jednáním nás pomalu připravíš o všechno jídlo a pití. Podívej se na svého kluka; je to přece tvůj syn? Je hubený jak šindel. To si říkáš matka, když nevíš, že první mateřská povinnost je syna pořádně nacpat?“

To se dotklo mladého Jerryho na citlivém místě; jal se vyčítavě dotírat na matku, aby konala svou první povinnost, a ať už si dělá cokoli jiného nebo ať cokoli jiného zanedbává, musí především dbát, aby se zhostila tohoto mateřského úkolu, který jí otec s takovou láskou a jemností připomněl.

Tak plynul večer v Cruncherově rodině až do chvíle, kdy dostal mladý Jerry příkaz ulehnout do postele a kdy matka, podobně napomenuta, ulehla též. Pan Cruncher trávil pak první noční hodiny kouřením dýmky a začal se chystat na výpravu teprve, když byla takřka jedna hodina s půlnoci. Nedlouho před touto strašidelnou hodinou vstal ze židle, z kapsy vytáhl klíč, odemkl zamčenou skříň a vzal odtamtud pytel, dost mohutný sochor, provaz, řetěz a další rybářské náčiní podobného druhu. Rozvěsiv obratně tyto věci po sobě, ušetřil na rozloučenou nadávku paní Cruncherové, zhasl světlo a vyšel ven.

Mladý Jerry, který jen předstíral, že se svléká, než vlezl do postele, vyšel nedlouho za otcem. Skryt temnotou vykročil za ním z pokoje, sestoupil za ním po schodech, přešel za ním dvůr a vyšel pak za ním do ulic. Nikterak mu nedělalo starosti, jak se zas dostane zpátky do domu, neboť tu bydlilo plno nájemníků a domovní dveře byly celou noc dokořán.

Poháněn chvalitebnou ctižádostí prozkoumat tajemné umění, kterého je otci třeba v jeho počestném povolání, jal se mladý Jerry sledovat ctihodného otce krok za krokem, drže se přitom tak blízko u stěn domů, u zdí a domovních dveří, jak byly blízko jeho oči jedno od druhého. Zamířiv k severu, neušel ctihodný otec příliš daleko, když se k němu připojil jiný žák Isaaca Waltona, a pokračovali pak v cestě spolu.

Půl hodiny po tom, co vyšli, měli už za sebou blikající svítlny i podřimující ponocné a octli se na opuštěné silnici. Tady se k nim připojil další rybář – a to tak tiše, že kdyby byl býval mladý Jerry pověřivý, byl by si mohl myslit, že se druhý z těch vyznavačů ušlechtilého umění náhle rozštěpil ve dvě bytosti.

Tři muži pokračovali v cestě a mladý Jerry za nimi, až se ti tři zastavili pod náspem, který vybíhal nad silnici. Nahoře na náspu stála nízká cihlová zeď s železným zábradlím na vrcholku. Zde ve stínu náspu a zdi tři muži odbočili se silnice a dali se vzhůru slepou uličkou, jejíž jednu stranu tvořila právě tato zeď, vysoká v těch místech dva až tři metry. Skryt v koutku a vyhlížeje do uličky, spatřil pak mladý Jerry postavu svého ctihodného otce, jasně se rýsující proti mlhavému a mračny zacloněnému měsíci, jak obratně šplhá vzhůru po mřížoví železných vrat. Netrvalo dlouho a byl za vraty, po něm je přešel druhý rybář, a pak i třetí. Spustili se tiše na zem za vraty a chvíli tam zůstali ležet – patrně aby naslouchali. Pak se po rukou a po kolenou odplížili.

Teď bylo na mladém Jerry, aby se přiblížil k bráně, což také se zatajeným dechem udělal. Skrčil se tam opět do kouta, a nahlížeje

dovnitř, spatřil tři rybáře, jak se plíží bujnou travou; a všechny náhrobní kameny toho hřbitova – byl to veliký hřbitov, kam takto vnikli – přihlížely tomu jako bílé oděné přízraky a kostelní věž shlížela dolů jako duch strašlivého obra. Neodplížili se příliš daleko, zastavili se a vztyčili. A pak se jali rybařit.

Nejprve rybařili rýčem. Pak si ctihodný otec začal chystat jakýsi nástroj, podobný veliké vývrtce. Ať už měli v rukou jakékoli nástroje, pracovali s nimi pilně, když tu se náhle ozval hrozivý úder kostelních hodin a tolik poděsil mladého Jerryho, že se dal na útěk a vlasy měl přitom zjezeny jako jeho otec.

Ale dávná jeho touha zvědět víc o těchto věcech nejen ho na útěku zarazila, nýbrž přilákala ho zas zpátky. Když po druhé nahlédl vraty dovnitř, dosud vytrvale rybařili, ale zdálo se teď, že už něco zabralo. Z hloubi bylo slyšet jakési skřípění a sténání a tři sehnuté postavy byly napjaty jako pod nějakým břemenem. Postupně z toho břemene spadla všechna hlína, jež na něm ležela, a objevilo se nad zemí. Mladý Jerry dobře věděl, jaké je to břemeno; když je však spatřil a když viděl ctihodného otce, jak se je chystá vypáčit a otevřít, tolik se jako nováček v takových věcech poděsil, že se opět dal na útěk a nezastavil se, dokud nebyl na míli daleko.

Nebýt toho, že musel nabrat dech, nebyl by se ani tehdy zastavil, neboť tu běžel závod se strašidly a toužil už být u cíle. Měl utkvělou představu, že ho pronásleduje rakev, kterou tam byl spatřil; a když ji tak v duchu viděl, jak za ním vzpřímena poskakuje, odrážejíc se svým úzkým koncem, jak ho již dobíhá, jak mu poskakuje po boku a chce ho vzít pod paží, měl Jerry vsutku čeho se děsit. Byl to také pronásledovatel čertovsky nedůsledný a všudypřítomný, neboť naplniv noc za Jerryho zády hrůzou, přiměl jej běžet středem silnice a vyhýbat se temným stromořadím ze strachu, že vyběhne zas odtamtud podoben vodou promočenému draku bez ocasu a křídel. Skrýval se též ve vchodech domů, třel si svá strašlivá ramena o dveře a zvedal je až k uším, jako by se smál. Skrýval se ve stínech na silnici a uléhal tam

základně na záda, aby mu podrážel nohy. Přitom ustavičně poskakoval za ním a doháněl ho, takže když se chlapec konečně dostal k vlastním dveřím, nebylo nic divného, že byl napůl mrtev. Ale ani pak ho pro následovatel nepropustil, nýbrž stoupal za ním po schodech vzhůru, udeřiv přitom o každý schod, vlezl s ním do postele, a když Jerry usnul, dolehl mu celou svou mrtvou vahou na prsa.

Sotva začalo svítat a dříve, než vyšlo slunce, probudila mladého Jerryho z tísnivého spánku v jeho komůrce otcova přítomnost v rodinném pokoji. Něco se mu patrně nepovedlo; tak aspoň soudil mladý Jerry z toho, že otec držel paní Cruncherovou za obě uši a tloukl její hlavou o pelest lůžka.

„Říkal jsem, že ti to udělám,“ pravil pan Cruncher, „a taky jsem to udělal.“

„Jerry, Jerry, Jerry!“ prosila jeho žena.

„Děláš všechno, abys nám zkazila výdělek z podnikání,“ řekl Jerry, „a já pak tím se svými společníky trpím. Slíbila jsi, že mě budeš ctít a poslouchat; proč to u všech čertů neděláš?“

„Dělám všechno, abych byla dobrá žena, Jerry,“ pravila na to ubohá žena plačíc.

„A tomu říkáš být dobrá žena, když se stavíš proti manželovu podnikání? Tomu říkáš ctít manžela, když nectíš jeho podnikání? Tomu říkáš poslouchat manžela, když ho neposloucháš zrovna v tom, na čem záleží jeho podnikání?“

„Tenkrát ses ještě nedal do toho strašného podnikání, Jerry.“

„Má ti stačit,“ řekl na to pan Cruncher, „že jsi manželka počestného obchodníka, a nemáš svou ženskou hlavu zaměstnávat nějakými výpočty, kdy začal nebo nezačal s něčím obchodovat. Manželka, která ho ctí a poslouchá, vůbec si nemá jeho obchodování všímat. To si o sobě myslíš, že jsi nábožná ženská? Jestli ty jsi nábožná ženská, tak chci raději bezbožnou! Nemáš v sobě o nic víc přirozeného smyslu pro povinnost, než je na dně Temže kolíků, a tak ti ho musím vtloukat do hlavy.“

Hádku vedli šeptem a skončila, když počestný obchodník odkopl hlínou pomazané boty a ulehl na podlahu. Když syn bázlivě vyhlédl a spatřil ho, jak tu leží na zádech a ruce, pošpiněné rzí, má jako polštář pod hlavou, také znovu ulehl a usnul.

K snídani nebyly žádné ryby a málo bylo i jiného jídla. Pan Cruncher byl ve špatné náladě a popudlivý, v ruce pak držel pokličku, aby jí použil jako střely v případě, že by spatřil, jak se paní Cruncherová chystá modlit před jídlem. V obvyklou hodinu se umyl, vyčistil šaty a vydal se se synem za denním zaměstnáním.

Mladý Jerry, jenž tu kráčel se stolicí pod paží po otcově boku slunným a zalidněným Fleet Streetem, byl docela jiný mladý Jerry než onen z minulé noci, jenž prchal domů opuštěnou temnotou před strašlivým pronásledovatelem. S jitem se mu vrátila prohnatost, s nocí pohynuly výčitky svědomí – a v tom nebyl patrně toho krásného jitra na Fleet Streetu a v londýnské City sám.

„Táto,“ pravil mladý Jerry, když tak kráčeli a když se napřed ujistil, že je od otce nejméně na vzdálenost natažené paže a že stolice je mezi nimi, „co je to vyhrabovač mrtvol?“

Pan Cruncher se na chodníku zarazil, než na to řekl: „Jak to mám vědět?“

„Já myslil, že znáš všechno, táto,“ pravil bezelstný chlapec.

„Hm, dobrá,“ pravil pan Cruncher, když šel zas dál a zvedl klobouk, aby se mu ostnatá hlava provětrala, „je to obchodník.“

„A jakým zbožím obchoduje, táto?“ tázal se čilý mladý Jerry.

„S jakým zbožím, říkáš?“ pravil pan Cruncher, když se byl chvílku rozmýšlel. „Je to jakýsi druh vědeckého zboží.“

„Nejsou to lidská těla, táto?“ zeptal se dychtivý chlapec.

„Myslím, že to je něco na ten způsob,“ pravil pan Cruncher.

„Ach, táto, já bych byl tak rád vyhrabovačem, až vyrostu!“

Pan Cruncher byl polichocen, ale potřásl hlavou jaksi pochybovačně a mravokárně. „To záleží na tom, jak budeš pěstovat svoje nadání. Pěkně si pěstuj nadání, nikdy nikomu neříkej o nic víc, než

musíš, a pak člověk ani teď neví, kam až to můžeš dotáhnout.“ Když mladý Jerry, takto povzbuzen, odběhl o několik metrů napřed, aby postavil stolicí do stínu Temple Baru, dodal pan Cruncher sám k sobě: „Jerry, počestný obchodníku, jsou tu jisté vyhlídky, že ti ten kluk přinese požehnání a že tě odškodní za svou matku.“

Kapitola patnáctá

Pletení

Pilo se toho dne ve vinárně pana Defargea časněji než obvykle. Již o šesté hodině ranní bledé tváře, nahlížející zamřížovanými okny, objevily uvnitř jiné tváře, skloněné nad odměrkami vína. I za nejlepších dní prodával pan Defarge víno velmi zředěné, tentokrát však zřejmě prodával víno zředěné až neobvykle. A bylo to nadto víno kyselé či jakýsi kvas, neboť všechny, kdo je pili, uvádělo do pochmurné nálady. Z lisovaného hroznu pana Defargea nevyskakoval žádný vesele bakchantický plamen, nýbrž v jeho sedlině jen skrytě hořel doutnající oheň.

To už bylo třetí jitro po sobě, kdy se ve vinárně pana Defargea tak časně pilo. Začalo to v pondělí a teď byla středa. Spíše to bylo jakési jitřní posedávání než popíjení, neboť tu od samého otevření dveří naslouchali, šeptali a obcházeli kolem stolů mnozí, kteří by nebyli mohli ani za spasení duše položit na pult jediný peníz. Ale s těmito lidmi se tu jednalo právě tak, jako by si byli mohli objednat celé sudy vína; přisedávali tu z místa na místo, přecházeli z kouta do kouta a místo vína dychtivě hltali, o čem se hovořilo.

Přestože tu byla společnost tak neobvykle hojná, majitele vinárny nebylo vidět. Nikdo ho nepostrádal; nikdo z těch, kdo překročili práh vinárny, vinárníka nehledal, nikdo se nepodivoval, že tu vidí jen paní Defargeovou, jak sedí na svém místě a dohlíží na rozdělování vína, majíc před sebou misku s ohmatanými drobnými mincemi, jež byly právě tak znetvořeny a zbaveny původní podoby jako drobný zlomek lidstva, z jehož rozedraných kapes pocházely.

Špehové, kteří nahlíželi do této vinárny právě tak, jako nahlíželi do všech vznešených i podřadných lidských shromaždišť od královského paláce po zločinecké věznice, postřehli zde patrně napjaté

očekávání a všeobecnou roztržitost. Hra v karty vázla, hráči domina zamyšleně stavěli z kostek věže, pijáci malovali z rozlitých kapek vína po stolech obrazce, paní Defargeová bodala párátkem do vzorku na svém rukávě a vyhlížela něco neviditelného i naslouchala něčemu neslyšitelnému, co bylo ještě velmi daleko.

Tak tomu bylo ve vinárně v čtvrti Saint Antoine až do poledních hodin. Bylo právě poledne, když ulicemi této čtvrti a pod rozkymácenými lampami prošli dva zaprášení muži, z nichž jeden byl pan Defarge a druhý jakýsi cestář v modré čepici. Pokryti prachem a vyprahlí žízní vstoupili ti dva do vinárny. Jejich příchod rozzářil v nitru čtvrti Saint Antoine jakýsi oheň, jenž se rychle šířil, jak tudy procházeli, a na mnoha tvářích ve dveřích a oknech se rozhořel v plamen. Přesto však nikdo nešel za nimi, a když vešli do vinárny, nikdo na ně nepromluvil, i když se k nim obrátily všechny zraky.

„Dobrý den, pánové!“ pravil pan Defarge.

To zřejmě bylo znamení, aby se tu všeobecně rozvázaly jazyky. Vyvolalo to sborovou odpověď: „Dobrý den!“

„Je ohavné počasí, pánové,“ pravil Defarge, potřásaje hlavou.

Načež se všichni podívali jeden na druhého, sklopili oči a seděli dál mlčky. Jen jediný muž vstal a vyšel z místnosti.

„Ženo,“ pravil Defarge hlasitě k paní Defargeové, „ušel jsem hodně mil s tímto dobrým cestářem, který se jmenuje Jacques. Potkal jsem ho náhodou půl druhého dne cesty od Paříže. Je to hodný člověk, tenhle cestář jménem Jacques. Dej mu napít, ženo!“

Druhý muž vstal a vyšel. Paní Defargeová postavila víno před cestáře jménem Jacques, jenž smekl před společností svou modrou čepici a napil se. Na prsou si za kazajkou přinesl kus hrubého černého chleba; co chvíli z něho ukusoval a seděl tu žvýkaje a popíjeje poblíž pultu paní Defargeové. Třetí muž vstal a vyšel.

Defarge se občerstvil douškem vína – ale vzal si ho méně, než dostal cizinec, neboť pro něj to nebyla vzácnost – a stál tam čekaje, až venkovan dokončí snídani. Nedíval se na nikoho z přítomných

a nikdo se teď už nedíval na něj; nedívala se na něj ani paní Defargeová, jež vzala pletení a dala se do práce.

„Dojeda jste, příteli?“ zeptal se v příhodnou chvíli.

„Ano, děkuji.“

„Pojďme tedy! Podíváte se na pokoj, o kterém jsem vám říkal, že v něm budete bydlet. Hodit se vám bude výborně.“

Z vinárny vyšli na ulici, z ulice vešli do dvora, ze dvora vystoupili po schodech vzhůru a ze schodiště vstoupili do podkroví – do téhož podkroví, kde seděl kdysi na nízké lavici bělovlasý muž a skláněl se nad pilnou obuvnickou prací.

Teď tu nebyl žádný bělovlasý muž, ale byli tu oni tři muži, kteří jeden po druhém vyšli z vinárny. S bělovlasým mužem, nyní tak vzdáleným, měli tolik společného, že to byli právě oni, kdo sem k němu nahlíželi šterbinami ve zdi.

Defarge zavřel pečlivě dveře a tlumeným hlasem řekl:

„Jacquesi první, Jacquesi druhý, Jacquesi třetí! Toto je onen svědek, s kterým jsem se já, Jacques čtvrtý, podle ujednání setkal. Všechno vám poví. Mluvte tedy, Jacquesi pátý!“

Cestář, maje modrou čepici v ruce, otřel si jí osmahlé čelo a pravil: „Kde mám začít, pane?“

„Začněte na začátku,“ zněla nikoli nerozumná odpověď pana Defargea.

„Zrovna je tomu teď v létě rok, pánové,“ začal cestář, „co sem ho viděl, jak se pod markýzovým kočárem drží za řetěz. Poslechněte si, jak to bylo. Skončil jsem zrovna svou práci na silnici, poněvadž sluníčko už zapadalo, když tu vidím, jak pomalu jede do kopce markýzův kočár a on se tam drží pod ním za řetěz – takhle, podívejte se.“

Cestář znovu předvedl celý výkon, v němž nezbytně nabyl na prosté dokonalosti, neboť to po celý rok byl na oné vsi neomylný a nepostradatelný pramen zábavy.

Prerušil jej Jacques první a zeptal se, zda viděl toho muže někdy dříve.

„Nikdy,“ odpověděl cestář a vrátil se zas do kolmé polohy. Jacques třetí se tázal, jak jej tedy mohl tak určitě poznat později.

„Po jeho vytáhlé postavě,“ řekl cestář potichu a s prstem na nose. „Když mi pan markýz toho večera povídá: ‚Řekni, jak vypadal,‘ tak já mu na to: ‚Byl vytáhlý jak strašidlo.‘“

„Měl jste říci, že byl malý jak trpaslík,“ pravil na to Jacques druhý.

„Co já v té chvíli mohl vědět! Ta věc nebyla ještě hotová a taky mi o ní nic neřekl. Ale poslouchejte! Když se mnou budete takhle mluvit, nic vám nepovím. Tak tedy pan markýz na mě ukázal prstem, když jsem tam stál u naší malé kašny, a povídá: ‚Ke mně! Přiveďte toho lumpa!‘ Vážně, pánové, nic vám nebudu povídat.“

„Má pravdu, Jacquesi,“ tiše řekl Defarge tomu, jenž cestáře přerušil. „Pokračujte!“

„Dobrá!“ pravil cestář s tajuplným výrazem. „Tak tedy ten vytáhlý člověk se ztratil a hledali ho – bůhvíjak dlouho. Bylo to devět, deset nebo jedenáct měsíců?“

„Na tom nezáleží, jak dlouho,“ pravil Defarge. „Dobře se skrýval, ale nakonec ho na neštěstí našli. Pokračujte!“

„Tak jsem tedy zas jednou pracoval tam na tom návrší a zas sluníčko zapadalo. Sbíráám zrovna svoje náčiní a chci jít domů do chalupy dole ve vsi, kde už je tma, když tu zvednu oči a vidím, jak přes vršek přichází šest vojáků. A vprostřed mezi nimi jde nějaký vytáhlý člověk se svázanýma rukama – takhle k bokům mu je přivázali – podívejte, takhle!“

Za pomoci nepostradatelné čepice předvedl muže, jenž má předloktí pevně připoutána k bokům, a to provazy za zády zauzlenými.

„Tak se tam, pánové, postavím stranou u své hromádky štěrku, abych viděl ty vojáky a jejich zajatce, jak jdou kolem (poněvadž to je opuštěná silnice a každá podívaná tam stojí za to, aby člověk zvedl oči), a když jsou už docela blízko, nevidím nejdřív nic víc, než že je to šest vojáků a jeden svázaný vytáhlý člověk, a jak tam stojím proti slunci, vidím je celé černé – až na to, že na té straně, co sluníčko

zapadalo, měli takové červené okraje, pánové. A vidím taky jejich dlouhé stíny na protější straně silnice v příkopě i na svahu nad ním a vypadají ty stíny, jako by patřily nějakým obrům. Vidím taky, že jsou celí pokryti prachem a že prach létá kolem nich a jde s nimi, jak tak dupou a dupou. Ale když pak přijdou docela blízko ke mně, poznávám najednou toho vytáhlého člověka a on vám pozná mne. Ach, jak by se rád zas tak vrhl po stráni dolů jako tenkrát, když jsme se viděli po prvé zrovna nedaleko toho místa!“

Popisoval to, jako by na tom místě stál, a bylo zřejmo, že to vidí jasně před sebou; neviděl toho patrně v životě příliš mnoho.

„Vůbec na sobě před těmi vojáky nedám znát, že toho vytáhlého člověka poznávám, on také nedává vojákům znát, že mě poznává; poznáváme se a naše pohledy nám to potvrzují. ‚Hněte sebou!‘ povídá velitel té čety a ukazuje na vesnici. ‚Rychle ho dopravte do hrobu!‘ a dají se do rychlejšího pochodu. Jdu za nimi. Ruce má naběhlé, jak mu je pevně spoutali, dřeváky na nohou má veliké a neohrabané, sotva belhá. A poněvadž tak belhá a vleče se proto pomalu, pohánějí ho puškami – takhle, podívejte!“

Napodobil, jak toho muže poháněli pažbami mušket.

„Když se tak ženou z kopce jako při nějakém bláznivém závodě, náhle padá. Smějí se a zas ho zvedají. Tvář má zakrvácenou a pokrytou prachem, ale dotknout se jí nemůže; i tomu se smějí. Přivádějí ho do vesnice a celá ves se sbíhá na tu podívanou; vedou ho kolem mlýna a nahoru k vězení; celá vesnice vidí, jak se do tmy večera otvírají vrata vězení a jak ho polykají – takhle, podívejte se!“

Otevřel ústa, jak mohl nejvíc, a zase je zavřel, až mu zuby přitom cvakly. Když Defarge pozoroval, že se mu nechce ústa znovu otevřít, aby neporušil účinnost ukázky, pobídl ho: „Tak jen dál, Jacquesi.“

„Celá ves se pak stáhne zpátky,“ pokračoval cestář velmi potichu, „a začne si šeptat kolem kašny; celá ves jde spát; celé vesnici se zdá o tom nešťastníkovi tam pod zámkem a za mřížemi věznice na skále, který odtamtud nikdy už nevyjde, leda na smrt. Ráno, když si

zas nesu na ramenou náčiní a jím při chůzi ten svůj kousek černého chleba, vezmu to cestou do práce kolem vězení. A vidím ho tam vysoko nahoře za mřížemi železné klece, zakrváceného a zabláceného jako večer před tím, jak se dívá ven. Nemůže zamávat, nemá ruce volné a já nemám odvahu na něj zavolat; připadá mi tam, jako by už byl mrtev.“

Defarge a tři ostatní se na sebe temně podívali. Když naslouchali venkovanovu příběhu, všichni hleděli temně, ponuře a mstivě; počínali si tajemně, avšak i jako lidé, kteří mají moc. Vypadali jako nějaký velmi přísný soud; Jacques první a druhý seděli na staré pryčně s bradami podepřenými o ruce a s očima upřenými na cestáře; Jacques třetí napůl klečel za nimi a nepokojnou rukou ustavičně klouzal po jemných vráskách kolem svých úst a nosu; Defarge stál pak mezi nimi a vypravěčem, kterého byl postavil do světla, jež přicházelo oknem, a pohlížel střídavě na ně a zas na cestáře.

„Jen dál, Jacquesi,“ pravil Defarge.

„Nějaký čas zůstává pak tam v té železné kleci. Vesnice se na něj dívá jen potají, poněvadž se bojí. Ale pořád tam z dálky vzhlíží k tomu vězení na skále, a když je večer práce hotova a vesnice se schází na trochu hovoru u kašny, všechny tváře jsou obráceny k vězení. Dřív se vždycky všechny obracely k poštovní stanici, ale teď jsou obráceny k vězení. A u kašny se šeptá, že i když byl odsouzen k smrti, nebude popraven; říká se tu, že byly v Paříži podány petice, v kterých se praví, že to udělal v hněvu a rozlícen smrtí svého dítěte; a říká se, že i samému králi byla podána petice. Co já o tom mohu vědět? Je to možné. Snad to tak je, snad není.“

„Pak si mě tedy poslechněte, Jacquesi,“ příkře ho přerušilo číslo jedna. „Petice byla předložena králi a královně. Všichni, co tady jsme, mimo vás, viděli na ulici krále, sedícího v kočáru vedle královny, jak tu petici přijímá. Právě tady Defarge, kterého tu vidíte, dal v sázku život a vrhl se před koně s tou peticí v ruce.“

„A poslechněte si ještě něco, Jacquesi!“ pravilo napůl klečící číslo tři, zatím co jeho prsty ustavičně přejížděly po jemných vráskách, jež se utvářely ve výraz nápadně lačný, jako by po něčem hladověl – nikoli však lačný jídla nebo pití. „Jízdní i pěší stráž obklopile prosebníka a jaly se ho bít. Slyšíte?“

„Slyším, pánové.“

„Pak tedy pokračujte,“ pravil Defarge.

„Dobrá; na druhé straně se tam u kašny taky šeptá,“ hovořil dál venkovan, „že ho k nám do kraje přivezli, aby byl popraven na místě činu, a že to s ním už hodně brzy udělají. A šeptá se tam dokonce, že poněvadž zabil milostivého pána a milostivý pán je otec svých nevolníků – či otroků – jak chcete – bude prý popraven jako otcovrah. Jeden stařec tam u kašny povídá, že mu před jeho vlastní tváří bude upálena pravá ruka, v které měl dýku; na rukou, na prsou i na nohou ho prý pobodají a do těch ran mu pak budou lít vařící olej, roztavené olovo, horkou smolu, vosk a síru; a nakonec ho roztrhají na kusy čtyři silní koně. Ten stařec taky říká, že tohle všechno opravdu udělali jednomu vězni, který se pokusil zabít nebožtíka krále Ludvíka Patnáctého. Ale jak já mám vědět, jestli nelže? Jsem snad nějaký učenec?“

„Tak ještě jednou poslouchejte, Jacquesi!“ pravil onen muž s nepokojnýma rukama a dychtivým výrazem. „Ten vězeň, o kterém mluvíte, se jmenoval Damiens, a to všechno s ním udělali za bílého dne tady na veřejných pařížských ulicích; ve všech zástupech, které se sešly na tu podívanou, byl nejpozoruhodnější celý dav urozených a elegantních dam, které horlivě přihlížely až do poslední chvíle – až do poslední chvíle, Jacquesi, což trvalo až do pozdního večera, kdy mu už utrhli obě nohy a jednu ruku, a přece ještě dýchal! To všechno se stalo – ale kolik je vám vlastně let?“

„Pětatřicet,“ pravil cestář, vypadající na šedesát.

„Stalo se to, když vám už bylo přes deset; byl byste to mohl vidět.“

„Dost!“ pravil Defarge s ponurou netrpělivostí. „Ať žije ďábel! Pokračujte.“

„Dobrá. Někteří šeptají to, druzí ono, o ničem jiném se nemluví, i voda v kašně jako by o tom šuměla. Konečně jednou v neděli pozdě večer, když celá ves už spí, přicházejí vojáci po cestě dolů od vězení a začnou zvonit pažbami pušek o kameny v uličkách. Dělníci kopou, dělníci bijí kladivy a vojáci se zatím smějí a zpívají; ráno stojí u kašny šibenice čtyřicet stop vysoká a voda už nechutná.“

Cestář se podíval spíše skrze nízký strop než jen na něj a ukázal vzhůru, jako by viděl šibenici někde až u nebes.

„Všichni nechávají práce a shromažďují se tam, nikdo nevede krávy na pastvu a krávy jsou tu se všemi pohromadě. O polednách je slyšet bubnování. V noci přišli vojáci tam do vězení a on teď přichází obklopen vojáky. Je svázan jako tenkrát a v ústech má roubík – tak přivázaný silným provazem, že to skoro vypadá, jako by se smál.“ Předvedl to tak, že oba palce nasadil u koutků úst a roztáhl je směrem k uším. „Na vrcholku šibenice je připevněna dýka ostrým vzhůru. A pak ho tam věší čtyřicet stop vysoko – a nechávají ho tam viset a voda se nedá pít.“

Pohlédli všichni jeden na druhého, když si teď otíral modrou čepicí tvář, na níž, jak si vyvolával v paměti tu podívanou, vyvstal pot.

„Je to hrozné, pánové. Jak si teď mají ženy a děti nabírat vodu! Jak se teď mají v takovém stínu večer scházet, aby si pohovořili! Ale ten stín není jen tam pod tím. Když jsem v pondělí večer odcházel ze vsi zrovna při západu slunce, ohlédl jsem se na kopci a viděl jsem, jak ten stín padá i na kostel, padá na mlýn, padá na vězení – jako by, pánové, padal na celou zemi a sahal až tam, kde se jí dotýká obloha!“

Zatím co se díval na ostatní, zahryzl se lačný muž do prstu a prst se všecek chvěl jeho rozdychtěností.

„To je všechno, pánové. Vyrazil jsem při západu slunce (tak mi to bylo řečeno) a šel jsem pak celou noc a půl příštího dne, až jsem potkal (jak mi taky bylo řečeno) tady toho kamaráda. S ním jsme

pak celý včerejšek a celou noc na dnešek chvílemi jeli, chvílemi zas šli pěšky. A teď mě máte tady!“

Když bylo chvíli ponuré ticho, pravil Jacques první: „Dobrá! Jednal jste správně a také jste nám to správně pověděl. Teď na nás chvíli počkejte tady před dveřmi.“

„K službám,“ pravil cestář. Defarge jej pak doprovodil nad schody, aby se tam posadil, a vrátil se dovnitř.

Když vkročil zpět do podkroví, tři ostatní již stáli a hlavy měli blízko sebe.

„Co ty tomu říkáš, Jacquesi?“ tázalo se číslo jedna. „Dáme to do seznamu?“

„Dáme to do seznamu a odsoudíme k záhubě,“ pravil Defarge.

„Skvělé!“ zakrákal rozdychtěný muž.

„Zámek i celý rod?“ tázalo se číslo jedna.

„Zámek i celý rod,“ odpověděl Defarge. „Úplné vyhlazení.“

Lačný muž opakoval uchváceným hlasem: „Skvělé!“ a začal si hryzat jiný prst.

„Máš jistotu,“ zeptal se Jacques druhý Defargea, „že nám nevzniknou žádné nesnáze z toho, jak vedeme ten seznam? Bezpečný je, o tom se nedá pochybovat, poněvadž jej nikdo mimo nás neumí rozluštit; ale budeme jej vždycky umět rozluštit – nebo spíše bych měl říci, bude to ona vždycky umět?“

„Jacquesi,“ odpověděl Defarge napřímiv se, „kdyby moje paní vedla ten seznam jen ve své paměti, neztratila by z něho nikdy ani slovo – ani jedinou slabiku. Když jej tak uplete ve svých okách a značkách, bude jí vždycky jasný jak slunce. Důvěřujte paní Defargeové. Bylo by snazší pro největšího sketu, co jich žije, aby vymazal sám sebe z povrchu zemského, než aby vymazal svoje jméno a zločiny z pleteného seznamu paní Defargeové.“

Šepotem projevili důvěru i souhlas a pak se vyhladovělý muž zeptal: „Pošleme toho venkovana zas brzy domů? Měli bychom ho poslat. Je to veliký prostáček; není trochu nebezpečný?“

„Neví nic,“ pravil Defarge, „aspoň nic víc, než za co by mohl viset na šibenici zrovna tak vysoké. Vezmu si ho na starost; ať zůstane u mne; budu o něj pečovat a vypravím ho pak na cestu. Chce vidět vznešený svět – krále, královnu a jejich dvůr; ať se na to v neděli podívá.“

„Cože?“ zvolal ten vyhladovělý, zíraje na Defargea. „Je tohle snad jeho doporučení, že chce vidět královský dvůr a šlechtu?“

„Jacquesi,“ pravil Defarge, „když chceš, aby kočka dostala žízeň na mléko, je moudré jí to mléko ukázat. A psovi je moudré ukázat jeho živou kořist, když chceš, aby ti ji jednou přinesl.“

Dál už nemluvili, a když pak zastihli cestáře, jak dříme na nejvyšším schodě, poradili mu, aby ulehl na pryčnu a odpočinul si. Ani ho nemuseli přemlouvat a brzy usnul.

Venkovský nevolník tohoto druhu byl by mohl v Paříži snadno najít pohostinství mnohem horší, než jakého se mu dostalo v Defargeově vinárně. Mimo to, že ho pronásledoval jakýsi tajuplný děs z paní Defargeové, připadal mu tady život nový a příjemný. Ale paní Defargeová, sedící celý den za svým pultem, dávala tak výrazně znát, že si není vědoma jeho přítomnosti, a s takovou rozhodností nevníkala jakoukoli souvislost jeho přítomnosti s čímkoli, co se tu utajeně dalo, že kdykoli na ni pohlédl, zachvěl se od hlavy až po dřeváky. V duchu totiž sám sobě řekl, že je naprosto nemožno předvídat, co si ta dáma v nejbližší chvílce usmyslí; a byl si jist, že kdyby si vzala do své hezky učesané hlavy, že ho viděla, jak spáchal vraždu a jak potom svou oběť sedřel z kůže, nepochybně by si to s ním vyřídila a neustoupila by, dokud by s tím nebyla hotova.

A tak, když nastala neděle, nebyl cestář nikterak potěšen (ačkoli říkal, že je potěšen), jakmile zjistil, že paní Defargeová půjde s panem Defargem a s ním do Versailles. Nadto ho znepokojovalo, že paní Defargeová celou cestu po veřejných ulicích pletla; a ještě znepokojivější bylo, že paní Defargeová pletla i odpoledne, když v davu čekali na kočár s králem a královnou.

„Pilně pracujete, paní,“ pravil muž, který stál nablízku.

„Ano,“ odpověděla paní Defargeová, „mám pořád práce dost.“

„A co to děláte, paní?“

„Mnoho věcí.“

„Na příklad – –“

„Na příklad,“ pravila paní Defargeová klidně, „na příklad rubáše.“

Jak jen mohl, prodral se ten muž o něco dál a cestář se začal ovívat modrou čepicí, neboť mu z těch rubášů bylo najednou velmi nevolno a úzko. Bylo-li mu třeba k uzdravení krále a královny, měl štěstí, neboť lék už byl nablízku; brzy již přijeli širokolící král a hezká královna v zlatém kočáře, provázeni zářivě oděným dvořanstvem, blyskotavým množstvím smějících se dam a jemných pánů; cestář se tak ponořil do lázně šperků, hedvábí, pudru, nádhery, elegantně pohrdavých postav a krasavecky opovržlivých tváří obou pohlaví, že ho to pro tu chvíli opojilo a začal volat: Ať žije král, ať žije královna, ať žijí všichni, ať žije všechno!, jako by nikdy nebyl slyšel, jak všudypřítomní jsou v té době Jacquesové. Pak viděl zahrady, nádvoří, terasy, vodotrysky, zelené trávníky, znovu krále a královnu, znovu dvořanstvo, všechny ty pány a dámy, opět volal: Ať žijí všichni!, až se z toho samým rozcitlivěním úplně rozplakal. Po celý čas té podívané, jež trvala asi tři hodiny, bylo kolem něho mnoho křiku, pláče a rozcitlivělosti a po celý ten čas jej Defarge držel za límec, jako by mu musel bránit, aby se nevrhl na předměty své dočasné oddanosti a neroztrhal je na kusy.

„Výborně!“ pravil Defarge, plácaje ho ochrannitelsky po zádech, když podívaná skončila. „Jste dobrý chlapec!“

Cestář se teď už vzpamatoval a měl zlé tušení, že se ve svých nadšených projevech mýlil; ale nikoli.

„Jste člověk, jakého potřebujeme,“ řekl mu Defarge do ucha. „Vy máte ty pošetilce k tomu, aby věřili, že to potrvá na věky. Tím budou nestoudnější a tím dříve s nimi bude konec.“

„Tohle je tedy pravda!“ zvolal cestář ze zamyšlení.

„Ti pošetilci nic nechápou. Zatím co pohrdají vaším dechem a zarazili by jej navždy raději vám a stovkám vám podobných než kterémukoli ze svých koní nebo psů, nevědí nic jiného, než co jim váš dech poví. Jen ať je tedy ještě nějaký čas klame; ani je dost nemůže klamat.“

Paní Defargeová se podívala na zákazníka spatra a souhlasně přikývla.

„Pokud jde o vás,“ pravila, „křičel byste a plakal nad vším, jen kdyby to byla nádhera a hlučná podívaná. Jen přiznejte, že to tak je!“

„Opravdu, paní, asi to tak je. Aspoň pro tuhle chvíli.“

„Kdyby vám ukázali hromadu loutek a kdyby vám přikázali roztrhat je na kusy a zničit je, abyste z toho měl prospěch, vybral byste si ty nejnádhernější a nejbarvitější. Řekněte! Je to tak?“

„Opravdu, paní, je to tak.“

„Je. A kdyby vám ukázali hejno ptáků neschopných létat, a kdyby vám řekli, abyste je pro svůj prospěch obral o jejich peří, vrhl byste se na ptáky s nejkrásnějším peřím; je to tak?“

„Je, paní.“

„Dnes jste viděl loutky i ptáky,“ pravila paní Defargeová, ukazujíc rukou k místům, kde ty loutky a ptáky naposled viděli. „A teď se vraťte domů!“

Kapitola šestnáctá

Ještě pletení

Paní Defargeová a její pan manžel se mírumilovně vraceli domů do nitra čtvrti Saint Antoine, zatím co nepatrný človíček v modré čepici namáhavě krácel temnotou, prachem a dlouhými mílemi alejí podél silnic a pohyboval se tak zvolna v tom směru kompasu, kde zámek pana markýze, nyní pohřbeného, naslouchal šepotu stromů. Kamenné tváře měly teď tolik volnosti a času naslouchat stromům a kašně, až těm nemnoha vesnickým otrhancům, kteří, hledajíce byliny k snědku a chrástí na podpal, zabloudili do blízkosti dlážděného nádvoří a schodišť k terase, připadalo v jejich vyhladovělé představitivosti, že se výraz těch tváří změnil. Ve vsi se udržovala při životě pověst – a žila právě tak uboze a chatrně jako sami vesničané – že když dýka našla svůj cíl, změnil se pyšný výraz tváří ve výraz hněvu a bolesti, a když se pak čtyřicet stop nad kašnou klátila ona postava, opět se tváře změnilly a nabyly výrazu krutého uspokojení, že pomsta byla vykonána, kterýžto výraz už na nich navždy setrvá. Na kamenné tváři nad velikým oknem ložnice, kde se stala vražda, objevily se ve vytesaném nose dva jemné zářezy, které teď všichni rozeznávali, ale nikdo se nepamatoval, že by tam byly bývaly už dříve; zřídka se stalo, že dva tři otrhaní venkované odběhli z hloučku, aby se spěšně podívali na zkamenělého pana markýze, ale kostnatý prst k němu ani minutku neukazoval a již se všichni dali na útěk k mechu a listí jako zajíci – tvorové mnohem šťastnější, neboť tu nalézali obživu.

Zámek i chatrč, kamenná tvář i klátící se postava, rudá skvrna na kamenné podlaze i čistá voda ve vesnické kašně – tisíce měřic půdy – celá francouzská provincie – sama celá Francie – to vše tu leželo pod noční oblohou soustředěno do tenkého proužku síly

vlasu. Tak je celý svět s veškerou svou velikostí i malostí soustředěn do blikající hvězdy. A jako už může pouhá lidská učenost rozložit paprsek světla a rozebrat jeho vlastnosti, tak může jemnější chápavost vyčíst v nebohé záři tohoto našeho světa každou myšlenku i každý čin, každou neřest i každou ctnost všech rozumem nadáných bytostí na něm.

Manželé Defargeovi se přikodrcali pod září hvězd na nájemné káře k oné pařížské bráně, kudy vedla jejich cesta. Jako obvykle se tu zastavili u hraniční strážnice a jako obvykle se vyrojily svítilny, aby nastalo dotazování a prohlížení. Pan Defarge sestoupil, neboť tu znal jednoho nebo dva vojáky a také jakéhosi muže od policie. S tímto mužem se znal důvěrně a s láskou se objali.

Když čtvrt Saint Antoine vzala opět Defargeovy pod svá podmračná křídla a když, sestoupivše nedaleko hranic této čtvrti, šli dál pěšky černým blátem a smetím zdejších ulic, zeptala se paní Defargeová manžela:

„Tak co, příteli, co ti říkal Jacques od policie?“

„Řekl mi toho dnes velmi málo, ale bylo to všechno, co věděl. Poslali do naší čtvrti nového špeha. Pokud může soudit, je jich patrně víc, ale o jednom ví jistě.“

„Tak tedy dobrá!“ pravila paní Defargeová, zvedajíc obočí s výrazem chladně obchodnickým. „Musíme ho dát do seznamu. Jak se ten člověk jmenuje?“

„Je to Angličan.“

„Tím lépe. A jméno?“

„Barsad,“ vyslovil to Defarge po francouzsku. Ale hned pak jméno s dokonalou přesností slabikoval, neboť si byl dal velmi záležet, aby je slyšel správně.

„Barsad,“ opakovala paní Defargeová. „Dobře. A křestní jméno?“

„John.“

„John Barsad,“ opakovala paní Defargeová, když si to napřed potichu řekla. „Dobře. A ví se něco o tom, jak vypadá?“

„Je mu asi čtyřicet let; vysoký je asi pět stop a devět palců; vlasy má černé; pleť má snědou; celkem je docela hezký, oči má černé, tvář hubenou, protáhlou a pobledlou; nos má orlí, ne však přímý, neboť je podivně přiohnut k levé straně tváře, a proto vypadá podle.“

„Na mou duši, jako bych ho viděla před sebou!“ zasmála se paní Defargeová. „Zítřka ho dám do seznamu.“

Vstoupili do vinárny, jež byla zavřena (neboť byla už půlnoc), a paní Defargeová se okamžitě posadila na svoje místo za pultem, jala se počítat drobné peníze, které se nashromáždily za její nepřítomnosti, přezkoušela zásobu vína, prohlédla zápisy v knize, sama tam něco zapsala a důkladně přepočítala všechno, co jí odevzdal sluha, kterého pak konečně poslala spát. Potom znovu vysypala peníze z misky a začala je na noc zavazovat do svého šátku, vytvářejíc z něho jakýsi řetěz oddělených uzlíků. Celou tu dobu chodil Defarge s dýmku v ústech sem a tam, s tichou spokojeností se jí obdivoval, ale do ničeho se nemísil; pokud jde ostatně o obchodní a domácí záležitosti, chodil takto sem a tam po celý život.

Noc byla horká a vinárna, ze všech stran zavřená a obklopená sousedstvím tak nečistým, byla plná zápachu. Čich pana Defargea nikterak nebyl příliš jemný, avšak víno vydávalo zápach silnější než kdy jindy a právě tak silně zapáchala i zásoba rumu, pálenky a anýzovky. Když odkládal dokouřenou dýmku, od foukl od sebe mohutným oddechnutím celou tu směs zápachů.

„Jsi unaven,“ pravila paní Defargeová, zvednuvši oči od uzlíků, které zavazovala. „Jsou tu jen výpary jako vždycky.“

„Trochu jsem unaven,“ přiznal manžel.

„Jsi taky trochu sklíčen,“ pravila jeho paní, jejíž bystré oči se pozorně soustřeďovaly na počítání, ale občas maličko pohlédly i na něj. „Ach, vy muži, vy muži!“

„Co tě napadá!“ začal Defarge.

„Co tě napadá!“ opakovala jeho paní a s rozhodností potřásla hlavou. „Co tě napadá! Jsi dnes večer pokleslý na duchu, to mě napadá, můj milý!“

„Opravdu,“ pravil Defarge, jako by mu násilím trhali myšlenku z prsou, „trvá to už příliš dlouho.“

„Trvá to už příliš dlouho,“ opakovala jeho žena, „a kdy to netrvá dlouho? Pomsta a odplata trvá vždycky dlouho, to už je zákon.“

„Netrvá to dlouho, když někoho zasáhne blesk,“ pravil Defarge.

„Jak dlouho to trvá,“ tázala se paní Defargeová klidně, „přichystat blesk a nashromáždit k němu sílu? Řekni sám.“

Defarge zvedl zamyšleně hlavu, jako by i na tomhle něco bylo.

„Netrvá to dlouho,“ pravila jeho paní, „když zemětřesení polkne celé město. Dobrá! Ale řekni, jak dlouho trvá přichystat zemětřesení!“

„Patrně hodně dlouho,“ pravil Defarge.

„Ale když je přichystáno, začne a všechno rozdrtí na kousky. Zatím se stále chystá, i když nic není vidět ani slyšet. Tím se utěš. A nezapomínej na to.“

Utahovala uzel a oči jí přitom zaplanuly, jako by rdousila nepříteli.

„Říkám ti,“ pravila paní Defargeová, napřahujíc pravici, aby dala svým slovům důraz, „že i když to trvá dlouho, je to již na cestě a blíží se to. Říkám ti, že to nikdy neustupuje zpět a nikdy se to nezastavuje. Říkám ti, že se to ustavičně přibližuje. Jen se rozhlédni kolem a pomysli, jak žijí všichni ti lidé, které známe, jen pomysli na tváře všech těch lidí, na všechny jejich hněv, na všechnu nespokojenost, kterou jacquerie² uvádí hodinu co hodinu s větší jistotností v pohotovost. Což to tak může trvat? Jsi mi k smíchu!“

„Statečná moje ženo,“ pravil Defarge a stál tam před ní s hlavou trochu skloněnou, s rukama stisknutýma za zády jako učenlivý

2 Rebelující sedláci. Pozn. red.

a pozorný žák před učitelem svého náboženství, „o tom všem nepochybuj. Ale trvá to už tak dlouho a je možné – víš sama dobře, má ženo, že je to možné – že se to nestane, dokud budeme živi.“

„Dobrá. A co má být?“ zeptala se jeho paní, zadržujíc další uzel, jako by škrtila dalšího nepřítele.

„Co má být!“ pravil Defarge, pokrčiv rameny napůl z lítosti, zpola na omluvu. „Nespatříme vítězství!“

„Ale bude pak jisto, že jsme k němu pomohli,“ odpověděla jeho paní, napřahujíc důrazně ruku. „Nic z toho, co děláme, není nadarmo. Z celé duše věřím, že ještě zažijeme vítězství. I kdybychom se ho však nedožili, i kdybych určitě věděla, že se ho nedožijeme, ukaž mi hrdlo kteréhokoli šlechtického tyrana a já je – –“

Paní Defargeová se zuby pevně stisknutými strašlivě zadržla uzel.

„Zadrž!“ zvolal Defarge, když byl poněkud zčervenal, jako by byl býval obviněn ze zbabělosti. „Moje milá, mě taky nic nemůže zastavit!“

„Ano! Ale tvoje slabost je, že musíš občas vidět svou oběť a svou příležitost, abys neochaboval. Zachovej si odvalu i bez toho. Až přijde čas, pak pusť tygra i ďábla ze řetězu; ale dokud čas nenastal, drž tygra i ďábla na řetězu – ať je nikdo nevidí – ať jsou však připraveni.“

Paní Defargeová dala důraz této závěrečné radě tím, že udeřila řetězem obtížených uzlíků o pult, jako by jej chtěla rozpoltit, vzala pak slavnostně těžký šátek pod paži a pravila, že je čas jít spát.

Poledne příštího dne zastihlo tuto podivuhodnou ženu ve vinárně na jejím obvyklém místě, jak vytrvale plete. Nablízku vedle sebe měla položenou růži, a když tu a tam pohlédla na květ, nikterak to neporušovalo její obvyklý zamyšlený výraz. Bylo tu porůznu kolem několik málo zákazníků, někteří pili, jiní nepili, někteří stáli a jiní seděli. Den byl velmi horký a roje much, jež na svých zvědavých a dobrodružných výpravách zalétaly až do lepkavých sklenic poblíž paní Defargeové, padaly mrtvy na jejich dno. Jejich skon naprosto

nepůsobil na ostatní mouchy, poletující venku, jež zcela klidně nahlížely k nim tam dolů (jako by samy byly slony nebo něčím podobně vzdáleným), až je pak potkal týž osud. Jak podivně neopatrné jsou mouchy! U královského dvora uvažovali toho slunného letního dne asi právě tak málo.

Postava vstoupivší do dveří vrhla stín na paní Defargeovou, jež si okamžitě pomyslila, že je to patrně někdo nový. Odložila pletení a dříve, než pohlédla na postavu, začala si zastrkovat růži do čepce na hlavě.

Bylo to zvláštní. Jakmile paní Defargeová vzala růži do ruky, zákazníci přestali hovořit a začali se postupně vytrácet ven z vinárny.

„Dobrý den, paní,“ pravil nový příchozí.

„Dobrý den, pane.“

Toto řekla nahlas, ale dodala pak sama k sobě, když opět začala plést: „Hle! Dobrý den, výška asi pět stop a devět palců, černé vlasy, celkem hezký zevnějšek, snědá pleť, tmavé oči, protáhlý, hubený a pobledlý obličej, orlí nos, avšak nikoli rovný, nýbrž podivně přiohnutý k levé straně tváře, což působí, že ta tvář má podlý výraz! Dobrý den tomu všemu dohromady!“

„Dejte mi laskavě skleničku starého koňaku a doušek čerstvé studené vody.“

Paní zdvořile vyhověla.

„To je skvělý koňak, paní!“

To bylo po prvé, co někdo vzdal tomu koňaku takovou poctu, a paní Defargeová věděla dost o jeho původu, aby si pomyslila svoje. Přece však pravila, že se koňak cítí polichocen, a opět se dala do pletení. Host sledoval po několik okamžiků její prsty a pak využil příležitosti, aby se rozhlédl po celé místnosti.

„Pletete velmi obratně, paní.“

„Už jsem tomu zvykla.“

„A jaký je to hezký vzorek!“

„Myslíte?“ pravila paní Defargeová, vzhlížeje k němu s úsměvem.

„Samozřejmě. Smím se zeptat, k čemu to je?“

„Pro ukrácení dlouhé chvíle,“ pravila paní, dosud k němu vzhlížejí s úsměvem, zatím co její prsty obratně pletly.

„Ničemu to tedy nebude sloužit?“

„To ještě nevím. Jednou mi to možná k něčemu poslouží. Jestli se to podaří,“ pravila paní, nabrala dech a zakývala hlavou s jakousi hrozivou koketností, „k něčemu to už poslouží!“

Bylo to pozoruhodné; ale vkus lidí ze čtvrti Saint Antoine nesnášel zřejmě růži na čepci paní Defargeové. Jeden za druhým vešli dva muži a chystali se již objednat si nápoj, když tu se, spatřivše onu novinku, zakoktali, předstírali, že hledají nějakého přítele, který tu nebyl, a opět vyšli. Z těch, kteří zde byli, když vešel onen host, nezůstal už ani jediný. Všichni se vytratili. Špeh otvíral široce oči, ale žádné podezřelé znamení nespatriil. Odloudali se jako lidé podlomení chudobou, chovali se přitom, jako by neměli cíle, jako by tu byli jen náhodou; bylo to zcela přirozené a z ničeho je nebylo možno obvinít.

„JOHN,“ pomyslíla si paní Defargeová, zatím co její pletoucí prsty posunovaly zvolna práci v rukou a zatím co se dívala na cizince. „Jen tu zůstaň ještě chvílku, a než odejdeš, upletu i BARSAD.“

„Vy máte manžela, paní?“

„Mám.“

„Děti?“

„Děti nemám.“

„Obchody jdou, zdá se, špatně?“

„Velmi špatně; lidé jsou tak chudí.“

„Ach, ti nešťastní, ubozí lidé! Jsou tak utlačováni – jak vy říkáte.“

„Jak vy říkáte,“ opravila jej a obratně připletla do jeho jména ještě něco navíc, co mu nevěstilo nic dobrého.

„Promiňte; samozřejmě jsem to řekl já, ale vy si to přirozeně myslíte. Nepochybně.“

„Já že myslím?“ řekla na to hlasitěji paní Defargeová. „Já a můj manžel máme co dělat, abychom udrželi tuhle vinárnu v provozu,

myslit nemáme čas. Myslíme jen na to, jak se uživit. Na to myslíme a dá nám to od rána do noci dost myšlení, i když si nezatěžujeme hlavy nějakým přemýšlením o tom, jak žijí jiní. Já že bych myslila na jiné? Ani mě nenapadne.“

Špeh, jenž tu byl proto, aby posbíral jakékoli droby, které tu najde nebo sám nadrobí, naprosto nedal na své podlé tváři znát zklamání, nýbrž stál tu s dvorností pomlouvače, loktem se opíral o pult paní Defargeové a chvílemi usrkoval koňaku.

„Byla to zlá věc, paní, když popravili toho Gasparda. Ach, ubohý Gaspard!“ A velmi soucitně si povzdychl.

„Na mou duši,“ řekla na to paní chladně a ledabyle, „když někdo dělá nožem takové věci, musí za to zaplatit. Věděl předem, co ho ten přepych bude stát; zaplatil to.“

„Myslím si,“ pravil špeh, sníživ hlas tak, aby to vyzývalo k důvěrnosti, a vyjadřuje všemi svaly své prohnané tváře uraženou revolucionářskou citlivost, „myslím si, že tady v tom okolí mají lidé s tím ubožákem hněvivý soucit, že je to pravda? Jen mezi námi.“

„Myslíte, že mají?“ zeptala se paní bezvýrazně.

„A ne snad?“

„- Tady je můj manžel!“ pravila paní Defargeová.

Jakmile vstoupil vinárník do dveří, špeh se dotkl na pozdrav svého klobouku a pravil s vemlouvavým úsměvem: „Dobrý den, Jacquesi!“ Defarge se zarazil a zahleděl se na něj.

„Dobrý den, Jacquesi!“ opakoval špeh nikoli už tak sebejistě a jeho úsměv nebyl už před upřeným pohledem tak samozřejmý.

„Mýlíte se, pane,“ pravil vinárník. „S někým jste si mě spletl. Tak se nejmenuji. Jsem Ernest Defarge.“

„To nevadí,“ pravil špeh lhostejně, avšak vyveden z míry. „Dobrý den!“

„Dobrý den!“ odpověděl Defarge úsečně.

„Říkal jsem právě vaší paní, s kterou mi bylo potěšením trochu si pohovořit, než jste přišel, že tady ve čtvrti Saint Antoine pociťují

lidé hněvivý soucit – a není se co divit! – s nešťastným osudem ubohého Gasparda.“

„Nikdo mi nic takového neříkal,“ pravil Defarge a potřásl hlavou. „Nic o tom nevím.“

Když to řekl, prošel za pult a zůstal tam stát s rukou opřenou o opěradlo židle, na níž seděla jeho choť, pohlížeje přes tuto hradbu na člověka, jemuž oba byli protivníky a kterého by byli oba s radostí zastřelili.

Špeh, uvyklý svému povolání, tvářil se dál, jako by neuměl do pěti počítat, vypil do dna skleničku koňaku, usrkl vody a požádal o další skleničku koňaku. Paní Defargeová mu nalila, dala se pak opět do pletení a pobrukovala si nad prací jakýsi popěvek.

„Pozoruji, že tyhle končiny výborně znáte, dokonce lépe než já,“ pravil Defarge.

„Naprosto ne, ale doufám to zde poznat víc. Hluboce se zajímám o zdejší ubohé obyvatele.“

„Hledme,“ zamumlal Defarge.

„Když tak mám potěšení s vámi mluvit, pane Defarge,“ pokračoval špeh, „připomíná mi to, že vím o zajímavých věcech, které se vás týkají.“

„Skutečně?“ pravil Defarge velmi lhostejně.

„Ano, skutečně. Když byl propuštěn doktor Manette, vím, že jste se ho jako jeho bývalý sluha ujal. Dopravili ho k vám. Pozorujete, že toho vím o těch věcech dost?“

„Tak to opravdu bylo,“ pravil Defarge. Jeho žena, jež si potichu prozpěvovala a pletla, dala mu náhodným dotykem lokte na srozuměnou, že bude lépe, jestliže odpoví, avšak jen velmi stručně.

„A právě k vám přišla jeho dcera,“ hovořil špeh, „provázena úpravným pánem v hnědých šatech – jak jen se jmenuje – má takovou malou paruku – Lorry – z Tellsonovy banky – a vyzvedla si ho z vaší péče, aby s ním odjela do Anglie.“

„Tak to bylo,“ opakoval Defarge.

„Jsou to velmi zajímavé vzpomínky,“ pravil špeh. „Poznal jsem doktora Manetta a jeho dceru v Anglii.“

„Skutečně?“ pravil Defarge.

„Vy už teď o nich příliš často neslycháte?“ tázal se špeh.

„Ne,“ pravil Defarge.

„Abych pravdu řekla,“ vložila se do toho paní, vzhlednuvši od práce a přerušivši písničku, „vůbec o nich neslycháme. Dostali jsme zprávu, že šťastně dojeli, pak snad ještě jeden nebo dva dopisy; ale pak zas začali žít po svém – my taky žili po svém – a už jsme si nepsali.“

„Tak už to je, paní,“ řekl špeh. „Bude se vdávat.“

„Teprve bude?“ pravila paní. „Byla dost hezká na to, aby byla už dávno provdána. Vy Angličani mi připadáte tak chladní.“

„Vy tedy víte, že jsem Angličan.“

„Pozoruji, že váš jazyk je anglický,“ řekla na to paní Defargeová, „a myslím si, že jaký je jazyk, takový je i celý člověk.“ Nepřijal to jako poklonu, že byl poznán, ale přijal to, jak uměl nejlépe, a odbyl to smíchem. Když dopil koňak do dna, řekl ještě:

„Ano, slečna Manettová se bude vdávat. Ale ne za Angličana, nýbrž za člověka, který je právě tak jako ona původem Francouz. A když už mluvíme o Gaspardovi (Ach, ubohý Gaspard! Bylo to kruté, tak kruté!), je zajímavé, že se provdá za synovce toho markýze, pro něž se Gaspard dostal tak hrozně vysoko; jinými slovy, provdá se za nynějšího markýze. Ale žije tam v Anglii nepoznán, tam to není žádný markýz, nýbrž pan Charles Darnay. Rodina ze strany jeho matky se jmenuje D'Aulnais.“

Paní Defargeová pletla klidně dál, ale na jejího manžela zpráva účinkovala zcela očividně. Ať tam za pultem dělal co dělal, ať škrtal zápalkou a zapaloval si dýmku, bylo vidět, že je znepokojen, a ruka se mu chvěla. Špeh by nebyl býval žádným špehem, kdyby to nebyl zpozoroval a kdyby si to nebyl zaznamenal do paměti.

Když dosáhl aspoň tohoto úlovku, ať už cokoli dokazoval nebo ať měl hodnotu jakoukoli, a když nepřicházel žádný zákazník, aby

mu pomohl k úlovku dalšímu, špeh zaplatil, rozloučil se, a než odešel, zdvořile se vyjádřil, že doufá pana a paní Defargeovy brzy zas spatřit. Po jeho odchodu do ulic čtvrti Saint Antoine zůstali manželé několik minut přesně na těch místech, kde byli, a to pro případ, že by se vrátil.

„Může to vůbec být pravda,“ pravil Defarge potichu, shlížeje na svou ženu, jak tam stál opřen o opěradlo její židle a kouřil, „co nám tu říkal o slečně Manettové?“

„Poněvadž to říkal právě on,“ odpověděla paní, zvedajíc maličko obočí, „je to patrně lež. Ale pravda to může být.“

„Jestli to –“ začal Defarge a zarazil se.

„Co jestli?“ tázala se jeho žena.

„– Jestli to přijde, abychom to ještě za našich životů viděli zvítězit – pak pro její dobro doufám, že osud dá, aby její manžel zůstal mimo Francii.“

„Osud zavede jejího manžela tam, kam bude muset jít,“ pravila paní Defargeová s obvyklým klidem, „a skoncuje to s ním tam, kde to skoncuje. Nic víc o tom nevím.“

„Ale je to tak podivné – což to opravdu není aspoň v téhle chvíli podivné –“ hovořil Defarge jaksi naléhavě k ženě, aby ji přiměl připustit to, „že po všem tom, jak máme rádi jejího otce i ji, musí být jméno jejího manžela dáno do klatby a tvou rukou zaznamenáno hned vedle jména toho hnusného psa, co právě odešel?“

„Až to přijde, stanou se věci ještě podivnější,“ odpověděla paní. „Pro jistotu je zde zaznamenám oba a oba tu budou po zásluze; to je všechno.“

Jakmile to dořekla, odložila pletení a vytáhla opět růži ze šátku, který měla omotán kolem hlavy. Bud' obyvatelé čtvrti Saint Antoine vytušili, že ozdoba, která se jim nelíbila, je už pryč, nebo byli na stráži čekající, až zmizí; ať už tomu bylo jakkoli, nabyli brzy nato odvahy zase vejít a vinárna pak měla opět svůj obvyklý vzhled.

Večer, kdy celá čtvrt Saint Antoine vycházela ven, posedávala na schodech před dveřmi a na přepážkách oken, kdy hloučky postávaly na nárožích špinavých ulic a dvorů, aby se nadýchaly trochu vzduchu, chodívala paní Defargeová se svou prací v rukou z místa na místo a od hloučku k hloučku jako misionářka – a bylo tu mnoho jí podobných – jaké kéž svět už nikdy pro svoje dobro nerodí! Všechny ty ženy pletly. Pletly bezcenné věci, ale ta mechanická práce, to byla mechanická náhrada za jídlo a pití; ruce se pohybovaly místo čelistí a zařívacího ústrojí; kdyby byly kostnaté prsty ustaly v pohybu, byly by žaludky mnohem ostřeji pocítily hlad.

Jakmile však pracovaly prsty, oživly i oči a oživly i myšlenky. Jak tu paní Defargeová kráčela od hloučku k hloučku, prsty, oči i myšlenky byly náhle bystřejší a horlivější ve všech skupinkách žen, s nimiž promluvila a od kterých zas odcházela.

Její manžel kouřil u dveří vinárny a díval se za ní s obdivem. „Veliká žena,“ říkal si, „silná žena, velkorysá žena, strašlivě velkorysá!“

Setmělo se a bylo pak slyšet údery kostelních zvonů a vzdálené bubnování vojenských bubnů na nádvoří královského paláce a ženy pletly a pletly. Obklopila je tma. A právě tak jistotně se přibližovala i jiná temnota, kdy zvony, dosud vesele zvonící na mnoha věžích nad celou Francií, budou přetaveny v hromující děla, a kdy vojenské bubny budou bubnovat, aby přehlušily nešťastný hlas, jenž je této noci ještě právě tak všemocný jako hlas moci a dostatku, volnosti a života. Tak se to již shlukovalo kolem těch žen, jež tu seděly a pletly, ustavičně pletly, že jim připadalo, jako by se samy již shlukovaly kolem lešení, dosud nepostaveného, kde budou jednou sedět a plést, ustavičně plést a počítat padající hlavy.

Kapitola sedmnáctá

Jedna noc

Nikdy nedopadaly paprsky zapadajícího slunce zářivěji na tiché zákoutí v Soho než kteréhosi pamětihodného večera, kdy doktor a jeho dcera seděli spolu pod platanem. Nikdy nesvítil měsíc něžněji nad velikým Londýnem než oné noci, kdy je tam zastihl dosud sedící pod tím stromem a kdy jim svítil na tváře skrze jeho listí.

Nazítří se měla Lucie vdávat. Vyhradila poslední večer otci a posadili se sami spolu pod platan.

„Jsi šťasten, drahý otče?“

„Naprosto, dítě.“

Řekli si toho málo, přestože tam seděli dlouho. Dokud bylo ještě dost světla, aby se dalo pracovat nebo číst, nezaměstnávala se tentokrát svou obvyklou prací ani mu nepředčítala. Mnohokrát po jeho boku pod tímto stromem takto trávila čas; ale dnešní večer byl docela jiný a nic se na tom nedalo změnit.

„Já sama jsem dnes večer velmi šťastna, drahý otče. Jsem hluboce šťastna z lásky, které Bůh tak požehnal – ze své lásky k Charlesovi a z Charlesovy lásky ke mně. Kdybych však dál neměla zasvěcovat svůj život tobě, kdyby moje svatba měla způsobit, abych se od tebe vzdálila třeba jen o několik málo ulic, byla bych v této chvíli nešťastnější a sama sobě bych vyčítala víc, než ti mohu povědět. I takto –“

I takto nemohla už zvládnout svůj hlas.

V teskném světle měsíce jej objala kolem krku a položila mu tvář na prsa. Ve světle měsíce, jež je vždy teskné, jako i samo světlo slunce – jako i světlo, zvané lidský život – je teskné při svém příchodu i odchodu.

„Můj ze všech nejdražší! Můžeš mi říci v této poslední chvíli, že máš jistotu, naprostou jistotu, že nás neoddělí žádné moje nové city,

žádné moje nové povinnosti? Já sama to vím určitě, ale víš to i ty? Jsi o tom v hloubi srdce ubezpečen?“

Otec odpověděl s radostně pevným přesvědčením, které by byl mohl sotva předstírat: „Jsem o tom ubezpečen, drahá Lucie! Víc než to,“ dodal pak, když ji byl něžně políbil, „budoucnost mi připadá mnohem jasnější, když pomyslím na tvou svatbu, než mi kdy bez ní mohla připadat – než vůbec mohla být.“

„Kdybych opravdu mohla v toto doufat, otče!“

„Věř tomu, drahá! Opravdu to tak je. Rozvaž si přece, jak je to přirozené a prosté, že tomu tak je. Jsi mi tak oddána a jsi tak mladá, že nemůžeš pochopit, jakou úzkost jsem pociťoval, že tvůj život bude promarněn –“

Pohnula rukou směrem k jeho rtům, ale zadržel ji a opakoval to slovo.

„– ano, promarněn, mé dítě – že bude promarněn a vyšinit z přirozeného pořádku věcí – a to kvůli mně. Nemůžeš při své nesobecnosti porozumět, kolik mi to dalo starostí; ale jen si to sama rozvaž, že bych přece nemohl být dokonale šťasten, kdyby tvoje štěstí nebylo dokonalé!“

„Kdybych nebyla nikdy poznala Charlese, otče, byla bych bývala s tebou docela šťastna.“

Usmál se jejímu bezděčnému přiznání, že by byla nešťastna bez Charlese, jestliže ho již poznala, a řekl na to:

„Poznala jsi ho, mé dítě, a je to Charles. Kdyby to nebyl býval Charles, byl by to býval někdo jiný. A kdyby to nebyl býval nikdo jiný, pak bych tím byl býval vinen já a temný díl mého života byl by vrhl stín i mimo mne a byl by padl na tebe.“

Bylo to po prvé od onoho soudního přelíčení, co ho slyšela zmínovat se o době jeho utrpení. Byl to podivný a nový citový prožitek, když ta slova uslyšela, a dlouho pak na to vzpomínala.

„Pohled,“ pravil doktor z Beauvais, pozvedaje ruku směrem k měsíci. „Hledíval jsem na něj ze svého vězeňského okénka, když mi bylo

jeho světlo nesnesitelné. Hledíval jsem na něj, když mi bylo takovým utrpením pomyslet, že září na všechno, co jsem ztratil, až jsem začal bít hlavou o stěny vězení. Hledíval jsem na něj ve stavu takové otupělosti a duševní mdloby, že jsem nebyl schopen myslet na nic jiného než na to, kolik vodorovných čar bych přes něj mohl nakreslit v době úplňku a kolik čar svislých, jež by je protínaly.“ Obrácen po svém způsobu do sebe a zamyšlen, zatím co hleděl na měsíc, dodal pak: „Oběma směry bylo těch čar po dvaceti a dvacátou už tam bylo těžko vtěsnat.“

Když se o tom takto ze široka rozhovořil, její podivné vzrušení nad jeho návratem do těch dob se ještě prohloubilo; na tom však, jak o těch věcech hovořil, nebylo pro ni nic děsivého. Jako by chtěl jen postavit vedle sebe a srovnat svou nynější veselost a štěstí se strašlivým utrpením minulosti.

„Díval jsem se na něj a tisíckrát jsem znovu a znovu uvažoval o tom dítěti ještě nenarozeném, od něhož jsem byl odtržen. Zda žije. Zda se narodilo živé nebo zda je zabil strašlivý otřes, jenž stihl jeho matku. Zda je to syn, jenž jednoho dne pomstí otce. (Byly doby tam ve vězení, kdy má touha po pomstě byla nesnesitelná.) Zda je to syn, jenž se nikdy nedoví o osudu svého otce a jenž se snad později bude domnívat, že jeho otec zmizel z vlastní vůle. Zda je to dcera, jež vyroste v ženu.“

Privinula se blíž k němu, políbila ho na tvář a na ruku.

„Představoval jsem si o své dceři, že na mne úplně zapomene – že vůbec nebude o mně vědět a nebude mít o mně ani tušení. Rok za rokem jsem počítal léta jejího věku. Viděl jsem v duchu, jak se vdává za muže, který nic neví o mém osudu. A já jak docela mizím z paměti živých lidí a jak v příštím pokolení už místo mne je pouhá prázdnota.“

„Otče! Stačí jen slyšet, že jsi takto smýšlel o dceři, které ani nebylo, a svírá mi to srdce bolestí, jako bych já vskutku byla to dítě.“

„Ty, Lucie? Právě uzdravující útěcha, kterou jsi mi poskytla, dala vzniknout těmto vzpomínkám a dovolila jim vznášet se tu mezi

námi a měsícem za tohoto předvečera. – O čem jsem to právě hovořil?“

„Nic o tobě nevěděla. Vůbec o tebe nedbala.“

„Ano! Ale za jiných měsíčních nocí, kdy se mě teskné ticho dotýkalo jinak – kdy ve mně probouzelo jakýsi smutný pocit míru, pokud jen možno mluvit o míru při pocitu, v jehož základech je bolest – představoval jsem si ji, jak za mnou přichází do kobky a vyvádí mě pak z pevnosti na svobodu. Často jsem ji vídal v měsíčním světle, jako teď vidím tebe, jen sen ji nemohl obejmout; stávala tam mezi zamřížovaným okénkem a dveřmi. Ale rozumíš mi přece, že tohle nebylo to dítě, o kterém mluvím?“

„Nebyla to ta postava, ten – ten obraz, nebyla to ta představa?“

„Nebyla. Bylo to něco jiného. Stálo to tam před mým zmateným zrakem, ale bylo to zcela nehybné. Ten přízrak, jímž jsem se v duchu stále zabýval, to bylo jiné a skutečnější dítě. O jeho zevnějšku nevím nic víc, než že se podobalo své matce. To druhé se jí také podobalo – jako ty se jí podobáš – nebylo však stejné. Rozumíš tomu všemu, Lucie? Těžko je tomu asi porozumět. Byla bys asi musela být osamělým vězněm, abys mohla pochopit tyto zmatené a složité rozdílnosti.“

Ačkoli hovořil tak soustředěně a klidně, přece jí krev tuhla v žilách, když se takto pokoušel postihnout dávný stav své duše.

„Když tak bývalo ve mně víc míru, představoval jsem si ji za měsíčního světla, jak pro mne přichází a vede mě ven, aby mi ukázala, že domov, do něhož se provdala, je proniknut láskyplnou vzpomínkou na jejího ztraceného otce. V jejím pokoji byl můj obraz a modlívala se za mne. Žila přičinlivě, radostně a užitečně; ale vším jejím životem pronikal můj nešťastný osud.“

„To dítě jsem byla já, otče. Nebylo ve mně ani zpola tolik dobroty, ale svou láskou jsem to byla já.“

„Ukazovala mi pak svoje děti,“ hovořil doktor z Beauvais, „které již o mně mnoho slyšely a byly vychovávány k soucitu se mnou. Jestliže slyšly mimo nějakou věznicí, kráčely daleko od jejích zamračených zdí,

vzhlížely k mřížím a hovořily šeptem. Osvobodit mě nemohla; když mi všechno ukázala, vždy jsem v duchu zas viděl, jak mě vede zpět. Ale pak, obšťastněn velickou útechou pláče, padal jsem na kolena a žehnal jsem jí.“

„Doufám, že já byla to dítě, otče. Drahý, drahý otče, zda mi zítra dáš požehnání právě tak vroucí!“

„Vzpomínám, Lucie, na ty bývalé útrapy, abych ti právě dnes večer pověděl, že tě musím milovat víc, než slova mohou povědět, a že Bohu musím děkovat za svoje veliké štěstí. Ať se moje myšlenky rozběhly jakkoli nezkrotně, nikdy jsem nepomyslel, že mě potká takové štěstí, které mě potkalo s tebou a které nás ještě čeká.“

Objal ji, s hlubokou vážností ji doporučil ochraně nebes a pokorně poděkoval Bohu, že ho obdařil takovou bytostí. Zanedlouho se pak odebrali do domu.

K svatbě nebyl pozván nikdo jiný než pan Lorry; jedinou družičkou měla být utrápená slečna Prosová. Jejich bydliště se po svatbě nemělo nijak změnit; dalo se rozšířit tím, že k dosavadnímu bytu přidali horní pokoje, do nedávna obývané oním apokryfním a neviditelným nájemníkem, a víc si nepřáli.

Při malé předsvatební hostině byl doktor Manette velmi veselý. Byli jen tři u stolu a třetí byla slečna Prosová. Litoval, že tu není Charles, vznášel námitky proti milé a úkladné zvyklosti, která mu nedovolovala přijít, a ze srdce mu připíjel.

Tak se přibližovala chvíle, kdy dal Lucii dobrou noc a rozloučili se. Avšak za hlubokého ticha třetí hodiny k jitru sestoupila Lucie po schodech a vkradla se do jeho pokoje; nemohla se zbavit jakéhosi neurčitěho strachu.

Ale všechny věci byly na svých místech, všude bylo ticho a otec spal s bílými vlasy malebně rozhozenými po čistém polštáři a s rukama klidně ležícíma na pokrývce. Svíčku, jíž nebylo třeba, odložila dostatečně daleko, aby byla zastíněna, připlížila se pak k jeho lůžku a políbila ho na rty; zůstala tak nad ním skloněna a hleděla na něj.

Hořké slzy z času zajetí vyryly svá znamení v jeho krásné tváři, ale překryl jejich průrvy rozhodností tak mocnou, že byl nad nimi pánem dokonce i ve spánku. V celém království spánku nebylo té noci pozoruhodnější tváře nad tuto tvář, tak klidnou a odhodlanou v svém ostražitém boji proti neviditelnému zákeřníku.

S bázlivou úctou položila ruku na jeho drahá prsa a modlila se, aby mu vždy zůstala tak věrna, jak si to její láska k němu přála a jak si to jeho útrapy zasloužily. Zvedla pak opět ruku, ještě jednou ho políbila na rty a odešla. Nastal pak východ slunce a stíny, jež vrhalo listí platanu, pohybovaly se po jeho tváři právě tak lehce, jak se pohybovaly její rty, když se za něj modlila.

Kapitola osmnáctá

Devět dní

Svatební den se jasně rozzářil a stáli pak připraveni před zavřenými dveřmi doktorova pokoje, kde doktor hovořil s Charlesem Darnayem. Byli přichystáni odejít do kostela; krásná nevěsta, pan Lorry a slečna Prosová – pro niž, když se postupně smířila s nevyhnutelností, byla by tato událost znamenala naprostou blaženost, nebýt toho, že jí přece jen ještě občas kmitla hlavou myšlenka, že ženichem měl být její bratr Solomon.

„Tak tedy,“ pravil pan Lorry, jehož obdivu pro nevěstu nebylo nikdy dost a jenž ji stále obcházel, aby si prohlédl všechny záhyby jejích prostých, krásných šatů, „tak tedy pro tohle jsem vás, krásná Lucie, jako nemluvičátko převezl přes průliv! Pánbůh se mnou! Pramálo jsem tehdy pomyslel, co to vlastně dělám! Pramálo jsem si tenkrát cenil závazku, který vůči mně bude mít můj přítel pan Charles!“

„Přece jste nic takového nezamýšlel,“ poznamenala věčná slečna Prosová. „a tak jste si nic nemohl cenit. Nesmysl!“

„Opravdu? Dobrá, ale neplačte,“ pravil jemný pan Lorry.

„Já nepláču,“ pravila slečna Prosová, „vy pláčete.“

„Já, milá slečno Prosová?“ (Dnes, při příležitosti tak slavnostní, dovolil si pan Lorry hovořit s ní žertovně.)

„Zrovna teď jste plakal, viděla jsem vás a vůbec se tomu nedivím. Takový příbor, jaký vy jste jim dal jako svatební dárek, ten by rozplakal každého. V tom příboru není ani jedna vidlička nebo lžíce,“ hovořila slečna Prosová, „nad kterou bych byla včera večer nezaplakala, hned jak ta krabice přišla. Pro slzy jsem to ani neviděla.“

„To je pro mne veliké zadostiučinění,“ pravil pan Lorry, „i když jsem na mou čest vůbec nezamýšlel způsobit, aby ten drobný

upomínkový dárek byl pro někoho neviditelný. Můj ty pane! Takovýhle den přiměje člověka k tomu, aby se zamýšlel nad tím, o co všechno přišel. Bože, Bože! Když si jen pomyslím, že za těch takřka padesát let mohla už být také nějaká paní Lorryová!“

„Vůbec nemohla!“ řekla slečna Prosová.

„Myslíte, že nikdy nemohla být žádná paní Lorryová?“ tázal se pan Lorry.

„Jak by mohla!“ odpověděla slečna Prosová. „Vy jste byl svobodný mládenec už v kolébce.“

„To je tedy docela pravděpodobné!“ pravil pan Lorry a s usměvavou tváří si upravil svou drobnou paruku.

„A byl jste určen pro mládenectví ještě dřív,“ pokračovala slečna Prosová, „než vás vůbec položili do kolébky.“

„Pak si tedy myslím,“ pravil pan Lorry, „že se se mnou zacházelo velmi nepěkně a že jsem měl také být vyslechnut, než mi vybrali můj příští osud. Ale dost už! Drahá Lucie,“ obrátil se k ní a jemně ji vzal kolem pasu, „slyším, že tam vedle v pokoji už vstávají a my dva praktičtí lidé, slečna Prosová a já, jsme už netrpěliví, abychom nezmeškali poslední příležitost říci vám to, co si přejete slyšet. Zanecháváte, moje drahá, svého milého otce v rukou právě tak pečlivých a milujících, jako jsou vaše; bude o něj postaráno, jak nejlépe možno; v příštích čtrnácti dnech, až budete ve Warwickshiru nebo tam někde, bude muset před ním ustoupit (aspoň částečně) i Tellsonova banka. A až se po těch čtrnácti dnech setká s vámi a s vaším milovaným manželem, aby vás dalších čtrnáct dní provázel cestou po Walesu, uvidíte, že jsme ho za vámi poslali zdravého a zcela šťastného. Ale slyším, jak kdosi už kráčí ke dveřím. Dovolte mi, abych políbil svou drahou dívku a dal jí po starobylém mládeneckém způsobu požehnání, než onen kdosi přijde a bude na ni uplatňovat svůj nárok.“

Po několik okamžiků držel tu krásnou tvář před sebou, aby se podíval na nezapomenutelný výraz jejího čela, a pak přitiskl jasné

zlato jejích vlasů k své drobné hnědé paruce s opravdovou něhou a jemností, která, jsou-li vůbec takovéhle věci staromódní, byla stará jako sám Adam.

Dveře pokoje se otevřely a doktor odtamtud vyšel spolu s Charlesem Darnayem. Byl tak smrtelně bledý – nebyl bledý, když tam spolu vešli – že na jeho tváři nebylo možno spatřit ani záchvěv jakékoli barvy. Jeho počínání bylo však dál klidné jako dříve a jenom zkušený zrak pana Lorryho objevil jakési stínové náznaky, že před chvilkou přeběhl po jeho tváři onen dávný výraz prázdnoty a děsu jako mrazivý vítr.

Nabídl paži své dceři a odvedl ji po schodech dolů ke kočáru, který na počest toho dne najal pan Lorry. Ostatní nastoupili do dalšího kočáru a brzy nato byli pak Charles Darnay a Lucie Manetová šťastně oddáni v blízkém kostele, kde nikdo cizí nebyl v té chvíli přítomen.

Mimo trpytivé slzy, jež po obřadu zářily do úsměvů malé skupinky, zářilo ještě na ruce nevěsty několik jasných a blyskotavých diamantů, jež byly právě osvobozeny z temné zastrčenosti v hloubi kapsy pana Lorryho. Vrátili se domů na přesnídávku, všechno pak pokračovalo dobře a v určený čas se zlaté vlasy, smísivší se kdysi s šedinami ubohého obuvníka v pařížském podkroví, smísily s nimi opět za jitřního svitu slunce při rozloučení.

Přestože to nebylo nadlouho, bylo to loučení těžké. Otec ji však utěšoval, a když se jemně vymaňoval ze sevření v jejích rukou, řekl konečně: „Vezměte si ji, Charlesi! Je vaše!“

Vzrušenou rukou jim mávala z okna lehkého kočáru, až jim zmizela z dohledu.

Poněvadž povaleči a zvědavci nechodívali do tohoto zákoutí a poněvadž příprav bylo málo a byly prosté, zůstali zde doktor, pan Lorry a slečna Prosova zcela sami. Právě ve chvíli, kdy vkročili do vítaného stínu chladného průchodu, spatřil pan Lorry velikou změnu, jež se stala s doktorem; jako by ho byla zhoubně zasáhla zlatá paže, jež tam čněla ze zdi.

Samozřejmě musel v sobě mnoho potlačovat a bylo možno očekávat, že u něho nastane jakési prudké uvolnění, až důvod potlačovat city pomine. Avšak panu Lorrymu dělali starosti ten dávný zděšený a prázdný výraz; a když se pak doktor nepřítomně chystal za hlavu a když se opuštěně odebral do svého pokoje, sotvaže vystoupili po schodech vzhůru, připomnělo to panu Lorrymu vinárníka Defarge a onu jízdu za hvězdné noci.

„Myslím si,“ pošeptal slečně Prosové, když byl chvíli starostlivě uvažoval, „myslím si, že bychom teď na něj neměli mluvit a vůbec bychom ho nijak neměli vyrušovat. Musím zajít do Tellsonovy banky; půjdu raději hned a co nejdříve se vrátím. Pak s ním vyjedeme na projížďku po krajině, povečeříme tam někde a všechno bude zas v pořádku.“

Bylo pro pana Lorryho snadnější zajít do Tellsonovy banky, než odamtud zas odejít. Zdrželi ho tam dvě hodiny. Když se vrátil, vystoupil po schodech nahoru sám, aniž se služebné na cokoli zeptal; vešel takto do doktorova bytu a tam ho náhle zarazilo tlumené, tiché klepání.

„Dobrý Bože!“ pravil uleknuv se. „Co je tohle!“

Slečna Prosová se se zděšenou tváří naklonila k jeho uchu. „Běda, běda! Všechno je ztraceno!“ říkala s pláčem a lomila rukama. „Co jen řekneme mému ptáčeti! Nepoznává mě a dělá tam boty!“

Pan Lorry se ji pokusil uklidnit, jak mohl nejlépe, a vešel sám do doktorova pokoje. Lavice byla posunuta k světlu, jak stála, když naposled viděl obuvníka při práci, a s hlavou skloněnou opět tu obuvník pilně pracoval.

„Doktore Manette. Drahý příteli, doktore Manette!“

Doktor k němu na okamžik vzhlédl – napůl tázavě, napůl jako by se hněval, že na něj někdo mluví – a znovu se sklonil nad práci.

Kabát a vestu odložil a košili měl u hrdla rozepjatou, jak ji mívával, když dělával tuto práci; dokonce se na jeho tvář vrátila i ona stará vyhublost a bezbarvost. Pracoval pilně – a netrpělivě, jako by ho znepokojovalo, že je vyrušován.

Pan Lorry se podíval, na čem pracuje, a zjistil, že to je střevíc téže velikosti a téhož tvaru jako kdysi. Zvedl jiný, jenž ležel nablízku, a zeptal se, co to je.

„Vycházkový střevíc pro mladou dámu,“ zamumlal obuvník, aniž vzhlédl. „Už dávno měl být dokončen. Nechte to ležet.“

„Ale, doktore Manette, podívejte se přece na mne!“

Vyhověl tím starým, mechanicky pokorným způsobem, aniž ustal v práci.

„Poznáváte mě, drahý příteli? Myslete přece. Tohle není vaše pravé zaměstnání. Myslete, drahý příteli!“

Nic ho nepřimělo promluvit. Když o to byl požádán, vždy na okamžik vzhlédl, ale žádným domlouváním nebylo z něho možno dostat ani jediné slovo. Pracoval, pilně a bez ustání mlčky pracoval a slova na něj dopadala, jako by byl pouhá bezozvučná stěna nebo sám vzduch. Jediný paprsek naděje viděl pan Lorry v tom, že občas kradmo vzhlédl, aniž byl o to požádán. To jako by vyjadřovalo nějakou zvědavost nebo zmatek – jako by se pokoušel utiřit v své mysli nějaké pochybnosti.

Dvě věci, důležité nad všechno ostatní, napadly naráz pana Lorryho; za první, že se o tom nesmí dovědět Lucie; za druhé, že se o tom nesmí dovědět nikdo z těch, kdo ho znají. V dohodě se slečnou Prossovou okamžitě zařídil, aby bylo rozhlášeno, že doktorovi není dobře a že potřebuje několik dní naprostého klidu. Aby byla v dobré vůli oklamána doktorova dcera, bylo na slečně Prossové, aby jí poslala dopis, v němž jí napíše, že byl někam úředně poslán, a v němž se odvolá na jeho vlastních několik řádek, jež prý jí byly adresovány touž poštou.

Tato opatření, jež bylo v každém případě radno učinit, zařídil pan Lorry v naději, že se doktor vzpamatuje. Kdyby se to stalo brzy, měl v zásobě další postup, to jest zjistit si u autority, kterou pokládal v té věci za nejlepší, jaké je její mínění o doktorově případě.

Doufaje, že se doktor uzdraví a že tedy bude možno jednat po tomto třetím způsobu, rozhodl se jej pan Lorry bedlivě pozorovat, a to tak, aby to bylo co nejméně nápadné. Vyjednal si tedy po prvé v životě dovolenou z Tellsonovy banky a usídlil se u okna v doktorově pokoji.

Netrvalo dlouho a zjistil, že je hůř než zbytečno na něj mluvit, neboť jakmile se na něj naléhalo, rodil se v něm hněv. Hned prvního dne se tedy vzdal těchto pokusů a rozhodl se, že se bude jen stále zdržovat nablízku jako mlčenlivá námitka proti klamu, do něhož upadl nebo teprve upadal. Setrval tedy v křesle u okna, četl zde i psal a mnoha vlídnými i přirozenými způsoby dával na srozuměnou, že je ochoten toto místo kdykoli uvolnit.

Tohoto prvního dne snědl a vypil doktor Manette všechno, co mu předložili, a pracoval až do chvíle, kdy už bylo na práci příliš tma – pracoval ještě půl hodiny po tom, co pan Lorry nemohl za žádnou cenu už nic napsat ani přečíst. Když odložil nástroje, aby je vzal do rukou až zas za jitra, pan Lorry vstal a řekl:

„Nepůjdete se projít?“

Podíval se po starém způsobu na podlahu po obou stranách a opakoval tím dávným přitlumeným hlasem:

„Projít?“

„Ano, se mnou se projít. Proč byste nešel?“

Nepokusil se ani vysvětlit, proč ne, a neřekl už ani slovo. Avšak když se tak na své lavici nakláněl vpřed do šera s lokty opřenými o kolena a s hlavou v dlaních, domníval se pan Lorry na něm pozorovat, že se jaksi mlhavě sám sebe ptá: „Proč ne?“ Prozíravost praktického člověka spatřovala v tom příznivou okolnost a rozhodla, že je třeba se toho držet.

Rozdělili si se slečnou Prossovou noc na dvě hlídky a v určitých přestávkách jej pozorovali z vedlejšího pokoje. Než ulehl, chodil dlouho sem a tam pokojem; jakmile však konečně ulehl, okamžitě usnul. Časně ráno byl již vzhůru a okamžitě se zas dal na své lavici do práce.

Tohoto druhého dne jej pan Lorry povzbudivě pozdravil, vysloviv přitom jeho jméno, a hovořil k němu o věcech, které od nedávna oba dobře znali. Neodpovídal, ale bylo zřejmo, že slyšel, co bylo řečeno, a že na to myslel, ať jakkoli zmateně. To dodalo panu Lorrymu odvalu zavolat několikrát za den slečnu Prosovou, aby sem přišla se svou prací; klidně pak spolu hovořili o Lucii i o jejím přítomném otci, a to přesně tak jako obvykle a jako by se nic zlého nebylo stalo. Dělal to tak, aniž se dopouštěli nějakých nápadných projevů, a nikdy ne tak dlouho ani tak často, aby ho to mohlo znepokojit; rozsvělilo to přátelské srdce pana Lorryho, až se důvěřivě začal domnívat, že doktor vzhlíží častěji a že se v něm snad probouzí jakási vnímavost pro nedůslednosti, jež ho obklopují.

Když se opět setmělo, zeptal se ho pan Lorry jako dříve: „Drahý doktore, nepůjdete se projít?“

Znova opakoval: „Projít?“

„Ano, projít se se mnou. Proč ne?“

Když z něho pan Lorry nemohl dostat odpověď, předstíral tentokrát, že se jde projít sám, vzdálil se na hodinu a pak se opět vrátil. Doktor zatím přešel ke křeslu u okna, posadil se tam a hleděl dolů na platan; jakmile se však pan Lorry vrátil, rychle přešel opět k lavici.

Čas se vlekl velmi zvolna, naděje pana Lorryho temněla, jeho srdce bylo čím dál těžší a každým dnem tíže na něm přibývalo. Nastal pak třetí den, po něm čtvrtý a pátý. Pět dní, šest dní, sedm dní, osm dní, devět dní.

Když tak jeho naděje čím dál víc temněla a když jeho srdce bylo čím dál obtížnější, prožíval pan Lorry dny plné úzkostné starostlivosti. Všechno zůstalo tajemstvím, Lucie o ničem nevěděla a byla šťastna; ale nemohl nepozorovat, že obuvník, jehož ruce byly zprvu poněkud nejisté, začíná být v práci strašlivě zběhlý, že nikdy dosud nebyl na práci tak tvrdošíjně soustředěn a že jeho ruce nebyly nikdy tak odbornicky obratné jako za stmívání devátého dne.

Kapitola devatenáctá

Mínění

Znaven starostlivým bděním, pan Lorry na hlídce usnul. Desátého jitra z těch napjatých dní s úlekem procitl pod paprsky zářivého slunce, jež vnikalo do pokoje, kde ho těžký spánek překonal za temné noci.

Protřel si oči a přiměl se k bdělosti; když to však učinil, začal mít pochybnosti, zda ještě nespí. Neboť přistoupiv ke dveřím doktora pokoje a nahlédnuv dovnitř, spatřil tam, že obuvnická lavice i nástroje jsou opět odstrčeny stranou a že doktor sedí u okna a čte. Měl na sobě obvyklý ranní oděv a jeho tvář (kterou pan Lorry jasně viděl), třebaže byla dosud velmi bledá, měla výraz klidné a pozorné soustředěnosti.

I když se pak už ujistil, že bdí, pociťoval pan Lorry po několika okamžiků závrativou nejistotu, zda to obuvnictví tak nedávné nebyl jen nějaký jeho vzrušený sen; neboť což tu na vlastní oči neviděl svého přítele v obvyklých šatech i v obvyklé podobě, jak se zaměstnává obvyklou četbou? A bylo tu kolem vůbec nějaké znamení, že se vskutku stala ona změna, která v něm zanechala dojmy tak silné?

Takto se v duchu tázal jen v prvním užaslém zmatku, neboť odpověď byla zřejmá. Kdyby ony dojmy nebyly bývaly způsobeny skutečnou a dostatečnou příčinou, jak by se sem byl on, Jarvis Lorry, vůbec dostal? Jak by se jinak bylo stalo, že usnul oblečen na pohovce v pracovně doktora Manetta a že se tu takto za časného jitra rozmýšlí před dveřmi doktorovy ložnice?

Za několik málo minut stála vedle něho slečna Prossová a šeptala mu do ucha. Kdyby byl měl v té chvíli ještě nějaké zbytky pochybností, toto by je bylo nezbytně rozptýlilo; ale jeho hlava byla už jasná a pochybnosti už neměl. Doporučil, aby vyčkali až do obvyklé chvíle, kdy se podávala snídaně, a setkali se pak s doktorem, jako

by se nic neobvyklého nebylo stalo. Jestliže by se pak ukázalo, že je v obvyklém duševním stavu, začne se pan Lorry opatrně dopátrávat onoho mínění, jež se ve chvílích úzkosti rozhodl vyzvědět a podle kterého by se pak dále řídil.

Slečna Prossová se tomuto rozhodnutí podvolila a pečlivě pak vypracovali plán. Poněvadž měl pan Lorry dost a dost času, aby se mohl po svém obvyklém metodickém způsobu upravit, objevil se u snídaně v čisté košili a se svýma pěknýma nohama v hladkých punčochách jako vždycky. Obvyklým způsobem pozvali doktora, jenž se pak také dostavil k snídani.

Pokud bylo možno z jeho hovoru vyrozumět, aniž byly překročeny ony jemné a postupné narážky, jež pan Lorry pokládal za jediný bezpečný způsob jednání, předpokládal doktor zprvu, že svatba jeho dcery se konala teprve včera. Náhodná zmínka, záměrně pro ten účel pronesená, označující, který je den v týdnu a kolikátého je v měsíci, přiměla jej zamyslit se a počítat a zřejmě ho znepokojila. Ve všem ostatním byl však již tak bezpečně sám sebou, že se pan Lorry rozhodl zeptat se na ono mínění, které chtěl znát. A bylo to doktorovo vlastní mínění.

Když tedy dojedli a bylo sklizeno ze stolu, a když zůstal s doktorem sám, zeptal se ho pan Lorry jemně:

„Drahý Manette, rád bych se s veškerou důvěrností dověděl vaše mínění o velmi zvláštním případě, který mě hluboce zajímá; musím dodat, že ten případ vypadá velmi zvláštní v mých očích; vy jste lépe poučen, a tak vám patrně nebude připadat tak zvláštní.“

Když nyní doktor pohlížel co chvíli na svoje ruce, na nichž byly ještě stopy nedávné práce, vypadal znepokojeně a snažil se pozorně naslouchat. Pohlédl již na svoje ruce několikrát.

„Doktore Manette,“ pravil pan Lorry, dotknuv se laskavě jeho paže, „jde o případ mého přítele, jenž je mi nad jiné drahý. Prosím, posuďte tu věc a poradte mi v jeho prospěch – především pak ve prospěch jeho dcery – jeho dcery, drahý Manette.“

„Jestliže vám rozumím,“ pravil doktor přitlumeným hlasem, „jde o nějaký duševní otřes –?“

„Ano!“

„Vyložte mi ten případ,“ pravil doktor. „Povězte mi všechny podrobnosti.“

Pan Lorry již věděl, že si rozumějí, a tak hovořil dál.

„Drahý Manette, je to případ dávného a dlouhého otřesu, jenž velmi ostře a prudce zasáhl vnímavost, city i celou – jak vy tomu říkáte – mysl. Celou mysl. Je to případ otřesu, jímž postižený trpěl dlouho, ale jak dlouho, to nelze říci, poněvadž se domnívám, že ani on sám to přesně neví, a jinak to zjistit nelze. Je to případ otřesu, z něhož se postižený uzdravil, avšak čím a jak se uzdravil, to opět on sám neví – slyšel jsem ho jednou, jak o tom před lidmi hovoří. Je to případ otřesu, z něhož se uzdravil tak úplně, že je to opět velmi inteligentní člověk, schopný myslitelské práce i veliké tělesné námahy, a že zas ustavičně přidává nové vědomosti k své vzdělanosti, která už dříve byla veliká. Ale na neštěstí nastala u něho,“ – odmlčel se a zhluboka nadechl – „krátká recidiva.“

Doktor se potichu zeptal: „Jak dlouho trvala?“

„Devět dní a devět nocí.“

„Jak se to projevovalo? Myslím tím,“ pohlédl doktor opět na svoje ruce, „zda si zas počínal podobně jako v dřívějším stadiu otřesu.“

„Tak tomu bylo.“

„Viděl jste ho,“ zeptal se doktor s klidnou zřetelností, i když stále tak tiše, „jak vypadal a jak si počínal v tom prvním stadiu?“

„Ano, jednou.“

„A když pak nastala ona recidiva, jednal takřka ve všem – nebo naprosto ve všem – jako tehdy?“

„Myslím, že naprosto ve všem.“

„Hovořil jste o jeho dceři. Ví jeho dcera o této recidivě?“

„Ne. Bylo jí to zamlčeno a doufám, že se o tom nikdy nedoví. Ví o tom jen já a ještě jeden člověk, na kterého lze spolehnout.“

Doktor mu sevřel ruku a tiše řekl: „To bylo od vás velmi laskavé. Velmi ohleduplné!“ Pan Lorry opětoval stisk ruky a oba pak chvíli mlčeli.

„Drahý doktore Manette,“ pravil konečně pan Lorry s nejkliďnější svou laskavostí, „jsem pouze člověk praktického povolání, neschopný proniknout do věcí tak složitých a obtížných. Nemám k tomu potřebné vědomosti; nemám na to dost inteligence; potřebuji odbornou radu. Není na světě člověka, od kterého bych mohl očekávat radu správnější než od vás. Povězte mi, jak došlo k té recidivě. Je nebezpečí, že nastane ještě další? Lze jejímu opakování zabránit? Jak si nutno počínat, jestliže se bude opakovat? Jak k tomu vůbec dochází? Co mohu pro svého přítele udělat? Nikdo nikdy víc ze srdce netoužil prospět příteli, než já bych chtěl prospět, kdybych jen věděl jak. Nevím však, čím v takovém případě začít. Kdyby mě vaše moudrost, vědomosti a zkušenosti uvedly na správnou cestu, mohl bych vykonat mnoho; nezasvěcen a bez rady mohu vykonat jen málo. Prosím, promluvte se mnou o tom; prosím, dejte mi do toho trochu víc nahlédnout a poučte mě, jak bych mohl prospět.“

Když dozněla tato vážná slova, doktor Manette zůstal zamyšlen a pan Lorry na něj nenaléhal.

„Domnívám se,“ přerušil doktor jaksi namáhavě mlčení, „že recidiva, kterou jste mi právě popsal, nebyla pravděpodobně pro postiženého nepředvídaná.“

„Bál se, že nastane?“ zeptal se pan Lorry.

„Velmi se bál.“ Řekl to a bezděky se přitom zachvěl. „Neumíte si ani představit, jak taková obava doléhá na postiženého a jak je mu nesnadno – takřka nemožno – pronést třeba jen jediné slovo o tom, co ho tíží.“

„Ulevilo by se mu aspoň do jisté míry,“ tázal se pan Lorry, „kdyby se přemohl a pověděl někomu, že se to v něm tajně připravuje?“

„Myslím, že ano. Ale jak už jsem vám řekl, je takřka nemožno, aby se tak přemohl. Dokonce se domnívám, že je to – v určitých případech – úplně nemožno.“

„A teď mi, prosím, povězte,“ pravil pan Lorry a zlehka položil opět ruku na doktorovu paži, když byli chvíli oba mlčeli, „čemu ten nový záchvat připisujete?“

„Domnívám se,“ odpověděl doktor, „že nastalo neobyčejně silné oživení týchž myšlenek a vzpomínek, jež byly prvotní příčinou nemoci. Probudila se, myslím, k životu velmi naléhavá a bolestná rozpomenutí. Je pravděpodobno, že v jeho duši už dlouho číhal strach, že tato rozpomenutí procitnou – za jistých okolností – či při zcela určité příležitosti. Marně se namáhal připravit se na to; možná, že právě úsilí, aby se na to připravil, oslabilo jej pak, když to měl snášet.“

„Vzpomíná si, co se dalo při té recidivě?“ zeptal se pan Lorry, když byl pochopitelně zaváhal.

Doktor se bezútešně rozhlédl pokojem, potřásl hlavou a tiše odpověděl: „Vůbec ne.“

„A teď, pokud jde o budoucnost,“ začal pan Lorry. „Pokud jde o budoucnost,“ pravil doktor, jehož hlas nabyl opět pevnosti, „dívám se na ni s velikou nadějí. Jestliže se nebesům zlíbilo v jejich milosrdenství uzdravit jej zas tak brzy, dívám se do budoucnosti s velikou nadějí. Jestliže podlehl tlaku něčeho tak složitého, čeho se dlouho bál, co mlhavě předvídal a proti čemu bojoval, a jestliže se pak zase uzdravil, jakmile se mrak rozplynul, mám pro budoucnost naději, že nejhorší je již překonáno.“

„Tak je to dobře! To je veliká útěcha. Díky Bohu!“ pravil pan Lorry.

„Díky Bohu!“ opakoval doktor a sklonil hlavu se zbožnou úctou.

„Jsou ještě další dvě věci,“ pravil pan Lorry, „v kterých je mi třeba vaší rady. Mohu pokračovat?“

„Nemůžete svému příteli ničím jiným lépe posloužit.“ Při tom mu doktor podal ruku.

„Tedy za prvé. Je to člověk velmi pilný a neobyčejně výkonný; horlivě se oddává získávání nových a nových vědomostí ve svém oboru, provádění pokusů a mnoha jiným věcem. Nepracuje snad příliš mnoho?“

„Myslím, že ne. Je patrně duševně tak uzpůsoben, že ustavičně pociťuje potřebu něčím se zaměstnávat. Částečně je to asi vrozená vlastnost, částečně je to patrně způsobeno utrpením. Čím méně by se jeho duch zaměstnával zdravými věcmi, tím víc by byl v nebezpečí, že se dá zas nezdravým směrem. Pozoroval patrně sám sebe a zjistil to.“

„Jste si jist, že se příliš nepřepíná?“

„Myslím, že si tím jsem jist.“

„Drahý Manette, kdyby byl teď přepracován –“

„Drahý Lorry, pochybuji, že by tomu tak mohlo být. Nastal v něm prudký pohyb k jedné straně a ten teď potřebuje protiváhu.“

„Promiňte mi, že jsem tak umíněně praktický člověk. Kdybychom na chvíli předpokládali, že je teď přepracován, projevilo by se to nějakým návratem jeho nemoci?“

„Myslím, že ne. Myslím,“ pravil doktor Manette přesvědčeně, „že by se nemoc neobnovila ničím jiným než návratem toho rozpomenutí. Myslím tedy, že se nemoc neobnoví ničím jiným než nějakým obzvláště silným rozezvučením této struny. Po tom, co se stalo, a po jeho uzdravení, neumím si takřka představit, co by tu strunu mohlo zas tak rozeznít. Věřím a jsem takřka přesvědčen, že všechny okolnosti, jež by nemoc mohly obnovit, jsou už vyčerpány.“

Mluvil se zdrženlivostí člověka, jenž ví, jak drobná věc stačí rozvrátit jemné uspořádání duše, a přece s důvěrou člověka, jenž sám svou vytrvalostí v dobách utrpení nabyt sebejistoty. Přítel nikterak nemínil touto jeho důvěrou otrást. Tvářil se, že se mu ulevilo a že se mu dostalo většího povzbuzení, než tomu po pravdě bylo, a začal se zabývat druhou a poslední otázkou. Věděl, že je to otázka ze všech nejobtížnější; vzpomenuv si však na rozmluvu se slečnou

Prossovou za nedělního jitra a vzpomenuv si, co viděl v posledních devíti dnech, nepochyboval, že musí tu otázku položit.

„Povolání, do něhož se dal za toho pomíjivého onemocnění, z něhož se tak šťastně uzdravil,“ pravil pan Lorry, když si byl odkašlal, „řekněme, že to bylo kovářství, na příklad kovářství. Předpokládejme, abychom si ten případ lépe ozřejmili, že za těch dřívějších zlých dob uvykl pracovat u malé kovářské výhně. Předpokládejme, že byl neočekávaně nalezen, jak opět u této malé kovářské výhně pracuje. Není to na škodu, že tu výheň ponechává u sebe?“

Doktor si přiložil dlaň na čelo a jal se nervózně poklepávat nohou o podlahu.

„Měl ji stále při sobě,“ pravil pan Lorry a starostlivě pohlédl na přítele. „Chci se vás zeptat, zda by nebylo lépe, aby se jí zbavil.“

Doktor si dosud držel dlaň na čele a dosud poklepával nohou nervózně o podlahu.

„Je pro vás nesnadno dát mi v té věci radu?“ tázal se pan Lorry. „Vím sám dobře, že je to obtížná otázka. Ale myslím si –“ Zde potřásl hlavou a zarazil se.

„Je tak nesnadno,“ pravil doktor Manette, když se po mučivé odmlece k němu obrátil, „vyložit soustavně, co se děje v samém nitru jeho duše. Zatoužil kdysi tak hrozně po tomto zaměstnání, tolik je uvítal, když přišlo, a nepochybně mu tolik ulevilo v jeho utrpení tím, jak zmatkem prstů nahradilo zmatek mozku, a tím – když se pak lépe vycvičil –, jak důmyslností rukou nahradilo důmyslnost duševních útrap, že nikdy nesnesl pomyšlení, aby se zbavil věcí, potřebných k tomu zaměstnání. I nyní, kdy věřím, že je ve stavu nadějnějším než kdy dříve, hrozí se už pouhé myšlenky, že by mohl jednou potřebovat to bývalé zaměstnání a nenalézt potřebné nástroje, a je to taková hrůza, jakou patrně trpí dítě, jež zbloudilo.“

Když pozvedl oči k tváři pana Lorryho, vypadal jako ilustrace vlastních slov.

„Ale není to snad tak – uvažte, prosím, že se vás táže pouhý namáhavě myslící praktický člověk, který umí zacházet jen s librami, šilinky a bankovkami – není to snad tak, že přechovává-li ty věci u sebe, přechovává tím už v sobě i onu utkvělou představu? Kdyby ty věci zmizely, drahý Manette, nezmizel by tím i onen strach? Není to zkrátka ústupek zlým předtuchám přechovávat dál tu výheň?“

Opět nastalo mlčení.

„Pochopte přece,“ pravil doktor rozechvěle, „jak dlouho ty věci toho člověka provázejí.“

„Já sám bych si ty věci u sebe neponechal,“ pravil pan Lorry a potřásl hlavou; nabyl rozhodnosti, jakmile spatřil, že doktor je znepokojen. „Doporučoval bych mu, aby je obětoval. Potřebuji jen vaše schválení. Určitě vím, že není dobře mít ty věci. Buďte tak hodný, svolte k tomu! Už kvůli jeho dceři, drahý Manette!“

Jaký to na něj byl podivný pohled, když tu tak sám v sobě bojoval!

„Nechť se to tedy v jejím jménu stane; dávám k tomu svolení. Ale nedělal bych to v jeho přítomnosti. Nechť jsou ty věci odstraněny za jeho nepřítomnosti; ať zjistí po návratu, že už nemá věci, které ho tak dlouho provázely.“

Pan Lorry pohotově slíbil udělat to tak a rozhovor skončil. Strávili den venku v krajině a doktorovi se opět vrátilo zdraví. Po tři příští dny zůstal zcela zdravý a čtrnáctého dne odjel, aby se setkal s Lucií a jejím manželem. Pan Lorry mu již dříve vysvětlil, jak to zařídili, aby bylo odůvodněno, proč Lucii nepsal; poslal jí tedy dopis, který byl zcela ve shodě s tím, co bylo zařízeno, a Lucie neměla žádné podezření.

Hned večer toho dne, kdy odjel z domu, vešel pan Lorry do jeho pokoje, opatřen sekáčkem, pilou, dlátem i kladivem a provázen slečnou Prossovou, jež nesla světlo. Za zavřenými dveřmi, počínaje si s provinilou tajemností, rozřezal a rozštípal pan Lorry obuvnickou lavici, zatím co slečna Prossová držela svíčku, jako by pomáhala při vraždě – k čemuž, po pravdě řečeno, nebyla při své hrozivosti

postavou nevhodnou. Bezodkladně pak nastalo v kuchyňských kamnech spalování tohoto těla (jež bylo napřed rozsekáno na příslušné kousky); nástroje, boty a kůži spálili v zahradě. Takové tajné ničení připadá počestným duším do té míry neřestné, že pan Lorry i slečna Prosová, když se tím zabývali a když odstraňovali jeho stopy, měli pocit a vypadali takřka, jako by páchali strašlivý zločin.

Kapitola dvacátá

Obhajoba

Když se dvojice novomanželů vrátila domů, první, kdo jim přišel blahopřát, byl Sydney Carton. Když se ohlásil, uplynulo od jejich příjezdu sotva několik hodin. Nikterak se nezlepšily jeho zvyky, jeho vzhled ani jeho způsoby; vypadal však při své zamračenosti jaksi poctivě, a to bylo v očích Charlese Darnaye něco nového.

Vyčkával na vhodnou příležitost a odvedl si pak Darnaye k oknu, aby s ním mohl promluvit, aniž kdokoli naslouchal.

„Pane Darnayi,“ pravil Carton, „rád bych, abychom byli přáteli.“

„Doufám, že už jsme přáteli.“

„Tak se to obyčejně říká a jste hodný, že mi odpovídáte aspoň tak; ale já nechci žádné zdvořilosti. Když vám tady říkám, že bych chtěl, abychom byli přáteli, ani to tak vlastně nemyslím.“

Přirozeně se ho tedy Charles Darnay dobromyslně a kamarádsky zeptal, jak to tedy myslí.

„Na mou duši,“ pravil Carton s úsměvem, „snadno to chápu sám v sobě, ale je nesnadno vám to povědět. Ale zkusím to. Vzpomínáte si na jistou památnou příležitost, kdy jsem byl víc opilý než – než obvykle?“

„Vzpomínám na jistou památnou příležitost, kdy jste mě přinutil přiznat, že jste pil.“

„Taky si na to vzpomínám. Těžce na mě doléhá kletba toho večera, poněvadž na něj nemohu zapomenout. Doufám, že mi to jednou bude připsáno k hříchům, až přijde můj soudný den! Nelekejte se; nebudu vám tady kázat.“

„Vůbec se nelekám. Jestliže něco pojmáte vážně, naprosto mě to neleká.“

„Ach!“ pravil Carton a lhostejně mávl rukou, jako by to zaháněl. „Když jsem tedy tenkrát byl opilý (jak víte, nebylo to po prvé ani

naposled), byl jsem nesnesitelný se svými řečmi o tom, zda se mi líbíte nebo nelíbíte. Byl bych rád, abyste mi to zapomněl.“

„Zapomněl jsem to už dávno.“

„Zas pouhá zdvořilost! Ale já, pane Darnayi, já nezapomínám tak snadno, jak vy to o sobě předstíráte. Já na to vůbec nezapomněl a vaše zběžná odpověď mi nepomůže, abych to pustil z hlavy.“

„Jestliže to byla zběžná odpověď,“ pravil Darnay, „prosím vás, abyste mi odpustil. Nechtěl jsem tím nic jiného než obrátit list za takovou maličkostí, která vás k mému překvapení tolik trápí. Prohlašuji vám tady na čestné slovo, že už jsem na to opravdu dávno zapomněl. Vždyť to, proboha, docela nic nebylo! Neprokázal jste mi snad toho dne velikou službu, která byla mnohem důležitější a mnohem víc hodna toho, abych na ni pamatoval?“

„Pokud jde o tu velikou službu,“ pravil Carton, „musím vám tady prohlásit, když o ní takhle mluvíte, že to bylo pouhé advokátské gesto, vypočítané na účinek. Nevím ani, jestli mi vůbec šlo o to, co se s vámi stane, když jsem to udělal. – Ale rozumějte mi dobře! Říkám, když jsem to udělal; mluvím o minulosti.“

„Chcete zlehčit to, co jste pro mne udělal,“ odpověděl Darnay, „ale nebudu se hádat s touhle, tentokrát vaší zlehčující odpovědí.“

„Je to jen a jen pravda, pane Darnayi, věřte mi! Ale odbočil jsem; mluvil jsem o našem přátelství. Znáte mě; víte, že jsem neschopen jakéhokoli vyššího a lepšího úsilí. Jestli o tom pochybujete, zeptejte se Stryvera, poví vám to tak.“

„Raději to posoudím sám bez jeho pomoci.“

„Dobrá! Ale ať už je tomu jakkoli, znáte mě jako zpustlého chlapa, který nikdy neudělal nic dobrého a nikdy taky neudělá.“

„Že neuděláte, o tom nic nemohu vědět.“

„Ale já to vím a musíte v tom dát na moje slovo. Jestli tedy sne-sete, aby sem k vám tu a tam přicházel takový bezcenný člověk nevalné pověsti, chci vás požádat, abyste mi dovolil občas sem přicházet jako někomu, kdo má zcela volný přístup; a necht' jsem

tu pokládán za neužitečný a (kdybych byl neobjevil, že jsme si podobni, byl bych dodal) neozdobný kus nábytku, který všichni snášejí pro jeho bývalé služby a kterého si nikdo nevšímá. Jestliže mi to dovolíte, pochybuji, že toho budu užívat příliš často. Vsadím sto k jedné, že toho práva budu používat sotva tak čtyřikrát do roka. Bude mi dokonce stačit vědomí, že to právo mám.“

„Chcete to zkusit?“

„Jinými slovy to znamená, že mi dopřáváte postavení, o kterém jsem mluvil. Děkuji vám, Darnayi. Mohu tedy toho dovolení užívat ve vašem jméně?“

„Zatím ano, Cartone.“

Stiskli si na to ruce a Sydney poodešel. Za minutu na to byl tu podle všech vnějších známek méně nápadný než kdy dříve.

Když pak opustil dům a když Charles Darnay hovořil večer se slečnou Prossovou, s doktorem a s panem Lorrym, zmínil se všeobecně o tomto rozhovoru a mluvil o Sydney Cartonovi jako o problému nedbalosti a lhostejnosti. Mluvil zkrátka o něm nikoli zahořkle, nebo že by ho chtěl posuzovat příkře, nýbrž jako kdokoli, kdo spatřil jeho zevnějšek.

Vůbec ho nenapadlo, že by se tím v svých myšlenkách mohla zabývat jeho krásná mladá choť; když však potom za ní přišel do jejich vlastního bytu, zastihl ji, jak na něj čeká a jak má po onom dávném a krásném způsobu zvrásněno čelo.

„Jsme zamyšleni dnes večer?“ pravil Darnay a objal ji.

„Ano, drahý Charlesi,“ odpověděla, položivši mu ruce na prsa a pohlížejíc na něj s upřenou a tázavou pozorností, „jsme opravdu dnes večer zamyšleni, poněvadž máme dnes večer něco na srdci.“

„Co to je, má Lucie?“

„Slibuješ mi, že se mě na jednu věc nebudeš ptát, jestliže tě požádám, aby ses na ni neptal?“

„Zda slibuji? Co bych neslíbil té, kterou miluji?“

Co by byl vskutku neslíbil, když jí tak jednou rukou odhrnoval zlaté kadeře z tváře a druhou ji svíral poblíž srdce, jež bilo pro něho?

„Domnívám se, Charlesi, že ubohý pan Carton zasluhuje víc ohleduplnosti a úcty, než kolik jsi mu jí dnes projevoval.“

„Opravdu, moje milá? Proč?“

„To je právě to, na co se mě nemáš ptát. Ale myslím si – vím – že si to zasluhuje.“

„Jestliže ty to víš, pak to zcela stačí. Co bych podle tebe měl tedy v té věci dělat, moje nejdražší?“

„Byla bych ráda, můj milý, abys vždy byl k němu velkomyslný a abys byl velmi shovívavý k jeho chybám, když nebude přítomen. Byla bych ráda, abys mi uvěřil, že má srdce, jemuž jen velmi zřídka dává promluvit a jež je velmi hluboce zraněno. Drahý Charlesi, viděla jsem to srdce krváčet.“

„Je pro mne bolestné pomyslit,“ pravil Charles Darnay užasle, „že jsem mu nějak ublížil. Nikdy jsem nic takového u něho nepředpokládal.“

„Je to tak, můj choti. Bojím se, že už ho nelze přivést na pravou cestu; není takřka žádná naděje, že by bylo ještě něco možno změnit na jeho povaze a osudu. Ale jsem si jista, že je schopen dobrých skutků, ušlechtilých skutků, dokonce skutků velkodušných.“

Vypadala tak krásně v čistotě své víry v toho ztraceného muže, že manžel by byl býval schopen hledět na ni takto celé hodiny.

„A pomysli, můj nejmilovanější,“ řekla pak naléhavě, tisknouc se blíž k němu, kladouc mu hlavu na prsa a vzhlížejíc k jeho očím, „jak silní jsme my ve svém štěstí a jak slabý je on ve své ubohosti!“

Tato prosebná žádost se ho dotkla v hloubi srdce. „Vždy na to budu myslet, má nejdražší! Budu na to pamatovat, co budu živ.“

Naklonil se nad její zlatou hlavu, políbil ji na růžové rty a pevně ji objal. Kdyby byl mohl kterýsi ztracený a bludný chodec, kráčející temnými ulicemi, vyslechnout její nevinná slova a kdyby byl mohl spatřit ony krůpěje soucitu, jež jí manžel setřel polibkem z něžných modrých očí, tak milujících tohoto manžela, byl by patrně zvolal do noci – a nebyla by ta slova přešla přes jeho rty poprvé:

„Bůh jí žehnej za ten útěšný soucit!“

Kapitola dvacátá první

Ozvěny kroků

Již jsme řekli, že v tom zákoutí, kde bydlil doktor, podivuhodně zněly ozvěny kroků. Pilně předouc zlatou nit, jež poutala jejího manžela, jejího otce, ji samu i dávnou její vládkyni a družku k životu plnému tichého štěstí, sídlila Lucie v nerušeném zákoutí pokojného domu, kde zněly jenom ozvěny, a naslouchala ozvučným krokům let.

Přestože byla naprosto šťastna jako mladá manželka, byly zprvu doby, kdy jí práce padala z rukou a oči jí zastírala mlha. V ozvěnách se cosi blížilo, něco lehkého, ještě dalekého a sotva slyšitelného, co však velmi vzrušovalo její srdce. Znepokojovaly ji kolísavé naděje a pochybnosti – naděje na lásku, kterou dosud nepoznala, pochybnosti, zda zůstane živa, aby se mohla z této nové radosti těšit. Slýchala pak mezi ozvěnami zvuky kroků, kráčejších k jejímu časnému hrobu, a myšlenky na manžela, jenž tu zůstane opuštěn a tolik pro ni bude truchlit, zvedaly se jí pak až k očím a lámaly se tam na tříšť krůpějí, jako se vlny lámou.

Ty doby minuly a na prsou jí spočívala maličká Lucie. Pak bylo slýchat mezi blížícími se ozvěnami kroky jejich drobných nohou a její dětské žvatlání. Ať zněly ozvěny jakkoli hlučně, mladá matka po boku kolébky vždy tyto zvuky slyšela. Byly zde, stinný dům se naplnil slunečným dětským smíchem a božský přítel všech dětí, je-muž také ona svěřila v těžkých chvílích svoje dítě, jako by je bral do náruče, jak vždy děti brával, a učinil z něho její posvěcenou radost.

Pilně předouc zlatou nit, jež je všechny spojovala, a zaplétajíc ob-šťastňující svou přítomnost do přediva všech jejich životů, nikdy se však nad ostatní nepovyšujíc, slýchala Lucie v ozvěnách let jen zvuky přátelsky útěšné. Krok jejího manžela zněl mezi nimi zdatně a úspěš-ně; krok otcův byl pevný a vyrovnaný. A hle, slečna Prossová, zamotána

do tohoto předu, probouzí ozvěny jako vzdorný oř, bičem doháněný k pořádku, funící a dupající zemi tam v zahradě pod platanem!

I když se mezi všemi zvuky ozvaly hlasy bolesti, nezněly drsně ani krutě. I když zlaté vlasy, podobné jejím, ležely na polštáři jako svatozář kolem znavené tváře maličkého chlapce, jenž říkal se zářivým úsměvem: „Tatínku a maminko, je mi tak líto, že opouštím vás dva a milou sestřičku; ale byl jsem zavolán a musím jít!“, nebyly to jen a jen slzy bolesti, čím zvlhly matčiny tváře, když pak duše opustila schránku, již byla svěřena. Nechte je přijít ke mně. Popatří na tvář Otce mého. O, Otče, jaká jsou to blahoslavená slova!

Tak se šumění andělských křídel smísilo s ostatními ozvěnami a nebyly to již jen ozvěny pozemské, nýbrž byl v nich i dech samých nebes. A mísily se do těch ozvěn i vzdechy větru, vanoucího přes maličký hrob v zahradě, a Lucie slyšela ten tichý šepot – jako by to za léta dýchalo moře, spící na písčitém pobřeží – právě tak dobře jako maličkou Lucii, komicky pilnou nad ranní úlohou nebo oblékající panenku na matčině podnožce, hovořící jazyky obou velikých měst, jež se setkala v její krvi.

Zřídka odpovídaly ozvěny na přicházející kroky Sydneye Cartona. Nejvýše tak šestkrát do roka použil svého práva přicházet nepozván a sedával pak mezi nimi po celý večer, jak kdysi sedával často. Nikdy tam k nim nepřišel rozehřát vínem. A ozvěny šeptaly o něm ještě něco jiného, co opravdové ozvěny šeptají po všechny věky.

Nebylo muže, jenž vskutku miloval nějakou ženu, jenž ji ztratil a jenž se pak s ní bezúhonně stýkal, sám v sobě nezměněn, když se stala manželkou a matkou, nebylo takového muže, aby s ním její děti nepocítily jakousi podivnou účast – aby s ním neměly instinktivní jemný soucit. Žádná ozvěna nepraví, jaká něžná a skrytá citlivost tu procitla. Carton byl první cizí člověk, k němuž maličká Lucie pozvedla baculaté ruce, a když pak rostla, zůstalo mu místo v jejím srdci. Chlapeček o něm hovořil takřka při posledním dechu. „Chudák Carton! Dejte mu polibek za mě!“

Pan Stryver si razil cestu mezi právníky jako nějaký veliký parník, ženoucí se vpřed kalnými vodami, a vlekl svého prospěšného přítele ve vírech za sebou jako loďku, připoutanou na zádi. Poněvadž loďce, poctěné takovou přízní, vede se obvykle velmi žalostně a většinou bývá pod vodou, žil Sydney život důkladně mokrý. Avšak snadný i silný zvyk, na neštěstí v něm snadnější i silnější než znepokojivý pocit, že něco zradil a že žije hanebně, udělal z tohoto života jediný život, který byl schopen žít; o nic víc nepomyslel na to, že by se měl zbavit úlohy muže pro všechno, než nějaký nižší tvor pomýšlí stát se tvorem vyšším. Stryver byl bohatý; oženil se s kvetoucí vdovou, která měla majetek a tři chlapce, na nichž nebylo nic obzvláště zářivého, mimo rovně přičesané vlasy na zavalitých hlavách.

Nejurážlivější protektorství vyraželo panu Stryverovi jako pot ze všech pórů, když vedl tyto tři mladé pány, kteří šli před ním jako ovce, do tichého zákoutí v Soho a nabídl je tam Luciinu manželovi jako žáky; jemně se přitom vyjádřil: „Tak tady máte tři kusy chleba se sýrem k vašemu manželskému pikniku, Darnayi!“ Zdvořilé odmítnutí těchto tří chlebů se sýrem naplnilo pana Stryvera rozhořčením, které pak při výchově mladých pánů proměnil v naučení, že se mají varovat pýchy takových žebráků, jako byl ten učitel. Vypravovával také paní Stryverové nad skleničkou těžkého vína o lstivosti paní Darnayové, která se ho kdysi pokoušela polapit, a o tom, jak prý přišla kosa na kámen a jak se mu podařilo zůstat nepolapen. Někteří jeho známí od nejvyššího soudního dvora, kteří s ním nezřídka popíjeli toto těžké víno a slychali při něm onu lež, omlouvali ho za ni tím, že už ji řekl tolikrát, až tomu sám věří – což ovšem je tak nenapravitelná přitěžující okolnost k urážce beztoho už zlé, že by ospravedlnila, kdyby byl muž, jenž se urážky dopustil, odvečen na nějaké opuštěné příhodné místo a tam potají oběšen.

Byly i takové ozvěny, jimž Lucie někdy zadumaně, někdy pobavena a s úsměvem naslouchala v ozvučném zákoutí až do dní, kdy její dcerušce bylo šest let. Netřeba říkat, jak jí přirostly k srdci ozvěny kroku jejího

dítěte i milovaného otce, vždy tak pilného a soustředěného, a milovaného manžela. Netřeba také říkat, jakou hudbou jí byly i nejdrobnější ozvěny jejich společného domova, který sama řídila s takovou moudrou a elegantní hospodárností, že tu měli víc hojnosti, než kdyby byli rozhazovali. A netřeba konečně říkat, jak sladčeji zněly ozvěny otcova hlasu, když jí mnohokrát říkal, že je mu (jestliže je to vůbec možno) víc oddána nyní, když je provdána, než byla jako svobodná; a právě tak sladčeji zněla ozvěna hlasu manželova, když jí mnohokrát říkal, že žádné její starosti a povinnosti ho nezbavují její lásky a pomoci, a když se jí tázával: „Jaké to je kouzelné tajemství, moje drahá, že jsi všechno pro nás všechny, jako bychom byli jen jeden člověk, a přece nikdy nejsi uspěchaná a nikdy se nezdá, že bys měla příliš mnoho práce?“

Ale ještě jiné ozvěny z veliké dálky po celý ten čas hrozivě duněly zákoutím. A právě nyní, kolem šestých narozenin maličké Lucie, začaly znít strašlivě, jako by se nad Francií strhla veliká bouře, při níž se zvedá moře hrůzy.

Kteréhosi večera v polovině července roku sedmnáctistého osmdesátého devátého přišel pan Lorry velmi pozdě z Tellsonovy banky a posadil se s Lucií a jejím manželem u ztemnělého okna. Byl to podivně horký večer a všem třem to připomnělo onu dávnou neděli, kdy se z téhož pokoje společně dívali na blesky.

„Už jsem si začínal myslet,“ pravil pan Lorry a posunul si svou malou hnědou paruku trochu dozadu, „že budu muset zůstat v Tellsonově bance celou noc. Celý den jsme měli tolik práce, že jsme nevěděli, co udělat nejdřív a jak to všechno zařídit. V Paříži je tak neklidno, že se na nás strhl úplný útok těch, kteří nás chtějí poctit svou důvěrou. Naši tamější zákazníci jako by nám ani nemohli svěřit svůj majetek dost rychle. Nastala mezi nimi úplná posedlost a posílají svoje jmění do Anglie.“

„To vypadá špatně,“ pravil Darnay.

„Říkáte, že to vypadá špatně, milý Darnayi? Ale vždyť my vůbec nevíme, jaké jsou k tomu důvody. Lidé jsou tak nerozumní! Někteří

z nás tam v Tellsonově bance už stárnou a opravdu na nás přece nelze chtít, abychom měnili svůj pořádek, když k tomu není řádná příčina.“

„Ale víte přece,“ pravil Darnay, „jak hrozivě je zachmuřeno na obzoru.“

„To samozřejmě vím,“ přisvědčil pan Lorry, pokoušeje se přesvědčit sám sebe, že má všechnu svou milou náladu zkaženu a že nespokojeně reptá, „ale rozhodl jsem se, že budu po všem dnešním trápení mrzutý. Kde je Manette?“

„Tady je,“ pravil doktor, vstoupiv v témž okamžiku do setmělého pokoje.

„Jsem rád, že jste doma, poněvadž mě všechen celodenní spěch a všechny zlé předtuchy úplně nerozumně znepokojily. Doufám, že nechcete odejít?“

„Ne; jestli chcete, rád si s vámi zahraji v kostky,“ pravil doktor.

„Mám-li říci pravdu, nemám do toho mnoho chuti. Dnes večer nejsem schopen dělat vám soupeře. Je ještě prostřeno k čaji, Lucie? Nic nevidím.“

„Samozřejmě jsme nechali prostřeno pro vás.“

„Díky, moje milá. Krásné děťátko je už v pořádku v posteli?“

„Už tvrdě spí.“

„Tak to má být; všechno v pořádku! Nevím, díky Bohu, proč by tu něco mělo být jinak než v pořádku; ale celý den byl kolem mne takový zmatek a nejsem už tak mladý, jako jsem býval! Nalejte mi čaj, moje milá! Díky. A teď si pojd'te sednout mezi nás, v klidu tu posedíme a budeme naslouchat ozvěnám, o kterých máte svou teorii.“

„Nikoli teorii; to byla jen představa.“

„Tedy představa, moje rozumná holčičko,“ pravil pan Lorry a poplácal ji po ruce. „Tolik je těch ozvěn a jsou tak hlučné, neslyšíte je? Jen si poslechněte!“

* * *

Byly to kroky unáhlené a šílené, kroky nebezpečné, jestliže by se měly vmísit někomu do života, byly to kroky, jež bylo těžko opět očistit, jestliže byly jednou rudě potřísněny, tyto kroky zuřící daleko odtud v čtvrti Saint Antoine, zatím co tato malá společnost seděla u setmělého londýnského okna.

Toho dne za jitra se čtvrt Saint Antoine proměnila v obrovský temný dav strašáků, převalující se nahoru dolů, nad jehož rozvlněnými hlavami bylo vidět mnoho světelných záblesků, kde ve slunci zářila ocelová ostří a bodáky. Z nitra čtvrti Saint Antoine se dral obrovský křik a ve vzduchu mával celý les nahých paží, jako by to byly uschlé větve v zimním větru, a všechny prsty křečovitě svíraly jakoukoli zbraň nebo věc zbrani podobnou, jež byla vydána odněkud z podzemí, ať z dálky jakékoli.

Kdo je vydal, odkud přišly, odkud pocházely, kdo se přičinil, aby se nyní výhruzně zachvívaly v celých tuctech nad hlavami davu jako nějaké blýskání, to by byl nikdo ze zástupu nemohl říci; ale byly rozdíleny muškety právě tak jako náboje do nich, prach i kulky, železné i dřevěné sochory, nože, sekery, píky a jakékoli zbraně, které jen zběsilá vynalézavost kde objevila nebo vymyslíla. Lidé, kteří neměli co jiného uchopit, vrhli se zkrvavenýma rukama na kameny a cihly a vylamovali je ze zdí. V čem kolovala krev a v čem bylo srdce ve čtvrti Saint Antoine, to bylo v nejhorečnejším napětí a v nejhorečnejší rozohněnosti. Žádná z živých bytostí si tu docela nic necenila vlastního života a všechny šlely vášnivou ochotou obětovat jej.

Jako má vír rozbouřených vod svůj střed, tak všechno to běsnění kroužilo kolem Defargeovy vinárny a všechny lidské kapky v obrovském kotli byly přísávány směrem ke středu víření, kde sám Defarge, již pošpiněný střelným prachem a potem, dával rozkazy, rozdával zbraně, tohoto muže odstrčil dozadu, jiného postrčil vpřed, jednoho odzbrojoval, aby ozbrojil druhého, dělal zkrátka ze všech sil svou práci v nejhustším zmatku a povyku.

„Ty se drž při mně, Jacquesi třetí,“ volal Defarge, „a vy dva, Jacquesi první a druhý, vy jděte každý zvlášť a postavte se v čelo tolika vlastenců, kolik jen jich s vámi půjde. Kde je má žena?“

„Tady jsem, snad mě vidíš,“ pravila paní, klidná jako vždycky, dnes však nepletoucí. Rozhodná pravice paní Defargeové svírala sekyru místo obvyklých něžnějších nástrojů a za pasem měla pistoli a veliký ostrý nůž.

„Kam ty chceš jít, ženo?“

„Zatím jdu s tebou,“ pravila paní. „Za chvíli mě uvidíš v čele žen.“

„Tedy vpřed!“ zvolal Defarge mohutným hlasem. „Vlastenci a přátelé, jsme připraveni! Na Bastilu!“

S křikem, jenž zněl, jako by všechna hrdla Francie vydala ze sebe toto nenáviděné slovo, živoucí moře se pozvedlo v spoustách vln i prohlubní a přelilo se přes město k onomu místu. Za zvuku poplašených zvonů, za dunění bubnů a zatím co moře prudce a bouřlivě doráželo na svoje nové pobřeží, útok začal.

Hluboké příkopy, dva padací mosty, mohutné kamenné zdi, osm velikých věží, dělo, muškety, oheň a dým. V ohni a dýmu – v ohni a dýmu, neboť ho moře vrhlo k dělu a v okamžiku z něho byl dělostřelec – počínal si Defarge po dvě horké hodiny jako statečný voják.

Hluboký příkop, jediný padací most, mohutné kamenné zdi, osm velikých věží, dělo, muškety, oheň a dým. Jeden padací most již stržen! „Do toho, soudruzi, do toho! Do toho, Jacquesi první, Jacquesi druhý, Jacquesi tisící, Jacquesi dvoutisící, Jacquesi pětadvacetisící; ve jménu všech andělů nebo ďáblů – co si vyberete – do toho!“ Tak volal vinárník Defarge, dosud u svého děla, které už dlouho bylo žhavé.

„Za mnou, ženy!“ volala jeho paní. „Jakmile dobývání skončí, budeme zabíjet zrovna tak jako muži!“ S pronikavým žízňivým křikem jdou za ní ženy v houfech, nejrůzněji ozbrojeny, všechny však stejně ozbrojeny hladem a pomstychtivostí.

Dělo, muškety, oheň a dým, dosud však hluboký příkop, jeden padací most, mohutné kamenné stěny a osm velikých věží. Nastávají

drobné přesuny v bouřícím moři, když padá několik raněných. Blýskající zbraně, planoucí pochodně, dýmající náklad vlhké slámy, výkřiky, výstřely, kletby, statečnost bez hranic, rány, údery a třeskot, zuřivý hluk živoucího moře, ale dosud hluboký příkop, jediný padací most, mohutné kamenné zdi a osm velikých věží a dosud stojí vinárník Defarge u svého děla, jež je teď už dvojnásob rozpáleno ve službách čtyř lítých hodin.

Bílá vlajka z nitra pevnosti, vyjednávání – těžko je lze postřehnout v zuřící bouři, nic není slyšet – a náhle pak moře nezměřitelně vzrostlo do šíře i výšky a vehnalo vinárníka Defarge přes spuštěný padací most za mohutné vnější zdi mezi osm velikých věží, jež se vzdaly!

Síla moře, jež ho neslo, byla tak neodolatelná, že mu bylo nemožno nadechnout nebo otočit hlavu; jako by zápasil s příbojem Tichého oceánu, a bylo to tak až do chvíle, kdy se octl na vnějším nádvoří Bastily. Opřel se tam o roh zdi a pokusil se rozhlédnout kolem. Takřka po jeho boku stál Jacques třetí a paní Defargeová, dosud v čele houfu žen, byla nedaleko a v ruce svírala nůž. Všude kolem vřel dav a zněl jásot, ohlušující posedlé vzrušení, strašlivý hluk, a přece to byla i rozlícená němohra.

„Vězni!“

„Zápisy!“

„Tajné kobky!“

„Mučidla!“

„Vězni!“

Ze všech výkřiků a desítek tisíc nesouvislých zvolání nejčastěji se z proniknuvšího moře ozývalo: „Vězni!“; jako by množství lidí bylo právě tak nekonečné, jako je nekonečný čas a prostor. Když se odhrnula první velká vlna, odnášejíc s sebou vězeňské strážce a vyhrožujíc jim okamžitou smrtí, jestliže neukáží všechna tajná zákoutí, položil Defarge svou silnou ruku na prsa jednomu z těch lidí – byl to šedovlasý muž, držící v ruce rozžatou louči – odvedl ho od ostatních a postavil si ho před sebe ke zdi.

„Ukažte mi Severní věž!“ pravil Defarge. „Rychle!“

„Když půjdete se mnou,“ odpověděl muž, „ukáži vám ji. Ale nikdo tam není.“

„Co to znamená sto pět, Severní věž?“ tázal se Defarge. „Rychle!“

„Jak, prosím? Co to znamená?“

„Je to číslo vězně nebo kobky? Nebo chcete, abych vám roztal lebku?“

„Zabij ho!“ vykřikl Jacques třetí, který přišel blíž.

„Je to kobka, pane.“

„Ukažte, kde je!“

„Pojďte tudy.“

Jacques třetí se svým obvyklým lačným výrazem na tváři a zřejmě zklamán rozhovorem, jenž nesliboval krveprolití, šel těsně po Defargeově boku, jako šel sám Defarge po boku žalářníkově. Měli všichni tři za té krátké rozpravy hlavy těsně u sebe, a přece jeden druhého sotva slyšeli, neboť tak strašlivý hluk vydával živoucí oceán, když byl prorazil do pevnosti a když se rozlil po nádvořích, chodbách a schodištích. I všude kolem narážel o zdi hluboký drsný křik, z něhož tu a tam vyrazil a vzlétl do výše jednotlivý výkřik jako vodní tříšť.

Defarge, žalářník a Jacques třetí, krácejíce těsně vedle sebe, procházeli co možno nejrychleji temnými chodbami, kam nikdy nevniklo světlo dne, kolem příšerných dveří do tmavých děr a cel, po sklepních schodech dolů a opět vzhůru po příkrých rozbitých schodištích z kamení a cihel, jež vypadala spíše jako vyschlé vodopády. Zprvu vyrazila na ně tu a tam zátopa a přehnala se kolem; když však sestoupili hlouběji a jali se stoupat po točitých schodech vzhůru do věže, byli již sami. Obklíčeni zde mocnými zdmi a klenbami, slyšeli bouři uvnitř pevnosti a kolem ní jen mdle a přitlumeně, jako by je byl hluk, z něhož přišli, zbavil sluchu.

Žalářník se zastavil u nízkých dveří, řinčivě vložil klíč do zámku, pomalu dveře otevřel a pravil, když všichni sehnuli hlavy a vstoupili:

„Sto pět, Severní věž!“

Vysoko ve stěně bylo malé, silně zamřížované a nezasklené okno, před nímž byl kamenný štít, takže oblohu bylo možno spatřit jen tehdy, jestliže se člověk hluboko sehnul a vzhlédl vzhůru. Malé ohniště, také silně zamřížované, vystupovalo dovnitř kobky na několik stop. Na okraji ohniště ležela hromádka dřevěného popela, lehkého jako peří. Stála tu stolice, stůl a pryčna se slámou. A kolem byly čtyři temné stěny s rezavým železným kruhem v jedné z nich.

„Pojďte s tou loučí pomalu podél stěn, ať si je prohlédnu,“ řekl Defarge žaláříkovi.

Muž poslechl a Defarge postupně prohlížel stěny tam, kde byly osvětleny.

„Zastavte! – Pohled, Jacquesi!“

„A. M.!“ vykřikl Jacques třetí, když to byl dychtivě přečetl.

„Alexandre Manette,“ řekl mu Defarge do ucha, zatím co přejížděl písmena ukazováčkem, jenž byl do černa zašpiněn střelným prachem. „A tady napsal ‚ubohý lékař‘. A nepochybně to byl on, kdo si tady do toho kamene vyryl kalendář. Co to máš v ruce? Sochor? Dej to sem!“

Držel dosud v ruce dlouhý zapalovač svého děla. Náhle si vyměnil oba nástroje v rukou, převrhl červotočem prožranou stolicí i stůl a několika ranami je rozbil na kusy.

„Zvedněte světlo výš!“ řekl hněvivě žaláříkovi. „Prohlédni pečlivě ty trosky, Jacquesi. Tady máš nůž,“ pravil a hodil mu jej; „rozřízni slamník a prohledej slámu. A vy zvedněte světlo výš!“

Popatřiv výhruzně na žaláříka, sklonil se nad ohniště, a nahlédnuv vzhůru do komína, jal se sochořem bít do jeho stěn, páčit v nich a vylamovat železné mříže v něm zasazené. Po několika minutách odvrátil tvář, aby ji uchránil před trochou malty a prachu, jež spadly dolů; pozorně pak začal prohmatávat tuto maltu i prach, starý dřevěný popel a onu štěrbinu v komíně, do níž vklouzla jeho zbraň nebo kterou vyhloubila.

„Není nic v tom dřevě ani ve slámě, Jacquesi?“

„Nic.“

„Tak to teď dáme všechno na hromadu uprostřed kobky. A vy to teď zapalte!“

Žalářník zapálil nevelkou hromadu, jež vzplanula vysokým a horkým plamenem. Opět se sehnuvše, aby vykročili nízkými dveřmi, nechali oheň hořet a vydali se zpět na cestu na nádvoří; jak sestupovali, připadalo jim, že se jim začíná vracet sluch, až se zas octli v zuřící zátopě.

Zvedala se a převalovala, hledajíc Defargea. Kdo tu byli z čtvrti Saint Antoine, hlučně se dovolávali toho, aby jejich vinárník byl v čele stráže nad guvernérem, jenž bránil Bastilu a střílel do lidí. Jinak by nebyl guvernér dopraven do radnice, aby tam byl souzen. Jinak by guvernér unikl a lidská krev (jež měla náhle cenu po nespočetných letech bezcennosti) zůstala by nepomstěna.

V rozkřičeném vesmíru vášně a sváru, jenž obklopoval onoho zamračeného starého důstojníka, nápadného v šedivém kabátě s červenými ozdobami, byla jediná zcela klidná postava, a byla to postava ženy. „Pohled'te, tam je můj manžel!“ zvolala a ukázala na něj. „Pohled'te, Defarge!“ Stála nepohnuta blízko zamračeného starého důstojníka a zůstala mu tak nepohnuta nablízku; nepohnuta šla blízko něho ulicemi, když jej Defarge a ostatní vedli; setrvala nepohnuta blízko něho, když se přiblížil jeho konec a když do něho někteří zezadu začali bít; zůstala nepohnuta, když na něj začal dopadat déšť bodných ran a úderů, jenž se byl tak dlouho hromadil; když pod tím deštěm padl mrtev, byla tak blízko, že náhle vzrušena přišlápla nohou jeho hrdlo a dlouhým nožem – tak dlouho chystaným – uřízla jeho hlavu.

Nastala hodina, kdy se čtvrt Saint Antoine jala uskutečňovat svou strašlivou myšlenku zavěšovat místo svítlen lidí, aby ukázala, čeho je všeho schopna. Krev čtvrti Saint Antoine stoupala do hlav a krev tyranie, krev těch, kteří vládli železnou pěstí, tekla dolů – dolů po schodech radnice, kde leželo guvernérovo tělo – dolů pod podrážky bot paní Defargeové, jež se jí zbarvily, když šlápla na ono tělo, aby

je mohla zbavit hlavy. „Spust'te tamtu lampu!“ volala čtvrt Saint Antoine, když hledala nový způsob, jak usmrcovat. „Je třeba tu nechat na strážni jednoho z jeho vojáků!“ Klátící se strážný byl zdvižen na svoje místo a moře se převalovalo dál.

Moře hrozivě temných vod a s vlnami, jež se ničivě pozvedaly jedna proti druhé, moře, jehož hloubku nikdo ještě neprozkoumal a jehož sílu ještě nikdo neznal. Nelítostné moře bouřlivě vzduťých tvarů, mstivých hlasů a tváří, tak ztvrduvších v peci utrpení, že žádný soucit je nemohl poznamenat.

Ale v tom moři tváří, na nichž ožila všechna zuřivost a dravost, bylo možno rozeznat dvě skupiny tváří – v každé jich bylo sedm – jež se tak ostře lišily od ostatních, že nikdy žádné moře neneslo na sobě trosky, na něž by vzpomínka byla tak mocná. Bylo to sedm tváří vězňů, které náhle osvobodila bouře, vniknuvší do jejich hrobů, a kteří teď byli nesení vysoko nad hlavami zděšení, nechápající, udiveni a ohromeni, jako by byl nastal soudný den a jako by zástupy, radující se kolem, byly duše zatracenců. Ještě výš bylo nesené sedm jiných tváří, sedm mrtvých tváří, jejichž klesající víčka a zpola otevřené oči očekávaly soudný den. Bezcitné tváře, přece však tváře s jakýmsi výrazem navždy ustáleným, nikoli setřeným; nebo spíše tváře, zastižené v nějakém okamžiku děsu, jež jako by ještě jednou měly pozvednout klesající víčka a pronést svědectví bezkrevnými rty: „TY JSI TO UČINIL!“

Sedm osvobozených vězňů, sedm zkrvavených hlav na píkách, klíče prokleté tvrže o osmi věžích, několik objevených dopisů a jiných památek na vězně, kteří již dávno zemřeli – takové a podobné věci doprovázejí pařížskými ulicemi uprostřed července roku sedmnáctistého osmdesátého devátého hlučné kroky obyvatel čtvrti Saint Antoine, jejichž ozvěny je daleko slyšet. Nebesa kéž popřou představu Lucie Darnayové a kéž tyto kroky zadrží daleko od jejího života! Neboť jsou to kroky unáhlené, šílené a nebezpečné; a po letech tak dlouhých od chvíle, kdy se před Defargeovou vinárnou rozbil sud, nelze je tak snadno očistit, jestliže se zbarvily rudě.

Kapitola dvacátá druhá

Bouře trvá

Teprve týden jásala vyhublá čtvrt Saint Antoine, teprve týden si kořenila, jak jen mohla, svou chudou skývu tvrdého a hořkého chleba bratrským objímáním a vzájemnými blahopřáními, když paní Defargeová opět už seděla jako obvykle za svým pultem v čele zákazníků. Neměla na hlavě žádnou růži, neboť bratrstvo špehů se už za pouhý týden jen velmi nerado vydávalo na milost čtvrti svět-cova jména. Lampy nad ulicemi se pohoupávaly s jakousi přišernou pružností.

Se založenýma rukama seděla paní Defargeová v jitřním světle a teple, hledíc zamyšleně na vinárnu a do ulice. Venku i uvnitř stály a seděly hloučky lidí, špinavých a ubohých, zřejmě však nyní bylo jejich zoufalství převršeno pocitem moci. I z nejpotrhanější noční čapky, křivě nasazené na nejubožejší hlavě, jako by se potměšile ozývalo: „Sám vím, jak těžké bylo pro mne, který tohle mám na hlavě, uhájit holý život; ale víš snad, jak snadno je mně, který tohle mám na hlavě, zničit tvůj život?“ Všechny ty vyhublé nahé ruce, jež byly dříve bez práce, mohly se teď chopit této práce a rozdávat rány. Nabyvše zkušenosti, že mohou rvát a trhat, prsty pletoucích žen se teď pohybovaly křečovitě. Vzhled čtvrti Saint Antoine se změnil; tato podoba byla do ní vtlokána po staletí a tyto poslední, dovršující úderý mohutně zasáhly do jejího výrazu.

Paní Defargeová pozorovala tvářnost čtvrti s jakýmsi potlačeným souhlasem, jak se slušelo na vůdkyni zdejších žen. Jedna z jejích sester pletla vedle ní. Tato malá, dost zavalitá žena nuzného kořenáře a matka dvou dětí vysloužila si už jako podvelitelka lichotivé jméno Mstitelka.

„Slyšíš to!“ pravila Mstitelka. „Poslouchej přece! Kdo to přichází?“

Jako by byl náhle zapálen pruh střelného prachu, táhnoucí se od nejzazšího okraje čtvrti Saint Antoine ke dveřím vinárny, tak se rychle přibližoval hukot hlasů.

„Je to Defarge,“ pravila paní. „Ticho, vlastenci!“

Defarge bez dechu vešel, sňal z hlavy rudou čapku, kterou teď nosil, a rozhlédl se kolem! „Vy všichni, poslouchejte!“ promluvila opět jeho paní. „Naslouchejte mu!“ Defarge tam stál, těžce dýchaje, a pozadím mu byly dychtivé zraky a otevřená ústa těch, kteří se nakupili před dveřmi; všichni uvnitř vinárny okamžitě vstali.

„Mluv, manželé. Co se děje?“

„Zprávy z onoho světa!“

„Cože?“ zvolala paní pohrdavě. „Z onoho světa?“

„Vzpomínáte si tady všichni na starého Foulona, který radil vyhladovělým lidem, aby jedli trávu, pak umřel a odešel do pekla?“

„Všichni!“ ozvalo se ze všech hrdel.

„Ta zpráva je o něm. Je mezi námi!“

„Mezi námi!“ bylo opět slyšet všechna hrdla. „Mrtev?“

„Nikoli mrtev! Tolik se nás bál – a měl k tomu důvody – že o sobě dal rozhlásit, že zemřel, a dal si vypravit falešný pohřeb. Ale našli ho živého, jak se skrývá kdesi na venkově, a přivedli ho sem. Zrovna před chvílí jsem ho viděl, jak ho jako zajatce vedou na radnici. Řekl jsem tady, že měl důvody, aby se nás bál. Řekněte všichni! Měl opravdu ty důvody?“

Kdyby to byl ten podlý, víc než sedmdesátiletý hříšník nevěděl, byl by se to až do hloubi duše dověděl, kdyby byl slyšel křik, jenž se ozval v odpověď.

Nastal okamžik hlubokého ticha. Defarge a jeho žena hleděli upřeně jeden na druhého. Mstitelka se sehnula a ozvalo se zarachocení bubny, když jej vytahovala zpod pultu, kde jej měla u svých nohou.

„Vlastenci!“ zvolal Defarge rozhodným hlasem. „Jsme připraveni?“

V okamžiku měla paní Defargeová nůž za pasem a buben zněl ulicemi, jako by se byl nějakým zázrakem připjal bubenici na ramena;

Mstitelka, vydávajíc strašlivé výkřiky a rozpřahujíc ruce vysoko nad hlavou jako všech čtyřicet fúrií najednou, hnala se od domu k domu a svolávala ženy.

Muži byli strašliví ve svém krvelačném hněvu, s nímž vyhlédali z oken, popadali zbraně, které jim jen přišly pod ruku, a vybíhali do ulic; ale na ženy byl takový pohled, že by bylo zamrazilo i nejotrlejšího. Od svých domácích zaměstnání, jaká jen při své nuzotě mohly mít, od dětí, od stařen i starců, od nemocných, kteří se nazí a vyhladovělí svíjeli na holé podlaze, vybíhaly ven s rozevlátými vlasy a přiváděly všechny kolem i sebe samy k úplnému šílenství nejdivočejšími výkřiky a posunky. Padoucha Foulona chytili, sestro! Chytili starého Foulona, matko! Zlosyna Foulona chytili, dcero! Pak houf jiných vběhl mezi ty první, bily se do prsou, rvaly si vlasy a křičely: Foulon žije! Foulon, co říkal hladovějícím, aby se najedli trávy! Foulon, který řekl mému starému otci, že se může najíst trávy, když jsem neměla chléb, který bych mu dala! Foulon, který řekl mému dítěti, aby vysávalo trávu, když tady ta prsa z bídy vyschla! Matko Boží, Foulon! Nebesa, jaké utrpení! Slyšte mě, ty moje mrtvé dítě i ty můj zhynuvší otče, přísahám tady na kolenou na těchto kamenech, že vás pomstím na Foulonovi! Manželé, bratři a mladíci, dejte nám Foulonovu krev, dejte nám Foulonovu hlavu, dejte nám Foulonovo srdce, dejte nám Foulonovo tělo i duši, roztrhejte Foulona na kusy a zakopejte ho do země, aby z něho rostla tráva! S těmito výkřiky, dohnány až k slepému šílenství, ženy vířily kolem, bily a trhaly vlastní své přátele, až ze samé rozvášněnosti upadaly do mdlob a jen muži, kteří k nim patřili, zachraňovali je před ušlapáním pod nohama davu.

Ale při tom všem neztráceli ani okamžik, ani jediný okamžik! Foulon byl na radnici a mohli by ho minout. Jestliže Saint Antoine zná svoje utrpení a urážky i křivdy, kterých se mu dostalo, to se nesmí stát! Ozbrojení muži i ženy se vyhrnuli z čtvrti tak rychle a vysáli za sebou i poslední zbytky tak mocné, že tu za čtvrt hodiny nebylo jediné živé bytosti, až na několik stařen a plačící děti.

Nikoli. Všichni v té chvíli už přeplnili soudní síň, kde byl ten ohavný a podlý stařec, a zaplavili i přilehlé náměstí a ulice. Defargeovi, Mstitelka a Jacques třetí byli v prvních řadách a stáli už v soudní síni nedaleko toho starce.

„Pohled'te!“ zvolala paní Defargeová, ukazujíc nožem. „Pohled'te na toho padoucha, spoutaného provazy. To udělali dobře, že mu přivázali na záda otýpku trávy. Cha, cha! To dobře udělali! Ať ji teď sní!“ Paní stiskla nůž pod paží a zatleskala rukama jako při hře.

Poněvadž lidé, kteří stáli za paní Defargeovou, vysvětlili hned těm za sebou příčinu jejího uspokojení a ti ji vysvětlili zas těm zadnějším, kteří opět o ní pověděli těm dalším a dalším, přilehlé ulice se rozezvučely potleskem. Když se pak po dvě nebo tři hodiny vleklo řízení a házelo se do větru mnoho a mnoho slov, podobně netrpělivé projevy paní Defargeové zázračnou rychlostí pronikaly až do veliké dálky; a pronikaly tam o to rychleji, že muži, kteří podivuhodně hbitě vylezli po budově a nahlíželi teď dovnitř oknem, dobře znali paní Defargeovou a dělali jakýsi telegraf mezi ní a davem před budovou.

Konečně vystoupilo slunce tak vysoko, že jakýmsi laskavým paprskem naděje nebo ochrany ozářilo přímo samu hlavu zajatého starce. Tuto přízeň už nebylo možno snést; v okamžiku povolila a byla rozprášena přehrada ze slovních plev a prachu, jež odolávala překvapivě dlouho, a čtvrt Saint Antoine se na něj vrhla!

I nejbzdálenější okraje davu to okamžitě věděly. Defargeovi stačilo přeskočit zábradlí a stůl a již svíral nešťastníka v smrtelném obětí – paní Defargeová skočila za ním a v okamžiku si otočila kolem ruky jeden z provazů, jimiž byl spoután – Mstitelka a Jacques třetí nestáli ještě vedle nich, muži na oknech ještě nesekočili jako dravci dolů do síně – když tu se ozval křik, jenž jako by se nesl přes celé město: „Vyved'te ho ven! Ved'te ho k lampě!“

Dolů a zas vzhůru, hlavou napřed po schodech budovy, teď po kolenou, teď zas na nohou, pak na zádech, vláčen, bit, dušen hrstmi

trávy a slámy, jež mu stovky rukou vrhaly na tvář, rván, do krve tlučten, těžce dýchající, krvácející, přece stále žebrající a prosící o milost, teď pln zoufalých posledních sil, když kolem něho je nevelký prostor, jak lidé odtahují jeden druhého zpět, aby na něj mohli popatřit, teď zas pouhý mrtvý kus dřeva, tažený lesem nohou, tak byl vlečen k nejbližšímu nároží, kde se klátila jedna z osudných svítilen, a tam jej paní Defargeová pustila – jako dělávají kočky s myší – mlčky a klidně na něj pak pohlížela, zatím co ji dál zapřísahal a zatím co ženy na něj ustavičně ječely a muži neoblomně pokřikovali, aby byl oběšen s trávou v ústech. Když ho po prvé táhli vzhůru, provaz se přetrhl a s řevem jej zachytili; když ho po druhé táhli vzhůru, provaz se přetrhl a opět ho s řevem chytili; pak se už provaz nad ním smiloval, udržel jej a brzy již nabodli jeho hlavu na píku, do úst mu dali trávu a celá čtvrt Saint Antoine se při pohledu na něj roztančila.

Tím však zlé dílo dne neskončilo, neboť čtvrt Saint Antoine tak dlouho křikem a tancem rozpalovala svou hněvivou krev, až opět začala vřít, jakmile se jen na sklonku dne proslechlo, že zeť odpraveného, další z nepřátel a utlačovatelů lidu, přijíždí do Paříže, provázen stráží v počtu pěti set jezdců. Vypsali jeho zločiny na rozetlité kusy papíru, zmocnili se ho – byli by ho vyrvali ze samého středu celé armády, aby opatřili Foulonovi společníka – nasadili jeho hlavu a srdce na píky a nesli pak tyto tři kořisti dne v divokém průvodu pařížskými ulicemi.

Teprve když se setmělo, vrátili se muži a ženy k plačícím a nena-jedeným dětem. Před ubohými pekařskými krámky stály pak řady, trpělivě čekající, až si budou moci koupit černý chléb; a zatím co tu s mátožnými a prázdnými žaludky čekali, krátili si čas tím, že se objímali radostí nad vítězstvími dne a opět je prožívali, rozprávějíce o nich. Postupně se tyto řetězy lidí v hadrech krátily a třepily a pak začala vysoko v oknech svítit ubohá světla; rozhořely se nevelké ohně v ulicích, sousedé na nich společně vařili a večeřeli pak na schodech před dveřmi domů.

Byly to večere skrovné a nedostatečné, zcela bez masa a většinou bez čehokoli jiného k prašpatnému chlebu. Ale lidská družnost přidala trochu vydatnosti těmto pokrmům, výživným asi tolik jako kamení, a vykřesala z nich i jiskry veselosti. Otcové a matky, kteří se byli účastnili nejhorších událostí toho dne, hráli si něžně s hubenými dětmi; a milenci se milovali a doufali, přestože takový byl svět kolem nich i před nimi.

Bylo takřka už jitro, když z Defargeovy vinárny odešel poslední hlouček zákazníků, a zamykaje dveře, řekl pan Defarge ochraptěle své paní:

„Konečně je to tady, má drahá!“

„Nu dobrá!“ odpověděla paní. „Skoro už ano.“

Celá čtvrt spala, Defargeovi spali, dokonce i Mstitelka spala se svým vyhladovělým kořenářem a buben odpočíval. Hlas bubnu, to byl jediný hlas, který se v krvavém zmatku nezměnil. Mstitelka jako strážkyně bubnu mohla jej probudit a byla by v něm vyvolala týž hlas, jakým zněl před pádem Bastily nebo před tím, než se zmocnili starého Foulona; tak tomu však nebylo s drsnými hlasy mužů a žen v nitru čtvrti Saint Antoine.

Kapitola dvacátá třetí

Požár mohutný

Nastaly změny ve vsi, kde voda padala do kašny a kde cestář denně vycházel vytloukat z kamení na silnici tolik drobtů chleba, kolik jen mohlo jakž takž udržet pohromadě jeho ubohou nevědomou duši a ubohé zbědované tělo. Vězení na skále už tak nevládlo nad krajem jako kdysi; hlídali tam vojáci, ale nebylo jich mnoho; důstojníci tam hlídali vojáky, ale nikdo z nich nevěděl, co jejich mužstvo udělá – jen tolik věděli, že pravděpodobně neudělá, co mu bude rozkázáno.

Široko daleko se rozkládala zpustlá krajina, neposkytující nic než samou bezútěšnost. Všechno listí, všechny traviny, všechna obilná stébla byla tak scvrklá a ubohá jako sami zubožení lidé. Všechno tu bylo sehnuto, zhněteno, sklíčeno a zlomeno. Obydlí, ploty, domácí zvířata, muži, ženy, děti i sama půda, po níž chodili – všechno bylo zhola vyčerpáno.

Milostivý pán (často jako jednotlivec ctihodný muž) byl požehláním národa, vdechoval všemu rytířský tón, byl uhlazeným příkladem přepychově zářivého života a znamenal ještě mnoho jiného v podobném smyslu; přesto však milostivý pán jako společenská vrstva tak nebo onak přivedl věci k těmto koncům. Je to podivné, že všechna stvoření, výslovně poddaná milostivému pánu, jsou hned do takové míry vysáta a vyždímána! Vskutku musí být něco krátkozrakého v tom úradku věčnosti! Ale bylo to prostě tak; když byla i z kamení vymačkána poslední kapka krve, když šroub daní byl tak často přitahován, až se sama daňová podstata rozdrobila a šroub se otáčel, aniž měl do čeho zabrat, začal se milostivý pán odtahovat od záležitostí tak nízkých a nevypočitatelných.

Taková změna však nenastala v této vsi ani v mnoha vsích podobných. Po celá uplynulší desetiletí ji milostivý pán vysával

a ždímal a zřídka ji poctil svou přítomností, leč aby tu užil rozkoší lovu – někdy to byly štvanice lidí, někdy štvanice zvěře, pro jejíž chov uzavíral milostivý pán celé obrovské prostory neobdělané divočiny. Nikoli. Změna byla spíše v tom, že se začaly objevovat cizí tváře nižších vrstev, než že by mizely vznešené, vybroušené a jinak okrášlené i oblažující rysy milostivých pánů.

V těch časech totiž, kdy cestář osaměle pracoval v prachu, zřídka znepokojen myšlenkou, že sám je prach a v prach se obrátí, neboť byl až příliš zaměstnán myšlenkou, jak málo má k večeři a o kolik víc by snědl, kdyby měl – v těch časech, když zvedl oči od své samotářské práce a rozhlédl se kolem, vídával opěšale přicházet nějakou postavu hrubých obrysů, jakých bylo vídat kdysi v těchto končinách pořádku, které se tu však nyní objevovaly často. Když se postava přiblížila, rozeznával cestář nepřekvapen, že je to muž s rozčuchanými vlasy, vzhledu takřka divošského, hubený, v dřevácích, jež případně neohrabané dokonce i cestářovu zraku, zamračený, drsný, opálený, omočený v blátě i prachu mnoha silnic, provlhlý bažinatou vlhkostí mnoha nížin, posetý trním, listím a pozůstatky mechu z mnoha lesních stezek.

Takový muž k němu přišel jako přízrak za polední červencové hodiny, zatím co seděl na hromádce štěrků pod náspem, chráně se tak pokud možno před krupobitím.

Muž se na něj podíval, pohlédl pak na ves v úžlabině, na mlýn a na vězení na skále. Když si byl srovnal všechny ty věci v své zpozdilé mysli, řekl nářečím, jemuž bylo sotva rozumět:

„Jak se vede, Jacquesi?“

„Všechno v pořádku, Jacquesi.“

„Podej sem ruku!“

Stiskli si ruce a muž usedl na hromádku štěrků.

„Nemáš něco k jídlu?“

„Ted' už jen večeři,“ pravil cestář s hladovou tváří.

„Tak to je všude,“ rozmrzele řekl muž. „Nikde nic k jídlu.“

Vytáhl začernalou dýmku, naplnil ji, zapálil křesadlem a dýmal z ní, až se v ní jasně rozhořelo; pak ji náhle zdvihl před sebe a vložil do ní, co měl mezi palcem a ukazováčkem a co se hned dýmavě vznítilo.

„Podej mi ruku.“ Ted' bylo na cestáři, aby tak řekl, když spatřil to počínání. Opět si stiskli ruce.

„Dnes večer?“ pravil cestář.

„Dnes večer,“ řekl muž, vloživ zas dýmku do úst.

„Kde?“

„Tady.“

Seděli pak na hromadě štěrku, hledíce mlčky jeden na druhého, zatím co krupobití padalo mezi ně jako nějaký trpasličí bodákový útok, až se konečně nad vsí začala obloha jasnít.

„Ukaž mi cestu!“ pravil pak muž, stoupaje na vrchol návrší.

„Tak se dívej!“ řekl cestář, napřahuje ukazováček. „Tady půjdeš dolů, rovnou po silnici, kolem kašny –“

„S tímhle jdi k čertu!“ přerušil ho muž, rozhlížeje se po krajině. „Já přece nemohu jít po žádné silnici a kolem žádné kašny, rozumíš?“

„Dobrá! Tak je to tedy asi dvě míle za vrcholkem toho návrší nad vsí.“

„Dobře. Kdy končíš práci?“

„Jak zapadne slunce.“

„Probudíš mě, než odejdeš? Šel jsem dvě noci bez odpočinku. Dokouřím dýmku a usnu pak jako dítě. Probudíš mě?“

„Ovšem.“

Pocestný dokouřil dýmku, zastrčil ji za košili, vyzul si dřeváky a ulehl na záda na hromadu štěrku. Okamžitě tvrdě usnul.

Zatím co se tak zabýval prašnou prací a zatím co mračna odplouvala, odkrývajíce pruhy jasu na obloze, jež se odrážely stříbrným třpytem na krajině, ten drobný muž (mající ted' na hlavě červenou čepici místo modré) zdál se být okouzlen postavou na hromadě štěrku. Tak často v tu stranu obracel oči, že pracoval svými

nástroji zcela mechanicky, a dalo by se říci, že s výsledky velmi ubo-
hými. Bronzová tvář, pocuchané černé vlasy i vousy, hrubá čapka
z červené vlny, různorodé oblečení z domácí hrubé tkaniny a ze
srstnaté kůže, mohutná postava nuznou stravou vyschlá, zatvrzele
a se zoufalou rozhodností stisknuté rty v spánku, to všechno na-
plňovalo cestáře uctívou bázní. Pocestný přišel z daleka, nohy měl
otlačeny a kotníky do krve odřeny; jeho dřeváky, vystlané listím
a trávou, byly příliš těžké na cestu tak dlouhou a šaty měl prodřeny
na mnoha místech, i sám byl po těle odřen. Skloniv se nad ním,
pokoušel se cestář prohlédnout si zbraně, které měl skryty za košilí
a kde se dalo; ale marně, neboť muž měl ve spánku ruce zkříženy
přes prsa a svíral je právě tak pevně jako rty. Opevněná města se
svými hradbami, strážnicemi, branami, příkopy a padacími mosty
zdála se být cestáři pro tuto postavu pouhým vzduchem. A když od
ní pozvedl oči k obzoru a rozhlédl se kolem, viděl ve své nevelké
představivosti podobné postavy, jež žádná překážka nezastaví, jak
se shromažďují po celé Francii.

Muž spal dál, netečný k sprškám krup i k chvílím rozjasnění,
k slunečnímu světlu na své tváři i k stínu, ke kouskům ledu, dopada-
jícím na jeho tělo, i k diamantům, v které je proměňovalo slunce, až
se pak přiblížil západ a obloha se rudě rozzářila. Cestář dal všechny
svoje nástroje dohromady, přichystal se k návratu do vsi a probudil
jej.

„Dobrá!“ pravil spáč, pozvednuv se na lokti. „Dvě míle za vrchol-
kem toho návrší?“

„Asi tak.“

„Asi tak. Dobrá!“

Cestář se odebral domů, prach se po cestě zvedal před ním, ne-
boť tím směrem vanul vítr, a brzy ho pak bylo vidět u kašny, jak se
mísí mezi hubené krávy, které sem byly přivedeny, aby se napily,
a jak, šeptaje celé vsi, šeptá zřejmě i jim. Když ves snědla ubohou
večeří, neodešla jako obvykle spát, nýbrž vyšla před dveře a zůstala

tam. Padla na ni jakási nákaza šeptavosti, a když se pak shromáždila za tmy kolem kašny, zmocnila se jí ještě jiná nákaza, pod jejímiž účinky se všichni zahleděli v jedinou stranu. Pan Gabelle, nejvyšší úředník ve vsi, začal být znepokojen, vylezl sám na střechu svého domu, zahleděl se také v tu stranu; skryt za komíny, podíval se dolů na ztemnělé tváře kolem kašny a vzkázal pak kostelníkovi, jenž měl klíče od kostela, že možná brzy bude třeba vyzvánět na poplach.

Noc byla čím dál temnější. Stromy, obkličující starý zámek a oddělující jeho vznešenou osamělost, pohybovaly se v mohutnějším větru, jako by vyhrožovaly veliké budově, jež vypadala v přítmí obrovská a temná. Po obou křídlech schodiště k terasám se divoce rozbíhal déšť a bil do velikých vrat jako nějaký rychlý posel, jenž chce probudit ty, kteří jsou uvnitř; znepokojivé závany větru probíhaly vstupní síní mezi starými kopími a noži, naříkavě se dávaly po schodech vzhůru a rozevlály záclony nad lůžkem, kde spával poslední markýz. Z východu, západu, severu a jihu čtyři drsné postavy těžkých kroků procházely lesem, šlapajíce suchou trávu a lámajíce větve, až se pak obezřetně setkaly na nádvoří. Vzplanuly tam čtyři pochodně, rozběhly se do různých směrů a všechno zas ztemnělo.

Nikoli však nadlouho. Brzy začal být zámek podivně viditelný nějakým vlastním svým světlem, jako by světélkoval. Pak se zamíhal za průčelní zdí poskakující plamenný jazyk, zaskvítil tam, kde byly průhledy, a osvětlil sloupová zábradlí, oblouky a okna. Vyšlehl pak výš, rozšířil se a rozjasnil. Brzy pak již z velikých oken vyšlehly plameny a kamenné tváře, zírajíce z ohně, procitly.

Kolem budovy vyvstaly pak tlumené hlasy několika lidí, kteří tu zůstali, kdosi osedlal koně a odjel. Poháněn do trysku ostruhami, hnal se kuň temnotou, uzda jej pak zastavila poblíž vesnické kašny a zůstal zpěněn stát před dveřmi pana Gabella. „Na pomoc, Gabelle! Všichni na pomoc!“ Poplašný zvon se nepokojně rozezněl, ale jiné pomoci (jestliže tohle byla pomoc) odnikud nebylo. Cestář a jeho dvě stě padesát milých přátel stáli tu se založenýma rukama

u kašny a hleděli na ohnivý sloup na obloze. „Jistě je ten plamen nejmíň čtyřicet stop vysoký,“ říkali chmurně, ale nepohnuli se.

Jezdec ze zámku na zpěněném koni projel s klapotem vsí a tryskem vyjel do kamenného svahu k vězení na skále. Od brány tam pohlížel na požár hlouček důstojníků a stranou od nich i houf vojáků. „Na pomoc, páni důstojníci! Zámek hoří; cenné věci se dají zachránit z plamene, když včas přijde pomoc! Na pomoc, na pomoc!“ Důstojníci se podívali na vojáky, hledící k požáru, nedali žádné rozkazy a odpověděli, krčíce rameny a hryzající si rty: „Musí shořet.“

Když pak jezdec sjel opět po svahu dolů a projížděl ulicí, ves byla osvětlena. Cestář a dvě stě padesát jeho milých přátel, podníceni všichni naráz myšlenkou zapalovat, rozběhli se do svých domovů a za každou z těch nepatrných tabulek skla dali svíci. Poněvadž se tu všeho nedostávalo, vypůjčili si svíčky dost násilně od pana Gabella; když tento úředník chvíli projevoval odpor a váhal, poznamenal cestář, kdysi před vrchností tak pokorný, že se z poštovních kočárů dá udělat pěkný oheň a poštovní koně že lze docela dobře opékat.

Zámek byl ponechán na pospas ohni a zkáze. Zdálo se, jako by uprostřed bouřícího a zuřícího požáru celou tu stavbu rozvíval do všech stran rudě rozžhavený vítr, vanoucí přímo z pekla. Jak výheň mohutněla a zas slábla, vypadaly kamenné tváře zmučeně. Jak se řítily spousty kamene a trámů, zmizela pod nimi tvář s důlky v nose; hned pak se zas vynořila z kouře, jako by to byla sama tvář krutého markýze, hořícího na hranici a zápasícího s plameny.

Zámek hořel; nejbližší stromy, zasaženy požárem, usychaly a hroutily se; stromy vzdálenější, zapálené čtyřmi divokými postavami, obklopovaly hořící stavbu dalším lesem dýmu. Roztavené olovo a železo vřelo v mramorové nádrži vodotrysku, voda vyschla, vrcholky věží, podobné kratiknotům, mizely jako led v horku a kanuly dolů do čtyř bouřlivých zřidel výhně. V mocných zdech se rozbíhaly trhliny a spáry, jako by se vytvářely obrovské krystaly;

omámení ptáci potácivě zakroužili a padali do plamenů; čtyři divoké postavy táhly odtud za dalšími cíli k východu, západu, severu a jihu po cestách, zahalených nocí, vedeny majákem požáru, který samy založily. Osvětlená ves se zmocnila poplašného zvonu, a odstranivši zákonného zvoníka, radostně vyzváněla.

Ale to nebylo všechno; ves, poblázněná hladem, požárem i vyzváněním a rozpomenuvši se, že se pan Gabelle podílel na vybírání nájemného a daní – i když za poslední dny pan Gabelle vybral pramálo splátek na daně a nájemné vůbec žádné – zadychtila netrpklivě pohovořit si s ním, a obklíčivši jeho dům, vyzvala ho, aby si osobně přišel porozprávět. Načež pan Gabelle pevně zatarasil dveře a skryl se, aby se poradil sám se sebou. Porada skončila tak, že se pan Gabelle opět odebral na střechu svého domu mezi komíny, rozhodnut tentokrát, kdyby vyrazili dveře jeho domu, vrhnout se (byl to drobný člověk z jihu, pomstychtivé povahy) hlavou napřed se střechy a zlomit tak několika lidem dole vaz.

Pan Gabelle měl patrně té noci hodně dlouhou chvíli, když mu vzdálený zámek byl krbem i svící a když mu bušení na jeho dveře, promíšené radostným vyzváněním, bylo hudbou; nadto se naproti přes cestu u brány poštovní stanice klátila zlověstná lampa, kterou měla ves sto chutí odstranit, aby mu udělala místo. Vskutku trapně nejisté postavení trávit takhle celou letní noc na samém okraji temného moře, přichystán ponořit se do něho hlavou napřed, jak se k tomu pan Gabelle rozhodl! Konečně však přátelsky začalo svítat, svíčky ve vsi dohořely, lidé se na štěstí rozešli a pan Gabelle sestoupil, pro tentokrát ještě živ.

V okruhu sta mil a ve světle jiných požárů mělo té noci dalších mnoho jiných úředníků štěstí mnohem menší, neboť je vycházející slunce zastihlo, jak visí nad ulicemi kdysi mírumilovnými, kde se narodili a kde vyrostli; také bylo mnoho vesničanů i lidí v městech, kteří měli menší štěstí než cestář a jeho přátelé, neboť se jim úředníci a vojsko s úspěchem ubránili a pověsili zas je. Ať se však dálo

cokoli, čtyři divoké postavy se klidně ubíraly k východu, západu, severu i jihu; ať byl kdokoli oběšen, požáry planuly. Žádný úředník, ať jakkoli by se namáhal při svém počtářském umění, nebyl by mohl vypočítat, jak vysoké by musely být šibenice, aby požáry ustaly a byly uhašeny.

Kapitola dvacátá čtvrtá

Magnetová hora přitahuje

Zatím co požáry takto šlehaly do výše, zatím co se moře takto zvedalo – hněvivý oceán, na němž nebylo žádného utišení, jenž ustavičně stoupal výš a výš k hrůze a údivu diváků na březích, otřásal při svých náporech pevnou zemí – uplynuly tři bouřlivé roky. Troje další narozeniny maličké Lucie byly zapředeny zlatou nití do klidného přediva života v jejím domově.

Po mnohé večery a po mnohé dny naslouchali obyvatelé a přátelé tohoto domova ozvěnám v zákoutí a srdce se jim zastavovala, když slyšeli kroky valících se zástupů. Neboť viděli tyto kroky před svými vnitřními zraky jako kroky lidí, valících se bouřlivě pod rudou vlajkou, prohlašujících, že jejich vlast je v nebezpečí, proměněných v divokou zvěř strašlivým kouzlem, pod nímž žili tak dlouho.

Milostivý pán jako společenská vrstva nechtěl mít nic společného s tím úkazem, že není již uznáván a že je ve Francii tak zbytečný, až tu je vážné nebezpečí, že dostane vyhazov z ní i z tohoto světa zároveň. Jako onen sedlák z pohádky, jenž si dal nekonečně mnoho práce, aby vyvolal ďábla, a jenž pak byl při pohledu na něj tak zděšen, že už nebyl schopen na nic se ho zeptat a okamžitě utekl, tak i milostivý pán, když byl po mnohá léta bezostyšně jednal proti všem příkázáním božím a prováděl ještě jiná kouzla, jen aby ďábla přivolal, vznešeně vzal do zaječích, sotva ho spatřil při jeho hrůzném počínání.

Zářivé dvořanstvo odešlo, neboť jinak by se bylo stalo terčem živelného útoku celého národa. Nikdy to nebylo dvořanstvo příliš dvorné k pravdě – na to v něm bylo příliš mnoho ďábelské pýchy, sardanapalského³ přepychu i krtčí slepoty – ale dohrálo již a odešlo.

3 Zpustlý, prostopášný, hýřivý. *Pozn. red.*

Odešel společně celý dvůr od svých výlučných nejvyšších kruhů až po okrajové kruhy, plné intrik, úplatnosti a pokrytectví. Zmizela i královská rodina; byla obklíčena ve svém paláci a podle posledních zpráv „sesazena“.

Nastal srpen roku sedmnáctistého devadesátého druhého a milostiví páni byli v té době už široko daleko rozprášeni.

Jak bylo přirozeno, stala se hlavním stanem a shromaždištěm milostivých pánů v Londýně Tellsonova banka. Duchové se prý zjevují tam, kde jejich těla nejčastěji prodlévala, a milostiví páni bez jediné libry zjevovali se na místě, kde mívali své libry uloženy. Nadto právě sem přicházely z Francie nejrychleji zprávy, na něž nejvíc bylo možno spolehnout. Co víc, Tellsonova banka byla podnik velkomyslný a počínala si velmi štědře k bývalým zákazníkům, kteří klesli z výše své vznešenosti. Také se tu zchudlí pobratřenci mohli dovědět o těch šlechticích, kteří včas předvídali blížící se bouři, a předběhnuvše plenění i zabavování, prozřetelně uložili jmění v Tellsonově bance. K tomu nutno ještě uvést, že každý, kdo právě přišel z Francie, ohlásil se takřka samozřejmě v Tellsonově bance a vypověděl tu nejnovější zprávy. Z důvodů takto rozličných stala se v té době z Tellsonovy banky, pokud jde o zprávy z Francie, jakási ústřední burza; obecně to bylo tak rozhlášeno a tazatelů bylo tolik, že někdy napsali u Tellsonů poslední zprávy v několika řádcích na kus papíru a vyvěsili je v oknech banky, aby si je mohli přečíst všichni, kdo procházeli Temple Barem.

Kteréhosi zamženého, mlhavého odpoledne seděl pan Lorry u svého stolku a Charles Darnay, opřen o stůl, potichu s ním hovořil. Kajícnická kobka, určená kdysi pro rozhovory s ředitelem podniku, stala se nyní burzou zpráv a bývala přeplněna k prasknutí. Bylo asi půl hodiny před zavřením podniku.

„Ale přestože jste nejmladší člověk, jaký kdy žil,“ pravil Charles Darnay poněkud váhavě, „přece vám musím namítnout –“

„Rozumím. Že jsem příliš starý?“ pravil pan Lorry.

„Nestálé počasí, dlouhá cesta, nejistota, pokud jde o dopravní prostředky, rozklad v zemi, město, kde ani pro vás nebude možná bezpečno.“

„Drahý Charlesi,“ pravil pan Lorry s veselou sebedůvěrou, „uvádíte mi tu některé z důvodů pro to, abych jel, nikoli abych nejel. Bezpečno tam bude pro mne dost a dost; kdo by se tam zabýval starým člověkem takřka už osmdesátiletým, jestliže tam mají tolik lidí, kteří mnohem víc stojí za to, aby se jimi zabývali. Pokud jde o to, že je to město v rozkladu, tu je třeba říci, že kdyby to nebylo město v rozkladu, nebyl by žádný důvod posílat odtud do naší tamější pobočky někoho, kdo už dávno zná to město i jeho záležitosti a kdo má důvěru podniku. Pokud jde o nejistotu v dopravě, o délku cestování a zimní počasí, kdo už by měl být připraven podstoupit trochu toho nepohodlí ve prospěch Tellsonovy banky po všech těch letech, jestliže ne já?“

„Raději bych jel sám,“ pravil Charles Darnay poněkud neklidně a jako člověk, myslící nahlas.

„Ovšem! Vy tedy jste ten pravý, abyste mi tu odporoval a radil!“ zvolal pan Lorry. „Jel byste tedy raději sám? Vy, původem Francouz? Jste vy mi moudrý rádce!“

„Milý pane Lorry, právě proto, že jsem rodilý Francouz, mnohokrát mě už napadla ta myšlenka (o které jsem však tady nechtěl mluvit). Jestliže jsem měl účast s těmi ubohými lidmi, jestliže jsem se pro ně něčeho vzdal,“ hovořil opět tak zamyšleně jako dříve, „nemohu jinak než se domnívat, že mě snad vyslechnou a že budu mít dost síly přimět je k troše zdrženlivosti. Právě včera večer, když jste od nás odešel a když jsem mluvil s Lucií –“

„Když jste mluvil s Lucií,“ opakoval pan Lorry. „Ano. Divím se, že se nestydíte vyslovovat právě teď Luciino jméno! Když zrovna říkáte, že byste rád jel v téhle době do Francie!“

„Vždyť ještě nejedu,“ pravil Charles Darnay s úsměvem. „Víc pravdy by bylo v tom, kdybyste řekl, že vy byste rád jel.“

„Ano, chci jet já, to vám říkám otevřeně. Po pravdě řečeno, drahý Charlesi,“ pohlédl pan Lorry na vzdáleného ředitele a ztišil hlas, „neumíte si představit, jaké nesnáze máme s našimi obchodními záležitostmi a jakým nebezpečím jsou ohroženy naše tamější účetní knihy a dokumenty. Jen Bůh sám ví, jaké zápletky by z toho vznikly pro celou spoustu lidí, kdyby se někdo zmocnil našich dokladů nebo kdyby byly zničeny; a to se každou chvíli může stát, poněvadž kdo ví, zda Paříž už dnes nehoří, kdo ví, zda nebude zítra vypleněna! Udělat v době co nejkratší rozvázný výběr z těch dokladů, zakopat je nebo vůbec je nějak odstranit z dosahu nebezpečí, to nemůže udělat (aniž ztratí drahocenný čas) takřka nikdo jiný než já – jestli vůbec někdo. A mám snad váhat, když tohle v Tellsonově bance vědí a když to i říkají – v Tellsonově bance, jejíž chleba jím už nějakých šedesát let – mám snad váhat jen proto, že mi klouby už trochu ztuhly? Vždyť já jsem ještě chlapec, milý pane, proti těm zdejším starým pavoukům!“

„Obdivuji statečnost vašeho mladistvého ducha, pane Lorry.“

„Jděte! Nesmysl, pane! – Mimo to si uvědomte, drahý Charlesi,“ pravil pan Lorry, pohlédnuv opět na ředitele podniku, „že dostat v téhle době něco z Paříže, ať už cokoli, je takřka holá nemožnost. Právě dnes jsme dostali dopisy a ceniny (mluvím zcela důvěrně; kdybych měl jednat jako obchodník, nesměl bych o tom šeptat ani vám) a přinesli nám je nejpodivnější poslové, jaké si jen můžete představit, jimž visel život na vlásku, když přecházeli hranice. Za jiných dob chodily naše balíčky tam i zpět právě tak bez nesnází jako v obchodnické staré Anglii; ale teď je všechno zaraženo.“

„A vskutku odjíždíte už dnes večer?“

„Vskutku odjíždím dnes večer, poněvadž věc je už tak naléhavá, že nelze odkládat.“

„A nikoho si neberete s sebou?“

„Nabízeli mi všechny možné lidi, ale s žádným z nich nechci nic mít. Chci si vzít s sebou Jerryho. Už dlouho mi Jerry dělá za

nedělních večerů tělesnou stráž a zvykl jsem si na něj. Nikdo nebude Jerryho podezřívát, že je něco jiného než anglický hromotluk nebo že má v hlavě nějaké jiné úmysly než se vrhnout na kohokoli, kdo by se dotkl jeho pána.“

„Musím jen opakovat, že ze srdce obdivuji vaši statečnost a mladistvost.“

„A já musím opakovat, že je to nesmysl, nesmysl, pane! Až vykonám toto malé poslání, přijmu možná nabídku Tellsonovy banky, abych šel do výslužby a žil si podle svého. Pak budu mít dost času myslet na to, jak stárnu.“

Tento rozhovor se konal u obvyklého stolu pana Lorryho, zatím co se na několik stop odtud rojili milostiví páni a chvástali se, jak se zanedlouho pomstí na těch darebácích. Až příliš často hovořili milostiví páni v nesnázích vyhnanství, až příliš často hovořili i pravověrní Britové o této strašlivé revoluci, jako by to byla jediná žeň pod sluncem, která nebyla napřed zaseta – jako by nic nikdy nebylo učiněno nebo opominuto, co k ní přímo vedlo – jako by ti, kdo viděli nešťastné miliony Francouzů a kdo viděli, jak jsou zneužívány a do větru rozhazovány prostředky, z nichž se tyto miliony mohly mít dobře, nebyli už po léta předvíдали její nevyhnutelný příchod a jako by nebyli černé na bílém napsali, co viděli. Toto chvástání, do něhož se mísily výstřední výmysly milostivých pánů, jak vrátit věci do onoho stavu, jenž sám sebe zahubil, jenž unavil trpělivost nebes i země a sám sebe vyčerpал, těžko bylo možno bez odporu snášet člověku, jenž měl zdravý rozum a věděl, jaká je pravda. Právě z tohoto chvástání, doléhajícího k jeho uším, jako by to byl nějaký znepokojivý zmatek krve v jeho vlastní hlavě, a spojeného se skrytou úzkostí v jeho duši, dolehl neklid na Charlese Darnaye a dosud jej svíral.

Mezi lidmi, kteří tu hovořili, byl i Stryver od nejvyššího soudního dvora, daleko už postoupivší na cestě k vysokému postavení ve státních službách, a tak i hlučný ve vyjadřování názorů na toto

téma; vykládal milostivým pánům svoje návrhy jak vyhodit všechny lidi do povětří, jak je vyhladit z povrchu země, jak se obejít bez nich a jak vůbec uskutečnit mnoho podobných věcí, jež se svou účelností podobaly radě vykořenit orlí plemeno tím, že se orlům bude sypat na ocasy sůl. Darnay právě Stryvera poslouchal s největším odporem a stál tu nerozhodnut, zda má odejít, aby ho již neslyšel, nebo zda zůstat a postavit se proti jeho slovům, když tu se začalo rýsovat to, co mělo nastat.

Ředitel podniku přistoupil k panu Lorrymu, položil před něj pošpiněný neotevřený dopis a zeptal se ho, zda již vypátral nějaké stopy po člověku, jemuž byl dopis adresován. Ředitel položil dopis tak blízko před Darnayovy zraky, že spatřil adresu – a přečetl ji tím rychleji, že to bylo jeho vlastní pravé jméno. Přeložena, adresa zněla:

„Velmi naléhavé. Pan dřívější francouzský markýz St. Evrémonde. Svěřeno k vyřízení Tellsonově bance, Londýn, Anglie.“

Za svatebního jitra doktor Manette naléhavě a výslovně požádal Charlese Darnaye, aby toto jméno – dokud doktor nezruší tento závazek – zůstalo mezi nimi neporušeným tajemstvím. Nikdo jiný nevěděl, že je to jeho jméno, jeho vlastní žena neměla o tom tušení a nic nemohl tušit ani pan Lorry.

„Ne,“ odpověděl pan Lorry řediteli. „Mluvil jsem o tom již takřka se všemi, kdo tu jsou, a nikdo neví, kde by bylo možno tohoto pána hledat.“

Poněvadž se blížila zavírací hodina, začal procházet kolem stolu pana Lorryho celý proud těch, kteří tu spolu hovořili. S tázavým posunkem zvedl dopis a milostivý pán, nyní pletichařící a rozhořčený vyhanec, se na něj podíval; a tento, onen i další řekli vždy francouzsky nebo anglicky něco potupného, co se týkalo markýze, kterého nebylo možno najít.

„Jistě je to ten synovec – ale v každém případě degenerovaný potomek – onoho skvělého markýze, který byl zavražděn,“ pravil jeden z nich. „Jsem šťasten, že jsem ho neznal.“

„Zbabělec,“ pravil jiný – a byl to milostivý pán, který unikl z Paříže nohama vzhůru a napůl zadušen v nákladu sena – „který už před lety opustil svoje místo.“

„Nakažen novými doktrínami,“ pravil třetí, jenž procházejí mimo, pohlédl na dopis lorňonem, „žil v rozporu s posledním markýzem, vzdal se statků, když je zdědil, a přenechal je tomu stádu lotrů. Doufám, že se mu teď odmění, jak zaslouží.“

„Cože?“ zvolal utrhačně Stryver. „Vážně to udělal? Takový je to člověk? To se musíme podívat na to hanebné jméno. Zatracený chlap!“

Darnay, neschopen se již ovládnout, dotkl se ramene pana Stryvera a řekl:

„Znám toho člověka.“

„Propána, opravdu?“ pravil Stryver.

„To tedy je mi líto.“

„Proč?“

„Proč, pane Darnayi? Slyšel jste, co udělal? Pak se mě tedy v těchto dobách neptejte proč.“

„Ale já se přece jen ptám.“

„Pak vám tedy opakuji, že je mi to líto. Je mi líto, když slyším od někoho tak podivnou otázku. Mluví se tady o člověku, který se nakazil nejhanebnějšími a nejrouhačnějšími ďábelskými poučkami, jaké kdy svět poznal, který se vzdal svého majetku ve prospěch nejhorších vyvrhelů lidstva, kteří kdy vraždili ve velkém, a vy se mě ptáte, proč je mi líto, že muž, vyučující mládež, zná takového člověka? Ale dobrá, odpovím vám. Je mi to líto, poněvadž se domnívám, že takový darebák roznáší nákazu. To je ten důvod.“

Pomysliv na tajemství, Darnay se s velikými nesnázemi ovládl a pravil: „Nerozumíte možná tomu člověku.“

„Ale vím zato, jak vás usadit, pane Darnayi,“ pravil chvástavec Stryver, „a taky vás usadím. Jestli je ten člověk urozený muž, pak mu opravdu nerozumím. Můžete mu to vyřídit s mými pozdravy.“

A můžete mu také ode mne vyřídit, že se divím, když se vzdal svého majetku i postavení ve prospěch té zabijácké chátry, proč se jí pak nepostavil do čela. Ale kdepak, pánové,“ pravil Stryver, rozhlédnuv se kolem a lusknuv prsty, „znám už trochu lidskou povahu a říkám vám, že se takovýhle člověk nikdy nevydá na milost takovým vzácným *protégés*⁴. Kdepak, pánové, sotva nastane bitka, ukáže jim svoje vznešené paty a uteče.“

Po těchto slovech, a lusknuv ještě naposled prsty, vyrazil pan Stryver za všeobecného souhlasu posluchačů rameny napřed na Fleet Street. Když pak i všichni ostatní odešli z banky, zůstal pan Lorry sám u stolu s Charlesem Darnayem.

„Vezmete si ten dopis na starost?“ zeptal se pan Lorry. „Víte, kam jej dodat?“

„Vím.“

„A vyřídíte laskavě, že ten dopis byl adresován na nás patrně v předpokladu, že budeme vědět, kam jej dál poslat, a že už tu u nás nějaký čas ležel?“

„Vyřídím to. Vydáte se na cestu do Paříže odtud?“

„Ano, v osm hodin.“

„Přijdu se ještě s vámi rozloučit.“

Nespokojen sám se sebou, se Stryverem i s mnoha jinými lidmi, pospíšil si Darnay co nejrychleji do zátiší Templu, otevřel dopis a četl. Toto tam bylo napsáno:

Vězení Abbaye, Paříž, 21. června 1792.

*Bývalý pane markýzi,
když mě vesnice, jíž jsem byl vydán na pospas, dlouho ohrožovala na životě, velmi násilně a potupně mě zajali a pěšky odvedli dlouhou cestou do Paříže. Po cestě jsem mnoho vytrpěl. Ale to není všechno; můj dům byl zničen – srovnán se zemí.*

4 Chráněnci. Pozn. red.

Zločin, pro který jsem vězněn, bývalý pane markýzi, pro který mě bude tribunál soudit a pro který (jestliže se mi nedostane Vaší šlechetné pomoci) budu popraven, je, jak mi říkají, zločin zrady na majestátu lidu, jehož jsem se dopustil, když jsem jednal proti tomuto majestátu ve prospěch vyhnance. Marně poukazují na to, že jsem podle Vašich příkazů jednal ve prospěch lidu, nikoli proti němu. Marně poukazují na to, že jsem již před zabavením majetku vystěhovalců prominul všechny daně, které přestali platit, že jsem vůbec nevybíral nájemné, že jsem nikoho nepohnal před soud. Odpovídají mi jen, že jsem jednal ve prospěch vystěhovalce, a kde prý je ten vystěhovalec?

Ach, nejmilostivější bývalý pane markýzi, kde je ten vystěhovalec? Volám ze spánku, kde jen je! Táži se nebes, zda mě přijde osvobodit! Žádná odpověď. Ach, bývalý pane markýzi, posílám svůj bezútešný výkřik přes moře a doufám, že snad přece jen dolehne k Vašemu sluchu, a to skrze velikou Tilsonovu banku, známou i v Paříži!

Pro lásku boží, pro lásku k spravedlnosti, šlechetnosti a cti Vašeho vznešeného jména, zapřísahám Vás, bývalý pane markýzi, abyste mě přispěchal osvobodit. Kladou mi za vinu, že jsem Vám byl věrný. Ach, bývalý pane markýzi, zapřísahám Vás, buďte teď věrný mně!

Z tohoto hrozného vězení, kde se hodinu co hodinu blížím svému konci, přijměte ode mne, bývalý pane markýzi, nejhlubší moji bolestnou a nešťastnou poklonu.

*Váš zmučený
Gabelle*

Skrytá úzkost Darnayovy duše procitla nad tím dopisem k mocnému životu. Smrtné nebezpečí, hrozící dávnému a dobrému služebníkovu, který se provinil jen tím, že byl věrný jemu a jeho rodině, zírало mu tak vyčítavě přímo do tváře, že takřka klopil oči

před mimojdoucími, když se tak procházel nahoru dolů po Templu a uvažoval, co počít.

Věděl dobře, že ve své hrůze nad činem, jímž vyvrcholily zlé skutky a špatná pověst jeho starého rodu, a nedůtklivě podezříván svým strýcem i v odporu, s nímž jeho svědomí pohlíželo na rozpadající se budovu, kterou měl zachránit, jednal nedokonale. Věděl dobře, že když se z lásky k Lucii zřekl svého společenského původu – přestože toto rozhodnutí nikterak nebylo v něm nové – jednal uspěchaně a nedomyšleně. Věděl, že měl všechno soustavně přichystat a dohlížet nad tím, věděl, že to tak zamýšlel, a věděl také, že to neudělal.

Šťěstí anglického domova, který si sám zvolil, nezbytnost, aby byl ustavičně zaměstnán nějakou činností, rychlé a neklidné změny těch časů, jež nastávaly jedna za druhou tak překotně, že události tohoto týdne zničily nezralé záměry týdne minulého a události týdne příštího postavily všechno opět do nového světla, to všechno, jak dobře věděl, byly okolnosti, jejichž síle neodolal; zneklidňovalo ho toto podlehnutí, nikdy se však proti okolnostem nepostavil s odporem dost vytrvalým a mohutnějším. Že vyčkával, až nastane vhodná chvíle činu, a že se události tak rychle řítily, až vhodnou chvílí propásl, a šlechta již pak houfně cestou necestou opouštěla Francii, její majetek byl zabavován nebo ničen a sama její jména smetána z povrchu země, to věděl právě tak dobře, jako to mohla vědět kterákoli nová vláda ve Francii, jež ho snad požene za to k odpovědnosti.

Nikoho však neutlačoval, nikoho neuvěznil; tak málo měl v úmyslu vymáhat drsně daně a nájemné, že se všeho toho z vlastní vůle vzdal, vrhl se do světa, kde na něj nečekala žádná přízeň, dobyl si ve světě svoje místo a sám si vydělával na živobytí. Podle příkazů, jež mu dával v dopisech, vedl pan Gabelle statky tak, aby šetřil lidi a aby jim poskytoval, co jen bylo možno – tolik topiva, kolik jen naléhající věřitelé dovolili v zimě, a tolik potravin, kolik jen bylo

možno zachránit před týmiž drápy v létě – a on sám nepochybně pro svou vlastní záchranu uvedl tyto skutečnosti na svou obhajobu, takže nemůže být jinak, než že již vyšly najevo.

To všechno podporovalo zoufalé rozhodnutí, k němuž Charles Darnay zvolna dospíval, že totiž pojedje do Paříže.

Ano. Jako onoho námořníka v dávném příběhu, hnaly ho větry a proudy do okruhu účinnosti Magnetové hory; již ho začala přitahovat a musí blíž. Všechno, co jen mu vyvstalo před vnitřním zrakem, pohánělo ho čím dál rychleji, čím dál jistotněji vpřed k té strašlivé přitažlivosti. Skrytý jeho nepokoj pocházel z toho, že v jeho nešťastné zemi špatní lidé u vesla uskutečňují špatné požadavky a že on, jenž nemohl jinak než se pokládat za lepšího, než jsou oni, není tam přítomen, aby se pokusil vykonat něco proti krveprolévání a obhájit požadavky milosrdenství a lidskosti. Když už tento nepokoj napůl utlumil a když ještě napůl cítil jeho vyčítavost, přivedlo ho to k tomu, aby sám sebe srovnal se statečným starým pánem, v němž hlas povinnosti zněl tak mocně; po tomto srovnání (pro něj tak potupném) vyvolal si okamžitě posměšky milostivého pána, jež se ho palčivě dotkly, a posměšky Stryverovy, jež ho pro staré důvody obzvláště krutě hryzly. A po tom všem tu byl Gabellův dopis; nevinný vězeň v nebezpečí smrti se dovolával jeho spravedlnosti, cti a dobrého jména.

Učinil rozhodnutí. Musí do Paříže.

Ano. Magnetová hora ho přitahovala a on se musí plavit vpřed, dokud neztroskotá. Nevěděl o žádném útesu; neviděl takřka žádné nebezpečí. Záměr, s nímž vykonal to, co vykonal, přestože to zanechal nedokončeno, ukazoval mu jeho jednání v takovém světle, že očekával ve Francii vděčné uznání, až tam osobně přijde svoje skutky hájit. Pak před ním vyvstala nádherná vidina, že bude konat dobro, onen lehkovážný přelud tak mnoha dobrých duší, a viděl se dokonce již v tom sebeklamu, jak pomáhá určovat běh zuřící revoluce, jež už tak strašlivě zdivočela.

Když tak, již rozhodnut, přecházel sem a tam, uvažoval o tom, že Lucie ani její otec se nesmějí o tom dovědět dřív, dokud neodjede. Lucie bude ušetřena bolesti loučení a její otec, vždy se tolik vzpírající vracet se v myšlenkách na ono nebezpečné staré území, doví se tak o jeho skutku jako o hotové věci a nebude tedy vystaven neklidu očekávání a pochyb. Kolik viny za to, že nedokončil svůj záměr, bylo třeba připsat jejímu otci, pro jehož klid se vždy starostlivě snažil uchránit ho všech oživujících zmínek o Francii, o tom teď neuvažoval. Ale i tato okolnost měla svůj podíl na jeho rozhodnutí.

Horlivě zabrán v myšlenky, chodil sem a tam, až byl čas vrátit se do Tellsonovy banky a rozloučit se s panem Lorrym. Po příjezdu do Paříže hodlal se s tímto dávným přítelem setkat, teď mu však nesměl o svém záměru říci ani slovo.

Před dveřmi banky stál kočár s poštovními koňmi a byl tu i Jerry ve vysokých botách a uchystaný na cestu.

„Doručil jsem ten dopis,“ pravil Charles Darnay panu Lorrymu. „Nejsem pro to, abyste byl obtěžován písemnou odpovědí, ale mohl byste snad doručit odpověď ústní?“

„To rád udělám,“ pravil pan Lorry, „jestli v tom není nějaké nebezpečí.“

„Naprosto žádné. Přestože je to vězeň v Abbaye.“

„Jak se jmenuje?“ tázal se pan Lorry s otevřeným zápisníkem v ruce.

„Gabelle.“

„Gabelle. A jak zní zpráva pro toho nešťastného vězněného Gabella?“

„Prostě tak, že ,dostal dopis a přijede.““

„Není řečeno kdy?“

„Vydá se na cestu zítra večer.“

„Kdo odpověď posílá, není udáno?“

„Ne.“

Pomohl panu Lorrymu zabalit se do mnoha kabátů a pláštů a vyšel s ním pak z teplého ovzduší staré banky do mlhavého vzduchu na Fleet Streetu. „Pozdravujte ode mne Lucii i maličkou Lucii,“ pravil pan Lorry při loučení, „a pěkně o ně pečujte, dokud se nevrátím.“ Když se kočár rozjížděl, Charles Darnay potřásl hlavou a váhavě se usmál.

Toho večera – bylo to čtrnáctého srpna – byl dlouho vzhůru a psal dva vroucí dopisy; jeden byl pro Lucii; vysvětloval v něm naléhavé závazky, jež ho nutí jet do Paříže, a ze široka se rozepsal o důvodech, pro které spoléhá, že mu tam nebude hrozit žádné nebezpečí; v druhém dopise, určeném doktorovi, svěřoval Lucii a její dítě jeho péči a podobně se s nejnaléhavějším ujišťováním rozepsal o týchž důvodech. Oběma pak napsal, že okamžitě po svém příjezdu do Paříže pošle dopisy na důkaz, že bezpečně dojel.

Byl to pro něj těžký den být mezi nimi a po prvé, co tu společně žili, něco před nimi zapírat. Bylo mu těžko tajit před nimi ten bezelstný klam, o němž neměli ani nejmenší podezřívavé tušení. Když se však s láskou podíval na svou ženu, tak šťastnou a pilnou, utvrdilo ho to v rozhodnutí neřici jí, co se již tak brzy stane (zpola se již chystal povědět jí o tom, tak podivné mu připadlo dělat cokoli bez její tiché pomoci), a den pak rychle minul. Brzy zvečera objal ji i její jmenovkyni, o nic méně milovanou, pravil jim, že se zanedlouho vrátí (vymyslel si záležitost, která ho nutí odejít, a zavazadlo s prádlem si již potají přichystal), a takto se vydal do těžké mlhy v setmělých ulicích se srdcem ještě těžším.

Síla, kterou neviděl, rychle ho teď už k sobě přitahovala a všechny proudy i větry přímo a mocně směřovaly k ní. Zanechal svoje dva dopisy u spolehlivého posla, jenž je měl doručit půl hodiny před půlnocí, nikoli dříve, najal si koně do Doveru a vydal se na cestu. „Pro lásku boží, pro lásku k spravedlnosti, šlechtnosti a cti Vašeho vznešeného jména!“ Tak znělo volání ubohého vězně, jímž posiloval svoje hynoucí srdce, když nechával za zády všechno, co miloval na této zemi, a když se vydával na plavbu k Magnetové hoře.

KNIHA TŘETÍ

TUDY ŠLA BOUŘE

Kapitola první

Tajná záležitost

Pomalou cestoval ten, kdo jel z Anglie do Paříže na podzim roku sedmnáctistého devadesátého druhého. I kdyby byl býval svržený nešťastník francouzský král ve vsi své slávě dosud na trůně, bylo by tu bývalo dost a dost zdržujících překážek v podobě rozbitých silnic, špatných kočárů a ubohých koní; změnivší se časy přidaly však k těmto překážkám ještě mnohé další. U každé městské brány a u každé vesnické mýtnice stála družina vlasteneckých občanů, kteří měli své národní muškety po boku ve stavu svrchovaně výbušné připravenosti a zastavovali všechny přicházející i odcházející, podrobovali je křížovému výslechu, prohlíželi jejich doklady, hledali jejich jména ve vlastních seznamech, vraceli je, posílali je, aby jeli dál, nebo je zadržovali a zajímali, jak jen podle vrtošivého uvážení nebo svévole rozhodli, že bude nejprospěšnější pro novou, jednotnou a nedělitelnou Republiku volnosti, rovnosti a bratrství nebo smrti.

Charles Darnay ujel jen velmi málo francouzských mil a již začal chápat, že pro něj není žádné naděje na návrat po těchto venkovských cestách dřív, dokud by nebyl v Paříži prohlášen za dobrého občana. Ať už se však stane cokoli, cestu dokončit musí. Nezanechal za sebou jedinou nepatrnou vesničku, nebyla za jeho zády spuštěna jediná silniční závora, aniž si uvědomil, že jsou to další železná vrata, která byla postavena mezi ním a Anglií. Všeobecná pozorná bdělost ho tak obkličovala, že kdyby byl býval lapen do sítě nebo dopravován k svému cíli v kleci, nebyl by si mohl víc uvědomit naprostou ztrátu svobody.

Tato všeobecná pozorná bdělost nejen ho zastavovala dvacetkrát, než ujel vzdálenost mezi dvěma stanicemi, nýbrž zdržovala též jeho jízdu dvacetkrát za den tím, že stráže přijížděly za ním

a vracely ho zpět, že mu přijížděly vstříc a již napřed ho zastavovaly, jely pak s ním a hlídaly ho. Byl už několik dní na cestě přes Francii, když ulehл vyčerпán k spánku v nevelkém městě na hlavní silnici ještě velmi daleko od Paříže.

Dostal se vůbec tak daleko jen proto, že se vždy vykazoval dopisem zmučeného Gabella z jeho vězení v Abbaye. Na strážnici tohoto malého města měl takové nesnáze, že teď, jak cítil, jistě nastane rozhodný okamžik jeho cesty. A tak byl pramálo překvapen, když ho o půlnoci probudili v nevelkém hostinci, kam ho poslali, aby tam do rána setrval.

Probudil ho nesmělý místní hodnostář s třemi ozbrojenými vlastenci v hrubých červených čepicích a s dýmky v ústech, kteří se posadili na postel.

„Pošlu vás, emigrante, do Paříže v ozbrojeném doprovodu,“ pravil hodnostář.

„Netoužím, občane, po ničem jiném než se dostat do Paříže, ale bez ozbrojeného doprovodu bych se obešel.“

„Ticho!“ zvolal jeden z mužů v rudé čepici a pažbou muškety udeřil do pokrývky na posteli. „Ticho, šlechtici!“

„Je to tak, jak tenhle dobrý vlastenec říká,“ pravil nesmělý hodnostář. „Jste šlechtic, musíte tedy dostat ozbrojený doprovod – a zaplatit za něj.“

„Nemám na vybranou,“ pravil Charles Darnay.

„Na vybranou! Slyšíte ho!“ zvolal týž zamračený muž v rudé čapce. „Jako by to nebylo pro něj štěstí, že dostane ochranu před pověšením na lampě!“

„Je to pořád tak, jak tenhle dobrý vlastenec říká,“ pravil hodnostář. „Vstaňte a oblékněte se, emigrante.“

Darnay uposlechl a byl pak odveden zpět do strážnice, kde jiní vlastenci v hrubých rudých čepicích kouřili, pili a spali kolem ohně. Zaplatil zde veliké peníze za ozbrojený doprovod a vydal se pak odtud ve tři hodiny k jitru na cestu po rozmáčené silnici.

Ozbrojenými průvodci mu byli dva vlastenci na koních, v rudých čepicích s trojbarevnými kokardami, vyzbrojení národními muškety a šavlemi, z nichž každý jel po jednom jeho boku. Eskortovaný sám řídil svého koně, ale k jeho uzdě byl volně přivázán provaz, jehož konec si jeden z vlastenců ovázal kolem zápěstí. Takto se vydali vpřed, zatím co je prudký déšť řezal do tváří; těžkým dragounským krokem přešli nerovnou městskou dlažbu a octli se v hlubokém blátě silnice. Takto beze změny, leč že střídali koně a koně střídali krok, projeli všechny ty blátivé míle, jež je dělily od hlavního města.

Jeli vždy za noci, zastavující hodinu nebo dvě po svítání a odpočívající pak až do soumraku. Průvodci byli oblečeni tak uboze, že si omotávali slámu kolem bosých nohou a slámou pokrývali ramena, oblečená v hadry, aby se chránili před vlhkem. Nehledě k osobnímu nepohodlí, že je takto střežen, a nehledě k úvahám o nebezpečí, jež mu hrozilo z toho, že jeden z vlastenců byl ustavičně opilý a velmi nedbale zacházel se svou mušketou, nepřipouštěl Charles Darnay, aby v něm tato omezení, jimž se musel podřídit, vyvolávala nějaké vážné obavy; neboť tohle všechno, jak sám uvažoval, naprosto nemá co říci k případu, jenž nebyl dosud projednán, a v ničem to nezmění jeho výpovědi, které potvrdí vězeň z Abbaye.

Když však přijeli do města Beauvais – přijeli navečer, když byly ulice plné lidí – nemohl skrývat sám před sebou, že věci vypadají velmi znepokojivě. Když sestupoval na nádvoří před poštovní stanicí z koně, shromáždil se kolem něho zlověstný dav a mnohé hlasy volaly: „Dolů s emigrantem!“

Zarazil se, když se již chystal seskočit z koně, opět usedl do sedla, neboť to bylo nejbezpečnější místo, a pravil:

„Jaký emigrant, přátelé! Což nevidíte, že jsem z vlastní vůle přijel sem do Francie?“

„Jsi prokletý emigrant,“ zvolal jakýsi kovář a zuřivě se k němu hnul tlačenicí s kladivem v ruce, „a jsi prokletý šlechtic!“

Poštministr se postavil mezi tohoto muže a jezdcovu uzdu (k níž kovář zřejmě mířil) a řekl chlácholivě: „Jen ho nech, jen ho nech! Bude v Paříži souzen.“

„Souzen!“ opakoval kovář a rozmáchl se kladivem. „A odsouzen jako zrádce.“ Po těch slovech se ozvaly z davu výkřiky souhlasu.

Zaraziv poštministra, jenž se chystal otočit koňovu hlavu směrem do dvora poštovní stanice (opilý vlastenec zatím klidně seděl v sedle a přihlížel, maje provaz otočen kolem zápěstí), Darnay pravil, jakmile jen ho bylo možno slyšet: „Přátelé, mýlíte se a jste klamáni. Nejsem zrádce.“

„Lže!“ zvolal kovář. „Od vydání dekretu je to zrádce. Jeho život propadl lidu. Jeho prokletý život mu už nepatří!“

Ve chvíli, kdy Darnay vyčetl z očí davu, že se na něj v příštím okamžiku vrhne, zavedl poštministr jeho koně do dvora, průvodci vjeli tam s ním těsně při jeho bocích a poštministr pak ještě zavřel i upevnil vetchá vrata. Kovář do nich udeřil kladivem, dav křičel, ale nic víc se nestalo.

„Jaký je to dekret, co o něm mluvil ten kovář?“ zeptal se Darnay poštministra, když mu byl poděkoval a když teď stál vedle něho na dvoře.

„Opravdu dekret o prodeji majetku emigrantů.“

„Kdy byl vydán?“

„Čtrnáctého.“

„Právě v den, kdy jsem odjížděl z Anglie!“

„Všichni říkají, že je to jen jeden z několika dekretů a že budou vydány další – jestli už nebyly vydány – kterými budou všichni emigranti zbaveni občanství, a kdo se z nich vrátí, bude odsouzen k smrti. Tohle tím právě myslil, když říkal, že váš život vám už nepatří.“

„Ale žádný takový dekret nebyl ještě vydán?“

„Co já mohu vědět!“ pravil poštministr a pokrčil rameny. „Možná, že už je vydán, možná, že teprve bude vydán. Tím se nic nemění. V tom si nevyberete.“

Odpočívali na troše slámy na půdě až do půlnoci, a když pak celé město spalo, vydali se na další cestu. I s nejběžnějšími věcmi nastaly převratné změny, pro něž se celá ta divoká jízda zdála být nesku-tečná, a nikoli nejméně bylo podivné, jak málo se všude spalo. Když byli dlouho osaměle klusali po pusté silnici, přijížděli náhle k ubohé skupince chatrčí, jež nebyly ponořeny v temnotu, nýbrž se třpytily světly, a zastihovali tam lidi, jak se jako přízraky uprostřed noci drží za ruce a tančí kolem usychajícího stromu Svobody nebo jak jsou všichni shromážděni do houfu a společně zpívají písně o svobodě. Ale na štěstí padl té noci na Beauvais spánek a pomohl jim tak odjet z města, aby se znovu mohli vydat do samoty a opuštěnosti, klusat dál předčasným chladem a vlhkem mezi vymrskanými poli, jež letos nedala žádnou úrodu, pak zas mezi zčernalými troskami vypálených domů, až je vždy ze zálohy překvapily a prudce zarazily hlídky vlastenců, bdící na stráži po všech cestách.

Konečně pak za úsvitu dospěli k pařížským hradbám. Když přijeli k bráně, byla uzavřena a stála před ní silná stráž.

„Kde jsou doklady toho zajatce?“ tázal se rázně vypadající velitel, kterého povolal strážný.

Charles Darnay, přirozeně tím nepříjemným slovem dotčen, požádal velitele, aby vzal na vědomí, že cestuje svobodně a že je francouzský občan, jemuž byl pro neklid v zemi vnucen ozbrojený doprovod, za který zaplatil.

„Kde jsou doklady toho zajatce?“ opakoval týž muž, aniž si ho všiml.

Opilý vlastenec je měl v čepici a podal je veliteli. Pohlédnuv na Gabellův dopis, projevil velitel jakési zmatené překvapení a s pronikavou pozorností se podíval na Darnaye.

Aniž pak řekl jediné slovo, odešel od ozbrojeného doprovodu i od doprovázeného a vešel do strážnice, zatím co oni tam před branou zůstali sedět na koních. Když se tak v tomto napětí rozhlédl kolem sebe, spatřil Charles Darnay, že bránu hlídá smíšená stráž

vojáků a vlastenců, ale vlastenců bylo mnohem víc; a viděl také, že vozy venkovanů, vezoucí do města zásoby, a podobní lidé i náklady byli vpouštěni bez obtíží, zatím co odejít z města bylo i lidem nejprostším velmi nesnadno. Početný zástup mužů a žen, promíšený dobyt看em a povozy nejrůznějšího druhu, čekal tu u brány, až bude moci pokračovat v cestě; ale zjišťování totožnosti bylo tak přísné, že lidé pronikali ven z hradeb velmi pomalu. Někteří z těch lidí, kteří věděli, že budou ještě dlouho čekat, než se dostanou na řadu, odcházeli stranou a uléhali na zem, aby se prospali nebo aby si zakouřili, zatím co ostatní mezi sebou hovořili nebo se potulovali kolem. Rudé čapky a trojbarevné kokardy měli všichni, muži i ženy.

Když tak proseděl v sedle asi půl hodiny, všimaje si všech věcí kolem, spatřil Darnay, že opět před ním stojí onen velitel a přikazuje strážci, aby otevřela závoru. Dal pak opilému i střízlivému průvodci potvrzení, že odevzdali eskortovaného do jeho rukou, a jej pak požádal, aby sestoupil. Učinil tak a oba vlastenci, odvádějice s sebou jeho znaveného koně, odjeli zpět, aniž vstoupili do města.

Vešel pak s oním velitelem do strážnice, jež páchla obyčejným vínem a tabákem a kde postávali i polehávali vojáci a vlastenci, spící i bdící, opilí i střízliví, a jiní zas v nejrůznějších stavech mezi spánkem a bděním, mezi opilostí a střízlivostí. Světlo ve strážnici, pocházející napůl z dohořívajících olejových lamp, jež tu svítily za noci, napůl ze zatažené oblohy nadcházejícího dne, mělo také podle toho jakýsi neurčitý ráz. Na stole ležely rozevřeny nějaké seznamy a před nimi seděl důstojník drsného a zamračeného vzhledu.

„Občane Defargei,“ pravil tomu, jenž doprovázel Darnaye, když byl vzal kus papíru, na který se chystal psát, „je tohle emigrant jménem Evrémonde?“

„Je to on.“

„Váš věk, Evrémonde?“

„Třicet sedm.“

„Jste ženat, Evrémonde?“

„Ano.“

„Kde jste se oženil?“

„V Anglii.“

„Samozřejmě. Kde je vaše žena, Evrémonde?“

„V Anglii.“

„Samozřejmě. Budete dopraven do vězení La Force, Evrémonde.“

„Spravedlivé nebe!“ zvolal Darnay. „Na základě jakého zákona a pro jaký zločin?“

Důstojník vzhledl na okamžik od svého papíru.

„Od té doby, co jste tu byl naposled, Evrémonde, máme nové zákony a nové zločiny.“ Řekl to s nevlídným úsměvem a psal dál.

„Prosím, abyste si uvědomili, že jsem přijel do Francie z vlastní vůle, abych vyhověl žádosti svého krajana, která leží tam před vámi. Nedožadují se ničeho jiného, než aby se mi co nejdříve dostalo k tomu příležitosti. Což na to nemám právo?“

„Emigranti nemají žádná práva, Evrémonde,“ zněla netečná odpověď. Důstojník psal dál, až dopsal, přečetl po sobě, co napsal, vysál inkoust a podal papír Defargeovi se slovy: „Tajná záležitost.“

Defarge pokynul s papírem v ruce zajatci, aby šel za ním. Zajatec uposlechl a dva vlastenci šli s nimi jako stráž.

„Jste vy ten člověk,“ pravil potichu Defarge, když sestoupili po schodech strážnice a vešli do Paříže, „co se oženil s dcerou doktora Manetta, vězněného kdysi v Bastile, které už není?“

„Ano,“ odpověděl Darnay, překvapeně na něj pohlédnuv.

„Jmenuji se Defarge a mám vinárnu v čtvrti Saint Antoine. Možná, že jste o mne slyšel.“

„K vám si přišla moje žena pro svého otce? Ano!“

Slovo „žena“ připomnělo Defargeovi jakousi chmurnou myšlenku a řekl s náhlou netrpělivostí: „Ve jménu té novorozené řízné ženské, které se říká gilotina, proč jen jste přijel do Francie?“

„Slyšel jste před chvílí, proč jsem přijel. Což nevěříte, že je to pravda?“

„Zlá pravda pro vás,“ pravil Defarge se svráštěným obočím a hledě přímo před sebe.

„Připadám si tu úplně ztracen. Všechno se tu tak neslýchaně změnilo, všechno je tu tak unáhleně nespravedlivé, že jsem tu docela ztracen. Můžete mi poskytnout malou pomoc?“

„Nemohu.“ Defarge stále hovořil, hledě přímo před sebe. „Můžete mi odpovědět na jedinou otázku?“

„To snad mohu. Podle toho, jaká bude. Vyslovit ji můžete.“

„Budu mít spojení s vnějším světem z toho vězení, do kterého jsem tak nespravedlivě veden?“

„To poznáte.“

„Nebudu tam bez soudu pohřben, aniž mi bude dána možnost předložit svůj případ k projednání?“

„To uvidíte. Ale co na tom? Jiní lidé byli dříve podobně pohřbeni v horších vězeních.“

„Ale já je tak nepohřbíval, občane Defargei.“

Defarge se na něj v odpověď zamračeně podíval a šel dál v uvzatém⁵ mlčení. Čím hlouběji se propadal do tohoto mlčení, tím slabší byla naděje – tak se aspoň Darnay domníval – že se byt' jen o maličko obměkčí. A tak spěšně řekl:

„Je pro mě svrchovaně důležité (víte sám, občane, dokonce lépe než já, jak je to pro mne důležité), aby pan Lorry z Tellsonovy banky, Angličan, který je právě v Paříži, dostal zprávu bez jakéhokoli dalšího vysvětlení, že jsem byl uvržen do vězení La Force. Můžete to pro mne zařídit?“

„Nic pro vás neudělám,“ odpověděl Defarge nevlídně. „Jsem povinen sloužit jen vlasti a lidu. Přísahal jsem na to a sloužím jim proti vám. Neudělám pro vás nic.“

Charles Darnay věděl, že je beznadějně dál se ho doprošovat, a nadto se to dotklo jeho pýchy. Když tak mlčky kráčeli dál, nemohl

5 Zarputilý. Pozn. red.

nepozorovat, jak lidé už uvykli pohledu na zajatce, jenž je veden ulicí. Ani děti si ho takřka nevšímalý. Několik chodců otočilo hlavu a pohrozilo mu prstem jako šlechtici; jinak tu byl dobře oblečený člověk, jdoucí do vězení, právě tak málo pozoruhodný jako dělník v pracovních šatech, jdoucí do práce. V kterémsi úzké, temné a špinavé uličce stál na židli vzrušený řečník a hovořil k vzrušenému posluchačstvu o zločinech, jichž se proti lidu dopustil král a královská rodina. Z několika slov, jež zachytil z úst tohoto muže, dověděl se Charles Darnay po prvé, že král je ve vězení a že cizí vyslanci do posledního odjeli z Paříže. Po cestě (mimo Beauvais) neslyšel naprosto nic. Ozbrojený doprovod a všeobecná bdělost stráží ho úplně zbavovala všech zpráv.

Věděl teď ovšem, že upadl do nebezpečí daleko většího, než v jakém se octl, když opustil Anglii. Věděl, že nebezpečí kolem něho rychle vzrůstá a že může vzrůst ještě mnohem rychleji. Nemohl nyní jinak než připustit, že by se nebyl patrně vydal na cestu, kdyby byl věděl, co se již v několika málo dnech stane. A přece jeho tušení nebyla tak temná, jak by se byla mohla jevit ve světle těchto posledních událostí. I když budoucnost byla nejistá, byla to budoucnost neznámá a v její mlhavosti byla neurčitá naděje. Strašlivé krveprolití, trvající celé dny a noci, jež mělo v době tak nedaleké vtisknout obrovské znamení krve právě blahoslavenému času sklizně, předvídal právě tak málo, jako by bylo bývalo vzdáleno ještě statisíce let. „Novorozenou říznou ženskou, zvanou gilotina“, znal právě tak jako většina lidí jen podle jména. Hrozná činy, které se měly již tak brzy stát, nezrodily se patrně ještě ani v hlavách jejich vykonavatelů. Jak tedy měl proniknout jejich odraz do matných představ jemné duše?

Tušil, že je pravděpodobno nebo dokonce zcela jisto, že bude nespravedlivě a dlouho vězněn v kruté odloučenosti od ženy a dítěte; ničeho jiného se však nikterak zřetelně neděsil. S tímto břemenem na duši, jež bylo dost a dost těžké, když je teď nesl s sebou na pusté vězeňské nádvoří, dospěl konečně do věznice La Force.

Železnou branku jim otevřel muž s odulou tváří a Defarge mu odevzdal „emigranta Evrémonda“.

„Ke všem čertům! Kolik jich ještě bude!“ zvolal muž s odulou tváří.

Defarge přijal potvrzení, aniž si zvolání povšiml, a provázen oběma vlastenci odešel.

„Říkám to pořád,“ pravil žalárník, když zůstal sám se svou ženou, „kolik jich u čerta ještě bude!“

Žalárníkova žena, neznajíc žádnou odpověď na tuto otázku, pravila jenom: „Člověk musí mít trpělivost, můj milý!“ Tři další žalárníci, kteří přišli, když je byla zavolala úderem na zvon, opakovali tu myšlenku a jeden z nich dodal: „Ve jménu svobody,“ což znělo na tomto místě jako závěr poněkud nevhodný.

Vězení La Force bylo chmurné, temné i špinavé a byl v něm hrozný zápach nezdravého spánku. Je zvláštní, jak rychle vyvstane odporný zápach vězeňského spánku všude tam, kde se nedbá o čistotu!

„A k tomu je to ještě tajná záležitost,“ bručel žalárník, když se podíval na popsany papír: „Jako bych už nebyl k prasknutí plný samých tajností!“

Ve špatné náladě položil papír na hromadu jiných papírů a Charles Darnay pak půl hodiny čekal, co se mu zlíbí s ním dál udělat; chvílemi chodil sem a tam klenutou místností se silnými zdmi, chvílemi usedal na kamenné sedátko, zdržován tu proto, aby se vtiskl do paměti hlavního žalárníka a jeho podřízených.

„Pojďte!“ pravil hlavní žalárník, když vzal do ruky klíče. „Pojďte se mnou, emigrante!“

V bezútěšném přítmí věznic je tento nový strážce vedl chodbami a po schodištích, mnohé dveře za nimi zapadly a byly zamčeny, až konečně přišli do veliké, nízce klenuté místnosti, jež byla přeplněna vězni obou pohlaví. Ženy seděly u dlouhého stolu, četly tam, psaly, pletly, šily nebo vyšívaly; muži většinou stáli za jejich židlemi nebo chodili sem a tam po místnosti.

Sloučiv v duchu bezděky tyto vězně s hanebnými zločiny, nový příchozí polekaně před tou společností ustoupil o krok zpět. Ale bylo dovršující neskutečností jeho dlouhé neskutečné cesty, když všichni naráz vstali, aby jej přivítali, doprovázejíce to veškerými zjemnělostmi mravů té doby, všemi půvabnými dvornostmi, co jich znali.

Tak podivně byly ty zjemnělosti zastřeny vězeňským příšeřím, tak strašidelně vypadaly ve vší té špíně a bídě, že Charlesu Darnayovi připadlo, jako by se tu byl octl ve společnosti mrtvých. Všechno jsou to přízraky! Přízrak krásy, přízrak vznešenosti, přízrak elegance, přízrak pýchy, přízrak bezstarostnosti, přízrak duchaplnosti, přízrak mládí, přízrak staroby, všechny tu čekaly, až budou propuštěny z tohoto pustého pobřeží, a všechny k němu obrátily oči, změněné smrtí, která pro ně nastala, když sem vešly.

Zůstal údivem nepohnutě stát. Žalářník, který stál po jeho boku, i ostatní žaláři kolem, kteří byli na běžné vykonávání svých úkolů dost dobře oblečení, vypadali tak nesmírně neotesaně v porovnání s lítostivými matkami a jejich kvetoucími dcerami – v porovnání s těmi přízraky koketerie, mladé krásy i zjemněle vychované ženské zralosti – že to už úplně vyvracelo veškeru pravděpodobnost a všechny zkušenosti, jimiž přízračný výjev beztak již otrásl. Ano, samé přízraky. Ano, celá jeho neskutečná cesta, to byla jen jakási zhoršující se choroba, jež v něm tyto pochmurné přízraky vyvolala.

„Ve jménu tohoto nešťastného shromáždění,“ pravil jakýsi pán urozeného vzezření i způsobů, když byl postoupil vpřed, „mám čest vás uvítat v La Force a projevit vám účast nad neštěstím, které vás přivedlo mezi nás. Kež váš zdejší pobyt brzy šťastně skončí! Jinde by to byla dotěrnost, zde však není, jestliže se vás zeptám na vaše jméno a stav.“

Charles Darnay se vzchopil a odpověděl slovy tak příhodnými, jak jen byl schopen.

„Doufám však,“ pravil onen pán a zrakem přitom sledoval hlavního žalářníka, jenž krácel přes místnost, „že váš případ není tajná záležitost?“

„Nerozumím, co se těmi slovy myslí, ale slyšel jsem, že tomu tak je.“

„Ach, jak je nám to líto! Tolik vás všichni litujeme! Ale jen odvahy; v naší společnosti bylo několik tajných případů a trvalo to jen velmi krátce.“ Pak dodal hlasitěji: „Bolí mě, musím-li přítomným sdělit, že jde o tajný případ.“

Bylo slyšet mnohé tiché projevy soustrasti, když Charles Darnay přecházel místnost směrem k zamřížovaným dveřím, kde ho očekával žalářník, a bylo slyšet mnohé hlasy – mezi nimiž vynikaly něžné a soucitné hlasy žen – jež mu přály vyvážnutí a vybízely ho k odvaze. Obrátil se u mřížových dveří, aby jim ze srdce poděkoval, pak se dveře vedeny žalářníkovou rukou zavřely a přízraky mu navždy zmizely z očí.

Zamřížované dveře se otvíraly na kamenné schodiště, vedoucí vzhůru. Když vystoupili po čtyřiceti schodech (byl teprve půl hodiny vězněm, a již je počítal), otevřel žalářník nízká temná vrátka a vešli do opuštěné kobky. Zarážela chladem a vlhkostí, temno v ní však nebylo.

„Vaše kobka,“ pravil žalářník.

„Proč jsem vězněn sám?“

„Jak to mám vědět!“

„Mohu si koupit pero, inkoust a papír?“

„To není v rozkaze. Přijdou za vámi a můžete se zeptat. Zatím si můžete koupit jídlo, nic víc.“

V kobce byla židle, stůl a slamník. Když žalářník před odchodem prohlížel všechny ty věci i stěny kolem, vězně, opírajícího se o protější zeď, napadla jakási bludná myšlenka, že žalářník je v tváři i po těle tak nezdravě odulý, jako by to byl utopenec plný vody. Jakmile žalářník odešel, napadlo jej právě tak bludně: „Teď jsem tu opuštěn, jako bych byl mrtev.“ Sklonil se nad slamník, podíval se

na něj, odvrátil se s pocitem nevolnosti a pomyslně si: „A tady v těch lezoucích stvořeních je první stupeň konce lidského těla po smrti.“

„Pět kroků krát čtyři a půl, pět kroků krát čtyři a půl, pět kroků krát čtyři a půl.“ Vězeň chodil kobkou sem a tam, počítal její rozměry a hluk města stoupal k němu jako zvuk zahalených bubnů, k němuž se přidávala divoká vlna hlasů. „Dělal boty, dělal boty, dělal boty.“ Vězeň opět počítal rozměry a jal se chodit rychleji, jen aby se zbavil těch opakovaných slov. „Přízraky, jež zmizely, když se mříž zavřela. Byl tam mezi nimi přízrak, jenž vypadal jako dáma v černém, stál tam opřen ve výklenku okna, měl záři ve svých zlatých vlasech a vypadal jako... Proboha, jedme už zas těmi osvětlenými vesnicemi, kde lidé bdí!... Dělal boty, dělal boty, dělal boty... Pět kroků krát čtyři a půl.“ Zatím co mu tyto zlomky a útržky bouřlivě stoupaly z hlubin duše, chodil vězeň čím dál rychleji a tvrdošijně počítal; a hluk města se změnil jenom tolik – že stále ještě zněl jako zastřené bubny, ale v bouřlivé vlně, jež se zvedala nad ně, slyšel sténání hlasů, které znal.

Kapitola druhá

Brus

Sídlem Tellsonovy banky v pařížské čtvrti Saint Germain bylo křídlo velikého domu, kam se přicházelo přes nádvoří, oddělené od ulice vysokou zdí a pevnými vraty. Dům patřil velkomožnému šlechtici, jenž v něm bydlil až do chvíle, kdy uprchl před nepokoji v šatech svého kuchaře a utekl za hranice. Nyní už pouhá štvaná zvěř, unikající před lovci, přece jen to nebyl ve svém převtělení nikdo jiný než onen milostivý pán, pro jehož rty chystali čokoládu tři statní muži vedle řečeného již kuchaře.

Když milostivý pán odešel a když si oni tři statní muži sami dali rozhřešení z hříchu, že brali od něho vysoké platy, a to na základě toho, že byli víc než připraveni a ochotni proříznout mu hrdlo ve jménu rodící se jednotné a nedělitelné Republiky volnosti, rovnosti, bratrství nebo smrti, dům milostivého pána byl nejprve dán pod vnučenou správu a pak zabaven. Neboť věci pokračovaly tak rychle, dekret stíhal dekret s takovou překotností, že nyní, třetího večera podzimního měsíce září, vládli nad domem milostivého pána vlastenečtí pověřenci zákona, označili jej trikolorou a popíjeli pálenku v jeho slavnostních pokojích.

Kdyby byla měla Tellsonova banka v Londýně podobné sídlo jako v Paříži, bylo by to ředitele brzy zbavilo rozumu a podnik by se byl octl v seznamu bankrotářů. Neboť co by byla usedlá britská odpovědnost a počestnost řekla oranžovníkům v bednách na nádvoří před bankou nebo dokonce Amorkovi nad výplatní přepážkou? A přece tu takové věci byly. Pánové z banky dali sice Amorka zabít, ale přece jen ho tam na stropě bylo vidět v nejlehčím prádle, na jaké jen lze pomyslet, jak míří (což vskutku dělá velmi často) od rána do večera na peníze. Na bankéřském Lombard Streetu v Londýně byl

by tento mladý pohan nevyhnutelně přivodil úpadek a byl by jej přivodil i onen záclonou zastřený přístěnek za tím nesmrtelným chlapcem nebo i ono zrcadlo, zasazené do zdi, či konečně úředníci, naprosto ne staří, kteří na nejmenší podnět veřejně tančili. A přece se francouzské Tellsonově bance vedlo se všemi těmi věcmi neobyčejně dobře, a pokud byly klidné časy, nikdo se jich nezděsil a nezačal vybírat peníze.

Kolik peněz bude napříště vybráno z Tellsonovy banky a kolik jich tam zůstane ztracených a zapomenutých, kolik příborů a skvostů bude zbaveno lesku v úkrytech Tellsonovy banky, zatím co ti, kteří je tam uložili, budou rezivět ve vězení a hynout tam násilnou smrtí, kolik účtů u Tellsonovy banky nebude na tomto světě už nikdy vyrovnáno a kolik jich tedy bude nutno převést na onen svět, to by byl toho večera nikdo nemohl říci, jako to nemohl říci ani pan Jarvis Lorry, přestože o těchto otázkách velmi zahloubaně přemýšlel. Seděl u krbu, v němž hořelo dříví právě zapálené (rok, stížený zkázou a bezúrodností, byl i předčasně chladný), a na jeho poctivé a statečné tváři byl stín hlubší, než jaký mohla vrhat zavěšená lampa, než jaký mohl na ni tak soumravně odrazit kterýkoli předmět v pokoji – a byl to stín zděšení.

Ve své věrnosti bance, s níž srostl, až byl její částí jako zakořeněný břečťan, ubytoval se v jejím domě. Poněvadž vlastenci již obsadili hlavní budovu, byl ten dům náhodou do jisté míry bezpečný, ale poctivý starý pán na nic takového ani nepomyslel. Jakmile konal povinnost, byly mu všechny takové okolnosti lhostejny. Při protějším okraji nádvoří bylo pod sloupovím rozsáhlé stanoviště povozů – a dosud tam stálo několik kočárů milostivého pána. K dvěma sloupům byly připevněny dvě velké planoucí pochodně a v jejich světle tam pod širým nebem stál veliký brus, přístroj hrubě sestrojený, jenž, jak se zdálo, byl sem patrně ve spěchu přinesen z nějaké blízké kovárny nebo jiné dílny. Když pan Lorry vstal a podíval se oknem na tyto neškodné věci, zachvěl se a vrátil se na svoje místo u krbu.

Otevřel nejen okno, nýbrž i mřížovou okenici za ním, obojí pak zas zavřel a chvěl se po celém těle.

Z ulic za vysokou zdí a pevnou branou doléhal sem obvyklý večerní hluk města, v němž tu a tam zazněl nepopsatelný příšerný a strašný zvuk, jako by nějaký hlas v hrůze stoupal vzhůru a zkoumal dálku nebes.

„Díky Bohu,“ pravil pan Lorry, sepjav ruce, „že dnes večer není v tomhle děsivém městě nikdo z těch, kdo jsou mi blízcí a milí. Bůh kéž je milostiv ke všem, kteří jsou v nebezpečí!“

Brzy nato zazněl zvonek u velkých vrat, pan Lorry si pomyslel: „Jsou tu zas!“ a naslouchaje, zůstal sedět. Nenastal však žádný hlučný vpád do nádvoří, jak očekával, nýbrž uslyšel jen, jak vrata opět zaklapla, a pak bylo zas ticho.

Když v něm takto procitl znepokojivý úlek, dolehly na něj i jakési mlhavé obavy o banku, jež by byla odůvodnila nějaká veliká událost. Banka byla střežena, a tak vstal, aby se šel podívat mezi ty spolehlivé lidi, kteří ji hlídali, když tu se náhle dveře pokoje otevřely a spěšně vešly dvě postavy, při jejichž spatření úžasem uskočil zpět.

Lucie a její otec! Lucie s rukama k němu napřaženými a s oním dávným výrazem vážnosti, tak soustředěným a prohloubeným, že se zdálo, jako by byl býval vtisknut její tváři výslovně proto, aby v této těžké hodině jejího života vyjadřovala tato tvář moc a sílu.

„Co to má znamenat?“ zvolal pan Lorry bez dechu a zmaten. „Co se děje? Lucie! Manette! Co se stalo? Co vás sem přivedlo? Co to znamená?“

Všecka bledá a zbavena rozvahy, se zraky na něj upřenými vydechla prosebně v jeho náručí: „Ach, drahý příteli! Můj manžel!“

„Váš manžel, Lucie?“

„Charles.“

„Co je s Charlesem?“

„Je tady.“

„Tady v Paříži?“

„Už je tu několik dní – tři nebo čtyři – nevím kolik – nemohu se soustředit. Vydal se sem za velkomyslným posláním; u městské brány ho zadrželi a vsadili do vězení.“

Starý pán vydal ze sebe nepotlačitelný výkřik. Takřka v témže okamžiku zazvonil opět zvonek na hlavní bráně a do nádvoří se vehnal hluk kroků a hlasů.

„Co je to za hluk?“ pravil doktor, obraceje se k oknu.

„Nedívejte se tam!“ zvolal pan Lorry. „Nedívejte se ven! Jestli je vám život milý, Manette, neotvírejte okenici!“

S rukou na klíce okna se doktor obrátil a pravil s klidným, nepolekaným úsměvem:

„Drahý příteli, mám v tomhle městě kouzlo nezranitelnosti. Byl jsem vězněn v Bastile. Není v Paříži vlastence – co říkám v Paříži, v celé Francii – který, jakmile by se dověděl, že jsem byl vězněn v Bastile, chtěl by se na mne vrhnout jinak, než aby mě bouřlivě objal nebo aby mě vítězně zvedl na ramena. Moje bývalé utrpení dalo mi moc projít městskou branou, dovědět se tam poslední zprávy o Charlesovi a dospět až sem. Věděl jsem, že tomu tak bude; věděl jsem, že mohu Charlesovi pomoci z každého nebezpečí; také jsem to Lucii řekl. – Co je to za hluk?“ Jeho ruka se opět pozvedla k oknu.

„Nedívejte se tam!“ zvolal pan Lorry v úplném zoufalství. „Ne, Lucie, ne, moje drahá, ani vy se tam nedívejte!“ Objal ji a zadržel. „Neděste se tolik, moje milovaná. Slavnostně vám tu přísahám, že nevím o ničem zlém, co by se bylo Charlesovi stalo; že jsem dokonce neměl ani tušení o jeho přítomnosti v tomto neblahém městě. V kterém je vězení?“

„V La Force!“

„V La Force! Lucie, dítě moje, jestli jste kdy byla v svém životě statečná a schopna pomáhat – a vy jste vždy byla taková – vezměte teď rozum do hrsti a budete dělat přesně to, co od vás budu žádat, neboť na tom záleží víc, než si můžete pomyslet, a víc, než mohu vypovědět. Dnes večer již nemůžete vykonat nic, co by jakkoli mohlo

prospěť; ven už nesmíte. Říkám to, poněvadž vás v Charlesově zájmu musím požádat o to, co bude pro vás ze všeho nejtěžší. Musíte teď poslouchat, uklidnit se a být tiše. Musíte mi dovolit, abych vás zavřel tady do jednoho ze zadních pokojů. Musíte zanechat svého otce a mne na několik minut o samotě, a jako že je na tomto světě s životem i smrt, nesmíte už otálet.“

„Podřídím se. Vidím vám na tváři, že vskutku nemohu nic jiného udělat. Víím, že máte pravdu.“

Starý pán ji políbil, spěšně ji odvedl do svého pokoje a zamkl; pak se rychle vrátil k doktorovi, otevřel okno, částečně otevřel i okenici, položil dlaň na doktorovu paži a vyhlíželi spolu na nádvoří.

Dívali se na zástup mužů a žen; nebyl to zástup početný, naprosto ne tak velký, aby zaplnil celé nádvoří; bylo to čtyřicet nebo padesát lidí. Lidé, kteří obsadili dům, vpustili je branou a zástup se vhrnul dovnitř, aby se dal do práce u brusu; zřejmě tam byl postaven právě pro ně, neboť to bylo místo příhodně odlehlé.

Ale jakou strašnou práci to dělali ti strašní dělníci!

Brus měl kliky po obou stranách a otáčeli jím zběsile dva muži, jejichž tváře, když je při otáčení pozvedli a odhodili z nich tak nazad dlouhé vlasy, vypadaly hrůzněji a krutěji než obličje nejdivočejších divochů v nejbarbarštějším maskování. Ježila se na nich falešná obočí a falešné vousy, ohavné jejich podoby byly pomazány krví a potem, pokřiveny výkřiky, pronikavě vytřeštěny nejhrubším vzrušením a nevyspalostí. Zatím co tito zuřivci vytrvale točili, zatím co jim zcuchané vlasy padaly dopředu přes oči a zas zpět do týla, několik žen přidržovalo víno u jejich úst, aby se mohli napít; krev tu kapala, rozlévalo se víno, z kamene brusu odletoval proud jisker a všechno to zneřestnělé ovzduší kolem bylo proniknuto samou sedlou krví a samým ohněm. Oči nebyly schopny objevit jedinou bytost v tomto shluknutí, jež by nebyla potřísněna krví. Aby pronikli co nejdříve k ostrícímu kameni, strkali tu rameny jeden do druhého po pás obnažení muži, jejichž paže i těla byla pomazána

krví, muži v nejrůznějších cárech, s těmito cáry krví pomazanými, muži ďábelsky ověšení ukořistěnými ženskými krajkami, hedvábím a stužkami, na nichž tyto hadříky byly krví promáčeny skrz naskrz. Krví byly rudé všechny sekery, nože, bodáky a dýky, které sem přinesli nabrousit. Některé dýky, už otupené, byly přivázány k zápěstí těch, kteří je nesli, různými kusy plátna nebo útržky šatstva; byly to pruhy nejrozmanitějších látek, ale všechny byly napuštěny touž barvou. Když pak zdivočelí nositelé těchto zbraní opět je odtrhli z proudu jisker a vydali se znovu do ulic, táž rudá barva plála v jejich rozběsněných očích, v těch očích, za jejichž obrácení v sloup dobře mířenou ranou byl by každý, jenž by je byl spatřil a jenž nepropadl zvířecosti, dal dvacet let života.

To všechno viděli v jediném okamžiku, jak by to byl viděl tonoucí člověk nebo kterákoli lidská bytost, octnuvší se ve velikém nebezpečí. Odstoupili od okna a doktor se zadíval do přítelovy popelavé tváře, jako by se tázal na vysvětlení.

„Vraždí vězně,“ zašeptal pan Lorry, ohlížeje se se strachem po zamčených dveřích. „Jste-li si jist tím, co říkáte, máte-li opravdu onu moc, o které myslíte, že ji máte – a já věřím, že tomu tak je – dejte se těm ďáblům poznat, a ať vás odvedou do La Force. Nevím, zda není již pozdě, ale nemeškejte už ani minutu!“

Doktor Manette mu stiskl ruku, odpěchal prostovlasý z pokoje, a když se pan Lorry vrátil k okenici, byl již na nádvoří.

Rozhozené šedivé vlasy, nápadná tvář, nezdolná sebedůvěra jeho počínání, když před sebou rozhrnoval zbraně, jako by to byla voda, to všechno mu za okamžik vynutilo cestu do samého středu toho sběhu kolem kamene. Několik chvil trvala pak odmlka, po ní nastal zas hluk a zmatený hovor, do něhož bylo slyšet nesrozumitelný zvuk jeho hlasu; a potom ho pan Lorry spatřil, jak jej všichni obklopují a jak je uprostřed řady dvaceti mužů, seřazených rámě na rameni, spěšně odváděn z nádvoří za pokřiku: „Ať žije vězeň z Bastily! Na pomoc příbuznému vězně z Bastily v La Force! Udělejte tam vpředu

místo pro vězně z Bastily! Zachraňte vězně Evrémonda v La Force!“ a tisíci výkřiků, jež na to odpovídaly.

S rozechvělým srdcem zavřel okenici, zavřel i okno, zatáhl záclonu a pospíšil k Lucii, aby jí pověděl, že lidé přispěli jejímu otci na pomoc a že odešel hledat jejího manžela. Zastihl u ní její dítě a slečnu Prosovou; ale překvapen tím byl až po chvíli velmi dlouhé, když pak seděl a díval se na ně uprostřed klidu, jaký jen tato noc mohla poskytnout.

Lucie, držíc se pevně jeho ruky, upadla do jakéhosi stavu strnulosti a seděla na podlaze u jeho nohou. Slečna Prosová položila dítě na jeho postel a hlava jí zvolna klesala na polštář vedle krásné svěřenky. Jak předlouhá to byla noc s nářkem ubohé ženy! A jak předlouhá to byla noc, když se její otec nevracel a nebylo žádných zpráv!

Ještě dvakrát zazněl temnotou zvon od hlavní brány, opakovalo se vniknutí do nádvoří, brus se lomoživě otáčel. „Co je to?“ zděšeně zvolala Lucie. „Utište se! Vojáci si tu brousí šavle,“ pravil pan Lorry. „Budova je teď národním majetkem a užívají jí jako jakési zbrojnice, moje drahá.“

Ještě celkem dvakrát; ale naposled už brousili jen mdle a s přestávkami. Brzy pak již začalo svítat; jemně se vymanil z ruky, která ho svírala, a opatrně vyhlédl. Jakýsi muž, tolik potřísněný krví, že to právě tak dobře mohl být těžce raněný voják, jemuž se vrátilo vědomí uprostřed celého pole zabitých, vstal z dlažby poblíž brusu a prázdňím pohledem se rozhlédl. Za okamžik rozeznal tento vyčerpaný vrah v nedokonalém světle jeden z kočárů milostivého pána, doklopýtal se k tomu přepychovému povozu, vstoupil dvířky dovnitř a zavřel se tam, aby si odpočinul na jeho jemných polštářích.

Než pan Lorry opět vyhlédl, veliký brus země se pootočil a slunce již rudě osvětlovalo nádvoří. Ale onen menší brus tam osaměle stál v klidném jitřním vzduchu a lpěla na něm rudá barva, kterou mu slunce nikdy nemohlo dát a kterou ani nemohlo nikdy z něho setřít.

Kapitola třetí

Stín

Taková byla jedna z prvních úvah, jež vyvstaly v obchodnické hlavě pana Lorryho, když zas začaly úřední hodiny: – že totiž nemá právo uvádět Tellsonovu banku do nebezpečí tím, že tu pod střechou banky poskytuje úkryt choti emigrantově. Vlastní svůj majetek, vlastní bezpečnost i život byl by dal pro Lucii a její dítě v sázku bez jediného zaváhání; ale to, co mu bylo svěřeno, nebylo jeho, a pokud šlo o toto obchodní pověření, byl pan Lorry v nejpřísnějším smyslu slova obchodník.

Nejprve mu kmitl hlavou Defarge a pomyslně si, že opět vyhledá vinárnu a poradí se s vinárníkem, kde by se dalo najít nejbezpečnější bydliště, když město je v tomto stavu šílenství. Ale táž úvaha, která ho připomněla, opět jej zamítla; bydlil v nejdivočejší čtvrti, nepochybně tam měl významné postavení a jistě se velmi podílel na jejích nebezpečných podnicích.

Když se již blížilo poledne, doktor se nevracel a každá minuta odkladu čím dál víc ohrožovala Tellsonovu banku, poradil se pan Lorry s Lucií. Řekla mu, že otec hovořil o bytě, který si na krátký čas najmou v této čtvrti poblíž banky. Poněvadž proti tomu nebylo možno z obchodních důvodů nic namítat a poněvadž předvídal, že i tenkrát, kdyby s Charlesem všechno dobře dopadlo a byl by propuštěn, nebude moci opustit město, vydal se pan Lorry hledat byt a našel pak vhodné bydliště vysoko v zastrčené uličce, kde zavřené okenice na všech ostatních oknech vysokých domů označovaly opuštěné domovy.

Do tohoto bytu okamžitě přestěhoval Lucii, její dítě i slečnu Prosovou a poskytl jim tolik pohodlí, kolik jen mohl, mnohem víc, než měl sám. Zanechal u nich Jerryho, aby zahradil vchod svou

postavou, jež byla už schopna snést nějaký ten důkladný úder do hlavy, a vrátil se k vlastní práci. Neklid a žalost na něj při ní dotíraly a den se vlekl těžce a pomalu.

Konečně minul, když jej byl zcela vyčerpán, a banka byla zavřena. Byl opět sám v pokoji jako včera večer a uvažoval, co teď počít, když tu uslyšel kroky na schodech. Za několik okamžiků stál před ním muž, jenž na něj hleděl s bystrou pozorností a oslovil jej jeho jménem.

„Váš služebník,“ pravil pan Lorry. „Vy mě znáte?“

Byl to urostlý muž s černými kučeravými vlasy, ve věku pětačtyřiceti až padesáti let. Místo odpovědi opakoval jen, aniž dal na slova nějaký jiný důraz:

„Vy mě znáte?“

„Někde jsem vás viděl.“

„Snad v mé vinárně?“

Náhle pln zájmu a vzrušen řekl pan Lorry: „Přicházíte od doktora Manetta?“

„Ano. Přicházím od doktora Manetta.“

„Co říká? Co mi vzkazuje?“

Defarge mu podal do jeho netrpělivě napřažené ruky rozevřený útržek papíru. Bylo tam napsáno doktorovým rukopisem:

„Charles je živ, ale pro jeho bezpečnost nemohu dosud odtud odejít. Dostalo se mi dovolení, aby doručitel donesl několik Charlesových slov jeho ženě. Necht' doručitel jeho ženu navštíví.“

Bylo to datováno asi před hodinou v La Force.

„Půjdete tedy se mnou,“ pravil pan Lorry v radostné úlevě, když byl lístek přečetl nahlas, „do bydlíště jeho ženy?“

„Ano,“ odpověděl Defarge.

Ani si dosud nepovšimnuv, jak podivně odměřeně a mechanicky Defarge hovoří, nasadil si pan Lorry klobouk a sestoupili na nádvoří. Tam se setkali s dvěma ženami, z nichž jedna pletla.

„Tohle je jistě paní Defargeová!“ pravil pan Lorry, jenž se s ní byl rozloučil před nějakými sedmnácti lety, když dělala přesně totéž.

„Je to ona,“ pravil její manžel.

„Půjde vaše paní s námi?“ tázal se pan Lorry spatřiv, že i ona vykročila, když se dali na cestu.

„Ano. Je třeba, aby rozpoznala tváře a rozeznala lidi. Je to pro jejich bezpečnost.“

Pan Lorry, jemuž začalo být Defargeovo počínání nápadné, nejspíše na něj pohlédl a jal se kráčet napřed. Obě ženy šly za nimi – a druhá žena byla Mstitelka.

Co nejrychleji prošli ulicemi, jež je dělily od cíle, vystoupili po schodišti do nového bydliště, Jerry je vpustil dovnitř a zastihli tam pak Lucii samotnou, jak pláče. Zachvátila ji radost, když jí pan Lorry pověděl zprávu o jejím manželovi, a stiskla ruku, jež jí podala lístek od něho – nepomyslivši ani, co tato ruka dělala za noci v jeho blízkosti a co by mu byla patrně udělala, nebýt náhody.

„Moje nejdražší – buď statečná. Jsem v pořádku a tvůj otec má možnost v mé věci zasáhnout. Odpověď poslat nemůžeš. Dej za mne políbení našemu dítěti.“

To bylo vše, co tu bylo napsáno. Ale pro tu, jež lístek dostala, bylo toho tolik, že se obrátila od Defargea k jeho ženě a políbila jednu z jejích pletoucích rukou. Byl to vášnivý, vděčný, ženský počín lásky, ale ruka na to neodpověděla – studeně a těžce sklesla a dala se opět do pletení.

Když se Lucie dotkla té ruky, něco ji zarazilo. Strnula náhle, chtějíc právě vložit lístek za ňadra, a s rukama u hrdla pohlédla zděšeně na paní Defargeovou. Paní Defargeová zvedla obočí a čelo s mrazivým a bezcitným pohledem.

„Moje drahá,“ promluvil pan Lorry, aby jí dal vysvětlení, „v ulicích jsou časté nepokoje, a přestože není pravděpodobno, že by vás někdo obtěžoval, chce paní Defargeová vidět ty, které by v takovém případě mohla ochránit, aby je pak poznala – aby mohla dosvědčit jejich totožnost. Doufám,“ pravil pan Lorry, váhaje poněkud při těch upokojivých slovech, když na něj kamenné počínání všech těch tří čím dál víc doléhalo, „že to říkám správně, občane Defargei?“

Defarge se ponuře podíval na svou ženu a místo odpovědi vydal ze sebe jen nevlídné zabručení na souhlas.

„Bylo by nejlépe, Lucie,“ pravil pan Lorry, děláje všechno, co bylo v moci jeho hlasu i chování, aby ji uchlácholil, „kdybyste sem přivedla svoje drahé dítě i milou slečnu Prosoovou. Slečna Prosoová je Angličanka, Defargei, a neumí francouzsky.“

Řečená dáma, jejíž zakořeněné přesvědčení, že se může bezpečně pustit do křížku s kterýmkoli cizincem, nebylo otřeseno neštěstím ani nebezpečím, objevila se tu se založenýma rukama a anglicky řekla Mstitelce, na kterou její zrak padl nejdřív: „To bych řekla, vy jedna nestoudnice! Doufám, že tedy vám se vede doopravdy dobře!“ Obdařila i paní Defargeovou britským zakašláním, ale ani jedna z těch dvou si jí nevšímala.

„Tohle je jeho dítě?“ pravila paní Defargeová, ustavši po prvé v práci a ukazujíc na maličkou Lucii pletacím drátem, jako by to byl prst osudu.

„Ano, paní,“ odpověděl pan Lorry, „to je milovaná dceruška našeho nešťastného vězně, jeho jediné dítě.“

Stín, provázející paní Defargeovou a její společníky, jako by byl dopadl na dítě tak hrozivě a temně, že matka instinktivně poklekla na zem vedle něho a přitiskla je na prsa. Stín, provázející paní Defargeovou a její společníky, jako by byl tak hrozivě a temně dopadl na matku i na dítě.

„Stačí, manželé,“ pravila paní Defargeová. „Viděla jsem je. Můžeme jít.“

V jejím zdrženlivém chování bylo však dost hrozivosti – nikoli viditelné a projevené, nýbrž nejasné a utajené – aby to polekanou Lucii přimělo položit prosebně ruku na šaty paní Defargeové a říci:

„Budete hodná na mého ubohého manžela. Neublížíte mu. Pomůžete mi, co jen budete moci, abych ho mohla spatřit?“

„Mně tady do vašeho manžela nic není,“ pravila paní Defargeová, shlížejíc na ni s dokonalým sebeovládáním. „Mám tu na starosti dceru vašeho otce.“

„Buďte tedy kvůli mně milosrdná k mému muži. Kvůli mému dítěti! Sepne tu ruce před vámi a bude vás prosit, abyste byla milosrdná. Víc se bojíme vás než těch ostatních.“

Paní Defargeová to přijala jako poklonu a pohlédla na svého manžela. Defarge, jenž si v trapné tísní okusoval nehet u palce a díval se na ni, nasadil na tváři příkřejší výraz.

„Co vám to napsal manžel na tom lístečku?“ zeptala se paní Defargeová s mrazivým úsměvem. „Možnost zasáhnout; říká tam něco o možnosti zasáhnout?“

„Říká tady,“ pravila Lucie, vyjímajíc spěšně lístek ze záhadří, utkvívajíc však očima na té, jež se tázala, nikoli na něm, „že můj otec má velkou možnost zasáhnout.“

„To ho tedy jistě osvobodí!“ pravila paní Defargeová. „Už určitě.“

„Zapřísahám vás jako manželka a matka,“ zvolala Lucie s největší naléhavostí, „abyste se mnou měla soucit a nedělala nic, co je ve vaší moci, proti mému nevinnému manželovi, ale abyste vší své moci využila v jeho prospěch. Pomyslete, že jsem žena, vaše sestra! Zapřísahám vás jako manželka a matka!“ Paní Defargeová, stále tak mrazivá, pohlédla na prosebnici, a obrátivši se pak k přítelkyni Mstitelce, pravila:

„K ženám a matkám, které jsme vídávaly, když nám bylo tolik let jako tomuhle dítěti a ještě méně, nemíval nikdo příliš velký ohled, že ne? Zažily jsme dost a dost často, že jejich muže a otce zavírali do vězení a odtrhovali od nich, že je to pravda? Celý život jsme viděly, jak naše sestry ženy trpí samy a jak trpí i jejich děti chudobou, nahotou, hladem, žízňi, chorobami, nuzotou, útlakem a zanedbaností všeho druhu, že je to tak?“

„Nic jiného jsme neviděly,“ odpověděla Mstitelka.

„Dlouho a dlouho jsme to snášely,“ pravila paní Defargeová, obrátivši pohled zase na Lucii. „Uvažte sama! Je teď možné, aby pro nás nesnáze jediné ženy a matky tolik znamenaly?“

Jala se opět plést a vyšla ven. Mstitelka šla za ní. Defarge vyšel poslední a zavřel dveře.

„Odvahu, drahá Lucie,“ pravil pan Lorry pozvedaje ji. „Odvahu, jen odvahu! Zatím to s námi dopadá dobře, mnohem lépe, než to dopadlo v poslední době s mnoha jinými ubohými lidmi. Vzpamatujte se a buďte vděčna Bohu!“

„Nejsem nevděčná, ale ta strašlivá žena jako by vrhala stín na mne i na všechny moje naděje.“

„Jděte, jděte!“ pravil pan Lorry. „Jakou to vidím malomyslnost v té statečné duši? Opravdu je to stín! Nemá to podstatu, Lucie.“

Avšak stín toho, jak si tu Defargeovi počínali, ležel temně i na něm a potají jej velmi zneklidňoval.

Kapitola čtvrtá

Klid za bouře

Doktor Manette se vrátil až za jitra čtvrtého dne od svého odchodu. Co jen bylo možno z událostí toho strašlivého času před Lucií zamlčet, to jí bylo utajeno, a tak se dověděla teprve tehdy, když již byla daleko od Francie, že obyvatelstvo zabilo jedenáct set bezbranných vězňů obou pohlaví a všech věků, že celé čtyři dny a čtyři noci ztemněly hrůzou těchto skutků a že všechen vzduch kolem ní byl prosycen ubitými. Věděla jen, že došlo k útoku na vězení, že všichni političtí vězňové byli v nebezpečí a že jich několik dav vyvlekl ven a zavraždil.

Doktor pověděl panu Lorrymu, jak ho zástup vedl k vězení La Force celým jevištěm krveprolití, a žádal ho, aby to utajil, což ani nemusel zdůrazňovat. Jak ve vězení spatřil zasedat samozvaný tribunál, před který byli vězňové po jednom voláni a jenž pak rychle dával příkazy, aby buď byli vydáni na pospas masakru nebo aby byli propuštěni či konečně (v několika málo případech) aby byli odvedeni zpět do kobky. Jak potom, přiveden svými průvodci před tribunál, ohlásil jeho členům svoje jméno, povolání i skutečnost, že byl po osmnáct let tajně a bez obžaloby vězněn v Bastile, a jak konečně jeden z mužů toho soudcovského sboru vstal a potvrdil jeho totožnost – a ten muž byl Defarge.

Zjistil pak v seznamech, jež tu ležely na stole, že jeho zeť je mezi vězni, kteří ještě žijí, a tak se jal naléhavě žádat tribunál – jehož někteří členové spali a jiní bděli, někteří byli potřísněni vražděním a jiní byli čistí, někteří byli střízliví a jiní nikoli – aby zachovali jeho život a vrátili mu svobodu. Když jej zprvu jako proslulého mučedníka pod svrženou vládou zahrnuli divokými pozdravy, udělili souhlas, aby byl Charles Darnay přiveden před nezákonný soudní

dvůr a vyslechnut. Již se zdálo, že bude okamžitě propuštěn, když tu nastal nevysvětlitelný konec onomu přívalu přízně (sám doktor to nechápal), a tribunál se pak chvilku potají radil. Muž, zasedající jako předseda, pověděl potom doktoru Manettovi, že vězeň musí zůstat ve vazbě, že však kvůli němu to bude vazba bezpečná, v níž se mu nic nestane. Hned pak byl vězeň opět na jakési znamení odveden do nitra věznice; ale doktor potom tak naléhavě žádal o svolení, aby směl zůstat a sám se přesvědčit, že žádná zlomyslnost nebo nešťastná náhoda nepřivodí, aby byl vězeň vydán davu před branou, jehož výkřiky přehlušovaly často soudní jednání, až toto svolení dostal a setrval pak v síni krvavého soudu, dokud nebezpečí nepominulo.

Co všechno tam viděl za tu dobu, kdy jen málo jedl a spal v přestávkách, to ponechal nevyřčeno. Právě tak ho uváděla v úžas šílená radost nad vězni, kteří byli zachráněni, jako šílená zuřivost nad těmi, kteří byli rozsekáváni na kusy. Byl tam též vězeň – vyprávěl doktor – jenž byl osvobozen a propuštěn do ulic, na kterého se však omylem jeden z divochů vrhl s píkou, když vycházel. Požádán, aby šel k němu a obvázal mu ránu, vyšel doktor touž branou a našel ho tam v rukou skupiny samaritánů, kteří seděli na tělech svých obětí. S nedůsledností právě tak nestvůrnou, jako bylo v tom strašlivém snu nestvůrné všechno, jali se pomáhat lékaři a ošetřovali raněného s nejněžnější péčí – přichystali mu nosítka a starostlivě ho pak doprovodili z toho místa – hned nato se chopili svých zbraní a dali se do řezničiny tak strašlivé, že si doktor zastřel oči rukama a bezmála uprostřed té vřavy omdlel.

Když pan Lorry naslouchal tomuto vyprávění a pozoroval tvář svého přítele, nyní již dvaadesátiletého, začal se strachovat, že tyto strašlivé zážitky probudí zas ono staré nebezpečí. Nikdy však dosud nespatriil svého přítele takového, jako byl nyní, nikdy ho ještě neviděl v nynější jeho podobě. Po prvé v životě pocítil doktor právě nyní, kolik síly a mohoucnosti mu dalo jeho utrpení. Po prvé pochopil, že v tom zžravém ohni koval zvolna železo, jež by mohlo

vyломit vězeňské dveře dceřina manžela a osvobodit jej. „Všechno to bylo k něčemu dobré, příteli; nebylo to jen ničivé promarňování. Jak mi moje milované dítě pomáhalo, když jsem se vracel do života, tak nyní zas já pomohu svému dítěti vrátit to, co je mu nejdražší; s pomocí nebes se mi to podaří!“ Tak hovořil doktor Manette. A když Jarvis Lorry viděl ty rozžehnuté oči, tvář plnou rozhodnosti, vzhled i chování plné vyrovnanosti a síly, jak je tu ukazoval tento muž, jehož život, jak mu vždy připadalo, byl na tolik let zastaven jako hodiny, jež začaly zas jít s energií, která spala v době, kdy byl vyřazen z užitečného života – když to všechno Jarvis Lorry viděl, věřil v jeho slova.

Doktorově rozhodné vytrvalosti byly by podlehly větší překážky, než s jakými měl nyní zápasit. Zachováváje si postavení lékaře, jenž má za úkol zabývat se všemi vrstvami lidí, vězňenými i svobodnými, bohatými i chudými, zlými i dobrými, užíval svého osobního vlivu tak moudře, že se brzy stal dozorčím lékařem tří věznic, mezi nimi věznice La Force. Mohl upokojit Lucii zprávou, že její manžel již není v samovazbě, nýbrž ve společnosti jiných vězňů; týdně vídal jejího manžela a přinášel jí přímo z jeho rtů poselství plná lásky; někdy jí manžel sám napsal dopis (tyto dopisy však nikdy nedoručoval doktor), jí však nebylo dovoleno, aby mu psala, neboť mezi mnoha přehnanými podezřeními z úkladů, k nimž by ve vězení mohlo dojít, byla nejpřehnanější ona podezření, jež označovala za podezřelé ty emigranty, o kterých se vědělo, že mají přátele za hranicemi nebo trvalé spojení s cizinou.

Nový doktorův život byl nepochybně pln nepokojných starostí; ale bystrý pan Lorry viděl, že dává doktorovi i jakousi novou hrdost, jež je mu oporou. V této hrdosti nebylo nic nepatřičného; byla zcela přirozená a ctnostná; avšak pohlížel na ni jako na něco velmi zvláštního. Doktor věděl, že v mysli dceřině i přítelově bylo až do této doby jeho věznění spjato s jeho osobním utrpením, strádáním a slabostí. Když se však toto nyní změnilo, když nyní věděl, že mu

dávné utrpení dalo sílu, ke které oba vzhlíželi očekávající, že vrátí Charlesovi bezpečnost i svobodu, tolik mu tato změna dodala myslí, že se ujal vedení i řízení a žádal na nich jako na slabých, aby svěřili všechno jemu, silnému. Dřívější vztah mezi ním a Lucií se změnil v pravý opak, ale ovšem jen tak, jak jej mohla změnit nejsilnější vděčnost a láska, neboť nemohl být hrdý na nic jiného než na to, že poslouží té, která mu tolik již posloužila. „Všechno je to tak zvláštní,“ myslil si pan Lorry ve své láskyplné prozíravosti, „ale všechno zcela přirozené a správné; jen se ujměte vedení, drahý příteli, a veďte dál; nikdo jiný by nemohl vést lépe.“

Přestože se však doktor usilovně a vytrvale snažil dostat Charlese Darnaye na svobodu nebo alespoň před soud, proud událostí byl na něj v té době příliš mocný a rychlý. Nastalo nové období; král byl souzen, odsouzen a popraven; Republika volnosti, rovnosti, bratrství nebo smrti vyhlásila boj za vítězství nebo smrt proti celému světu ve zbrani; z velikých věží chrámu Notre Dame vlála ve dne v noci černá vlajka; tři sta tisíc mužů, povoláných povstat proti tyranům země, povstalo ze všech nejrůznějších končin Francie, jako by byly bývaly rozsety do všech stran dračí zuby, jež nyní dávaly úrodu právě tak na horách jako na rovinách, na skalách, v kamení, v náplavech bláta, pod jižní modrou oblohou i pod severními mraky, na pahorcích i v lesích, na vinicích i v olivových hájích, v pokosené trávě i na obilních strništích, podél úrodných břehů širokých řek i na písku mořského pobřeží. Jak by se byla mohla soukromá starostlivost postavit proti potopě Prvního roku svobody – proti potopě, jež stoupala zdola, jež nepadala shůry, a v dobách, kdy okna nebes byla uzavřena, nikoli otevřena!

Nebylo oddechu, nebylo slitování, nebylo míru, nebylo ochablých odmlk, čas se neměřil. Přestože se dny a noci střídaly právě tak pravidelně jako v samém mládí všeho času, kdy večer a jitro ohraničily první den, jiné míry času nebylo. Smysl pro čas se ztratil v bouřlivé horečce národa, jak se to stává v horečce chorému. V tomto

okamžiku, přerušiv nepřírozené ticho celého města, ukázal kat lidem hlavu královu – a v příštím okamžiku, jenž jako by byl nastal takřka ještě týmž dechem, ukázal již hlavu jeho krásné choti, jež prožila ve vězení osm zničujících měsíců vdovství a bídy, až zešedivěla.

A přece, i když planul tak rychle, byl čas dlouhý, podléhaje podivnému zákonu protikladů, jenž v takových dobách vždy nabývá vrchu. Revoluční tribunál v hlavním městě, čtyřicet nebo padesát tisíc revolučních výborů po celé zemi; zákon o podezřelých, jenž zničil veškerou bezpečnost svobody i života a jenž kteréhokoli člověka dobrého a nevinného vydal na milost i nemilost kterémukoli člověku zlému a provinilému; vězení přeplněná lidmi, kteří se nedopustili žádného zločinu a kteří nemohli dosáhnout toho, aby byli vyslechnuti; toto všechno se stalo ustaveným řádem a přirozeným uspořádáním věcí, jež po nemnoha týdnech trvání připadalo již jako dávná zvyklost. Nade vše pak jedna ohavná postava začala být všeobecně tak důvěrně známa, jako by ji všichni byli měli před očima od samého stvoření světa – postava řízné ženské, zvané gilotina.

Byl to oblíbený námět žertů; byl to nejlepší lék na bolení hlavy; neomylně zabraňovala šedivění vlasů, pleti dávala zvláštní jemnost, byla to národní břitva, holící naprosto hladce, a kdo gilotinu políbil, ten se podíval okénkem a kýchl pak do koše. Byl to znak obrození lidského rodu. Nahradil kříž. Její zdrobnělé podoby nosili lidé na prsou, odkud odepjali kříž; klaněli se jí a věřili v ni tam, kde kříž popírali.

Odřízla tolik hlav, že do ruda prosákla krví právě tak jako všechna půda, kterou nejmíc potřísnila. Bylo ji možno rozebrat jako hlavolam pro ďáblovo dítě a bylo ji zas možno sestavit tam, kde jí bylo třeba. Umlčovala výmluvné, srážela mocné, ničila krásu i dobrotu. Dvaadvaceti přátelům vysokého veřejného postavení, jednadvaceti živým a jednomu již mrtvému, srazila jednoho jitra hlavu v stejném počtu minut. Jméno siláka ze Starého Zákona sestoupilo na hlavního jejího obsluhovatele; takto však ozbrojen byl silnější než jeho

jmenovec i slepější než on a podvracel sloupy božího chrámu den co den.

Mezi těmito hrůzami a v myšlenkách, jež se z nich rodily, chodil doktor se vzpřímenou hlavou, důvěřoval ve svou moc, sledoval pečlivě svůj záměr a nezapochoyboval, že se mu nakonec Luciina manželka podaří zachránit. Proud událostí se však valil tak mohutně, odnášel čas tak prudce, že zatím co byl doktor stále tak pln ustálené důvěry, strávil již Charles ve vězení rok a tři měsíce. Šílenství revoluce nabylo toho prosince již takové ničivosti, že řeky na jihu byly zataraseny těly těch, kteří byli za noci násilně utopeni, a pod jižním zimním sluncem byli vězňové stříleni v celých řadách a seřazeni v čtverce. Doktor však chodil mezi hrůzami s hlavou vzpřímenou. Bylo za těch dní v Paříži málo lidí známějších než on; a nikdo tu nebyl v podivnějším postavení. Tichý, lidský, nepostradatelný v nemocnici právě tak jako ve vězení, užívaje své lékařské dovednosti mezi vrahy právě tak jako mezi oběťmi, byl to člověk od všech odloučený. Když tak obratně vykonával svůj úkol, lišil se svým vzhledem i svým příběhem vězně v Bastile od všech ostatních lidí. Nepodezřívali ho, nebyl vyslýchán, jako by byl vskutku býval vzkříšen k novému životu tehdy před osmnácti lety nebo jako by to byl duch, chodící mezi smrtelníky.

Kapitola pátá

Řezač dříví

Rok a tři měsíce. Po celý ten čas nebyla si Lucie nikdy od hodiny k hodině jista, zda příštího dne gilotina nezbaví jejího manžela hlavy. Den co den těžce drkotaly kamennými ulicemi popravčí káry, naplněné odsouzenci. Krásné dívky, sličné ženy vlasů hnědých, černých i s šedinami, mladíci, muži urostlí i staří, šlechtici i venkované, a všichni byli rudým vínem pro gilotinu, všichni byli denně vyváděni na světlo z temných sklepů odporných věznic a dopravováni ulicemi, aby uhasili její palčivou žízeň. Volnost, rovnost, bratrství nebo smrt; z toho všeho bylo možno nejspodněji rozdávat to poslední, ó gilotino!

Kdyby byly náhlost neštěstí i vířivý spěch času doktorovu dceru tak ohromily, že by očekávala výsledek v lenivém zoufalství, bylo by se s ní dalo totéž, co s mnoha lidmi té doby. Ale od chvíle, kdy si v podkroví v čtvrti Saint Antoine přitiskla tu šedivou hlavu na mladá ňadra, plnila věrně svoje povinnosti. A plnila je ještě věrněji v době zkoušek, jak to vždy budou plnit lidé tiše oddaní a dobří.

Jakmile se usídlili v novém bydlišti a jakmile její otec začal pravidelně chodit za svým zaměstnáním, uspořádala malou domácnost přesně tak, jako by byl její manžel v ní přítomen. Všechno mělo svoje určené místo a svůj určený čas. Vyučovala malou Lucii právě tak, jako by byli všichni pospolu v svém anglickém domově. Drobné úskoky, jimiž se sama klamala, aby se zdálo, že se už brzy shledají – drobné přípravy pro jeho brzký návrat, chystání křesla pro něj i jeho knih – hluboké večerní modlitby zvláště za jednoho drahého vězně mezi mnoha nešťastnými dušemi ve vězeních a ve stínu smrti – to byly takřka jediné zřejmé útěchy její sklíčené mysli.

Vnějškem se přfliš nezměnila. Prosté černé šaty, podobné takřka smutečním, jež nosila a jež nosilo i její dítě, byly právě tak úhledné

a úpravné jako veselejší šaty za šťastných dní. Pobledla a onen dávný soustředěný výraz byl teď na její tváři stále, nikoli jen příležitostně; jinak zůstala velmi krásná a příjemná na pohled. Když někdy večer líbala otce na dobrou noc, propukal v ní žal, který celý den potlačovala, a říkala mu pak, že může na celém světě spoléhat jen na něj. Vždy jí s rozhodností odpovídal: „Nemůže se mu nic stát, aniž se o tom dovím, a jsem si jist, Lucie, že ho mohu zachránit.“

Neuplynulo ještě mnoho týdnů jejich změněného života, když otec jednoho večera přišel domů a řekl jí:

„Moje drahá, ve vězení je vysoko ve zdi okno, k němuž se Charles může občas ve tři hodiny odpoledne přiblížit. Jestliže se k němu přiblíží – což závisí na mnoha nejistých náhodách – myslí si, že by tě mohl spatřit dole na ulici, kdyby ses tam postavila na určité místo, které ti mohu ukázat. Ty však ho, ubohé dítě, nebudeš moci spatřit, a kdybys i mohla, bylo by pro tebe nebezpečné dávat nějaké znamení, že ho vidíš.“

„Ach, ukaž mi to místo, otče, a budu tam chodit den co den.“

Od té doby tam za každého počasí denně čekávala dvě hodiny. Jakmile hodiny udeřily druhou, již tam byla, a ve čtyři zas odevzdane odcházel. Když nebylo příliš sychravo a nevlídno, aby mohla vzít dítě s sebou, chodily tam společně; jindy chodívala sama; nevynechala však ani jediný den.

Bylo to temné a špinavé nároží točité uličky. Na tomto jejím konci měl svou kůlnu muž, rozřezávající dřevo v polena na pálení; jinak tu byly jen holé zdi. Když tu byla po třetí, všiml si jí.

„Dobrý den, občanko.“

„Dobrý den, občane.“

Tento způsob oslovování byl nyní předepsán dekretem. Před časem jej dobrovolně mezi sebou zavedli horlivější vlastenci; nyní to však byl pro každého zákon.

„Zas už jste tady, občanko?“

„Jak vidíte, občane.“

Řezač, drobný muž s nadbytkem posunků (byl kdysi cestářem), vrhl pohled na vězení, ukázal na ně, dal si všech deset prstů před tvář, aby tak předvedl mřížce, a jal se jimi žertovně nahlížet.

„Ale do toho mi nic není,“ pravil. A odešel řezat dříví.

Příštího dne ji už vyhlížel a oslovil ji, jakmile se objevila.

„Jakže? Zas už jste tady, občanko?“

„Ano, občane.“

„Ach! I s dítětem! Je to tvoje matka, vid', maličká občanko?“

„Mám říci ano, maminko?“ zašeptala malá Lucie, tisknouc se k ní.

„Ano, miláčku.“

„Ano, občane.“

„Ach! Ale do toho mi nic není. Musím si hledět práce. Jen se podívejte na mou pilu! Říkám jí moje malá gilotinka. La, la, la; la, la, la! A hlava bude dole!“

Zatím co tak mluvil, poleno spadlo a hodil je do koše.

„Sám sebe nazývám Samsonem od gilotiny na palivové dříví. Jen se podívejte! Tram, tam, tam; tram, tam, tam! A už má hlavu dole! A teď děťátko. Fik, fik, šmik, šmik! A už má i to hlavu dole. Celá rodina!“

Když ještě dvě další polena odhodil do koše, Lucie se vždy zachvěla, ale pokud tu řezač pracoval, nebylo možno sem přicházet a vyhnout se jeho pohledu. Aby si tedy získala jeho dobrou vůli, vždy s ním sama první začínala hovořit a dávala mu spropitné, jež bral pohotově.

Byl to člověk zvědavý, a když na něj někdy zcela zapomněla, hledíc vzhůru ke střeše a mřížím vězení, pozdvihujíc srdce tam nahoru k svému manželovi, tu se někdy vzpamatovávala a zastihovala ho, jak na ni hledí, opíraje se kolenem o svou lavici a ustáváje v řezání. „Ale do toho mi nic není!“ říkával pak obyčejně a rychle se zas dával do řezání.

Za každého počasí, v zimním sněhu a mrazu, za ostrých jarních větrů, za horkého slunečního úpalu v létě, v podzimních deštích

a opět v zimním sněhu a mrazu, trávila Lucie den co den na tom místě dvě hodiny; a odcházejíc odtud, den co den líbala zdi vězení. Manžel ji vídal (dověděla se to od otce) asi tak jednou za pět nebo za šest dní; někdy ji viděl i dvakrát nebo třikrát za sebou; a někdy ji zas po celý týden nebo po celých čtrnáct dní ani nezahlédl. Stačilo však, že ji mohl vidět a vskutku vídal, když náhoda dopřála, a pro tuto možnost by tam byla prostála po celý týden třeba celé dny.

Zatím co se takto zaměstnávala, nastal měsíc prosinec, a její otec stále ještě chodil mezi hrůzami s hlavou vzpřímenou. Za kteréhosi odpoledne, kdy lehce sněžilo, přišla zas na obvyklé nároží. Byl to den jakýchsi divoce radostných oslav. Když kráčela na to místo, viděla domy ozdobeny malými píkami, na nichž byly navěšeny rudé čapky nebo též trojbarevné stužky; a některé domy byly ozdobeny obvyklým nápisem (s oblibou jej malovali v trojbarevném písmu): Republika jednotná a nedělitelná. Volnost, rovnost, bratrství nebo smrt!

Ubohá řezačova kůlna byla tak malá, že celý její povrch poskytoval jen velmi málo místa pro tento nápis. Ale sehnal si někoho, kdo mu to tam namaloval a kdo tam „smrt“ natěsňal s obtíží až nepřístupnou. Na střechu kůlny zasadil píku a čapku, jak to každý dobrý občan musel udělat, a v okně vystavil svou pilu s nápisem „Malá svatá Gilotina“ – neboť mocná řízná ženská byla v té době již všeobecně kanonizována. Dílna byla zavřena a nebyl tu, což byla pro Lucii velká úleva a znamenalo to, že zde bude sama.

Nebyl však daleko, neboť za okamžik uslyšela znepokojivý hluk a křik, jenž se blížil a probudil v ní strach. Po chvilce se přihnul kolem rohu věžeňské zdi dav lidí, v jehož středu kráčel řezač ruku v ruce s Mstítelkou. Nemohlo to být méně než pět set lidí a tančili jako pět tisíc démonů. Jiné hudby než jejich zpěvu nebylo. Tančili k oblíbené revoluční písni, jež měla rytmus tak divoký, že se to podobalo jednohlasnému skřípavému cvakání zubů. Tančili tu spolu muži a ženy, tančily ženy s ženami a tančili muži s muži, jak jen je

náhoda svedla dohromady. Zprvu to byl jen bouřlivý přívál hrubých červených čapek a hrubých vlněných hadrů; když však zcela naplnili ulici a přestali poblíž Lucie tančit, dali se náhle znovu do tance a byl to příšerný tanec, jako by na ně bylo padlo třeštinové šílenství. Vrhali se vpřed a zas vzad, plácali jeden druhého do rukou, chytali se navzájem za hlavy, otáčeli se na místě sami, spojovali se jeden s druhým a otáčeli se v dvojicích, až mnozí z nich padali. Když tak leželi na zemi, ostatní se chytali za ruce a točili se kolem nich; pak se kruh roztrhl, v oddělených kruzích po dvou nebo po čtyřech se točili dál, až se náhle všichni zarazili a začali znovu, bili do sebe, chytali a trhali jeden druhého, točili se zas obráceně a všichni se tak rozvířili v opačném směru. Pak znovu náhle ustali, oddechli si, dali se opět do zpěvu, utvořili řady přes celou šíři ulice a s hlavami dolů sehnutými, s rukama vysoko vzepjatými s pokřikem odlétli. Žádná bitva nemohla být ani zpola tak hrozná jako tento tanec. Byla to zábava tak zřejmě zvrhlá – něco kdysi nevinného, vydaného nyní na pospas ďáblu – zdravá kratochvíle, proměněná v prostředek, jenž vléval hněv do krve, mátl smysly a zatvrzoval srdce. Jestliže tu přece jen bylo vidět nějaký půvab, bylo to tím ohavnější, neboť se ukazovalo, jak byly zkomoleny a jak se zvrhly všechny věci od přirozenosti dobré. Dívčí ňadra k tomuto tanci obnažená, krásná, takřka ještě dětská hlava takto třeštiní, něžná nožka, cupitající v tomto hnisu z krve a špíny, to byly obrazy této rozrušené doby.

Taková byla karmaňola. Když pominula a zanechala tu poděšenou a poplašenou Lucii v dveřích řezačova domku, sníh padal tiše dál jako peří a uléhal bílý a něžný, jako by se tu nic nebylo stalo.

„Ach, otče!“ neboť stál před ní, když zvedla oči, jež si byla na okamžik zakryla rukama. „Jaká to byla krutá, zlá podívaná.“

„Vím, drahá, vím. Viděl jsem to už mnohokrát. Neděs se! Nikdo z nich by ti neublížil.“

„O sebe se neděsím, otče. Když však pomyslím na manžela a na to, že je vydán na milost těmto lidem –“

„Už velmi brzy ho vyprostíme z rukou těchto lidí. Rozloučil jsem se s ním, když právě stoupal k oknu, a přišel jsem ti to říci. Není tu nikoho, kdo by tě mohl vidět. Můžeš mu tam k té nejvyšší stříšce poslat polibek.“

„Už posílám, otče, a posílám s ním celou svou duši!“

„Nevidíš ho, má ubohá?“

„Ne, otče,“ pravila Lucie, toužebně hledíc vzhůru a plačíc, když posílala polibek, „nevidím.“

Kroky ve sněhu. Paní Defargeová. „Zdravím vás, občanko,“ pravil doktor. „Buďte zdrav, občane.“ Řekla to krácejíc dál. Nic víc. A paní Defargeová zmizela zas jako stín na bílé cestě.

„Podej mi ruku, drahá. Odejdi odtud kvůli němu s výrazem statečnosti a odvahy. Tak to bylo dobře,“ dodal, když odešli z toho místa, „a nebude to nadarmo. Na zítřek je Charles předvolán.“

„Na zítřek!“

„Nelze ztrácet čas. Jsem dobře připraven, je třeba však vykonat opatření, jež nebylo možno zařídit, pokud nebyl předvolán před tribunál. Dosud mu o tom neřekli, ale vím, že bude na zítřek předvolán a odveden do Conciergerie; včas jsem o tom dostal zprávu. Nebojíš se přece?“

Stěží odpověděla: „Spoléhám na tebe.“

„Ve všem se spolehni. Tvoje neklidné napětí je takřka už u konce, moje drahá; za několik hodin ti bude vrácen; poskytl jsem mu veškerou možnou ochranu. Musím nyní navštívit Lorryho.“

Zastavil se. V doslechu se ozvalo těžké drkotání kol. Až příliš dobře oba věděli, co to znamená. Jedna. Dvě. Tři. Tři těžké káry s hrozným nákladem odjízděly po utišujícím sněhu.

„Musím navštívit Lorryho,“ opakoval doktor a vedl ji jinudy.

Oddaný starý pán byl dosud na místě, jež mu bylo svěřeno; ani na chvíli je neopustil. Často jej vyslýchali a často prohlíželi jeho účetní knihy, když šlo o zabavování a znárodňování majetku. Co mohl majitelům zachránit, to zachránil. Nebylo na světě člověka, jenž by

lépe a pevněji uměl bránit, co bylo svěřeno Tellsonově bance, a jenž by si přitom zachoval klid.

Temně narudlá a nažloutlá obloha a mlha, stoupající ze Seiny, ohlašovaly příchod noci. Když došli k bance, bylo již takřka tma. Mohutná budova milostivého pána byla zcela zpustlá a opuštěná. Nad hromadou prachu a popela na nádvoří bylo vidět nápis: Národní majetek. Republika jednotná a nedělitelná. Volnost, rovnost, bratrství nebo smrt!

Kdo jen to byl u pana Lorryho – kdo jen byl majitelem toho jezdeckého kabátu na židli – kterého nesměli spatřit? Kdo to byl, jenž právě nedávno přišel a od něhož pan Lorry vzrušen a překvapen vyběhl z pokoje, aby sevřel svou milovanou do náruče? Komu to pak zopakoval její rozechvělá slova, když pozvedl hlas, a obrátiv hlavu k dveřím, z nichž byl vyšel, pravil: „Odveden do Conciergerie a předvolán na zítřek?“

Kapitola šestá

Vítězství

Obávaný tribunál pěti soudců, veřejného žalobce a poroty plné rozhodnosti zasedal každý den. Večer co večer vydával seznam předvolaných, který pak žalárníci v různých vězeních předčítali vězňům. Žalárníci obvykle žertovali: „Vy tam uvnitř, pojdte si poslechnout, přečtu vám večerní noviny!“

„Charles Evrémonde, zvaný Darnay!“

Tak konečně jednou začínaly večerní noviny v La Force.

Kdykoli bylo vysloveno něčí jméno, jeho nositel se postavil stranou na místo určené těm, o nichž bylo oznámeno, že jsou v osudném seznamu. Charles Evrémonde znal tento zvyk, neboť viděl takto mizet stovky lidí.

Odulý žalárník, jenž si bral na čtení brýle, podíval se přes ně, aby se ujistil, že se postavil na určené místo, a pokračoval pak s odmlkou za každým jménem v předčítání seznamu. Bylo to celkem třiadvacet jmen, ale jen na dvacet jmen se ozvala odpověď, neboť jeden z vězňů takto předvolaných zemřel již ve vězení a zapomnělo se na něj a dva byli již gilotinováni a také se na ně zapomnělo. Seznam byl předčítán v oné klenuté místnosti, kde Darnay viděl onoho večera po svém příchodu shromážděné vězně. Všichni zahynuli v masakrech; všechny lidské bytosti, jež si od té doby oblíbil a s nimiž se rozloučil, zemřely na popravišti.

Spěšně a laskavě si vyměnili slova na rozloučenou, ale loučení netrvalo dlouho. Byla to každodenní událost a společnost v La Force se již pro ten večer zabývala přípravami na hru o zástavy a na malý koncert. Shromáždili se u mříží a prolévali slzy; ale bylo třeba doplnit dvacet míst v chystaných zábavách a velmi se již přiblížila zavírací hodina, kdy budou do společných místností a na chodby

vpuštění velicí psi, kteří tam budou po celou noc hlídat. Vězňové zdaleka nebyli bezohlední nebo necitelní; jejich chování však vyplývalo z povahy doby. Tak podobně, i když poněkud odlišně, ona zvláštní horlivost či opojenost, jež mnohé vedla k tomu, aby zbytečně s vyzývavostí přivolávali na sebe gilotinu a smrt, nebyla pouhá chvástavost, nýbrž jakási nákaza zdivočelostí, přenesená ze zdivočelosti všeobecné. Za časů moru mají někteří z nás tajemnou přitažlivost pro tuto nemoc – jakousi strašlivou náklonnost zemřít na ni. A všichni máme v sobě skryty podobné podivnosti, jimž je třeba jen příležitosti, aby vyšly najevo.

Cesta do Conciergerie byla krátká a temná; noc v jejích kobkách, prolezlých hmyzem, byla dlouhá a studená. Dřív než příštího dne bylo vyvoláno jméno Charlese Darnaye, bylo už souzeno patnáct vězňů. Všech patnáct bylo odsouzeno a přelíčení s nimi trvala dohromady jednu a půl hodiny.

„Charles Evrémonde, zvaný Darnay,“ octl se konečně před soudem.

Jeho soudcové zasedali tu v opeřených kloboucích; ale jinak tu bylo mnohem víc rudých čapek s trojbarevnými kokardami. Když pohlédl na porotu a na bouřlivé posluchačstvo, byl by si mohl pomyslit, že tu byl obvyklý pořádek věcí obrácen a že zločinci tu soudí počestné lidi. Nejkrutější a nejhorší spodina obyvatelstva velikého města, jež vždycky má svou krutou a zlou spodinu, byla tu řídicím duchem celého jeviště; dělala hlučné poznámky, tleskala, projevovala nesouhlas, předbíhala a urychlovala soudní výrok bez nejmenší zdrženlivosti. Většina mužů byla nejrůznějším způsobem ozbrojena; některé ženy měly nože, některý dýky, některé jedly a pily, zatím co přihlížely, a mnohé pletly. Mezi těmito posledními byla jedna, jež měla při práci pod paží hotový kus pletení. Byla tam v první řadě po boku muže, kterého nespátřil již od svého příjezdu k městským hradbám, o kterém si však okamžitě vzpomněl, že je to Defarge. Všiml si, že mu několikrát něco šeptala do ucha,

a připadlo mu, že je to jeho žena; nejnápadnější však mu bylo na těch dvou postavách, že i když mu stály tak nablízku, ani jednou na něho nepohlédly. Vypadaly, jako by tu na něco čekaly se zatvrzelou rozhodností, a dívaly se jen na porotu a na nic jiného. Pod předsedou tribunálu seděl doktor Manette v svém obvyklém nenápadném oděvu. Pokud jen vězeň mohl vidět, doktor a pan Lorry byli tu jediní lidé, nepatřící k tribunálu, kteří měli na sobě obvyklé šaty a neoblekli drsné roucho karmaňoly.

Věřejný žalobce obžaloval Charlese Evrémonda, zvaného Darnay, jako emigranta, jehož život propadl Republice na základě dekretu, jenž uvalil na všechny emigranty trest smrti. Nic tu neplatilo, že dekret byl datován po jeho návratu do Francie. Stál tu před nimi a dekret měli v rukou; byl zatčen ve Francii a žádali jeho hlavu.

„Setněte mu hlavu!“ volalo posluchačstvo. „Nepřítel Republiky!“

Předseda zazvonil, aby utišil výkřiky, a tázal se obžalovaného, zda je pravda, že žil po mnoho let v Anglii.

Nepochybně to byla pravda.

Není tedy emigrant? Jak sám sebe nazývá?

Domnívá se, že není emigrant podle smyslu a ducha zákona.

Proč ne? chtěl vědět předseda.

Poněvadž se dobrovolně vzdal titulu, jenž se mu protivil, i postavení, jež se mu protivilo, a opustil zemi – dal na uváženou, že to bylo dříve, než se slova emigrant užívalo v tom smyslu, jak jej chápe tribunál – aby si vydělával raději na živobytí vlastní prací v Anglii, než aby se živil prací přetíženého lidu Francie.

Čím to může dokázat?

Řekl jména dvou svědků: Théophile Gabelle a Alexandre Manette.

Ale oženil se v Anglii, připomněl mu předseda.

To je pravda, ale nikoli s Angličankou.

S francouzskou občankou?

Ano. Rodem je to Francouzka.

Jaké je její rodinné jméno?

„Lucie Manettová, jediná dcera doktora Manetta, váženého lékaře, jenž tamhle sedí.“

Odpověď udělala na posluchačstvo příznivý dojem. Síní se pronikavě ozvaly výkřiky nadšení nad známým dobrým lékařem. City posluchačstva byly tak vrtkavé, že okamžitě tekly slzy po několika divokých tvářích, které ještě před okamžikem zíraly na obžalovaného jako v netrpělivosti vrhnout ho v plen ulicím a zabít jej.

Těchto několik kroků nebezpečné cesty udělal Charles Darnay přesně podle návodu doktora Manetta, jenž mu jej několikrát zopakoval. Týž obezřetný rádce řídil i další jeho kroky a přichystal mu každou stopu jeho cesty.

Předseda se ho tázal, proč se vrátil do Francie právě tenkrát, kdy se vrátil, a nikoli dříve.

Odpověděl na to, že se nevrátil dříve, poněvadž prostě neměl ve Francii jiné prostředky k životu mimo ty, jichž se vzdal, kdežto v Anglii se živil vyučováním francouzštině a francouzské literatuře. Vrátil se tenkrát, kdy se vrátil, v odpověď na zapřísahající a naléhavý dopis jednoho francouzského občana, jenž mu psal, že jeho život je ohrožen právě tím, že on není ve Francii. Vrátil se, aby tomuto občanovi zachránil život a aby dosvědčil pravdu, ať už by tím sám sebe uvrhl do jakéhokoli nebezpečí. Je toto v očích Republiky zločin?

Posluchačstvo se jalo nadšeně křičet: „Ne!“ a předseda zvonil, aby je utišil. Ale neutišilo se, nýbrž dál volalo: „Ne!“ a přestalo teprve, když se jemu chtělo.

Předseda se tázal na jméno onoho občana. Obžalovaný vysvětlil, že tento občan je první jeho svědek. Odvolal se také na dopis tohoto občana, jenž mu byl odebrán u městské brány, jenž však je bezpochyby mezi dokumenty, ležícími na předsedově stole.

Doktor se postaral, aby tam byl – ujistil jej, že tam bude – a právě nyní byl dopis vyhledán a přečten. Občan Gabelle byl povolán, aby potvrdil jeho správnost, a učinil to. Občan Gabelle s nekonečnou jemností a zdvořilostí poukázal na to, že se na něj, když byl vězněn v Abbaye,

poněkud pozapomnělo pro onen nával práce, jenž se přihrнул na tribunál vinou velikého množství nepřátel Republiky – po pravdě řečeno vymizel takřka z vlastenecké paměti tribunálu – a jsou tomu právě tři dny, co byl konečně před tribunál předvolán a osvobozen před ním, když porota prohlásila, že pokud jde o něj, je žaloba vyvrácena tím, že se dobrovolně dostavil občan Evrémonde, zvaný Darnay.

Jako další byl vyslýchán doktor Manette. Veliká jeho oblíbenost mezi lidmi i jasnost jeho odpovědí udělaly veliký dojem; když však hovořil dál a poukázal na to, že obžalovaný mu byl po jeho dlouhém věznění prvním přítelem, že za pobytu v Anglii byl vždy věrně oddán jemu i jeho dceři v jejich vyhnanství, že se mu dostalo tak málo přízně od tamější šlechtické vlády, až se dostal před soud jako nepřítel Anglie a přítel Spojených států – když rozvážně a s účinnou silou pravdy a poctivosti poukázal na všechny tyto okolnosti, porota i posluchačstvo byly jednotny. Když se pak konečně odvolal na jméno pana Lorryho, Angličana zde přítomného, jenž byl právě tak jako on sám svědkem u onoho anglického soudu a může jeho svědectví potvrdit, porota prohlásila, že slyšela již dost a že je hotova odevzdat svoje hlasy, jestliže je předseda ochoten je přijmout.

Když porotci odevzdávali hlasy (dělali tak nahlas a jeden po druhém), při každém se posluchačstvo jalo volat na znamení pochvaly. Všechny hlasy zněly ve prospěch obžalovaného a předseda jej prohlásil za osvobozeného.

Pak nastal jeden z těch neobyčejných výjevů, jimiž někdy obyvatelstvo uspokojovalo svoje vrtkavé náklonnosti či své lepší sklony, tíhnoucí k velkomyslnosti a milosrdenství, nebo které pokládalo za jakousi protiváhu zbytnělého výčtu svých hněvivých krutostí. Nelze rozhodnout, kterému z těchto podnětů tyto neobyčejné výjevy připisat; pravděpodobně tu působila směs všech tří, a druhý byl přitom nejmocnější. Jakmile byl osvobozující rozsudek pronesen, začalo posluchačstvo prolévat slzy, jako jindy prolévalo krev, a vězeň byl obdařen tolika bratrskými i sesterskými objetími od

takového množství lidí obou pohlaví, kolika se jen podařilo k němu proniknout, až bylo nebezpečí, že tu po dlouhém a nezdravém věznění omdlí z vyčerpanosti i proto, že věděl, jak by se na něj tíž lidé, uneseni zas jiným proudem, vrhli s touž prudkostí, aby jej roztrhali na kusy a rozmetali po ulicích.

Když jej odvedli, aby udělal místo dalším obžalovaným, kteří měli být souzeni, byl pro tu chvíli zachráněn před tímto hýčkáním. Jako příští případ bylo souzeno současně pět lidí jako nepřátelé Republiky, neboť slovem a skutkem při ní nestáli. Tribunál si tolik pospíšil, aby sám sebe i národ odškodnil za uniknuvší příležitost, že těchto pět lidí sestoupilo za ním ještě dříve, než odešel od soudu, a všichni byli již v té chvíli odsouzeni k trestu smrti, který si měli odpykat do čtyřadvaceti hodin. První z nich mu to řekl s obvyklým vězeňským znamením smrti – s pozdviženým prstem – a všichni ostatní k tomu řekli: „Ať žije Republika!“

Po pravdě řečeno, nebylo za souzení těch pěti v síni už posluchačů, kteří by prodlužovali jednání, neboť když vyšel spolu s doktorem Manettem z brány, shromáždil se u ní veliký dav, v němž byly všechny tváře, jež byl viděl v soudní síni – až na dvě, po nichž se nadarmo ohlížel. Jakmile vyšel z brány, znovu se na něj lidé vrhli, plakali, objímali ho a volali na něho jeden po druhém i všichni najednou, až se zdálo, že sám proud řeky, na jejímž břehu se ten šílený výjev dál, zešílel právě tak jako lidé na břehu.

Posadili ho do velikého křesla, které tu měli mezi sebou a jež byli vzali buď u samého soudu nebo v některém z jeho pokojů či chodeb. Přes křeslo přehodili rudou vlajku a dozadu přivázali píku, na jejíž špičku nasadili rudou čapku. Ani doktorovo zapřísahání nemohlo jim zabránit, aby ho neodnesli na lidských ramenou v tomto triumfálním voze až k jeho domovu, zatím co se kolem něho pozvedalo zmatené moře rudých čapek a zatím co k němu z těchto bouřlivých hlubin vzhlížely tváře tak vyvrženecké, že pochyboval sám o sobě, zda se nepomátl a zda tu nejede na káře ke gilotině.

V tomto průvodu jej jako ve snu nesli ulicemi, objímající všechny, s nimiž se potkali, a ukazující vzhůru k němu. Vířili a táhli zasněženými ulicemi, zbarvující je všudypřítomnou republikánskou barvou, jako je tmavěji zbarvili už pod sněhem, a vnesli ho až na dvůr onoho domu, v němž bydlil. Lucii otec šel již napřed, aby dceru připravil, a když se pak její manžel postavil na vlastní nohy, padla mu, zbavena smyslů, do náruče.

Zatím co si ji tiskl k srdci a obracel její krásnou hlavu tak, aby byla mezi jeho tváří a hřmotícím davem a aby nebylo vidět, jak se její rty setkávají s jeho slzami, několik z těch lidí se dalo do tance. Okamžitě se přidali k tanci i ostatní a dvůr začal přetékat karmaňolou. Pak pozdvihli do uprázdněného křesla mladou ženu z davu, aby ji nesli jako bohyni Svobody, rozlili se a přelili do okolních ulic, po nábřežích a přes most, všechny je pak karmaňola do sebe vtáhla a všechny je v bouřlivém víru odnesla.

Když stiskl ruku doktorovi, jenž tu stál před ním vítězný a hrdý, když stiskl ruku panu Lorrymu, jenž bez dechu přiběhl, když se byl proboujel proti proudu karmaňoly, když políbil malou Lucii, kterou pozdvihli, aby ho mohla obejmout kolem krku, a když objal vždy oddanou a věrnou slečnu Prosovou, vzal svou ženu na ruce a odnesl ji do jejich bytu.

„Lucie! Má Lucie! Jsem zachráněn.“

„Ach, nejdražší Charlesi, dovol teď, abych za to na kolenou poděkovala Bohu, jako jsem se na kolenou k němu modlila.“ Všichni v pokoře srdcí sklonili hlavy. Když mu opět padla do náruče, řekl jí:

„Teď promluv k svému otci, moje nejdražší. Nikdo jiný v celé Francii nebyl by mohl udělat to, co on udělal pro mne.“

Položila hlavu na otcova prsa, jako on kdysi dávno položil svou hlavu na její prsa. Byl šťasten, že se jí tak odměnil, dostalo se mu odplaty za jeho utrpení, byl hrdý na svou sílu. „Nesmíš být tak křehká, moje drahá,“ vyčítal jí, „nechvěj se tak. Zachránil jsem ho.“

Kapitola sedmá

Zaklepání na dveře

„Zachránil jsem ho.“ Nebyl to další z těch snů, v nichž k ní často přicházel; opravdu tady byl. A přece se jeho žena chvěla a lpěl na ní mlhavý, ale těžký strach.

Všechno ovzduší kolem bylo tak těžké a temné, lidé byli tak vášnivě pomstychtiví a vrtkaví, nevinní byli odsuzováni k smrti na pouhé mlhavé podezření a z temné zášti; bylo tak nemožno zapomenout, že mnozí, právě tak nevinní jako její manžel a právě tak někomu drazí jako on jí, propadali denně osudu, jemuž on byl vyrván, že se jejímu srdci nemohlo tak ulehčit, jak myslila, že by tomu mělo být. Začaly padat stíny zimního odpoledne a strašlivé káry i nyní drkotaly ulicemi. V duchu je sledovala a hledala jej mezi odsouzenci; a pak se ještě těsněji k němu přitiskla, jak tu byl přítomen ve své tělesné podobě, a chvěla se ještě víc.

Když ji otec utěšoval, projevoval nad její ženskou slabostí převahu podivuhodně soucitnou. V této chvíli nebylo žádného podkroví, žádného obuvnictví, žádného sto pět, Severní věž! Vykonal úkol, který si sám uložil, splnil svůj slib, zachránil Charlese. Necht' se všichni na něj spolehnou.

Domácnost měli velmi skromnou, a to nejen z toho důvodu, že to byl nejbezpečnější způsob života, jenž byl lidem co nejméně trnem v oku, nýbrž i proto, že nebyli bohatí a že Charles musel po celou dobu pobytu ve vězení draze platit za špatnou stravu i za stráž a přidávat na živobytí chudším vězňům. Částečně z tohoto důvodu a částečně též proto, aby se vyvarovali domácího špeha, neměli nikoho k posluze; příležitostně jim posloužili občan a občanka, kteří byli vrátnými u domovních vrat; každodenním sluhou stal se jim Jerry (pan Lorry jim ho takřka úplně přenechal), jenž u nich spával noc co noc.

Z nařízení jednotné a nedělitelné Republiky volnosti, rovnosti a bratrství nebo smrti musela být na dveřích nebo veřejích každého domu čitelně napsána jména všech obyvatel, a to písmem určité velikosti v určité vyhovující výši nad zemí. A tak jméno pana Jerryho Crunchera zdobilo veřeje dolních dveří; a když se pak odpolední stíny prohloubily, objevil se i sám nositel tohoto jména, když byl do té chvíle dohlížel na malíře, kterého doktor Manette objednal, aby k seznamu jmen přimaloval jméno Charlese Evrémonda, zvaného Darnay.

Za všeobecného strachu i nedůvěry, jimiž časy ztemněly, změnil se i všechny obvyklé a nevinné životní starosti. V doktorově malé domácnosti právě tak jako v mnoha jiných obstarávaly se věci denní potřeby každého večera nákupem po nevelkých množstvích a v různých menších obchodech. Všeobecně si lidé přáli budít co nejméně pozornosti a dávat co nejmenší příležitost k řečem a závisti.

Nákupy obstarávali v posledních několika měsících slečna Prosová a pan Cruncher; ona nosila peníze a on nákupní košík. Každého odpoledne, asi právě v době, kdy se rozsvěcely pouliční lampy, vydávali se za svou povinností a vraceli se pak domů s potřebnými věcmi. Přestože slečna Prosová, když tak dlouho žila v úzkém spojení s francouzskou rodinou, byla by se mohla naučit z jejího jazyka právě tolik, jako uměla z vlastního, kdyby jen se jí bylo chtělo, jenže ona si toho naprosto nehleděla; a tak neuměla z toho „nesmyslu“ (jak tomu říkala) o nic víc, než z něho uměl pan Cruncher. Nakupovala tedy tím způsobem, že se vytasila na prodavače s podstatným jménem, aniž je uvedla jakýmkoli členem, a jestliže to náhodou nebylo jméno věci, kterou chtěla, rozhlédla se po této věci, zmocnila se jí a držela ji v rukou tak dlouho, až byl obchod uzavřen. Smlouvala vždy tak, že pozvedla na označení spravedlivé ceny zboží o jeden prst méně, než jich zvedl prodavač, ať už jich zvedl jakýkoli počet.

„Tak co, pane Crunchere,“ pravila slečna Prosová, jejíž oči zčervenaly šťastným pláčem, „jestli jste připraven, můžeme jít.“

Jerry chraptivě prohlásil, že je slečně Prosové k službám. Dávno už byl setřen všechen rez z jeho rukou, ale jeho ostnatou hlavu nic nemohlo urovnat.

„Musíme koupit spoustu věcí,“ pravila slečna Prosová, „a bude to pěkně dlouho trvat. Mimo jiné potřebujeme víno. Ať už pro ně půjdeme kamkoli, uslyšíme tam od těch rudohlavců samé hezké přípitky.“

„Řekl bych, slečno, že vám to bude jedno,“ pravil na to pan Cruncher, „jestli budou připíjet na vaše zdraví nebo na zdraví smradňochovi.“

„Komu?“ pravila slečna Prosová.

Poněkud zaražen, vysvětlil pan Cruncher, že tím myslel Lucifera.

„To opravdu není potřeba,“ pravila slečna Prosová, „aby mi někdo vysvětloval, na co tihle tvorové myslí. Nemají v hlavě nic jiného než půlnoční vraždy a zločiny.“

„Proboha, tiše! Prosím vás, opravdu prosím, buďte opatrná!“ zvolala Lucie.

„Ano, ano, budu opatrná,“ řekla slečna Prosová, „ale mohu přece tady mezi námi vyjádřit naději, že mě nikdo nebude chtít na ulici obejmout a dusit zápachem cibule a tabáku. A vy, moje ptáčátko, vy se teď ani nehněte tady od krbu, dokud se nevrátím! Pečujte o manžela, kterého jste dostala zpátky, a nechte svou hezkou hlavičku na jeho rameni, jak ji tam teď máte, dokud mě tady zas nevidíte! Mohu se vás na něco zeptat, než odejdu, doktore Manette?“

„Tolik svobody si můžete dovolit,“ odpověděl doktor s úsměvem.

„Proboha, nemluvte o svobodě, máme jí až po uši,“ pravila slečna Prosová.

„Tiše přece! Zas už tak mluvíte?“ vyčítavě řekla Lucie.

„Dobrá, drahoušku,“ pravila slečna Prosová, pokyvujíc důrazně hlavou, „musím vám zkrátka a dobře připomenout, že jsem poddaná Jeho nejmilostivějšího Veličenstva krále Jiřího Třetího,“ při tom jméně se slečna Prosová uklonila, „a jako taková vyznávám zásadu:

Vem' politiku ďas, i podlost jejich sraz; v něm naděje všech nás: Bůh krále chraň!“ Pan Cruncher, přístupen náhle pocitům poddanské věrnosti, bručivě zopakoval slova slečny Prossové, jako by to bylo v kostele.

„Ráda vidím, že je ve vás tolik z Angličana, i když bych byla raději, kdyby vám ten hlas nebyl nastydl,“ pravila pochvalně slečna Prossová. „Ale k té otázce, doktore Manette. Je vůbec –“ vždycky se ta dobrá žena tvářila, že bere zlehka všechno, co jim všem dělalo veliké starosti, a vždycky o tom začínala hovořit jakoby náhodou – „je vůbec nějaká vyhlídka, že odtud unikneme?“

„Obávám se, že ještě ne. Zatím by to bylo pro Charlese nebezpečné.“

„Hm, tak tedy,“ pravila slečna Prossová, potlačujíc zvesela povzdech, když byla pohlédla na zlaté vlasy svého miláčka tam ve světle ohně, „tak tedy musíme mít trpělivost a čekat, to' vše. Musíme držet hlavy vzhůru a bojovat pěkně potichu, jak říkával můj bratr Solomon. Tak jdeme, pane Crunchere! – A vy se ani nehněte, ptáče!“

Odešli, zanechavše tu Lucii, jejího manžela, otce i dítě u rozhořené ohně. Pan Lorry se měl už brzy vrátit z banky. Slečna Prossová rozsvítila lampu, ale postavila ji stranou do kouta, aby se mohli nerušeně těšit ze světla ohně. Maličká Lucie seděla vedle svého děda, svírajíc rukama jeho paži, a on jí hlasem, jenž byl jen o trochu hlasitější než šepot, začal vyprávět pohádku o veliké a mocné víle, která otevřela zdi vězení a pustila odtamtud vězně, jenž byl kdysi této víle prokázal službu. Všechno bylo tak přítlumené i klidné a Lucie byla pokojnější než dříve.

„Co je to?“ vykřikla zcela náhle.

„Má drahá,“ pravil otec, když ustal ve vyprávění a položil dlaň na její ruku, „ovládej se. Jak jsi všecka zneklidněna! Maličkost – pouhé nic tě poleká! Tebe, dceru tvého otce!“

„Připadlo mi, otče,“ omlouvala se Lucie s bledou tváří a zadrhujícím hlasem, „že slyším na schodech cizí kroky.“

„Má drahá, schodiště je tiché jako smrt.“

Jakmile to slovo řekl, ozval se úder na dveře.

„Ach, otče, otče. Co jen to může být! Skryj Charlese. Zachraň ho!“

„Mé dítě,“ pravil doktor, když povstal a položil jí ruku na rameno, „už jsem ho zachránil. Co je to jen v tobě za slabost, má drahá! Půjdu otevřít.“

Vzal lampu, prošel dvěma místnostmi, jež ho dělily od dveří, a otevřel je. Ozvalo se hrubé dupání nohou o podlahu a do pokoje vstoupili čtyři drsní muži v rudých čapkách, ozbrojeni šavlemi a pistolemi.

„Občan Evrémonde, zvaný Darnay,“ pravil první z mužů.

„Kdo ho hledá?“ řekl na to Darnay.

„Já ho hledám. My ho hledáme. Známe vás, Evrémonde; viděl jsem vás dnes před tribunálem. Jste znovu zatčen jménem Republiky.“

Čtyři muži ho obklopili, jak tam stál s ženou a dítětem k němu se tisknouce.

„Můžete mi říci, proč jsem znovu zatčen?“

„Musí vám stačit, že se vrátíte rovnou do Conciergerie, a další se dovíte zítra. Jste na zítřek předvolán k soudu.“

Doktor Manette, kterého tato návštěva proměnila v kámen, až tu zůstal stát s lampou v ruce, jako by byl socha, určená ji držet, pohnul se po těch slovech, odložil lampu, postavil se tváří v tvář muži, jenž hovořil, uchopil jej nikoli nelaskavě za volný cíp vlněné košile a pravil:

„Řekl jste, že ho znáte. Znáte i mě?“

„Ano, znám vás, občane doktore.“

„Všichni vás známe, občane doktore,“ pravili tři ostatní. Roztržitě pohlédl z jednoho na druhého a po odmlce pravil poněkud tišeji:

„Odpovíte tedy mně na jeho otázku? Jak k tomuhle došlo?“

„Občane doktore,“ pravil první muž zdráhavě, „do čtvrti Saint Antoine přišlo na něj udání. Tento občan je ze čtvrti Saint Antoine,“ ukázal pak na druhého z mužů, kteří vstoupili.

Občan takto označený přikývl a dodal:

„Čtvrt Saint Antoine na něj žaluje.“

„Z čeho je obžalován?“

„Občane doktore,“ pravil první muž s touž zdráhavostí jako dříve „dál už se neptejte. Jestliže od vás Republika žádá oběti, nepochybně je jako dobrý vlastenec rád poskytnete. Republika je nade všechno. Nejvýš je lid. Evrémonde, máme naspěch.“

„Ještě slovo,“ požádal doktor. „Můžete mi říci, kdo ho udal?“

„To je proti předpisům,“ odpověděl první muž, „ale můžete se zeptat tady toho ze čtvrti Saint Antoine.“

Doktor se podíval na muže, jenž se jaksi trapně pohnul, třel si chvílku bradu a konečně řekl:

„Dobrá tedy! Je to opravdu proti předpisům. Ale udali ho – a pro těžké věci – občan a občanka Defargeovi. A ještě jeden občan.“

„Kdo je ten třetí?“

„Chcete to opravdu vědět, občane doktore?“

„Ano.“

„Pak se to tedy dovíte zítra,“ pravil muž z čtvrti Saint Antoine s jakýmsi podivným pohledem. „Ted' už jsem němý!“

Kapitola osmá

Karty v rukou

Šťastně nevědomá o novém neštěstí, jež se doma stalo, kráčela slečna Prosová úzkými uličkami a překročila řeku po mostě Pont Neuf, přepočítávajíc v duchu všechny nezbytné nákupy, jež měla pořídit. Pan Cruncher s košíkem šel jí po boku. Oba nahlíželi vpravo i vlevo do všech krámů, jež míjeli, obezřetně si všímali všech houfných shluknutí lidí, a kde narazili na vzrušenou skupinu hovořících, tam raději odbočili z cesty. Byl sychravý večer a na zamřžené řece, jež tu před očima plápolala ohni a do uší pronikala drsným hřmotem, bylo vidět bárky, kde pracovali kováři, vyrábějící zbraně pro armádu Republiky. Běda tomu, kdo si zahrával s touto armádou a komu se v ní nezaslouženě dostalo povýšení! Pak bylo pro něj lépe, aby mu nebyly nikdy narostly vousy, neboť národní břitva mu je teď dokonale oholila.

Když slečna Prosová nakoupila několik drobností u hokynáře a odměrku oleje do lampy, začala se zabývat otázkou, kde koupit potřebné víno. Nahlédla do několika vináren a zastavila se u vývěsního štítu „Dobrého starověkého republikána Bruta“ nedaleko Národního paláce, což byly dřívější (i pozdější) Tuileries, kde se jí to dokonce trochu zalíbilo. Vypadalo to tu poněkud klidněji než v jiných místnostech téhož druhu, mimo něž prošli, a přestože i tady bylo rudo vlasteneckými čapkami, nebylo tu tolik rudo jako jinde. Dotázavši se pana Crunchera a zjistivši, že je téhož mínění jako ona, vstoupila slečna Prosová, provázena svým kavalírem, k „Dobrému starověkému republikánu Brutovi“.

Sotva si povšimnuvše čoudících lamp, lidí s dýmkami v ústech, hrajících tu pomačkanými kartami a zažloutlým dominem, onoho dělníka s obnaženými rukama i hrudí, jenž tu nahlas předčítal

noviny, zatím co mu ostatní naslouchali, všech těch zbraní zavěšených u pasu nebo odložených stranou, aby znovu byly připjaty, těch dvou nebo tří zákazníků, kteří tu spali s hlavami na stole a kteří v oblíbených huňatých černých kazajkách vypadali v této poloze jako dřímající medvědi nebo psi, přistoupili oba zahraniční zákazníci k pultu a ukázali, co si přejí.

Zatím co jim vinárník naléval požadovanou míru vína, jakýsi muž v jednom koutě se rozloučil s jiným mužem a měl se k odchodu. Když tak kráčel k východu, musel projít přímo před tváří slečny Prosové. Jakmile byl těsně u ní, slečna Prosová vykřikla a spráskla ruce.

V okamžiku byli všichni přítomní na nohou. Nejpravděpodobnější jim připadlo, že někdo byl zabit někým, jenž zastával jiné mínění. Všichni očekávali, že spatří někoho padnout, viděli však jen jakéhosi muže a jakousi ženu, jak tu upřeně hledí jeden na druhého; muž vypadal svým zevnějškem jako dokonalý Francouz a nesporný republikán, žena byla zřejmě Angličanka.

Co řekli žáci „Dobrého starověkého republikána Bruta“ takto zklamání, to by bylo bývalo pro slečnu Prosovou i jejího ochránce úplnou hebrejštinou a chaldejštinou, i kdyby byli ze všech sil naslouchali. Slyšeli jen, že je to něco důkladně peprného i hlasitého. Ale rozumět něčemu, na to neměli v svém překvapení ani pomyšlení. Neboť nutno tu zaznamenat, že nejen slečna Prosová byla vzrušeným úžasem všechna zmatena, nýbrž že i pan Cruncher byl vrcholně udiven – ač se zdálo, že u něho má tento údiv příčiny zvláštní a veskrze osobní.

„Co má být?“ pravil muž, jenž vyvolal výkřik slečny Prosové; mluvil s příkrou rozmrzelostí (i když potichu) a anglicky.

„Ach, Solomone, drahý Solomone!“ zvolala slečna Prosová, znovu sprásknuvši ruce. „Zrovna tady se s tebou shledávám, když jsem tě tak dlouho neviděla, když jsem tolik let o tobě ani neslyšela!“

„Neříkej mi Solomon. Chceš mi přivodit smrt?“ hovořil muž kradmo a zděšeně.

„Bratře, bratře!“ volala slečna Prosová, propuknuvši v pláč. „Což jsem někdy byla na tebe tak zlá, že mi kladeš takovou krutou otázku?“

„Pak drž za zuby ten svůj všetečný jazyk,“ pravil Solomon, „a pojd' ven, jestli se mnou chceš mluvit. Zaplat' víno a pojd' ven. Kdo je tenhle člověk?“

Pokyvujíc svou milující a utrápenou hlavou nad svým naprosto nemilujícím bratrem, pravila slečna Prosová v slzách: „Pan Cruncher.“

„Tak ať jde taky,“ řekl Solomon. „Myslí si snad, že jsem strašidlo?“

Souzeno podle jeho výrazu, pan Cruncher si to zřejmě myslil. Neřekl však ani slovo a slečna Prosová, prohledavši s velikými obtížemi a se slzami v očích hlubiny své kabelky, zaplatila víno. Zatím co platila, Solomon se obrátil k následovníkům „Dobrého starověkého republikána Bruta“ a řekl jim na vysvětlenou francouzsky několik slov, jež způsobila, že si všichni zas sedli a pokračovali v tom, co dělali dříve.

„Tak co vůbec chceš?“ pravil Solomon, zastaviv se na temném nároží.

„Jak je to strašně nelaskavé od bratra, kterého jsem nikdy nepřestala milovat,“ zvolala slečna Prosová, „když se tady se mnou takhle setká a neprojeví mi pražádnou lásku!“

„Tady máš. K čertu s tím! Tady máš,“ pravil Solomon a dotkl se zběžně svými rty úst slečny Prosové. „Teď jsi spokojena?“

Slečna Prosová jen potřásla hlavou a potichu plakala.

„Jestli sis myslila, že budu překvapen,“ pravil její bratr Solomon, „tak tedy nejsem překvapen; věděl jsem, že jsi tady; vím o mnoha a mnoha lidech, kteří tu jsou. Jestli opravdu nechceš ohrožovat moji existenci – a skoro bych věřil, že chceš – tak jdi co nejrychleji zase svou cestou a mne nech taky jít. Mám naspěch. Jsem tu úředníkem.“

„Můj anglický bratr Solomon,“ truchlivě volala slečna Prosová, pozvedajíc oči zalité slzami, „který měl v sobě nadání stát se nejlepším a největším z mužů své rodné země, je úředníkem mezi cizinci, a k tomu mezi takovými cizinci! Byla bych se spíše nadála, že dřív spatřím svého milovaného chlapce, jak leží –“

„Neříkal jsem to?“ přerušil ji bratr. „Věděl jsem to hned. Chceš mi přivodit smrt. Vlastní sestra způsobí, že budu podezřelý. Zrovna ve chvíli, kdy pronikám dopředu!“

„Dobrotivé, milostivé nebe, tohle nedopust!“ volala slečna Prosová. „To tě raději už nechci nikdy ani spatřit, drahý Solomone, i když jsem tě vždycky opravdu milovala a vždycky tě budu milovat. Řekni mi jen jediné laskavé slovo, pověz mi, že není mezi námi žádný hněv a nic, co by nás odcizovalo, a už tě nebudu zdržovat.“

Dobrá slečna Prosová! Jako by odcizení mezi nimi bylo nastalo její vinou. Jako by se pan Lorry nebyl už před lety dověděl tam v tichém zákoutí v Soho, že tento povedený bratr utratil její peníze a opustil ji!

Přesto řekl to laskavé slovo s bručivou blahosklonností, mnohem větší, než jakou by byl mohl projevit, kdyby jejich vzájemné zásluhy a postavení byly bývaly zcela opačné (jak tomu je bez výjimky po celém světě), když tu pan Cruncher, dotknuv se jeho ramene, chraplavě a nečekaně se do toho vložil touto pozoruhodnou otázkou:

„Povídám, mohu se vás na něco zeptat? Jmenujete se John Solomon nebo Solomon John?“

Úředník se k němu náhle nedůvěřivě obrátil. Neřekl do té chvíle ani slovo.

„Tak ven s tím!“ pravil pan Cruncher. „Hezky jasně promluvte.“ (Čehož mimochodem ani sám nebyl schopen.) „John Solomon nebo Solomon John? Ona vám říká Solomone a ona to musí vědět, když je to vaše sestra. A já zas vím, že jste John. Které z těch jmen je první? A vůbec, jak je to s jménem Pross. Tam za Kanálem vám tak neříkali.“

„Co tím myslíte?“

„Nevím ani, co tím myslím, poněvadž si nemohu vzpomenout, jak vám tam za Kanálem říkali.“

„Nemůžete?“

„Ne. Ale přísahal bych, že to bylo dvouslabičné jméno.“

„Opravdu?“

„Ano. Ten druhý měl jednoslabičné jméno. Znáám vás. Dělal jste řízlovského svědka v Bailey. Jak jen jste se tenkrát jmenoval, u ďáb-
la, otce všech lží, který je i vaším vlastním otcem!“

„Barsad,“ vmísil se náhle jiný hlas.

„Tohle je jméno za tisíc liber!“ zvolal Jerry.

Ten, kdo se tak vmísil, byl Sydney Carton. Měl ruce za zády pod šosy jezdeckého kabátu a stál po boku pana Crunchera právě tak nedbale, jak by byl stál v Old Bailey.

„Nelekejte se, drahá slečno Prosoová. Překvapil jsem včera večer pana Lorryho svým příjezdem; dohodli jsme se, že se nikde jinde neukáží, dokud nebude všechno v pořádku nebo dokud nebudu moci něčím prospět; a tady jsem se objevil, abych si trochu pohovořil s vaším bratrem. Přál bych vám, abyste měla bratra zaměstnaného něčím lepším, než čím se zaměstnává pan Barsad. Přál bych si kvůli vám, aby pan Barsad nebyl vězeňským prašivcem.“

V žalářnické hantýrce té doby se říkalo prašivec udavačům. Udavač, jenž byl už bledý, zbledl ještě víc a zeptal se, jak si dovoluje –

„Povím vám to,“ pravil Sydney. „Zahlédl jsem vás, pane Barsade, asi před hodinou, jak vycházíte ze soudního vězení při tribunálu, když jsem si tam prohlížel jeho zdi. Máte tvář, kterou si člověk dobře pamatuje, a já mám na tváře dobrou paměť. Když jsem vás spatřil v tom sousedství, začal jsem být zvědav, a poněvadž jsem měl také důvody, o nichž patrně víte, uvádět vás ve spojitost s neblahým osudem, který stihl mého přítele, nyní velmi nešťastného, vydal jsem se za vámi. Vešel jsem tam do té vinárny brzy za vámi a seděl jsem blízko vás. Nebylo mi nesnadno usoudit z vašeho docela

nezdrženlivého rozhovoru a z řečí, které otevřeně vedli vaši obdivovatelé, jaké je vaše povolání. Co jsem zprvu začal náhodou, pane Barsade, utvářelo se postupně v určitý záměr.“

„V jaký záměr?“ tázal se udavač.

„Bylo by obtížné a mohlo by být nebezpečné vykládat vám to tady na ulici. Mohl byste mi poskytnout několik minut důvěrného rozhovoru – řekněme v kanceláři Tellsonovy banky?“

„Pod pohrůžkou?“

„Řekl jsem snad něco takového?“

„Proč bych tam tedy chodil?“

„Nechcete-li jít, pane Barsade, pak vám to opravdu nebudu moci říci.“

„Tedy mi to nechcete říci?“ tázal se udavač nerozhodně.

„Rozumíte mi velmi správně, pane Barsade. Neřeknu vám to.“

Nedbalá bezstarostnost Cartonových způsobů podporovala jej v bystrém a obratném uskutečňování záměru, který měl potají na mysli, a dávala mu moc nad tímto mužem, který stál před ním. Viděl to svým zkušeným zrakem a uměl toho svrchovaně využít.

„Hned jsem ti říkal,“ vrhl udavač vyčítavý pohled na sestru, „že to bude tvá vina, když se do něčeho dostanu.“

„Klid, pane Barsade, jen klid!“ zvolal Sydney. „Nebud'te nevděčný. Nebýt veliké úcty, kterou mám k vaší sestře, nebyl bych tak zlehka dospěl k záměru, který chci k naší vzájemné spokojenosti vykonat. Půjdete tedy se mnou do banky?“

„Půjdu si poslechnout, co mi chcete říci. Ano, půjdu s vámi.“

„Navrhuji, abychom nejdříve pro bezpečnost doprovodili vaši sestru na nároží její ulice. Chyťte se mě pod paži, slečno Prossová. Tohle město se v této době zrovna nehodí k tomu, abyste v něm chodila bez ochrany; a poněvadž váš průvodce zná pana Barsada, chci ho pozvat s námi k panu Lorrymu. Jsme tedy připraveni? Pak pojďme!“

O málo později se slečna Prossová upamatovala a vzpomínala na to pak až do konce života, že když tam rukou tiskla Sydneyovu

paži a vzhlížela k jeho tváři zapřísahajíc ho, aby ničím neubližoval Solomonovi, byla v té jeho paži jakási rozhodnost pevné vůle a v jeho očích jakési vnuknutí, jež bylo zcela v protikladu k jeho nedbalosti, které jej úplně měnilo a povyšovalo. Příliš se zaměstnávala strachem o bratra, jenž si pramálo zasloužil její lásku, a příliš naslouchala Sydneyovu přátelskému ujišťování, aby mohla dostatečně vnímat, co pozorovala.

Rozloučili se s ní na nároží ulice a Carton pak vedl ostatní k panu Lorrymu, což bylo několik málo minut cesty. John Barsad čili Solomon Pross kráčet po jeho boku.

Pan Lorry byl právě po večeri a seděl u hřejivého plamene z několika polen – hledaje patrně v tom plápolání obraz onoho tehdy poněkud mladšího, nyní staršího pána od Tellsonů, jenž se před mnoha lety díval na hořící uhlí v „Hotelu u krále Jiřího“ v Doveru. Když vstoupili, obrátil k nim hlavu, a spatřiv neznámého člověka, projevil překvapení.

„To je bratr slečny Prosové,“ pravil Sydney. „Pan Barsad.“

„Barsad?“ opakoval starý pán. „Barsad? Vzpomínám si na to jméno – i na tu tvář.“

„Říkal jsem vám, pane Barsade, že máte tvář, kterou si člověk snadno pamatuje,“ poznamenal klidně Carton. „Posadte se, prosím.“

Když pak i sám usedl, poskytl paměti pana Lorryho pomoc, které jí bylo třeba, a to tím, že zamračeně řekl: „Svědék při onom přelíčení.“ Pan Lorry se okamžitě upamatoval a pohlížel pak na nového hosta s neskrývaným zošklivením.

„Slečna Prosová poznala v panu Barsadovi svého milovaného bratra, o kterém jste už slyšel,“ pravil Sydney, „a on se k tomu příbuzenství přiznal. Mám pro vás ještě horší zprávu. Darnay byl znovu zatčen.“

Starý pán ohromen vykřikl: „Co mi to tu říkáte! Vždyť jsem ho před dvěma hodinami opustil v bezpečí a na svobodě a zrovna se chystám jít zas za ním!“

„Přes tohle všechno zatčen. Kdy se to stalo, pane Barsade?“

„Jestli se to vůbec stalo, tedy právě nyní.“

„Nikdo jiný nám to nemůže lépe povědět než pan Barsad,“ pravil Sydney, „a já se to dověděl z řeči pana Barsada, když seděl s přítelem, stejným prašivcem, nad lahví vína a pověděl mu, že k zatčení už došlo. Opustil soudní stráž u vrat a viděl ještě, jak je vrátný pouští dovnitř. Není nejmenší pochybnosti, že je v tom už zase.“

Praktický zrak pana Lorryho četl v Cartonově tváři, že hovořit o tom dál znamená ztrácet čas. Zmaten, vědom si však, že mnoho závisí na jeho duchapřítomnosti, ovládl se a pozorně v tichosti naslouchal.

„Spoléhám,“ pravil mu Sydney, „že mu jméno a vliv doktora Manetta přispějí zítra na pomoc právě tak jako dnes – říkal jste, pane Barsade, že bude postaven před tribunál zítra? –“

„Ano, myslím, že zítra.“

„– že mu přispějí na pomoc právě tak jako dnes. Ale je možno, že tomu tak nebude. Přiznám se vám, pane Lorry, že mne znepokojuje, že doktor Manette neměl moc zabránit tomu zatčení.“

„Nevěděl o něm patrně předem,“ pravil pan Lorry.

„Ale už sama tahle okolnost je znepokojující, když víme, jak je se svým zetěm ztotožňován.“

„To je pravda,“ přiznal pan Lorry s neklidnou rukou na bradě a s neklidnýma očima, upřenýma na Cartona.

„Žijeme zkrátka v zoufalé době,“ pravil Sydney, „kdy se hrají zoufalé hry o zoufalé sázky. Doktor ať hraje na výhru, já budu hrát na ztrátu. Lidský život tu ztratil cenu. Koho dnes lidé slavně donesou domů, ten může být zítra odsouzen. Rozhodl jsem se tedy, když bude nejhůř, zahrát si o přítele v soudním vězení; to je moje sázka. A ten přítel, kterého chci vyhrát, je pan Barsad.“

„To musíte mít, pane, dobré karty,“ pravil udavač.

„Hned se podívám. Hned si prohlédnu, co mám v ruce. – Pane Lorry, víte sám, jaké mám sprosté náklonnosti; měl byste mi dát trochu pálenky.“

Dostal ji, vypil skleničku – vypil další skleničku – a zamýšleně pak láhev odstrčil.

„Pan Barsad,“ hovořil pak dál hlasem člověka, jenž vskutku prohlíží karty, jež má v ruce, „vězeňský prašivec, tajný pověřenec republikánských výborů, chvílemi žalárník, chvílemi zas vězeň, vždy však udavač a donašeč, o to víc zde ceněný, poněvadž Angličan je tu v těch povoláních mnohem méně podezřelý z úplatnosti než Francouz, vystupuje před svými zaměstnavateli pod nepravým jménem. To je výborná karta. Pan Barsad, zaměstnávaný nyní francouzskou republikánskou vládou, byl dříve zaměstnáván šlechtickou anglickou vládou, nepřítelkyní Francie a svobody. To je skvělá karta. Jasný je pak v této zemi podezřívavosti ten závěr, že pan Barsad, dosud placený šlechtickou anglickou vládou, je Pittovým špehem, podlým nepřítelem republiky, jenž se hřeje na jejích prsou, anglickým zrádцем i viníkem všech nesnází, o němž se tolik mluví a kterého lze tak těžko najít. To je karta, kterou nepřebijete. Sledoval jste, co mám v ruce, pane Barsade?“

„Ne tak dobře, abych porozuměl hře,“ odpověděl udavač poněkud znepokojeně.

„Zde je tedy moje eso – udání pana Barsada u nejbližšího oblastního výboru. Teď se podívejte vy na svoji hru, pane Barsade. A neukvapte se.“

Přistrčil si láhev blíž, nalil si do skleničky a vypil ji. Viděl, že udavač má strach, aby se neopil a nešel ho pak hned v opilosti udat. Když to spatřil, nalil si další skleničku a vypil ji.

„Pečlivě se podívejte na svoje karty, pane Barsade. Času máte dost.“

Byly to ubozejší karty, než si Carton myslel. Pan Barsad měl v ruce prohrávající karty, o nichž Sydney Carton nic nevěděl. Vyhozen ze svého počestného zaměstnání v Anglii, poněvadž příliš často neúspěšně křivě přísahal – ne proto, že by ho tam nebylo bývalo již třeba, neboť naše anglické důvody chlubit se povýšeností nad

všemi tajnostmi a udavačstvím jsou data velmi novodobého – překročil Kanál a vstoupil do služeb ve Francii; nejprve jako provokatér a donašeč mezi vlastními krajany, postupně pak jako provokatér a donašeč mezi zdejšími rodáky. Za dob vlády, jež byla svržena, byl špehem v čtvrti Saint Antoine a v Defargeově vinárně, dostal od bdělé policie tolik zpráv o věznění doktora Manetta, o jeho propuštění i celém příběhu, že mu to posloužilo, aby mohl zavést důvěrný rozhovor s Defargeovými, zkoušel to pak s paní Defargeovou a utrpěl pozoruhodný neúspěch. Vždy pak se strachem a chvěním vzpomínal, že ta strašlivá žena pletla, když s ním hovořila, a zatím co její prsty pracovaly, zlověstně na něj hleděla. Znovu a znovu ji pak vídal u výboru čtvrti Saint Antoine, jak rozvíjí své upletené záznamy a obviňuje lidi, kteří pak s určitostí propadli gilotině. Věděl, že si není jist životem jako nikdo z lidí jeho povolání, že utéci je nemožno a že je pevně připoután ve stínu sekyry, kterou by přes všechno jeho udavačství a zrádčovství ve prospěch hrůzovlády mohlo jediné slovo spustit na jeho hlavu. Jakmile by byl udán, a to pro ony těžké viny, jež mu právě byly připomenuty, ona nelítostná žena, jejíž nelítostnou povahu poznal z mnoha důkazů, vytasila by se proti němu oním osudným seznamem a uhasila by tak poslední jiskřičku jeho naděje na život. Nehledíme-li ani k tomu, že všichni takoví tajní jsou brzy plni strachu, byly to karty vskutku dost a dost špatné, aby bylo zcela pochopitelné, že jejich majitel, když si je byl prohlédl, úplně zesinal.

„Tak se mi zdá, že se vám vaše karty moc nelíbí?“ pravil Sydney s hlubokým klidem. „Dáte se do hry?“

„Domnívám se, pane,“ pravil udavač s nejsprostší ponížeností, když se byl obrátil na pana Lorryho, „že se mohu dovolávat pána vašich let a blahosklonnosti, aby tomuto pánovi, o tolik mladšímu, dal na uvážení, zda to lze za jakýchkoli okolností srovnat s jeho společenským postavením, aby hrál oním esem, o němž právě hovořil. Připouštím, že jsem udavač a že je to považováno za povolání

nepočestné – i když někdo je dělat musí; tento pán však není udavač, proč by se tedy měl tolik ponižovat a dělat jej ze sebe?“

„Zahraji tím esem, pane Barsade, bez jakýchkoli výčitek svědomí,“ odpověděl Carton místo pana Lorryho a podíval se na hodinky, „a to v několika málo minutách.“

„Byl bych doufal, pánové,“ pravil udavač, stále se snaže zatáhnout do rozpravy i pana Lorryho, „že vaše úcta k mé sestře –“

„Nemohl bych lépe osvědčit svou úctu k vaší sestře, než kdybych jí konečně ulehčil od bratra,“ pravil Sydney Carton.

„Myslíte, pane?“

„O tom jsem se už naprosto přesvědčil.“

Úlisné udavačovo chování, tak podivně nesouhlasící s jeho okázale hrubým oblečením a patrně i s jeho obvyklým počínáním, bylo tak dokonale uvedeno ve zmatek Cartonovou nevypočitatelností – která byla tajemstvím i moudřejším a počestnějším lidem – že se zapletl a musel mlčet. Zatím co byl takto v rozpacích, začal se Carton opět tvářit, jako by si prohlížel svoje karty, a řekl:

„Tak mi teď najednou připadá, že tu mám ještě jednu dobrou kartu, s kterou jsem dosud nepočítal. Kdo to byl ten váš přítel, prašivec jako vy, který o sobě říkal, že se teď pase po venkovských vězeních?“

„To byl Francouz. Neznáte ho,“ rychle odpověděl udavač.

„Francouz, říkáte?“ pravil Carton zamyšleně a tváře se, jako by si ho ani nevšímal, přestože opakoval jeho slovo. „Možná, že to tak je.“

„Je to Francouz, ujišťuji vás,“ pravil udavač, „i když na tom ani nezáleží.“

„I když na tom nezáleží,“ opakoval Carton právě tak mechanicky – „i když na tom nezáleží – Ne, nezáleží na tom. Vůbec ne. A přece tu tvář znám.“

„Myslím, že ji neznáte. Jistě ne. Nemůžete ji znát,“ pravil udavač.

„Nemohu ji znát,“ mumlal si Sydney Carton, pohlížeje v duchu do minulosti a nalévaje si opět do skleničky (jež byla na štěstí malá).

„Nemohu znát. Mluvil dobře francouzsky. A přece mi připadalo, že mluví jako cizinec.“

„Je z venkova,“ pravil udavač.

„Ne. Jako cizinec!“ zvolal Carton a udeřil otevřenou pěstí o stůl, když mu náhle v hlavě svitlo. „Cly! V přestrojení, ale týž člověk. Viděli jsme ho přece v Old Bailey.“

„V tom se tedy ukvapujete, pane,“ pravil Barsad s úsměvem, při němž se jeho orlí nos uhnul ještě trochu víc k jedné straně. „Tady mi opravdu dovolujete, abych nad vámi vyhrál. Cly (o němž po čase tak dlouhém bezvýhradně připouštím, že byl mým společníkem) je už mnoho let mrtev. Byl jsem u toho, když to s ním bylo nakonec tak špatné. Pohřbili ho v Londýně u kostela sv. Pankráce v polích. Jeho neoblíbenost mezi hordami trhanů mi zabránila doprovodit jeho ostatky, ale pomáhal jsem ho dávat do rakve.“

V té chvíli spatřil pan Lorry ze svého místa jakýsi velmi podivný stín nějakého skřítky na stěně. Když se podíval, co ten stín vrhá, zjistil, že byl způsoben náhlým a neobyčejným zježením všech ježatých vlasů na hlavě pana Crunchera.

„Mluvme rozumně,“ pravil udavač, „a budme k sobě poctiví. Abych vám dokázal, jak se mýlíte a jakou to máte bezpodstatnou domněnku, předložím vám Clyův úmrtní list, který náhodou mám od té doby v náprsní tašce.“ Spěšně list vytáhl a rozevřel. „Tady je. Jen se na to podívejte. Můžete to vzít do ruky; není to žádný padělek.“

V té chvíli pan Lorry spatřil, jak se stín na stěně prodloužil a pan Cruncher vstal, aby přikročil blíž. Vlasy by mu nebyly mohly stát na hlavě divočeji, kdyby ho byl v té chvíli sám ďábel chtěl nabrat na rohy.

Udavač jej nespapřil, a tak se pan Cruncher zastavil vedle něho a dotkl se jeho ramene jako nějaký duch soudního dozorce.

„Pokud jde o toho Rogera Clye, vážený pane,“ pravil pan Cruncher s neproniknutelnou, ocelově tvrdou tváří. „Vy jste ho tedy dával do rakve?“

„Ano.“

„A kdo ho z ní vzal?“

Barsad se opřel v židli a zakoktal: „Co tím myslíte?“

„Myslím tím,“ pravil pan Cruncher, „že v ní nikdy nebyl. Ne! Vůbec v ní nebyl! Dám si useknout hlavu, jestli v ní někdy byl.“

Udavač se rozhlédl po obou pánech a oni hleděli v němém úžase na Jerryho.

„Říkám vám tady,“ hovořil Jerry, „že jste tam v té rakvi pohřbili dlažební kameny a hlínu. Mně tu přece nebudete povídat, že jste pohřbili Clye. Je to chyták na lidi. Vím to já a ještě dva další.“

„Jak to víte?“

„Co je vám u čerta do toho!“ bručel pan Cruncher. „Zrovna na vás jsem už dávno nabroušen za ty vaše hanebné úklady proti obchodníkům! Za půl libry bych vás chytil za krk a uškrtil.“

Sydney Carton, jenž byl právě tak jako pan Lorry všecek zmaten úžasem, když se záležitost takto vyvinula, požádal v té chvíli pana Crunchera, aby se mírnil a aby všechno vysvětlil.

„Až jindy, pane,“ odpověděl vyhýbavě, „tahle chvíle se na vysvětlování vůbec nehodí. Tvrdím jen tolik, že sám dobře ví, že Clye v té rakvi nikdy nebyl. Ať mi něco takového řekne třeba jen jediným slovem o jediné slabice a chytnu ho tady a zaškrtnu za půl libry –“ na tomhle pan Cruncher trval jako by to byla nabídka zcela velkomyšlná – „nebo půjdu a udám ho.“

„Hm, jak se na to tak dívám,“ pravil Carton, „mám v ruce další kartu, pane Barsade. Je nemožno tady v té rozružené Paříži, kde je ve vzduchu samé podezření, abyste přežil udání, když jste ve spojení s dalším šlechtickým udavačem, který má stejnou minulost jako vy a který je nadto obklopen tajemstvím, že totiž předstíral smrt a zas se vrátil do života! Cizincovy úklady ve vězeních proti republice. To je silná karta – docela určitě gilotinová karta! Budete hrát?“

„Ne!“ odpověděl udavač. „Vzdávám hru. Přiznávám, že jsme u toho výtržnického davu byli tak neoblíbeni, že já utekl z Anglie ve strachu, aby mě neutopili, a Clye pronásledovali tak, že nebýt

toho podvodu, nebyl by nikdy unikl. Ale jak tenhle člověk ví, že to byl podvod, to je pro mne div všech divů.“

„Nedělejte si těžkou hlavu pro toho člověka,“ řekl na to bojovný pan Cruncher, „budete mít dost co dělat, abyste pochopil, co vám říká tady ten pán. A poslechněte si mě ještě jednou!“ Nebylo možno panu Cruncherovi zabránit, aby znovu okázale nepředvedl veškeru svou velkomyslnost. „Za půl libry bych vás chytil za krk a uškrtil.“

Vězeňský prašivec se od něho odvrátil a řekl poněkud odhodlaněji Sydneyovi Cartonovi: „Dohodli jsme se tedy. Je na čase jít za povinností a nemohu se už dlouho zdržet. Říkal jste mi, že máte nějaký záměr; o co tedy jde? Hned vás upozorňuji, že nemá smysl žádat ode mne příliš. Jestli mě požádáte o nějakou věc, kterou bych měl udělat ve svém úředním postavení a která by mě přivedla do nějakého dalšího většího nebezpečí, pak raději svěřím život náhodnému osudu, který mě čeká, když odmítnu, než náhodnému osudu, který mě čeká, když budu souhlasit. Vyberu si zkrátka. Mluvil jste tady o zoufalství. Jsme tu všichni zoufalci. Nezapomeňte! Když si budu myslet, že je to výhodné, mohu vás udat a mohu se pak dostat přísahami ven z kamenných zdí, jak mohou i jiní. Tak tedy, co ode mne chcete?“

„Nic příliš velkého. Jste žalářníkem v Conciergerie?“

„Jednou provždy vám říkám, že nic takového jako útěk nelze podniknout,“ pravil udavač rozhodně.

„Proč mi říkáte něco, na co jsem se vás neptal? Jste žalářníkem v soudním vězení?“

„Někdy bývám.“

„Můžete být, když chcete?“

„Když chci, mohu tam přicházet a zas odtamtud odcházet.“

Sydney Carton nalil opět pálenku do skleničky, zvolna ji vyléval do krbu a pozoroval, jak odkapává. Když všechnu vylil, vstal a řekl:

„Dosud jsme mluvili tady před těmi dvěma, poněvadž bylo dobře, aby hodnota našich karet nebyla jen mezi námi. Teď pojd'te tam do toho tmavého pokoje a tam si povíme závěrečná slova.“

Kapitola devátá

Hra dohrána

Zatím co Sydney Carton byl s vězeňským prašivcem ve vedlejším pokoji a zatím co tam hovořili spolu tak tiše, že naprosto nic nebylo slyšet, hleděl pan Lorry na Jerryho s velikými pochybnostmi a nedůvěrou. Počestný obchodník přijímal tento pohled tak, že to nikterak nebudilo důvěru, přenášel váhu těla z nohy na nohu, jako by měl těchto údů padesát a všechny je zkoušel, prohlížel si velmi zblízka a pozorně nehty na prstech, a kdykoli se mu pan Lorry podíval přímo do očí, byl zachvácen oním zvláštním druhem drobného kašle, jenž vyžaduje, aby se přiložila dlaň před ústa, a který je zřídka, jestli vůbec někdy, známkou slabosti, provázející dokonalou přímostí povahy.

„Jerry,“ pravil pan Lorry. „Pojďte sem.“

Pan Cruncher vykročil bokem s jedním ramenem vpředu.

„Čím jste byl vedle toho, že jste dělal posla?“

Po chvílce přemýšlení, jež doprovázel upřeným pohledem na svého ochránce, připadl pan Cruncher na zářivou myšlenku odpovědět takto: „Měl jsem zemědělské povolání.“

„Mám zlé tušení,“ pravil pan Lorry, hněvivě mu hroze ukazováním, „že jste váženého a velkého Tellsonova podniku užíval jako zástěny a že jste měl protizákonné povolání hanebné povahy. Jestli jste je měl, neočekávejte, že se vás budu zastávat, až se vrátíte do Anglie. Jestliže jste je měl, neočekávejte, že vaše tajemství zamlčím. Tellsonova banka nesmí být klamána.“

„Doufám, pane,“ hájil se zahanbený pan Cruncher, „že si to takový pán jako vy, kterému jsem měl čest všelijak posloužit, až jsem zešedivěl, ještě jednou rozmyslí, než udělá něco k mé škodě, i kdyby to byla pravda – neříkám, že to je pravda, ale i kdyby to byla

pravda. A musí se taky vzít na uváženu, že i kdyby to byla pravda, neměla by ta věc jen jednu stránku. Měla by i druhou stránku. Byli by tu v tom případě doktoři, co hrabou celé libry tam, kde počestný obchodník neshrábne ani penny – kdepak penny! – ani půl penny – kdepak půl penny! – ani čtvrtinku –, co si je pěkně ukládají u Tellsonů a co pak ještě kradmo pomrkvávají svýma doktorskýma očima po tom obchodníkovi, když si pěkně pohodlně vystupují ze svých kočárů nebo zase nastupují. To by pak tedy i tohle znamenalo, že je Tellsonova banka klamána. Poněvadž nemůžete škusbat husu a housera nechat tak. A pak je tu taky paní Cruncherová, nebo aspoň byla za těch starých časů v Anglii a zítra bude možná zas, která sebou pořád hází tolik o zem, že to člověka ničí – úplně a docela ničí! Zatím co ženy doktorů sebou vůbec o zem neházejí – jen je zkuste při tom chytit! A když sebou třeba i házejí o zem, tak to jejich házení je proto, aby bylo víc pacientů, a jak by vůbec mohlo jedno být bez toho druhého? A co potom ještě pohřební obstaravatelé, co pastoři, co hrobaři a co soukromí hlídači (všichni po penězích jako draci a všichni v témž řemesle) – ne, opravdu, člověk na tom moc nevydělal – i kdyby to byla pravda. A když už na tom člověk něco maličko vydělal, tak mu to, pane Lorry, žádné požehnání nepřineslo. Nikdy nic dobrého by mu z toho nevzešlo, pořád by se chtěl z toho dostat, jen kdyby věděl jak, když už se do toho jednou dal – i kdyby to byla pravda.“

„Ach!“ zvolal pan Lorry, přestože už byl trochu obměkčen. „Jde na mne hrůza, když se na vás podívám.“

„A teď vám tu chci, pane, pokorně udělat nabídku,“ pokračoval pan Cruncher, „i kdyby to byla pravda, což zrovna neříkám –“

„Nevytáčejte se,“ pravil pan Lorry.

„Ne, nebudu, pane,“ pravil pan Cruncher, jako by nic nebylo vzdálenějšího jeho úmyslům a jednání – „což zrovna neříkám – ale ta pokorná nabídka je tahle. Tam na té stoličce u Temple Baru sedí můj kluk, vychovaný a vyrostlý v muže, který vám bude dělat

poslůčka, bude chodit po donáškách a vůbec bude dělat všechnu lehčí práci, dokud nebudete bradou vzhůru, jestli si to budete přát. Jestli to byla pravda, což dosud netvrdím, že je (poněvadž se vám nechci vytáčet, pane), ať ten kluk zůstane na otcově místě a stará se o matku; neničte otce toho kluka – nedělejte to, pane – a dovolte tomu otci, aby se stal správným hrobařem a napravil tak všechno, co kdy vykopal – jestli to byla pravda – tím, že je bude pořádně zakopávat a důkladně pak hlídat. To tedy je, pane Lorry,“ pravil pan Cruncher, osušuje si čelo paží jako na znamení, že dospěl k závěru své rozpravy, „to tedy je moje uctivá nabídka. Člověk přece nemůže vidět všechny ty hrozné věci tady kolem, všechny ty poddané bez hlav, kterých je, můj ty pane, takové množství, že to jistě srazilo cenu na pouhou mzdu za dopravu, možná ani to ne, a vážně se nad tím nezamyslit. A takhle bych si to tedy myslel, jestli to byla pravda, a teď vás prosím, abyste měl na paměti, že co jsem tu zrovna před chvílí řekl, řekl jsem ve prospěch dobré věci, a že jsem si to taky mohl nechat pro sebe.“

„Aspoň tohle je pravda,“ řekl pan Lorry. „Nic víc mi už neříkejte. Možná, že se vás přece jen zastanu, jestli si to zasloužíte a budete-li se kát v činech – nejen ve slovech. Nic víc už nechci slyšet.“

Pan Cruncher se dotkl čela klouby prstů právě ve chvíli, kdy se Sydney Carton vrátil s udavačem z temného pokoje. „Sbohem, pane Barsade,“ pravil Carton. „Když jsme se takto dohodli, nemáte se ode mne čeho bát.“

Usedl do křesla poblíž krbu naproti panu Lorrymu. Když osaměli, zeptal se ho pan Lorry, co zařídil.

„Ne mnoho. Kdyby to dopadalo s vězněm zle, zajistil jsem si k němu přístup.“

Pan Lorry se zatvářil zklamaně.

„To bylo všechno, co jsem mohl udělat,“ pravil Carton. „Žádat příliš mnoho bylo by znamenalo vystavit toho člověka nebezpečí gilotiny, a jak sám říkal, kdybychom ho udali, nic horšího by se mu

už nemohlo stát. To byla zřejmá naše slabost. S tím se nedá nic dělat.“

„Ale přístup k němu ho nezachrání,“ pravil pan Lorry, „když to s ním před tribunálem špatně dopadne.“

„To jsem také nikdy neřekl.“

Zrak pana Lorryho se zvolna stáčet k ohni; účast s milovanou Lucíí i zlé zklamání z druhého zatčení jej zvolna oslabily; byl to nyní stařec, překonaný starostmi, a z očí mu kanuly slzy.

„Jste hodný člověk a opravdový přítel,“ pravil Carton změněným hlasem. „Odpusťte mi, že jsem si všiml, jak jste dojat. Nemohl bych vidět svého otce, jak pláče, a lhostejně přihlížet. A nemohl bych si vašeho soucitu vážit víc, kdybyste byl mým otcem. Takového neštěstí jste však ušetřen.“

I když při posledních slovech sklouzl zas k svému obvyklému chování, byly cit i úcta v jeho hlase i dotyku tak opravdové, že pan Lorry, jenž nikdy nespatriil jeho lepší stránku, byl na to zcela nepřipraven. Podal mu ruku a Carton ji jemně stiskl.

„Ale vraťme se k chudákovi Darnayovi,“ pravil Carton. „Jí neříkejte o téhle rozmluvě ani o tom ujednání. Navštívit by ho tak jako tak nemohla. Myslíla by si možná, že to bylo pro nejhorší případ ujednáno, aby mu mohl být dodán prostředek, kterým by přešel popravu.“

Na to pan Lorry nepomyslel, a tak se rychle podíval na Cartona, zda se tou myšlenkou vskutku zabývá. Připadlo mu, že ano; i on se na něj podíval a zřejmě pochopil.

„Na tisíc různých věcí by možná myslela,“ pravil Carton, „a všechny by jí jen přitížily v jejím neklidu. O mně jí také nic neříkejte. Jak jsem vám už říkal, hned když jsem přijel, bude lépe, když ji nenavštívím. I bez toho jí budu schopen poskytnout všechnu svou malou pomoc, kdekoli se jen naskytne možnost. Teď, doufám, jdete k ní? Jistě je dnes večer hrozně nešťastná.“

„Hned teď tam jdu.“

„To jsem rád. Tolik je vám nakloněna a tolik na vás spoléhá. Jak vypadá?“

„Je ustaraná a nešťastná, ale velmi krásná.“

„Ach!“

Byl to dlouhý, žalostný zvuk, jako povzdech – takřka jako vzlyknutí. Připoutalo to pohled pana Lorryho ke Cartonově tváři, jež byla odvrácena k ohni. Jakési světlo nebo stín (starý pán nemohl rozhodnout, co to bylo) rychleji přeběhlo, jako se za větrného jasného dne mihne rychle po stráni proměna světla a stínu, zatím co pozvedl nohu, aby jí přistrčil zpět do krbu jedno hořící polínko, jež vypadlo ven. Měl na sobě bílý jezdecký plášť a vysoké boty, jak se to tehdy nosilo, a když se tak světlo ohně odráželo od jejich světlého povrchu, vypadal v tom odraze velmi bledý pod dlouhými, hnědými a neostříhanými vlasy, jež mu volně splývaly. Jeho nepozornost k ohni byla dost a dost zřejmá, aby přiměla pana Lorryho napomenout ho; spočíval botou na žhavém popeli hořícího polínka ještě i pak, když se pod vahou jeho nohy rozsypalo.

„Zapomněl jsem,“ řekl.

Opět byly oči pana Lorryho připoutány k jeho tváři. Povšimnuv si strhaného výrazu, jenž clonil na ní rysy od přirozenosti tak hezké, a maje ještě v čerstvé paměti vězňovu tvář, vyvolal si v duchu velmi silně její vzezření.

„Vaše zdejší povinnosti jsou už vykonány, pane?“ obrátil se k němu Carton.

„Ano. Jak jsem vám říkal včera večer právě ve chvíli, kdy Lucie tak nečekaně přišla, vykonal jsem tu už konečně všechno, co jsem mohl vykonat. Myslil jsem, že se s nimi rozloučím, až budou naprosto v bezpečí, a odjedu z Paříže. Svolení k odjezdu už mám. Byl jsem přichystán odjet.“

Oba mlčeli.

„Máte už nepochybně za sebou dlouhý život, na který se můžete ohlížet,“ řekl zahlobaně Carton.

„Je mi sedmdesát osm let.“

„Po celý život jste byl užitečný, zaměstnával jste se soustavnou a vytrvalou prací, lidé na vás spoléhali, vážili si vás a ctili vás, vidíte?“

„Od časů, kdy jsem dorostl v muže, byl jsem v praktickém povolání. Po pravdě řečeno, byl jsem v takovém povolání už jako chlapec.“

„Podívejte se jen, jaké máte ve světě místo ve svých osmasedmdesáti letech. Kolik lidí vás bude postrádat, až je zanecháte prázdné!“

„Osamělý starý mládenec,“ potřásl pan Lorry hlavou. „Není tu nikoho, kdo by pro mne plakal.“

„Jak tohle můžete říkat? Což ona nebude pro vás plakat? Což nebude plakat její dítě?“

„Ano, ano, díky Bohu za to. Nemyslil jsem to doopravdy.“

„Za to už opravdu musíme děkovat Bohu, co říkáte?“

„Ovšem, ovšem.“

„Kdybyste dnes večer mohl pravdivě říci svému osamělému srdci: ‚Nezískal jsem si žádnou lásku, náklonnost, vděčnost ani úctu žádné lidské bytosti, nedobyl jsem si místo v žádném srdci, neudělal jsem nic dobrého ani prospěšného, na co by lidé vzpomínali!‘ vašich sedmdesát osm let bylo by sedmdesát osm tvrdých prokletí, že je to tak?“

„Máte pravdu, pane Cartone; myslím, že by to tak bylo.“ Sydney opět obrátil oči k ohni a po několika okamžicích mlčení pravil:

„Rád bych se vás zeptal: připadá vám, že vaše dětství je už daleko? Připadají vám dny, kdy jste sedával matce na kolenou, velmi a velmi vzdáleny?“

Odpovídaje mu právě tak jemně, jak nyní hovořil, pan Lorry pravil:

„Před dvaceti lety mi to tak připadalo; teď už mi to tak nepřípadá. Jak se čím dál víc blížím konci, vracím se ve velikém kruhu blíž a blíž k počátku. To jako by byla jedna z ulevujících příprav na odchod. Srdce mi teď dojmají mnohé vzpomínky, jež dlouho ve mně spaly, vzpomínky na krásnou a mladou moji matku (a já

už jsem tak starý!), vzpomínky na dny, kdy to, čemu říkáme svět, nebylo pro mne ještě tak skutečné a kdy moje chyby do mne ještě nevrostly.“

„Rozumím těm pocitům!“ zvolal Carton a začervenel se. „A je vám hned lépe?“

„Myslím, že je.“

Zde Carton ukončil rozhovor tím, že vstal, aby mu pomohl do svrchníku. „Ale vy,“ pravil pan Lorry, vraceje se k tématu, „vy jste mlád.“

„Ano,“ řekl Carton. „Nejsem starý, ale v mládí jsem žil tak, že to nikdy neukazovalo na veliké stáří. O mně už dost.“

„I o mně,“ pravil pan Lorry. „Půjdete ven?“

„Půjdu s vámi k jejím domovním vratům. Znáte už moje tulácky neklidné mravy. Kdybych slídil po ulicích trochu déle, neznepokojte se; ráno se objevím. Půjdete zítra ráno k soudu?“

„Na neštěstí ano.“

„Budu tam, ale jen jako jeden z davu. Ten můj udavač mi najde místo. Chyťte se mě pod paží.“

Pan Lorry to udělal, sestoupili pak po schodech a vyšli do ulic. Za několik minut byli u cíle pana Lorryho. Tam se s ním Carton rozloučil, ale setrval nablízku, vrátil se pak k vratům, když byla zavřena, a dotkl se jich. Slyšel, jak chodívala den co den k vězení. „Tudy vycházela,“ pravil, rozhlížeje se kolem, „tudy pak zatáčela a po těchto kamenech tak často šlapala. Dám se v jejích stopách.“

Bylo deset hodin večer, když došel k vězení La Force, kde stokrát stávala. Drobný řezač dříví zavřel svou dílnu a kouřil před jejími dveřmi dýmku.

„Dobrý večer, občane,“ pravil Sydney Carton, když se byl zastavil, neboť muž si ho zvědavě prohlížel.

„Dobrý večer, občane.“

„Jak se vede Republice?“

„Myslíte gilotinu. Není to zlé. Dnes jich bylo třišedesát. Brzy dosáhneme stovky. Samson a jeho lidé si občas stěžují, že jsou vyčerpáni. Cha, cha, cha! Ten Samson je tak směšný. Takový skvělý holič!“

„Chodíte se na něj často dívat –“

„Jak holí? Vždycky. Každý den. To je přece holič! Viděl jste ho při práci?“

„Nikdy.“

„Jděte se na něj podívat, když má slušný příděl. Jen si to představte, občane; dnes jich oholil třišedesát, a to za necelé dvě dýmky. Méně než dvě dýmky. Čestné slovo!“

Když se tak drobný muž šklebil a zvedal před sebou dýmku, kterou kouřil, aby vysvětlil, čím měřil katovi čas, pocítil Carton tak mocně, jak v něm roste touha vyrazit z toho mužíčka život, že se raději odvrátil.

„Vy ale nejste Angličan,“ pravil řezač, „přestože jste po anglicku oblečen?“

„Jsem,“ pravil Carton přes rameno, opět se zastaviv.

„Mluvíte jako Francouz.“

„Kdysi jsem tu studoval.“

„Ale po francouzsku upláchnout umíte! Dobrou noc, Angličane.“

„Dobrou noc, občane.“

„Ale na toho směšného chlapíka se běžte podívat,“ trval mužíček na svém a volal za ním. „A vezměte si s sebou dýmku!“

Sydney neodešel daleko z dohledu, když tu se zastavil uprostřed ulice pod blikající lampou a napsal něco tužkou na kousek papíru. Když pak prošel rázným krokem člověka, jenž si dobře pamatuje cestu, několika temnými a špinavými ulicemi – ještě špinavějšími než dříve, neboť i nejlepší veřejné ulice zůstávaly v těch časech hrůzy nečištěny – zastavil se před lékárnou, kterou majitel právě vlastníma rukama zavíral. Byl to malý, temný, příkrčený krámek v křivolaké stoupající ulici a jeho majitel byl právě tak malý, temný a příkrčený.

Když byl i tomuto občanu popřál dobrý večer, postaviv se u pultu proti němu, položil před něj onen kousek papíru. „Jakže!“ potichu zahvízdl lékárník, když to přečetl. „Chi, chi, chi!“

Sydney Carton toho nedbal a lékárník řekl:

„To je pro vás, občane?“

„Pro mne.“

„Dáte dobrý pozor, občane, abyste ty věci nesmíchal? Víte, co by se jinak stalo?“

„Dokonale.“

Lékárník mu přichystal několik drobných balíčků a podal mu je. Zastrčil si je jeden po druhém do náprsní kapsy spodního kabátu, zaplatil za ně a rázně vyšel z krámků.

„Až do zítřka už není co dělat,“ pravil, pohlédnuv vzhůru k měsíci. „A spát nemohu.“

Když tak pod rychle plynoucími mraky řekl nahlas tato slova, nebyla v tom nedbalost a nevyjádřil tím o nic víc lhostejnosti než vzdoru. Řekl to s vyrovnaností znaveného člověka, jenž bloudil, bojoval a prohrál, jenž však konečně náhle našel svou cestu a viděl až na její konec.

Kdysi dávno, když ještě byl proslulý mezi svými prvními konkurenty jako mladík, od něhož lze mnoho čekat, provázal k hrobu svého otce. Matka mu zemřela už o mnoho let dříve. Když tak nyní kráčel temnými ulicemi mezi hlubokými stíny, zatím co měsíc a mraky plynuly vysoko nad ním, vyvstala mu v mysli tato posvátná slova, jež byla tehdy čtena nad otcovým hrobem: „Já jsem vzkříšení i život, praví Pán; kdo věří ve mne, nezahyne, byť i zemřel; a kdo žije a věří ve mne, nikdy nezemře.“

Když tak byl za noci sám v městě, nad nímž vládla sekýra, když v něm rostla přirozená bolestná lítost nad těmi třiašedesáti, kteří byli usmrceni, a nad zítřejšími oběťmi, které v této chvíli čekaly ve vězení na svůj osud, i nad oběťmi dalšími a dalšími, bylo snadno pochopit ten řetěz myšlenek, jenž vyzdvihl ta slova jako zarezivělou

kotvu staré lodi z hlubin. Nesnažil se to pochopit, jen ta slova opakoval a kráčel dál.

Nějak posvátně zaujat rozsvícenými okny, kde se lidé chystali k odpočinku, zapomínajíce na několik klidných hodin na všechny hrůzy, jež je obklopovaly, zaujat věžemi kostelů, v nichž se nikdo nemodlil, neboť tak daleko zašli lidé ve všeobecném odporu na cestě k sebezničení po dlouhých letech vlády kněžských podvodníků, ziskuchtivců a zhýralců, zaujat dalekými hřbitovy, určenými, jak bylo napsáno na jejich branách, věčnému spánku, zaujat až příliš početnými věznicemi, zaujat ulicemi, jimiž šedesátky odsouzenců jezdily na smrt, která už byla tak všední a hmotně přítomná, že si při všech těch výkonech gilotiny lidé mezi sebou ani nevyprávěli žádné truchlivé příběhy o duchu, jenž straší, nějak posvátně zaujat veškerým životem i smrtí města, jež se ukládalo ke krátké noční přestávce v šílenství, překročil Sydney Carton opět Seinu a vstoupil do světlejších ulic.

Po ulicích bylo vidět málo kočárů, neboť ti, kteří by v nich jezdili, byli by bývali brzy podezřelí, a šlechtici skrývali hlavy pod rudými čapkami, obouvali těžké boty a chodili pěšky. Divadla však byla plná, a jak tudy kráčel, lidé z nich vesele vycházeli a v živém rozhovoru se dávali na cestu domů. U jednoho východu z divadla stála holčička s matkou a rozhlížely se, kudy přejít blátivou ulici. Přenesl dítě, a než se pak plaché ruce pustily jeho hrdla, požádal děvčátko, aby jej políbilo.

„Já jsem vzkříšení a život, praví Pán; kdo věří ve mne, nezahyne, byť i zemřel; a kdo žije a věří ve mne, nikdy nezemře.“

Když se pak ulice utišily a padla na ně noc, byla ta slova v ozvěnách jeho kroků a byla i ve vzduchu kolem. Naprosto klidný a vyrovnaný, občas si je za chůze opakoval, ale slyšel je stále.

Noc pak minula, a když tak stál na mostě naslouchaje, jak voda šplouchá o nábřeží pařížského ostrova, kde ve světle měsíce jasně zářil pestrý zmatek domů a katedrál, nadešel mrazivý den,

shlízející z oblohy jako mrtvá tvář. Noc s měsícem i hvězdami pobledla a zhynula a na okamžik se zdálo, že všechen stvořený svět byl zasvěcen království smrti.

Když však vyšlo zářivé slunce, bylo to, jako by mu ona slova, tu tíhu noci, vmetalo na svých dlouhých jasných paprscích přímo a horce do srdce. A když se zadíval proti nim, pokorně si zacláněje oči, připadlo mu, že se mezi ním a sluncem klene ve vzduchu světelný most, zatím co dole se třpytila řeka.

Silný proud, rychlý, hluboký a určitý, byl v tom jitřním tichu jako nějaký přítel, plný pochopení. Kráčel podél proudu daleko od domů a usnul tam pak na břehu ve světle a teple slunce. Když se probudil a vstal, setrval tam ještě chvíli a pozoroval vír, který se bezúčelně točil dokola, dokud jej proud nevtáhl do sebe a neodnesl k moři. – „Jako já!“

Obchodní loď s vybledlou plachtou barvy uschlého listu plula tu před jeho zraky, odplula a zmizela. Když pak zmizela i její tichá stopa na vodě, ze srdce mu vzešla modlitba za milostivé posouzení veškeré jeho ubohé slepoty a pobloudění, končící slovy: „Já jsem vzkříšení a život.“

Pan Lorry byl již mimo dům, když se Carton vrátil, a bylo snadno usoudit, kam ten dobrý starý pán odešel. Sydney Carton nevypil nic jiného než trochu kávy, snědl kousek chleba, umyl se a převlékl, aby se osvěžil, a odešel na místo přelíčení.

Soudní síň byla plna vzrušeného bzukotu, když jej prašivec – před nímž mnozí ve strachu uskakovali – vtiskl v davu do zastrčeného kouta. Byl tu pan Lorry a byl tu i doktor Manette. Byla zde i ona a seděla vedle otce.

Když přivedli jejího manžela, obrátila k němu zrak tak povzbudivý, tolik nabádající k odvaze, tak plný obdivné lásky i soucitné něhy, a přece tak statečný kvůli němu, že mu to vehnalo zdravou krev do tváře, rozjasnilo to jeho pohled a oživilo mu to srdce. Kdyby byl někdo pozoroval účinek tohoto jejího pohledu na Sydneye Cartona, byl by spatřil, že je to účinek přesně týž.

Před tímto nespravedlivým tribunálem platil málo nebo vůbec neplatil nějaký jednacím řád, jenž by zajišťoval, aby byl obžalovaný aspoň v nějaké rozumné míře také slyšen. Nebylo by mohlo dojít k takové revoluci, kdyby napřed nebylo bývalo tak obludně zneužito všech zákonů, řádů a obřadů, jež pak sebevražedná mstivost revoluce rozmetala do větru.

Všechny oči byly upřeny na porotu. Byli tam totiž rásní vlastenci a dobří republikáni jako včera i předečím, jako tam budou zítra a pozítří. Svou horlivostí mezi nimi vynikal muž s dychtivou tváří, s prsty ustavičně bloudícími kolem rtů, jehož zjev diváky velmi uspokojoval. Byl to krvežíznivý, kanibalsky vyhlížející, krvelačně smýšlející porotce Jacques třetí ze čtvrti Saint Antoine. A celá porota byla jako sbor psů, sestavený k honbě za zvěří.

Všechny oči se pak obrátily k pěti soudcům a k veřejnému žalobci. Z této strany nebylo dnes žádné příznivé náklonnosti. Jen sveřepá, nepovolná, vražedná umíněnost. Všechny zraky v davu hledaly pak jiné zraky, aby na ně pochvalně zamžikaly; a než se pak sklonily vpřed v napjaté pozornosti, hlavy na sebe zakývaly.

Charles Evrémonde, zvaný Darnay. Včera osvobozen. Včera znovu obžalován a znovu zatčen. Žaloba mu byla dodána včera večer. Je podezřelý a obviněn jako nepřítel Republiky, jako šlechtic, člen tyranské rodiny, člen rodu, uvrženého v klatbu, poněvadž užíval zrušených výsadních práv k hanebnému útlaku lidu. Po právu této klatby propadá Charles Evrémonde, zvaný Darnay, podle zákona bez odvolání trestu smrti.

Slovy tak málo početnými, jestliže ne ještě méně početnými, a v takovémto smyslu promluvil veřejný žalobce.

Předseda se tázal, zda byl obžalovaný obviněn veřejně či tajně.

„Veřejně, předsedo.“

„Kdo jej obvinil?“

„Tři hlasy. Ernest Defarge, vinárník z čtvrti Saint Antoine.“

„V pořádku.“

„Thérèse Defarge, jeho žena.“

„V pořádku.“

„Alexandre Manette, lékař.“

V soudní síni nastal veliký hluk a uprostřed něho bylo vidět doktora Manetta, jak stojí bledý a rozechvělý na místě, kde dosud seděl.

„Předsedo, s rozhořčením prohlašuji, že toto je podvodný výmysl. Víte sám, že obžalovaný je manžel mé dcery. Má dcera a ti, které miluje, jsou mi dražší než vlastní můj život. Kdo je to a kde je ten podlý úkladník, který říká, že obviňuji manžela své dcery!“

„Občane Manette, utište se. Odpírat poslušnost autoritě tribunálu znamená stavět se mimo zákon. Pokud jde o to, co je vám dražší než váš život, nic nemůže být dobrému občanu tak drahé jako Republika.“

Hlučné pochvalné volání pozdravilo tuto důtku. Předseda zazvonil a rozhorleně pokračoval.

„Jestliže by Republika od vás žádala, abyste obětoval vlastní svoje dítě, pak by vaší povinností nebylo nic jiného, než je obětovat. Naslouchejte dalšímu jednání. A teď buďte tiše!“

Opět se ozvaly poblázněné výkřiky souhlasu. Doktor Manette se posadil, rozhlížeje se kolem, a rty se mu chvěly; dcera se přitiskla blíž k němu. Dychtivý muž z poroty si mnul ruce a pak se opět jal prsty objíždět svoje rty.

Defarge byl zavolán, když se soudní síň utišila dost na to, aby mohl být vyslechnut, a spěšně vypověděl, jak byl doktor Manette uvržen do vězení, jak on sám byl tehdy ještě malý chlapec, zaměstnaný v jeho službách, jak byl pak doktor propuštěn a v jakém stavu byl k němu po propuštění dopraven. Pak nastal kratičký výslech, neboť soud si při své práci počínal velmi bystře.

„Vykonali jste dobré služby při dobývání Bastily, občane?“

„Domnívám se tak.“

Tu se jakási vzrušená žena jala křičet z davu: „Byl jste při dobývání jeden z nejlepších vlastenců. Proč to neřeknete? Dělal jste tam

tehdy dělostřelce a byl jste mezi prvními, kteří vstoupili do prokleté pevnosti, když padla. Vlastenci, říkám tu pravdu!“

Byla to Mstitelka, jež takto zasáhla do soudního řízení, pochvalně a vřele pozdravována posluchačstvem. Předseda zazvonil, ale Mstitelka, rozechřátá povzbuzováním, vykřikla: „Kašlu na ten zvoněk!“ a byla za to znovu všeobecně pochválena.

„Povězte tribunálu, občane, co jste onoho dne dělal uvnitř Bastily.“

„Věděl jsem,“ začal Defarge, shlížeje na svou ženu, jež stála pod schody, na které byl vystoupil, a upřeně se na něj dívala, „věděl jsem, že ten vězeň, o kterém mluvím, byl vězněn v kobce, která je známa jako číslo sto pět, Severní věž. Dověděl jsem se to přímo od něho. Když jsem se pak o něj staral a když dělal boty, neznal žádné jiné svoje jméno než sto pět, Severní věž. Jak tam tak toho dne obsluhuji dělo, napadá mě, že určitě tu kobku prozkoumám, až pevnost padne. Pevnost se vzdává. Se žalářníkem jdeme pak ještě s jedním spoluobčanem nahoru do kobky. Důkladně ji prohlížím. Ve štěrbině v komíně, kde byl jeden kámen vyražen a zas vsazen zpátky, najdu popsané papíry. Tady ty popsané papíry jsou. Dal jsem si práci prozkoumat několik ukázek rukopisu doktora Manetta. Tohle je jeho rukopis. Svěřuji tyto papíry, popsané rukopisem doktora Manetta, předsedovi soudu.“

„Dejte je přečíst.“

Za hlubokého mlčení a ticha – zatím co souzený vězeň s láskou hleděl na svou ženu, zatím co jeho žena odtrhovala od něho zrak jen proto, aby se starostlivě podívala na svého otce, zatím co doktor Manette upřeně zíral na toho, jenž četl, zatím co paní Defargeová neodtrhovala zrak od vězně, zatím co Defarge nespouštěl oči ze své dychtivě hledící ženy a zatím co se všechny ostatní pohledy upíraly na doktora, jenž nic kolem sebe neviděl – byly pak předčítány listy, v nichž bylo toto psáno.

Kapitola desátá

Podstata stínu

„Já, Alexandre Manette, nešťastný lékař, narozený v Beauvais a bydlící pak v Paříži, píši tyto smutné zápisy v své žalostné kobce v Bastile v posledním měsíci roku 1767. Píši je potají v přestávkách a s všemožnými obtížemi. Zamýšlím je uschovat ve stěně komína, kde jsem pro ně po zdlouhavé práci připravil úkryt. Snad je tam nějaká slitovná ruka najde, až ze mne a z mých útrap bude pouhý prach.

V posledním měsíci desátého roku svého uvěznění píši tato slova rezavým železným hrotem, který namáčím do seškrabaných sazí a spáleného dřeva, smíšeného s krví. Všechna naděje mě opustila. Podle strašlivých varování, jichž jsem si sám v sobě všiml, vím již, že moje rozumové schopnosti nezůstanou neporušeny, ale slavnostně zde prohlašuji, že v této chvíli jsem při plném rozumu – že moje vzpomínky jsou přesné i zevrubné – a že píši pravdu, neboť za tato svoje poslední zapsaná slova budu se zodpovídat před posledním soudem na věčnosti, ať už je budou lidé číst či nikoli.

Jedné podmračné měsíční noci v třetím týdnu prosince (myslím, že to bylo dvaadvacátého) roku 1757 kráčel jsem odlehlou končinou seinského nábřeží, abych se osvěžil mrazivým vzduchem, vzdálen asi tak hodinu cesty od svého bydliště v ulici Lékařské školy, když tu se přiblížil za mými zády velmi rychle jakýsi kočár. Když jsem uskočil stranou, abych uvolnil kočáru cestu, věda, že by mě jinak přešel, jakási hlava vyhlédla z okna kočáru a zavolala na kočího, aby zastavil.

Kočár zastavil, jakmile jen se kočímu podařilo zarazit koně, a týž hlas mě zavolal mým jménem. Odpověděl jsem. Kočár byl v té chvíli o tolik přede mnou, že dva páni měli čas otevřít dvířka a vystoupit

dříve, než jsem k němu došel. Spatřil jsem, že jsou oba zahaleni v pláště a že chtějí zřejmě zůstat nepoznání. Když tak stáli vedle sebe poblíž dvířek kočáru, spatřil jsem také, že oba jsou asi téhož věku jako já nebo spíše poněkud mladší a že si jsou oba velmi podobni postavami, chováním, hlasem i tvářemi (pokud jsem je viděl).

„Jste doktor Manette?“ pravil jeden z nich.

„Jsem.“

„Doktor Manette z Beauvais,“ pravil druhý, „mladý lékař, původně dovedný chirurg, jenž za posledních několik let v Paříži velmi proslul?“

„Pánové,“ odpověděl jsem, „jsem tento doktor Manette, o němž mluvíte tak blahosklonně.“

„Byli jsme ve vašem bytě,“ pravil první, „poněvadž jsme však neměli štěstí vás tam zastihnout a poněvadž nám bylo řečeno, že jste šel patrně tímto směrem, rozjeli jsme se za vámi v naději, že vás dostihneme. Vstoupíte laskavě do kočáru?“

Oba si počínali panovačně a oba mě při těch slovech obstoupili tak, aby mě měli mezi sebou a dvířky kočáru. Byli ozbrojeni. Já nebyl.

„Promiňte mi, pánové,“ pravil jsem, „ale obvykle se táži na jména těch, kteří mi prokazují čest, že mě žádají o pomoc, a ptám se také, k jakému případu jsem volán.“

Dostal jsem na to odpověď od toho, jenž mluvil jako druhý. „Doktore, vaši zákazníci jsou lidé vyššího stavu. Pokud jde o povahu případu, ujišťuje nás naše důvěra ve vaši dovednost, že ji zjistíte sám lépe, než bychom my ji mohli vylíčit. Stačí. Vstoupíte laskavě do kočáru?“

Nemohl jsem udělat nic jiného než vyhovět a mlčky jsem vstoupil. Oba pak vstoupili za mnou – druhý vyskočil, když byl napřed přiklopil schůdky. Kočár obrátil a rozjel se tak rychle jako dříve.

Opakuji tu rozmluvu přesně tak, jak zněla. Nemám pochybnosti, že jsou to naprosto táž slova. Popisují všechno přesně tak, jak se

to stalo, a namáhám svou mysl, aby od svého úkolu neodbočovala. Kde dělám hvězdičky, jež nyní přijdou, tam pro tuto chvíli ustávám v psaní a ukládám zápisy do úkrytu. ****

Kočár projel ulicemi a severní branou vyjel na venkovskou silnici. Asi dvě třetiny míle za branou – tehdy jsem tu vzdálenost neodhadl, nýbrž až později, když jsem tamtudy šel – odbočil kočár z hlavní silnice a hned pak zastavil u osamělého domu. Všichni tři jsme vystoupili a šli vlhkou měkkou pěšinou přes zahradu, kde přetékal zanedbaný vodotrysk, k dveřím domu. Dveře se v odpověď na zvuk zvonku hned neotevřely a jeden z mých průvodců udeřil pak muže, jenž je otevřel, velikou jezdeckou rukavicí přes tvář.

V tomto počínu nebylo nic, co by bylo nějak zvlášť připoutalo moji pozornost, neboť jsem vídal, jak jsou prostí lidé biti častěji než psi. Avšak druhý z těch dvou, právě tak rozhněván, udeřil toho muže podobně; vzhled i pohyby obou bratří byly si tak přesně podobny, že jsem tehdy po prvé pochopil, že jsou dvojčata.

Od chvíle, kdy jsme vystoupili u brány (která byla odemčena, když jsme k ní přišli, a kterou jeden z bratří otevřel, aby nás vpustil, a pak zamkl), slyšel jsem výkřiky odněkud z horních pokojů. Když mě vedli přímo k tomuto pokoji a když jsme stoupali po schodech, byly výkřiky čím dál hlasitější a našel jsem tam pak na lůžku chorou ženu ve vysoké mozkové horečce.

Byla to žena velmi krásná a mladá, jistě ne o mnoho starší než dvacet let. Vlasy měla potrhány a rozčuchány, ruce pak měla přivázané k bokům stuhami a šátky. Všiml jsem si, že všechna ta pouta byly části pánského oděvu. Na jednom z nich, na šerpě, zakončené třásněmi, patřící k slavnostnímu oděvu, spatřil jsem šlechtický erb a písmeno E.

Toto vše jsem spatřil hned v první minutě svého soustředění nad pacientkou, neboť když se tak nepokojně zmítala, obrátila se na samém okraji lůžka na tvář, vtáhla konec této šerpy do úst a bylo nebezpečí, že se udusí. Prvním mým činem tedy bylo uvolnit ji, aby

mohla dýchat, a když jsem tak odstraňoval šerpu, upoutala mě výšivka na jejím cípu.

Jemně jsem ji obrátil, položil jsem jí ruce na ramena, abych ji uklidnil a zabránil jí vstát, a pohlédl jsem jí do tváře. Oči měla rozšířené a zděšené, ustavičně ze sebe vydávala pronikavé výkřiky, opakujíc slova: ‚Můj manžel, můj otec, můj bratr!‘, počítala pak do dvanácti a říkala: ‚Tiše!‘ Vždy se jen na jediný okamžik odmlčela, aby naslouchala, a pak znovu začaly pronikavé výkřiky, opakovala: ‚Můj manžel, můj otec, můj bratr!‘, počítala do dvanácti a říkala: ‚Tiše!‘ Pořadí těch slov a výkřiků se neměnilo, neměnilo se ani její chování. Nebylo v těch jejích výkřicích jiných přestávek, než ona pravidelná okamžiková odmlčení.

‚Jak dlouho to už tak trvá?‘ zeptal jsem se.

Abych rozlišil bratry, budu jednomu říkat starší a druhému mladší; starším nazývám toho, jenž si počínal panštěji. Právě tento starší mi odpověděl: ‚Začalo to včera večer asi v tuto hodinu.‘

‚Má manžela, otce a bratra?‘

‚Bratra.‘

‚Mluvím snad s jejím bratrem?‘

Velmi pohrdavě mi odpověděl: ‚Ne.‘

‚Má nějaký důvod pamatovat se na číslo dvanáct?‘

Mladší bratr na to netrpělivě řekl: ‚Snad na dvanáctou hodinu.‘

‚Vidíte, pánové,‘ pravil jsem, setrvávaje rukama na jejích ramenou, ‚jak jsem tu zbytečný, když jste mě takto přivezli! Kdybych byl věděl, k jakému jdu případu, byl bych si mohl vzít potřebné věci. Takhle budeme ztrácet čas. Tady na tom odlehlém místě nedostaneme žádné léky.‘

Starší bratr se podíval na mladšího, jenž povýšeně řekl: ‚Máme tu skříňku s léky,‘ přinesl ji z přístěnku a postavil na stůl. ****

Otevřel jsem pak některé lahvičky, čichal jsem k nim a přikládal jsem zátky k rtům. Kdybych byl chtěl něco jiného než omamné léky, jež jsou již samy o sobě jedy, nebyl bych mohl z těchto léků použít nic.

„Máte z nich strach?“ zeptal se mladší bratr.

„Jak vidíte, pane, použiji jich,“ odpověděl jsem a dál už ani slovo.

Přiměl jsem s velikými obtížemi a po mnoha pokusech pacientku, aby polkla dávku, kterou jsem jí chtěl dát. Poněvadž jsem zamýšlel dát jí za chvíli další dávku a poněvadž bylo třeba sledovat účinky léku, posadil jsem se na pelest lůžka. Posluhovala tu bázlivá a zakřiknutá žena (manželka onoho muže dole), která se teď uchýlila do jednoho kouta. Dům byl vlhký a na spadnutí, zařízen nábytkem velmi ledabyle – zřejmě byl obydlen teprve od nedávna a používán jen dočasně. Před okna byly přibity jakési těžké staré závěsy, aby tlumily výkřiky. A výkřiky pokračovaly stále dál v pravidelném pořadí od volání: „Můj manžel, můj otec, můj bratr!“ přes počítání do dvanácti až po slovo: „Tiše!“ Třeštění bylo tak mocné, že jsem neuvolnil pouta, svazující ruce; ale prohlédl jsem je, aby se bolestně nezařezávala. Jedinou povzbuzující jiskrou v tom případě bylo, že trpitelku utišovaly moje ruce, když jsem jí je položil na ramena, a občas ji na několik chvil uklidňovaly. Na její křik neúčinkovaly; žádné kyvadlo nemohlo být pravidelnější.

Když jsem seděl na okraji lůžka asi půl hodiny, zatím co oba bratři přihlíželi, řekl starší patrně proto (tak se alespoň domnívám), že viděl účinky mých rukou:

„Je tu ještě jeden pacient.“

Polekán jsem se zeptal: „Je to naléhavý případ?“

„Bude nejlépe, když se sám podíváte,“ lhostejně odpověděl a vzal svíci. ****

Druhý pacient ležel v zastrčené místnosti nad druhým schodištěm, což byla vlastně jakási půda nad stájí. V části toho prostoru byl nízký omítnutý strop, jinak byl otevřen až po vrchol taškové střechy a napříč bylo trámová. Zde bylo uskladněno seno a sláma, otýpky dříví a na vrstvě písku hromada jablek. Tudy jsem musel projít cestou do části, nad níž byl strop. Pamatuji se na to zevrubně a bez mezer. Ověřuji si to na těchto podrobnostech a všechny je

vidím tady ve své kobce v Bastile na samém konci desátého roku svého uvěznění právě tak, jako jsem je všechny viděl oné noci.

Na troše sena na podlaze, s polštářem pod hlavou, ležel tam hezký venkovský chlapec – chlapec jistě ne víc než sedmnáctiletý. Ležel na zádech se zuby zaťatými, s pravicí přitisknutou na prsa, s planoucíma očima upřenýma vzhůru. Když jsem nad ním poklekl na jedno koleno, neviděl jsem, kde je raněn; poznal jsem však, že umírá na ránu, zasazenou ostrým hrotem.

„Jsem doktor, ubohý chlapče,“ pravil jsem. „Dovol mi prohlédnout tu ránu.“

„Nechci, abyste ji prohlížel,“ odpověděl, „nechte ji na pokoji.“

Byla pod jeho rukou a domluvami jsem dosáhl, abych ruku mohl z rány sejmout. Bylo to bodnutí kordem, k němuž došlo před dvaceti až čtyřiceti hodinami, ale nikdo by ho nebyl uměl zachránit, i kdyby byl býval ošetřen bezodkladně. Rychle se blížil smrti. Když jsem se podíval na staršího bratra, viděl jsem, jak shlíží na toho hezkého chlapce, z něhož prchal život, jako by to byl raněný pták, zajíc nebo králík, naprosto ne tak, jako by to byl bližní.

„Jak se tohle stalo, pane?“ zeptal jsem se.

„Poblázněný kluk nejnižšího původu! Nevolek! Přiměl mého bratra, aby na něj tasil, a padl pak pod ranou bratrova kordu – jako šlechtic.“

V odpovědi nebylo ani stopy po lítosti, soucitu či laskavé lidskosti. Ten, jenž ji dal, myslil si zřejmě, že je nepříjemné, když toto stvoření docela odlišného druhu umírá právě tady, a že by bylo lépe, kdyby umřelo po způsobu svého hmyzího rodu někde v zastrčeném koutě. Jakékoli soustrastné pocity s tímto chlapcem i s jeho osudem byly mu cizí.

Chlapcovy oči se zvolna k němu obrátily, když hovořil, a nyní se zvolna obrátily ke mně.

„Doktore, tihle šlechtici jsou hrozně hrdí, ale my obyčejní lidé jsme taky někdy hrdí. Odírají nás, znásilňují nás, bijí nás, zabíjejí

nás; někdy však v nás zůstane trochu hrdosti. Ta dívka – viděl jste ji, doktore?’

Výkřiky a volání bylo slyšet i zde, přestože přítlumené dálkou. Mluvil o ní, jako by byla ležela přímo zde.

Pravil jsem: ‚Viděl jsem ji.‘

‚Ta dívka je moje sestra, doktore. Po mnoho let měli tihle šlechtici hanebná práva na cudnost a ctnost našich sester, ale byly mezi námi dobré dívky. Víím to a můj otec to také říkal. Byla to dobrá dívka. Byla také zasnoubena s hodným mladíkem, jejich nájemcem. Všichni jsme byli jeho nájemci – toho, co tamhle stojí. Ten druhý je jeho bratr, nejhorší z nejhorších.‘

Jen s velkými nesnázešmi shromažďoval chlapec v sobě všechnu tělesnou sílu, aby mohl hovořit; ale jeho duše hovořila se strašlivou naléhavostí.

‚Ten člověk, co tamhle stojí, tolik nás odíral – jako nás všechny obyčejné lidi ty vyšší bytosti odírají – tolik daní nám nemilosrdně ukládal, nutil nás bezplatně pro něj pracovat, nutil nás, abychom mleli svoje obilí v jeho mlýně, nutil nás, abychom krmili celá hejna jeho drůbeže naší ubohou úrodou, a nám zakazoval mít na živobytí třeba jen jedinou slepici, olupoval nás a tolik o všechno obíral, že když jsme náhodou měli kousek masa, jedli jsme je ve strachu za zamčenými dveřmi a při zavřených okenicích, aby to jeho lidé neviděli a maso nám nevzali – tolik nás zkrátka okrádal a štvál, takové ubožáky z nás dělal, až nám otec říkal, že je strašné přivést na tenhle svět dítě a že bychom se nejmíc měli modlit za to, aby naše ženy zůstaly neplodné a celý náš ubohý rod aby vymřel!‘

Nikdy dřív jsem neviděl tak ohnivě vybuchnout pocit utlačení. Předpokládal jsem, že jistě je někdy v lidech skryt, ale dokud jsem nespatriil tohoto umírajícího chlapce, neviděl jsem nikdy takové propuknutí toho pocitu.

‚Přesto, doktore, se moje sestra vdala. Chudák její milý v té době churavěl, a tak si ho vzala, aby se o něj mohla starat v naší chalupě –

v naší psí boudě, jak by tomu řekl tamten člověk. Byla vdaná sotva několik týdnů, když tu ji spatřil bratr toho člověka, zalíbila se mu a požádal toho člověka, aby mu ji půjčil – poněvadž, co je manželovi do toho! Ten člověk byl k tomu docela ochoten, ale moje sestra byla dobrá a ctnostná a nenáviděla jeho bratra zrovna tak silně jako já. A víte, co pak oba udělali, aby přiměli jejího manžela přemluvit ji, že se má podvolit?'

Chlapcovy oči, jež byly upřeny na mne, zvolna se otočily na přihlížející a já spatřil v obou těch tvářích, že vše, co říká, je pravda. I zde v Bastile znovu vidím ty dva protichůdné způsoby hrdosti, šlechticovu hrdost přezíravě lhostejnou, venkovanovu hrdost, plnou pošlapaného citu a vášnivé pomstychtivosti.

„Víte, doktore, že patří k právům šlechticů zapřahat nás obyčejné lidi do vozů a nechat nás je tahat. Tak ho zapřáhli a tak ho nechali tahat. Víte, že patří k jejich právům nechat nás celou noc na svých pozemcích, abychom utišovali žáby a jejich vznešený spánek aby nebyl rušen. Nařídili mu zůstat za noci venku v nezdravé mlze a ráno ho zas dali zapřáhnout. Nedal se však přimět. Ne! Když ho jednou v poledne vypřáhli, aby se najedl – jestliže by nějakou potravu sehnal – dvanáctkrát vzlykl k dvanácti úderům zvonu a zemřel na jejích prsou.“

Žádná lidská moc nemohla pozdržet život v chlapci leč jeho rozhodnutí povědět o všech křivdách až do konce. Donutil k ústupu shromažďující se stíny smrti a přiměl svou pravici, aby zůstala zatáta a zakrývala ránu.

„Se svolením i pomocí tohoto člověka si ji pak jeho bratr odvezl; přes všechno, co jistě tomu jeho bratrovi řekla – a co se už zanedlouho dovíte, doktore, jestliže to už nevíte – odvezl si ji pro chvilkovou svou rozkoš a rozptýlení. Viděl jsem ji na silnici, když ji odváželi. Když jsem přinesl tu zprávu domů, otci nad ní puklo srdce; neřekl už ani slovo z toho, čím jeho srdce překypělo. Vzal jsem svou malou sestřičku (mám ještě jednu) a odvedl jsem ji na místo, kde je

z dosahu tohoto člověka a kde aspoň nikdy nebude jeho nevolnicí. Potom jsem si tady počíhal na jeho bratra a včera večer jsem se vyšplhal do domu – obyčejný člověk, ale s kordem v ruce. – Kde je to okno na půdu? Musí být tady někde.'

Pro jeho oči byla již v místnosti temnota, svět se kolem něho zužoval. Rozhlédl jsem se a spatřil jsem, že seno i sláma jsou rozházeny po podlaze, jako by tu bylo došlo k zápasu.

„Uslyšela mě a přiběhla. Řekl jsem jí, aby se nepřibližovala, dokud nebude mrtev. Přišel a hodil mi nejprve několik mincí; pak mě švihl bičikem. Ale já, i když pouhý obyčejný poddaný, já na něj zaútočil, takže musel tasit. Ať si třeba pak rozlámal na kolik chtěl kousků ten svůj kord, který si pošpinil o moji obyčejnou krev, musel jej v té chvíli vytasit, aby se bránil – a vrhl se na mne se vši svou dovedností, aby zachránil svůj život.'

Teprve před několika okamžiky padl můj pohled na zlomky zpřeráženého kordu, ležící mezi senem. Byla to šlechtická zbraň. Na jiném místě ležel starý kord, kdysi patrně zbraň vojáka.

„Pozvedněte mě teď, doktore; pozvedněte mě. Kde je?'

„Není tady,' řekl jsem, podpíraje chlapce a domnívaje se, že tím myslí bratra.

„On sám! I když jsou šlechtici hrdí, bojí se ten člověk na mě podívat. Kde je ten člověk, byl tu přece. Obrátte mi tvář k němu.'

Udělal jsem to a opřel jsem chlapcovu hlavu o svoje koleno. Nadán však v tom okamžiku neobyčejnou silou, sám zcela vstal a přiměl mě tak, abych vstal také, neboť jinak bych jej byl už nemohl podpírat.

„Markýzi,' pravil chlapec, upíraje na něj široce rozevřené oči a pozvedaje pravici, „až nastanou dny soudu nad všemi těmito věcmi, na moji výzvu se vy a lidé vám rovní až do posledního člena vašeho hanebného rodu budete za ně zodpovídat. Označuji vás tímto krvavým křížem na důkaz, že vás k tomu vyzývám. Až nastanou dny soudu nad všemi těmito činy, na moji výzvu se zvláště za ně bude

zodpovídat váš bratr, nejhanebnější z hanebného rodu. Označuji ho tímto krvavým křížem na důkaz, že ho k tomu vyzývám.'

Dvakrát přiložil ruku k ráně na prsou a ve vzduchu pak ukazovákem udělal znamení kříže. Stál ještě okamžik s prstem takto zdviženým, a když pak prst klesl, klesl s ním i on a já jej položil na podlahu mrtvého. ****

Když jsem se vrátil k lůžku mladé ženy, zastihl jsem ji, jak dosud třeští zcela stejně a s touž vytrvalostí. Věděl jsem, že to tak může trvat po mnoho hodin a že to patrně skončí až v mlčení hrobu.

Dal jsem jí znovu lék, který jsem jí dal už dříve, a seděl jsem u jejího lůžka až dlouho do noci. Nikterak se nezmírnila pronikavost jejích výkřiků, nikdy nezkomolila zřetelnost ani pořádek svých slov. Stále volala: ‚Můj manžel, můj otec, můj bratr! Jedna, dvě, tři, čtyři, pět, šest, sedm, osm, devět, deset, jedenáct, dvanáct. Tiše!‘

Tak to trvalo dvacet šest hodin od chvíle, kdy jsem ji po prvé spatřil. Dvakrát jsem mezitím odešel a zas přišel a seděl jsem opět u ní, když začalo blouznění polevovat. Udělal jsem aspoň to málo, co jsem mohl při této příležitosti vykonat; postupně pak upadla do otupělosti a ležela, jako by byla mrtva.

Bylo to, jako by se byl konečně utišil vítr a déšť po dlouhé a strašlivé bouři. Uvolnil jsem jí ruce a zavolal onu ženu, aby mi pomohla dobře ji uložit a dát do pořádku oblečení, které potrhala. Přitom jsem poznal, že je ve stavu, kdy vznikají první příznaky začínajícího mateřství; a tehdy jsem také ztratil onu malou naději, že bude žít.

‚Je mrtva?‘ tázal se markýz, kterého dále budu nazývat starším bratrem, když přišel do pokoje ve vysokých botách, jak právě přijel na koni.

‚Není mrtva,‘ pravil jsem, ‚ale pravděpodobně zemře.‘

‚Co je v těch tělech obyčejných lidí síly!‘ pravil, shlížeje na ni poněkud udiveně.

‚V utrpení a zoufalství je nesmírně mnoho síly,‘ řekl jsem na to.

Nejdříve se mým slovům zasmál a pak se na ně zamračil. Nohou si přistrčil židli blízko k mé židli, přikázal ženě, aby odešla, a pravil mi tlumeným hlasem:

„Když jsem shledal, doktore, jak se můj bratr zapletl s těmihle nuzáky do nesnází, doporučil jsem, abyste byl povolán na pomoc. Máte výbornou pověst a jako mladý muž s takovými nadějemi dbáte patrně o svůj prospěch. Co tu vidíte, je jen k tomu, abyste to viděl, ne k tomu, abyste o tom hovořil.“

Naslouchal jsem dechu pacientky a neodpověděl jsem.

„Poctíte mě laskavě svou pozorností, doktore?“

„V mém povolání, pane,“ pravil jsem, „podržíme vždy sdělení pacientů v tajnosti.“ Byl jsem ve své odpovědi opatrný, neboť jsem byl znepokojen vším, co jsem slyšel a viděl.

Její dech byl tak slabý, že jsem vyzkoušel tep a poslechl srdce. Život tu byl, víc nic. Když jsem se opět posadil a rozhlédl kolem, spatřil jsem, že na mne oba bratři upřeně hledí. ****

Píši s takovými nesnázemi, zima je tu tak krutá a tolik se bojím, že budu přistižen a uvržen do úplné temnoty podzemní kobky, že musím vyprávění co nejvíc krátit. Moje paměť se nemate, ani mě neopouští; mohu si vyvolat a do podrobností uvést všechna slova, jež kdy padla mezi mnou a oběma bratry.

Umírala týden. Ke konci, když jsem přiložil ucho blízko k jejím rtům, byl jsem s to porozumět několika slabikám, jež mi řekla. Tázala se mne, kde je, a řekl jsem jí to; tázala se, kdo jsem, a já jí to také řekl. Marně jsem se jí ptal na její rodinné jméno. Slabě otočila hlavou na polštáři a zachovala to tajemství, jako je byl zachoval i chlapec.

Neměl jsem možnost na nic se jí zeptat, dokud jsem neřekl bratřím, že rychle dokonává a že den už nepřežije. Až do té doby, i když k ní nebyl vpuštěn nikdo jiný než ona žena a já, vždy jeden z bratří podezřívavě seděl za záclonou v hlavách lůžka, kdykoli jsem byl u ní. Pak teprve jako by byli přestali mít zájem o všechno, cokoli

by mi byla mohla říci; jako bych – tak mne to tehdy napadlo – měl s ní umřít i já.

Zjišťoval jsem vždy znovu, jak zle se jejich hrdosti protiví, že mladší bratr (jak já ho nazývám) zkrřížil kord s venkovánem, a to dokonce s venkovským chlapcem. Zřejmě je trápilo jedině to, jak velmi tím byla jejich rodina ponížena a zesměšněna. Kdykoli jsem pohlédl do očí mladšímu bratru, připomněl mi jejich výraz, jak hluboce se mu protivím, poněvadž vím, co jsem se dověděl od chlapce. Jednal se mnou mírněji a zdvořileji než starší bratr, ale toto jsem viděl. A viděl jsem také, že jsem trnem v oku i staršímu bratru.

Pacientka zemřela dvě hodiny před půlnocí – ve chvíli, která byla podle mých hodiněk takřka na minutu táž jako ona chvíle, kdy jsem ji po prvé spatřil. Byl jsem s ní sám, když se její mladá nešťastná hlava maličko sklonila na stranu a když skončily všechny její pozemské útrapy i bolesti.

Bratři čekali v jednom z dolejších pokojů, netrpěliví už odjet. Jak jsem tam sám stál u lůžka, slyšel jsem je, jak jezdeckými bičíky bijí do svých vysokých bot a jak přecházejí sem a tam.

„Je konečně mrtva?“ pravil starší, když jsem vešel.

„Je mrtva,“ pravil jsem.

„Blahopřeji ti, bratře,“ pravil, když se byl odvrátil.

Nabídl mi již dříve peníze, jejichž přijetí jsem odložil. Podal mi teď balíček zlatáků. Vzal jsem je z jeho ruky, ale položil na stůl. Uvážil jsem to a rozhodl jsem se nic nepřijmout.

„Promiňte, prosím,“ pravil jsem, „za těchto okolností nemohu.“

Pohlédli jeden na druhého, ale uklonili se mi právě tak, jako jsem se uklonil i já, a rozešli jsme se bez jediného dalšího slova. ****

Jsem znaven, znaven a vyčerpán – utrmácen svou bídou. Nejsm schopen přechíst, co jsem touto vyhublou rukou napsal.

Za časného jitra svitek zlatáků byl zanechán u mých dveří v malé krabičce, na níž bylo napsáno moje jméno. Od samého počátku jsem starostlivě uvažoval, co bych měl udělat. Toho dne jsem se rozhodl

napsat soukromý list ministrovi, popsat tam oba případy, k nimž jsem byl povolán, a udat místo, kde ke všemu došlo; vypsát zkrátka všechny okolnosti. Věděl jsem, jaký vliv má šlechta u dvora, a věděl jsem, jak je nedotknutelná, očekával jsem tedy, že celá záležitost bude umlčena; ale chtěl jsem ulehčit svému svědomí. Celou věc jsem zachoval v naprostém tajemství dokonce i před svou ženou; o tom jsem také chtěl v dopise napsat. Netušil jsem, v jakém jsem vlastně nebezpečí; byl jsem si však vědom, jak by mohlo být nebezpečno pro jiné, kdyby byli zataženi do věci tím, že by věděli, co jsem věděl já.

Byl jsem toho dne velmi zaměstnán a nemohl jsem téhož večera dopis dokončit. Příštího jitra jsem vstal dlouho před obvyklou hodinou, abych jej dopsal. Byl to poslední den roku. Dopis ležel přede mnou právě dokončen, když tu mi bylo řečeno, že na mne čeká nějaká dáma, která mě chce navštívit. ****

Jsem čím dál méně schopen vykonat úkol, který jsem si předsevzal. Je taková zima, tak temno, mé smysly jsou tak ochromeny, má tesknost je tak strašlivá.

Dáma byla mladá, půvabná i hezká, ale podle všech známek jí nebylo souzeno žít dlouho. Byla velmi vzrušena. Představila se mi jako choť markýze St. Evrémonda. Spojil jsem titul, jímž chlapec oslovoval staršího bratra s iniciálou vyšitou na šerpě a nebylo mi nsnadno dospět k závěru, že jsem tohoto šlechtice velmi nedávno viděl.

Má paměť je dosud přesná, ale nemohu zde podrobně vypisovat naši rozmluvu. Mám podezření, že jsem sstřežen přísněji než dříve, a nevím, kdy mě pozorují. Zčásti vytušila, zčásti odhalila hlavní skutečnosti krutého příběhu, manželův podíl na něm i to, že se ke mně uchýlili o pomoc. Nevěděla, že dívka je mrtva. Doufala, jak mi nešťastně řekla, že jí bude moci prokázat potají účast jako žena ženě. Doufala odvrátit nenávist nebes od rodu, který trpící poddaní již dlouho nenáviděli.

Měla důvody se domnívat, že je tu na živu ještě mladší sestra, a největší její touhou bylo pomoci této sestře. Nemohl jsem jí povědět nic jiného, než že žije taková sestra; jinak jsem nevěděl nic. Právě naděje, že se doví její jméno a bydliště, a spolehnutí na moji důvěryhodnost přivedly ji ke mně. Až do této nešťastné hodiny nic z obojího sám nevím. ****

Docházejí mi útržky papíru. Včera mi s pohrůzkou jeden vzali. Dnes musím zápisy dokončit.

Byla to dobrá, soucitná žena, v manželství nešťastná. Jak by byla mohla být šťastna! Bratr jí nedůvěřoval a neměl ji rád, všechen svůj vliv uplatňoval proti ní; děsila se ho a bála se i svého manžela. Když jsem ji doprovodil ke dveřím, spatřil jsem v jejím kočáře dvouletého nebo tříletého chlapečka.

‚Kvůli němu, doktore,‘ pravila, ukazujíc v slzách na něj, ‚chtěla bych napravit, co ještě napravit lze. Jinak se nikdy nebude moci těšit ze svého dědictví. Mám zlé tušení, že nebude-li dána žádná usmiřující oběť, bude ji jednou muset přinést on. Co mi zůstalo z mého majetku – není to o mnoho víc než několik skvostů – to jako první úkol svého života bude pověřen odevzdat se vzkazy soucitného nářku své mrtvé matky této ponížené a uražené rodině, jestliže jen ona sestra bude objevena.‘

Políbila chlapce, a hýčkajíc ho, pravila mu: ‚Je to kvůli tobě, drahý. Vykonaš, čím tě pověřím, maličký Charlesi?‘ Dítě směle odpovědělo: ‚Ano!‘ Políbil jsem jí ruku, ona ho vzala do náruče a hýčkajíc ho odjela. Nikdy jsem ji už nespatriil.

Poněvadž vyslovila jméno svého manžela v domněnce, že je znám, nepřipojil jsem o tom v dopise žádnou zmínku. Zapečetil jsem list, a nechtěje jej nikomu svěřovat, sám jsem jej téhož dne odevzdal.

Toho večera, posledního večera v roce, asi v devět hodin zazvonil u vrat jakýsi černě oděný muž, požádal, aby mě směl navštívit, a přišel pak s mým sluhou, mladíkem Ernestem Defargem, ke mně

nahoru. Když sluha vešel do pokoje, kde jsem seděl se svou ženou – ach, má choti, tolik milovaná! Má krásná anglická choti! – spatřili jsme, jak ten muž, o němž jsme mysleli, že je dole u vrat, mlčky stojí za ním.

Naléhavý případ v Rue St. Honoré, pravil. Prý mě to dlouho nezdrží, neboť má dole kočár.

To mě přivedlo sem, to mě přivedlo k hrobu. Když jsem vykročil z domu, zezadu mi kdosi pevně uvázal přes ústa černý šátek a ruce mi vzadu spoutali. Oba bratři vykročili z jakéhosi temného kouta, přešli ulici a jediným posunkem potvrdili mou totožnost. Markýz vytáhl z kapsy dopis, který jsem napsal, ukázal mi jej, spálil jej na plameni lampy, kterou mu přidrželi, a nohou rozmetal jeho popel. Nikdo neřekl ani slovo. Byl jsem přiveden sem, byl jsem přiveden do svého hrobu za živa.

Kdyby se bylo zalíbilo Bohu vložit za těchto strašlivých let do kamenného srdce některého z obou bratří myšlenku, že mi mají poskytnout zprávu o nejdražší mé choti – že mi mají třeba jen dát vědět, zda je živa či mrtva – byl bych si možná pomyslel, že Bůh je zcela ještě neopustil. Nyní však věřím, že znamení krvavého kříže jim bude osudné a že se na boží milosti nepodílejí. A já, Alexandre Manette, nešťastný vězeň, vznáším na ně a na jejich potomky ve svém nesnesitelném utrpení za této poslední noci roku 1767 obžalobu před budoucím časem, kdy všechny tyto věci budou souzeny. Žaluji na ně nebesům i zemi.“

Jakmile skončilo čtení dokumentu, nastal strašlivý hluk. Strašlivě dychtivý a lačný křik, v němž srozumitelná byla jen krev. Vyprávění vyvolalo nejmstivější vášně těch časů a nebylo v celém národě hlavy, která by se nemusela před ním sklonit.

Zbytečno před tímto tribunálem a před tímto posluchačstvem poukazovat na to, že Defargeovi skrývali zápis ještě s jinými pamětmi, zabavenými v Bastile, a čekali s jeho zveřejněním na příhodnou chvíli. Zbytečno poukazovat na to, že jméno této nenáviděné rodiny

bylo už dávno uvrženo v klatbu a zapleteno do osudného seznamu. Nebylo nikdy na světě člověka, jehož ctnosti a zásluhy by byly tak mocné, že by tohoto dne odolaly takové obžalobě.

A tím horší bylo pro muže, propadnuvšího osudu, že žalobcem byl známý občan, důvěrný jeho přítel, otec jeho choti. Vedle jiných ztřeštěností lid také požadoval, aby byly napodobeny pochybné občanské ctnosti starověku a na oltář národa aby byly kladeny oběti i sebeoběti. A tak, když předseda pravil (neboť jinak by se mu byla jeho vlastní hlava na ramenou zatřásla), že dobrý lékař Republiky bude mít ještě větší zásluhy o Republiku, jestliže z kořene vyvrátí hanebně proslulou šlechtickou rodinu, a že ho nepochybně naplní svatou a hřejivou radostí, když udělá ze své dcery vdovu a z jejího dítěte sirotka, nastalo v síni divoké vzrušení, propukla vlastenecká horlivost a nebylo tu ani stopy po lidské účasti.

„Má ale ten doktor možností prospět, vid'?“ pravila paní Defargeová s úsměvem Mstitelce. „Teď ho zachraňte, doktore, zachraňte ho!“

Když porotci hlasovali, po každém odevzdání hlasu nastal křik. Další a další hlas. Další a další křik.

Jednomyslně odhlasováno. Smýšlením a původem šlechtic, nepřítel Republiky, pověstný utlačovatel lidu. Zpět do Conciergerie a smrt do dvaceti čtyř hodin!

Kapitola jedenáctá

Soumrak

Nešťastná žena nevinného muže takto k smrti odsouzeného se skácela, uslyševši rozsudek, jako smrtelně raněna. Nevydala však ze sebe ani hlásek; a hlas v jejím nitru, jenž jí připomínal, že právě ona jediná ze všech lidí musí ho podpírat v jeho neštěstí a nikoli toto neštěstí rozmnožovat, byl tak mocný, že se pod jeho účinkem i z tohoto úderu okamžitě vzpamatovala.

Poněvadž se soudcové měli zúčastnit jakési pouliční demonstrace, bylo zasedání tribunálu odročeno. Nedozněl ještě hluk rychlého odchodu posluchačstva ze síně a Lucie již tu stála, napřahujíc ruce k manželovi, na tváři majíc jen a jen lásku a útěchu.

„Kdybych se ho jen směla dotknout! Kdybych ho ještě jednou směla obejmout! Občané, mějte aspoň tolik soucitu s námi!“

Zůstal zde už jen žalárník spolu se dvěma z těch čtyř mužů, kteří ho včera večer přišli zatknout, a Barsad. Všichni lidé vyšli již ven, aby včas zastihli podívanou na ulicích. Barsad navrhl ostatním: „Ať ho tedy obejmeme, bude to jen okamžik.“ Mlčky s tím souhlasili a pustili ji mezi sedadly síně k zvýšenému místu, kde ji, když se byl nahnul přes zábradlí, mohl sevřít do náruče.

„Sbohem, miláčku mé duše. Žehnám ti na rozloučenou, má lásko. Opět se setkáme tam, kde všichni znavení odpočinou!“ Tak hovořil její manžel, když ji tiskl na svoje prsa.

„Snesu to, drahý Charlesi. Bůh je mi oporou; pro mne se netrap. Dej ještě požehnání na rozloučenou našemu dítěti.“

„Posílám je po tobě. Za mne jí dej políbení. Za mne jí dej moje sbohem.“

„Manželi. Ne! Ještě okamžik!“ Odtrhoval se již od ní. „Nebudeme odloučení dlouho. Cítím, že mi brzy nad tím pukne srdce; dokud

však budu moci, budu konat svou povinnost, a až ji opustím, Bůh jí dá přátele, jako dal mně.“

Otec přišel za ní a byl by již před oběma poklekl, když tu ho Darnay uchopil a zvolal:

„Ne, ne! Což jste se proti nám provinil, že chcete před námi klekat! Víme teď, co všechno jste kdysi musel podstoupit. Víme teď, jak vám bylo, když jste zprvu tušil můj původ a když jste pak již o něm věděl. Víme teď, proti jakému přirozenému odporu v sobě jste musel bojovat, víme teď, jak jste jej pro ni překonal. Děkujeme vám z celých svých srdcí, ze vši své lásky i úcty. Bůh necht' je s vámi!“

Jedinou otcovou odpovědí bylo, že zatař prsty do svých šedin a vydal ze sebe výkřik bolesti.

„Jinak to nemohlo skončit,“ pravil vězeň. „Všechno spělo k tomuto konci. Právě marné úsilí splnit, čím mě pověřila má ubohá matka, přivedlo mě osudně do vaší blízkosti. Dobro nemohlo vzejít z takového zla; když počátek byl tak nešťastný, nemohl být konec šťastný. Upokojte se a odpusťte mi. Bůh necht' vám žehná!“

Když ho pak odváděli, žena ho pustila z objetí a hleděla za ním s rukama sepjatýma jako k modlitbě a se zářivým pohledem na tváři, na níž dokonce byl i útěšný úsměv. Když vyšel východem pro vězně, obrátila se, s láskou položila svou hlavu na otcova prsa, pokusila se k němu promluvit a padla k jeho nohám.

Tu se Sydney Carton vynořil ze zastrčeného kouta, odkud se po celou dobu ani nahnul, přistoupil k ní a zvedl ji. Byl s ní jen její otec a pan Lorry. Jeho paže se chvěly, když ji pozvedal a když přidržoval její hlavu. A přece ve výrazu jeho tváře nebyl jen soucit – byl tam i jakýsi nádech hrdosti.

„Mám ji odnést do kočáru? Ani necítím její tíhu.“

Zlehka ji odnesl k východu a jemně ji položil do kočáru. Její otec a dávný přítel se posadili k ní a on usedl vedle kočího.

Když přijeli k vratům, kde si za tmy o nemnoho hodin dříve v duchu představoval, po kterých hrubých dlažebních kamenech

její nohy kráčivaly, zvedl ji opět a odnesl do jejich bytu. Položil ji na pohovku v pokoji, kde její dítě a slečna Prosové nad ní plakaly.

„Neprobouzejte ji z mdloby,“ pravil tiše slečně Prosové, „takhle je jí lépe. Dokud je to jen mdloba, neprobouzejte ji k vědomí.“

„Ach, Cartone, Cartone, drahý Cartone!“ zvolala maličká Lucie, když byla vyskočila a když ho v návalu žalosti objala kolem krku. „Jistě jste přišel pomoci nějak mamince, jistě jste přišel zachránit tatínka! Ach, jen se na ni podívejte, drahý Cartone! Ze všech lidí, kteří ji mají rádi, což právě vy se na to můžete dívat a nic pro ni neudělat?“

Sklonil se nad dítětem a přitiskl si jeho kvetoucí tvář k obličejí. Něžně je zas od sebe oddálil a podíval se na jeho matku, ležící tu v bezvědomí.

„Než odejdu,“ pravil a odmlčel se na okamžik – „mohu ji políbit?“

Vzpomínalo se později, že když se sklonil a dotkl se svými rty její tváře, šeptem řekl jakási slova. Dítě, jež bylo nejbližší, řeklo jim později a říkalo pak svým vnoučatům, když se z něho stala krásná stará dáma, že ho slyšelo vyslovit: „Za život, který milujete.“

Když pak odešel do vedlejšího pokoje, obrátil se náhle na pana Lorryho a jejího otce, kteří kráčeli za ním, a řekl doktorovi:

„Ještě včera jste pro něj tolik mohl udělat, doktore Manette; aspoň to ještě znovu zkuste. Všichni ti soudci a všichni lidé, kteří teď mají moc, chovají se k vám tak přátelsky a uznávají přece vaše zásluhy?“

„Nic, co bylo ve spojitosti s Charlesem, přede mnou nezatajovali. Měl jsem všechny nejpevnější záruky, že ho zachráním, a zachránil jsem ho.“ Odpověď vyslovil velmi namáhavě a pomalu.

„Zkuste to znovu. Do zítřejšího odpoledne zbývá už jen málo krátkých hodin, ale zkuste to.“

„Chystám se k tomu. Ani okamžik nebudu meškat.“

„Tak je to dobře. Viděl jsem vaši energii, jak dělá veliké věci, i když jsem ještě neviděl,“ dodal pak s úsměvem i povzdechem, „že

by byla udělala věc takhle velikou. Ale zkuste to! Jakkoli malou cenu má život, jestliže ho špatně užíváme, přece je hoden tohoto úsilí. Kdyby tomu tak nebylo, nic by to nestálo obětovat jej.“

„Půjdu rovnou k veřejnému žalobci i k předsedovi,“ pravil doktor Manette, „a půjdu i k jiným, které je lépe nejmenovat. Napíši také a – Ale vždyť jsou v ulicích oslavy a nikoho nebude možno až do tmy zastihnout.“

„To je pravda. Ale dobrá! Je to při nejlepším poslední zoufalá naděje a nebude o nic zoufalejší, jestliže to odložíte až do tmy. Rád bych se dověděl, jak pořídíte, ale nemyslete si, nic od toho nečekám! Kdy myslíte, že budete moci navštívit ty hrůzovládce, doktore Manette?“

„Doufám, že hned po setmění. Za hodinu nebo za dvě.“

„Brzy po čtvrté hodině se už bude stmívat. Počítejme tedy s nejdelší lhůtou. Jestliže v devět přijdu k panu Lorrymu, dovím se tam již od našeho přítele nebo přímo od vás, co jste podnikl?“

„Ano.“

„Kéž máte úspěch!“

Pan Lorry šel se Sydneyem až k domovním dveřím, dotkl se pak jeho ramene, když se již chystal odejít, a přiměl ho obrátit se.

„V nic už nedoufám,“ pravil pan Lorry tichým a bolestným šepetem.

„Ani já nedoufám.“

„I kdyby kterýkoli z těch lidí nebo dokonce všichni ho chtěli ušetřit – což je předpoklad velmi odvážný, neboť co pro ně znamená jeho život nebo vůbec jakýkoli život! – pochybuji, že by se odvážili ho ušetřit po těch bouřlivých projevech v soudní síni.“

„Tak si to myslím i já. V tom křiku jsem už slyšel dopadnout sekyru.“

Pan Lorry opřel paži o veřejně dveří a sklonil na ni tvář.

„Nebudte malomyslný,“ pravil Carton velmi jemně. „Netruchlete. Utvrzoval jsem doktora Manetta v tom záměru, poněvadž jsem si

myslil, že jí to jednou bude pro útěchu. Jinak by si mohla myslit, že jeho život byl lehkomyšlně promarněn a promrhán, a to by ji trápilo.“

„Ano, ano, ano,“ řekl pan Lorry, utíraje si oči, „máte pravdu. Ale on zahyne; není žádné skutečné naděje.“

„Ano. Zahyne; není žádné skutečné naděje,“ jako ozvěnou řekl Carton. A jal se klidným krokem sestupovat po schodech dolů.

Kapitola dvanáctá

Tma

Sydney Carton se na ulici zastavil, nerozhodnut, kam má jít. „V devět hodin v Tellsonově bance,“ pravil se zamyšlenou tváří. „Bude dobře, abych se tady mezitím ukazoval? Myslím, že ano. Bude dobře, aby lidé věděli, že je tu nějaký takový člověk jako já; to je docela rozumné opatření a možná, že je to příprava zcela nezbytná. Ale opatrnost, opatrnost! Musím si to pořádně rozmyslit!“

Zaraziv kroky, směřující již k jednomu cíli, přešel několikrát sem a tam stmívající se ulicí a uvažoval přitom, jaké důsledky by jeho nápad mohl mít. A prvotní dojem z něho byl potvrzen. „Bude dobře,“ pravil rozhodnut s konečnou platností, „aby lidé věděli, že je tu nějaký takový člověk jako já.“ A obrátil se směrem k čtvrti Saint Antoine.

Defarge toho dne o sobě pověděl, že je vinárníkem v čtvrti Saint Antoine. Pro člověka, jenž město dobře znal, nebylo nesnadno najít jeho vinárnu, aniž se musel kohokoli ptát. Když zjistil, kde vinárna je, vyšel Carton zase z těch úzkých ulic, povečeřel v hostinci a po jídle tvrdě usnul. Po prvé po mnoha letech nic silného nevypil. Od včerejšího večera nevypil nic než trochu lehkého zředěného vína a včera večer vylil zvolna pálenku do krbu pana Lorryho jako člověk, jenž s tím skoncoval.

Bylo již sedm hodin, když se osvěžen probudil a vyšel opět do ulic. Když mířil do čtvrti Saint Antoine, zastavil se u výkladní skříně, kde bylo zrcadlo, a poněkud dal do pořádku svou uvolněnou vázanku, límeč kabátu i pocuchané vlasy. Když se upravil, zamířil přímo k Defargeově vinárně a vstoupil.

Ve vinárně nebyl náhodou žádný jiný zákazník, jen Jacques třetí, ten s nepokojnými prsty a skřehotavým hlasem. Tento muž, kterého

viděl v porotě, popíjel u pultu a hovořil s manžely Defargeovými. Mstítelka se účastnila rozhovoru jako pravidelná návštěvnice podniku.

Když Carton vešel, posadil se a požádal (francouzštinou velmi špatnou) o nevelkou odměrku vína, vrhla na něho paní Defargeová bezstarostný pohled, pak si ho prohlédla zkoumavěji a pak ještě zkoumavěji, přistoupila posléze sama k němu a zeptala se ho, co že si to objednal.

Opakoval, co již byl řekl.

„Angličan?“ pravila paní Defargeová, pozvedajíc tázavě temná obočí.

Když na ni pohlédl, jako by mu dlouho trvalo porozumět i jen jedinému francouzskému slovu, odpověděl s tím dřívějším silným cizím přízvukem: „Ano, paní. Jsem Angličan!“ Paní Defargeová se vrátila k pultu nalít mu víno, a když pak vzal jakobínské noviny a předstíral, že se namáhavě snaží jim porozumět, zaslechl ji, jak říká: „Na mou duši, úplný Evrémonde!“

Defarge mu přinesl víno a popřál mu dobrý večer.

„Prosím?“

„Dobrý večer.“

„Och! Dobrý večer, občane,“ pravil, nalévaje si do sklenice. „Ach, dobré víno. Připíjím Republice.“

Defarge se vrátil k pultu a pravil: „Opravdu, trochu je mu podobný.“ Paní na to příkře řekla: „Já ti zas povídám, že je mu pořádně podobný.“ Jacques třetí poznamenal na usmířenou: „To je tím, paní, že na něj pořád tak myslíte.“ Milá Mstítelka dodala se smíchem: „Tak už to je! A tolik už se těšíš, že ho zítra ještě jednou uvidíš!“

Carton pomalu sledoval řádky a slova novin ukazováčkem a tvářil se soustředěně i zaujatě. Všichni se blízko u sebe podpírali rukama o pult a mluvili tiše. Když po několik okamžiků mlčeli a všichni na něj hleděli, aniž ho vyrušili z pozorné četby článku jakobínského redaktora, jali se opět hovořit.

„Tady paní má pravdu,“ pravil Jacques třetí. „Proč přestávat? Je v tom veliká síla. Proč přestávat?“

„Dobrá,“ namítal Defarge, „ale skončit to někde musí. Je konec konců jen otázka, kde to má skončit.“

„Až budou vyhlazeni,“ pravila paní.

„Skvělé!“ zaskřehotal Jacques třetí. I Mstitelka si to velmi pochvalovala.

„Vyhlazení, to je dobrá nauka, ženo,“ pravil Defarge trochu rozpačitě, „celkem proti ní nic nemám. Ale ten doktor velmi trpěl; viděli jste ho dnes; viděli jste jeho tvář, když byly čteny zápisky.“

„Pozorovala jsem jeho tvář!“ řekla paní pohrdavě a hněvivě. „Ano. Pozorovala jsem jeho tvář. Pozorovala jsem, že jeho tvář není tváří opravdového přítele Republiky. Ať si dá na svou tvář pozor!“

„A viděla jsi také, ženo,“ pravil Defarge hlasem už jaksi prosebným, „viděla jsi bolest jeho dcery, která je jistě strašnou bolestí i pro něj!“

„Viděla jsem jeho dceru,“ pravila paní, „ano, viděla jsem jeho dceru a všimla jsem si jí víc než jednou. Viděla jsem ji dnes a viděla jsem ji i jindy. Viděla jsem ji dnes v soudní síni a viděla jsem ji na ulici před vězením. Zvednu jen prst –!“ Zřejmě jej zvedla (oči naslouchajícího zůstávaly ponořeny do novin) a spustila pak s úderem na okraj pultu před sebou, jako by to byla dopadla sekyra.

„Občanka je jedinečná!“ zaskřehotal porotce.

„Je to anděl!“ pravila Mstitelka a objala ji.

„A pokud jde o tebe,“ pokračovala paní nesmiřitelně, oslovujíc manžela, „kdyby to záleželo na tobě – a na štěstí to na tobě nezáleží – i teď bys toho člověka ještě zachránil.“

„Ne!“ prohlásil Defarge. „Ne, i kdyby na jeho záchranu stačilo zvednout tady tu sklenici! Ale tím bych to skončil. Říkám vám, tady to skončíme.“

„Tak tedy poslouchejte, Jacquesi,“ pravila paní Defargeová zlostně, „a poslouchej taky ty, milá Mstitelko, oba poslouchejte! Ještě pro jiné zločiny než pro tyranství a útisk mám ten rod už dlouho

na svém seznamu jako určený zkáze a vyhlazení. Zeptejte se mého manžela, jestli to tak je.“

„Je to tak,“ souhlasil Defarge, aniž byl tázán.

„Na počátku těch velikých dní, když padla Bastila, našel ty dnešní zápisky, přinesl je domů a o půlnoci, když už tu nikdo nebyl a když bylo zavřeno, četli jsme to tady ve světle téhle lampy. Zeptejte se ho, jestli je to pravda.“

„Je to tak,“ přisvědčil Defarge.

„Té noci, když jsme ty zápisky dočetli, když lampa dohořela, když den už nahlížel mezi okenicemi a mezi mřížemi, té noci jsem řekla, že mu musím prozradit jedno tajemství. Zeptejte se ho, jestli to tak je.“

„Je to tak,“ přisvědčil opět Defarge.

„A pověděla jsem mu to tajemství. Těmato rukama jsem se udeřila do prsou, jak to dělám i teď, a řekla jsem mu: ‚Defargei, vychovali mě rybáři na pobřeží moře a ta venkovská rodina, kterou podle těch zápisků z Bastily bratři Evrémondové tak ponížili, to je moje rodina. Defargei, sestra toho smrtelně raněného chlapce, který tam ležel na zemi, to byla moje sestra, ten manžel byl manžel mé sestry, to nenarozené dítě bylo jejich dítě, ten bratr byl můj bratr, ten otec byl můj otec, ti mrtví jsou moji mrtví a já zdědila povinnost je pomstít!‘ Zeptejte se ho, jestli to tak je.“

„Je to tak,“ ještě jednou souhlasil Defarge.

„Pak si tedy říkej větru a ohni, kdy mají skončit,“ řekla na to paní, „ale neříkej to mně.“

Oba její posluchači měli strašlivé potěšení z její smrtelné nenávisti – i ten, kdo jen naslouchal, mohl takřka cítit, jak všecka zbledla, i když ji neviděl – a oba ji velmi chválili. Defarge, pouhá slabá menšina, připomněl několika slovy markýzovu soucitnou ženu; dokázal tím však u své manželky jen tolik, že opakovala svou předchozí odpověď: „Říkej si větru a ohni, kdy mají skončit, ne mně!“

Vstoupili zákazníci a hlouček se rozešel. Anglický zákazník zaplatil, zmateně přepočítával drobné a jako cizinec požádal, aby mu

ukázali cestu k Národnímu paláci. Paní Defargeová ho doprovodila ke dveřím, a když mu pak naznačovala směr, přiložila ruku k jeho paži. Anglický zákazník si v té chvíli pomyslel, že by to byl patrně dobrý čin uchopit tu ruku, zvednout ji a vrazit pod ni ostrou a hlubokou ránu.

Šel však svou cestou a brzy ho pohltil stín věžeňské zdi.

V určenou hodinu se opět objevil v pokoji pana Lorryho a zastihl tu starého pána, jak přechází sem a tam v nepokojné starostlivosti. Privil, že byl až do této chvíle u Lucie a že ji opustil jen na několik minut, aby dodržel sjednanou schůzku. Její otec se neobjevil od té doby, co krátce před čtvrtou hodinou odešel z banky. Měla jakousi slabou naději, že by jeho příměluva mohla Charlese zachránit, ale je to naděje nepatrná. Je už pryč déle než pět hodin; kde by mohl být?

Pan Lorry čekal do deseti; poněvadž se však doktor Manette nevrátil a poněvadž nechtěl nechat Lucii už déle o samotě, sjednali, že se k ní vrátí a přijde do banky opět o půlnoci. Zatím tu Carton bude čekat sám u krbu na doktora.

Čekal a čekal, až hodiny uhodily dvanáct; ale doktor Manette se nevrátil. Přišel pan Lorry a zpráv tu o něm nebylo, ani žádné nepřinesl. Kde jen by mohl být?

Probírali tu otázku a takřka si již na jeho dlouhé nepřítomnosti vybudovali jakousi křehkou stavbu naděje, když tu ho zaslechli na schodech. V okamžiku, kdy vstoupil do pokoje, bylo jasno, že všechno je ztraceno.

Nikdo se nikdy nedověděl, zda vůbec vsutku u někoho byl nebo zda všechen čas prochodil po ulicích. Když tam tak stál a zíral na ně, na nic se ho neptali, neboť všechno jim říkala jeho tvář.

„Nemohu to najít,“ pravil, „a musím to mít. Kde to je?“

Hlavu měl bez pokrývky, hrdlo bez šátku, a zatím co hovořil, bezmocně se rozhlížeje kolem, svlekl si kabát a pustil jej na podlahu.

„Kde je má lavice? Všude jsem hledal svou lavici a nemohu ji najít. Co udělali s mou prací? Mám málo času, musím ty boty dodělat.“

Podívali se jeden na druhého a srdce se v nich zastavovala.

„Pospěšte!“ pravil hlasem uboze plačtivým. „Dejte mi mou práci. Nechte mě ji dodělat.“

Když nedostal žádnou odpověď, rval si vlasy a dupal nohama o podlahu jako zlostné dítě.

„Nemučte ubohého nešťastníka,“ zapřísahal je strašlivým voláním, „a dejte mi mou práci! Vždyť co s námi udělají, když ty boty dnes v noci nedodělám!“

Ztracen, naprosto ztracen!

Bylo zřejmě tak zcela beznadějně chtít s ním rozumně hovořit nebo se pokoušet, aby se vzpamatoval, že oba – jako by se byli dohodli – položili mu ruce na ramena a slibem, že hned dostane svou práci, podařilo se jim ho přimět, aby se posadil ke krbu. Sklesl do křesla, zahleděl se na hořící polena a proléval slzy. Jako by všechno, co se událo od času onoho podkroví, bylo pouhý chvilkový přelud nebo sen, viděl ho pan Lorry, jak sesychá přesně do podoby toho, kterému Defarge poskytoval úkryt.

Ačkoli oba byli dojati a pojímala je hrůza při pohledu na jeho zhroucení, nebyl čas podléhat takovým citům. Příliš silně se jich dovolávala jeho osamělá dcera, zbavená poslední naděje a opory. Opět jako by se byli dohodli, podívali se jeden na druhého s výrazem téhož úmyslu v tvářích. Carton promluvil první:

„Poslední naděje je pryč; velká beztoho nebyla. Ano, bude nejlépe, když se vrátí k ní. Než však odejdete, mohl byste mě na okamžik v klidu vyslechnout? Neptejte se mě, k čemu ty podmínky, které si budu klást, a k čemu ty sliby, které od vás budu žádat; mám k tomu důvody – dobré důvody.“

„Nepochybuji o tom,“ odpověděl pan Lorry. „Mluvte.“

Po celou tu dobu se postava v křesle mezi nimi jednotvárně koлебala sem a tam a sténala. Hovořili tak, jako by hovořili, bdíce za noci nad chorým.

Carton se sehnul, aby zvedl doktorův kabát, který téměř omotával jeho nohy. Když jej zvedal, zlehka vypadla na podlahu taška, v níž doktor nosíval seznam svých denních povinností. Carton ji sebral a spatřil v ní složený kus papíru. „Na to bychom se měli podívat!“ pravil. Pan Lorry přikývl na souhlas. Otevřel tašku a zvolal: „Díky Bohu!“

„Co je to?“ zeptal se dychtivě pan Lorry.

„Okamžik! Řeknu vám to v pravou chvíli. Za prvé,“ strčil ruku do svého kabátu a vytáhl odtamtud listinu, „tady je osvědčení, že mohu opustit toto město. Podívejte se na to. Sydney Carton, Angličan – vidíte?“

Pan Lorry držel rozevřenou listinu před sebou a hleděl mu do vážné tváře.

„Schovejte mi to do zítřka u sebe. Jak se pamatujete, půjdu ho zítra navštívit a bude lépe, jestliže to nebudu mít s sebou.“

„Proč?“

„Nevím; raději to nechci mít u sebe. A teď vezměte tady tu listinu, kterou měl u sebe doktor Manette. Je to podobné osvědčení, že on sám, jeho dcera i její dítě mohou kdykoli opustit městské hradby a překročit hranice. Vidíte?“

„Ano!“

„Opatřil si to patrně včera jako poslední a nejkrajnější prostředek proti ohrožení. Kdy je to datováno? Ale na tom nezáleží, nezdržujte se tím a pečlivě to uložte s mým i svým osvědčením. A teď dávejte pozor! Teprve v několika posledních hodinách jsem začal pochybovat, že má nebo že by mohl mít takové osvědčení. Platí do odvolání. Ale může být odvoláno brzy a mám důvod se domnívat, že bude odvoláno.“

„Nejsou přece v nebezpečí?“

„Jsou ve velikém nebezpečí. Jsou v nebezpečí, že paní Defargeová na ně vznesne žalobu. Slyšel jsem to z jejích vlastních úst. Slyšel jsem dnes večer od této ženy slova, po kterých je mi jasno, jak velmi jsou ohroženi. Neztrácel jsem čas a hned pak jsem vyhledal udavače. Potvrdil mi to. Ví, že jakýsi řezač dříví, bydlící u vězeňské zdi, je ve styku s Defargeovými

a že se ho Defargeovi několikrát vyptávali na jeho zprávy o tom, že ji viděl“ – nikdy nevyšloví Lucino jméno – „jak dává znamení vězňům. Snadno lze předvídat, že jako falešnou záminku udají docela běžnou věc, vězeňskou vzpouru, a že pak půjde o její život – možná i o život jejího dítěte – a možná také o život jejího otce – neboť oba byli vidění na tom místě s ní. Netvařte se tak zděšeně. Všechny je zachráníte.“

„Kéž mi nebe dopřeje, abych je zachránil, Cartone! Ale jak?“

„Povím vám to. Bude to záležet na vás a na nikom lepším by to ani záležet nemohlo. K této nové obžalobě jistě nedojde dříve než pozítří; patrně ne dříve než za dva, za tři dny; nejpravděpodobněji až za týden. Víte sám, že je to smrtelný zločin truchlit nad obětí gilotiny nebo s ní mít účast. Ona a její otec by se nepochybně tímto zločinem provinili a ona žena (zarytost jejích úmyslů je nepopsatelná) bude patrně čekat, aby mohla svou obžalobu ještě podepřít a dvojnásob se pojistit. Sledujete mě?“

„Tak pozorně a s takovou důvěrou ve vaše slova,“ pravil a dotkl se opěradla doktorova křesla, „že pro tuto chvíli zapomínám i na toto neštěstí.“

„Máte peníze a můžete opatřit povoz, kterým by bylo možno odjet co nejrychleji k moři. Přípravy k vašemu návratu do Anglie byly skončeny už před několika dny. Opatřte koně zítra brzy po ránu, aby se ve dvě odpoledne mohlo odjet.“

„Udělám to!“

Jednal tak horlivě a povzbudivě, že to pana Lorryho strhlo a byl bystrý jako mladík.

„Máte ušlechtilé srdce. Což jsem neříkal, že by to ani na nikom lepším nemohlo záležet? Povzte jí ještě dnes v noci, že spolu s ní jsou ohroženi i její dítě a otec. To zdůrazněte, poněvadž jinak by s radostí položila svou krásnou hlavu vedle hlavy manželovy.“ Na okamžik uvázl a pak pokračoval jako dosud. „Naléhejte na ni, že kvůli dítěti a otci je nezbytno, aby v tu hodinu s nimi a s vámi odjela z Paříže. Řekněte jí, že to byl poslední příkaz jejího manžela.“

Řekněte jí, že na tom záleží víc, než si může myslet, než může věřit. Myslíte, že i v tomto stavu se jí otec podvolí?“

„Jistě.“

„Myslí jsem si to. Klidně a potichu vykonajte všechny ty přípravy tady na nádvoří a přichystejte se také sám usednout do kočáru. Jakmile přijdu, vpustte mě dovnitř a jedte.“

„Za každých okolností mám tedy na vás čekat?“

„Máte přece moje osvědčení s ostatními u sebe a jedno místo bude volné. Nečekejte na nic jiného, než až bude moje místo obsazeno, a pak do Anglie!“

„Pak tedy,“ pravil pan Lorry, uchopiv jeho horlivou, avšak pevnou a klidnou ruku, „pak tedy to nebude záležet jenom na starci, ale budu mít po boku mladého a horlivého muže.“

„S pomocí nebes, ano, budete! Slibte mi teď slavnostně, že vás nic neodvrátí od toho, abyste jednal tak, jak jsme se tady jeden před druhým zavázali.“

„Nic, Cartone.“

„A připamatujte si zítra tato slova: jednat jinak nebo z jakéhokoli důvodu odkládat nezachránilo by žádný život a znamenalo by, že by nevyhnutelně bylo obětováno mnoho životů.“

„Připamatuji si je. Doufám, že svůj úkol svědomitě splním.“

„A já doufám, že splním svůj. Ted' sbohem!“

Přestože to řekl s vážným a upřímným úsměvem, přestože dokonce políbil starému pánovi ruku, neodešel. Pomohl mu pozdvihnout kolébající se postavu před dohořívajícím ohněm v krbu, aby jí mohli navléci plášť a na hlavu dát klobouk, a pomohl jí pak i odlákat pod záminkou, že je nutno hledat lavici a práci, o kterou dosud sténavě prosila. Kráčel po druhém jejím boku a doprovodil ji až na dvůr domu, kde zmučené srdce – tak šťastné tenkrát, když mu odhalil svoje bezútesné srdce – bdělo za strašlivé noci. Vstoupil do dvora a setrval tam po několik okamžiků, vzhlížeje k světlu jejího pokoje. Než odešel, vydechl vzhůru k němu slova žehnání a rozloučení.

Kapitola třináctá

Padesát dva

V temné Conciergerie čekali odsouzcenci, určení, aby toho dne byli popraveni, na svůj osud. Bylo jich právě tolik jako týdnů v roce. Dvaapadesát jich mělo jet toho odpoledne živým proudem města k bezbřehému, věčnému moři. Než opustili svoje kobky, již byli určeni ti, kteří v nich budou přebývat po nich; než jejich krev splynula s krví, která byla prolita včera, již byla přichystána krev, která se s ní smísí zítra.

Dvaapadesát jich bylo odpočítáno. Od sedmdesátiletého nájemce pozemkových daní, jenž za všechno své bohatství nemohl koupit život, po dvacetiletou švadlenu, kterou nemohla zachránit její chudoba a nízkost původu. Tělesné choroby, zplozené lidskými neřestmi a nedbalostí, vyhledávají své oběti mezi všemi vrstvami; a strašlivá mravní nemoc, zrozená v nevýslovných utrpeních, za nesnesitelného útlaku a za bezcitné lhostejnosti, vrhala se právě tak na všechny bez rozdílu.

Od chvíle, kdy po příchodu od tribunálu osaměl v kobce, neutěšoval se Charles Darnay žádným hýčkájícím klamem. Ze všech rádek onoho vyprávění, jež vyslechl, slyšel svoje odsouzení. Hluboce pochopil, že ho žádný osobní zásah nemůže zachránit, že jej ve skutečnosti odsoudily miliony a jednotlivci nic mu nemohou prospět.

Přesto nebylo snadno, když tak měl tvář své choti v čerstvé paměti, smířit svou duši s tím, co musela podstoupit. Jeho pouto k životu bylo pevné a bylo velmi těžko je uvolnit; jestliže je postupným úsilím maličko uvolnil zde, tam se zas zadrhlo ještě pevněji; když všechny síly dal na to, aby vymanil z pout jednu ruku, a podařilo se mu to, druhá ruka byla připoutána tím pevněji. I jakýsi spěch byl v jeho myšlenkách, jeho srdce tlouklo s vřelou horlivostí

a vzpouzelo se proti odevzdanosti. Jestliže již na okamžik pocítil odevzdanost, pak mu připadlo, že jeho žena a dítě, kteří ho přežijí, mají proti tomu námitky a že vzhledem k nim je to sobectví.

Ale to všechno bylo na počátku. Zanedlouho vyvstala v něm a povzbudila ho myšlenka, že v osudu, kterému podlehně, není hanby a že mnozí šli touž cestou křivdy a s pevností denně po ní kráčeli. Pak se dostavila myšlenka, že na jeho klidné mužnosti závisí do značné míry příští duševní mír, v němž budou žít ti, kteří jsou mu drazí. Tak se postupně jeho duše stále víc uklidňovala, až se jeho myšlenky mohly povznést mnohem výš a mohla k němu sestoupit útěcha.

Tak daleko pokročil na své poslední cestě ještě dřív, než dolehl soumrak po dni, kdy byl odsouzen. Poněvadž mu bylo dovoleno koupit si psací potřeby i světlo, usedl, aby psal až do chvíle, kdy bude nutno věžeňské lampy zhasnout.

Psal dlouhý dopis Lucii, v němž jí pravil, že nevěděl nic o věznění jejího otce, dokud mu to sama neřekla, a že nevěděl právě tak jako ani ona až do chvíle, kdy byly čteny zápisky, o odpovědnosti svého otce a strýce za tyto útrapy. Vysvětlil jí již dříve, že i před ní zatajoval jméno, kterého se byl vzdal, poněvadž to byla jediná podmínka – nyní zcela pochopitelná, kterou si její otec kladl při jejich zasnoubení, a z jeho strany to byl slib, který splnil za jitra před svatbou. Zapřísahal jí, aby kvůli svému otci nikdy nepátrala po tom, zda zcela zapomněl na ony zápisky nebo zda se na ně upamatoval (na okamžik či provždy) při onom vyprávění o Toweru oné dávné neděle pod milovaným platanem v zahradě. Jestliže si nějak určitěji na ně vzpomněl, pak nepochybně předpokládal, že byly zničeny spolu s Bastilou, když o nich nenašel žádnou zmínku mezi zprávami o památkách po věznicích, které tam lidé objevili a které byly rozhlašovány do celého světa. Prosil ji – a dodal, že ví, že ani není třeba jí o to prosit – aby poskytla otci útěchu tím, že ho všemi jemnými způsoby, na které jen pomyslí, přesvědčí o pravdivé skutečnosti,

že neudělal nic, co by si mohl spravedlivě vyčítat, nýbrž že naopak celou svou duší zapomněl pro jejich společné dobro sám na sebe. Když ji pak požádal, aby zachovala v paměti poslední pozdravy jeho vděčné lásky i jeho žehnání a aby, překonavši svou bolest, zcela se oddala milovanému dítěti, vyzval ji při jejich setkání na nebesích, aby byla útěchou svému otci.

Jejímu otci napsal v témž duchu; výslovně mu však pravil, že svěruje svou ženu a dítě jeho péči. A napsal mu to velmi naléhavě, doufaje, že ho tak probudí z jakékoli malomyslnosti či nebezpečného ohlížení po minulosti, které, jak předvídal, mohlo by u něho nastat.

Všechny je doporučil do péče pana Lorryho, kterému vysvětlil stav svého majetku. Když dopsal tento dopis, který zakončil mnoha výrazy vděčného přátelství a vřelé příchylnosti, bylo vše vykonáno. Na Cartona nepomyslel. Jeho duše byla tak plna ostatních, že na něj ani nevzpomněl.

Dokončil tyto dopisy, než se zhasínalo. Když ulehl na slamník, myslil si, že s tímto světem skoncoval.

Ve spánku ho však svět zval zpátky a ukazoval se mu v zářivých podobách. Svoboden a šťasten pobýval opět nesmírně volný a s lehkostí v srdci s Lucií ve starém domě v Soho (i když se ten dům nikterak nepodobal domu skutečnému) a ona mu říkala, že to všechno byl sen a že nikdy ani neodjel. Po okamžiku úplného zapomenutí se mu zdálo, že již skončilo jeho utrpení, že se k ní mrtev a usmířen vrátil, a přece se s ním nic nezměnilo. Ještě jednou úplné zapomenutí, a pak se probudil do šerého jitra nevěda, kde je a co se stalo, až mu bleskla hlavou myšlenka: „Toto je den mé smrti!“

Tak prožil hodiny před dnem, kdy mělo padnout dvaapadesát hlav. A když nyní byl takto uklidněn, když doufal, že se smrti postaví tváří v tvář hrdinsky, nastala v jeho probuzených myšlenkách nová činnost, kterou bylo těžko zvládnout.

Nikdy neviděl nástroj, jenž měl ukončit jeho život. Jak vysoko je postaven nad zemí, kolik schodů k němu vede, kde stojí, jak bude uchopen, zda ruce, jež ho uchopí, budou potřísněny krví, kam bude obrácena jeho tvář, zda bude první nebo zda bude poslední; takové a mnohé podobné otázky se mu, nikterak neřízeny jeho vůlí, bezpočtukrát znovu a znovu vnucovaly. Nebyly spjaty se strachem; žádný strach si neuvědomoval. Vznikaly spíše z podivně tísnivého přání vědět, jak si má počínat, až nastane ta chvíle; z přání obrovitě neúměrného těm několika rychlým okamžikům, jichž se týkalo; byly to otázky, jež mu spíše připadaly jako zvědavost nikoli jeho vlastní duše, nýbrž nějaké jiné duše, skryté v ní.

Když tak přecházel sem a tam, čas plynul a hodiny odbíjely počty úderů, které už nikdy znovu neuslyší. Navždy odbila devátá, navždy odbila desátá, navždy odbila jedenáctá a blížila se dvanáctá, aby pomínula. Když se byl těžce utkal s onou výstřední činností myšlenek, jež ho tolik znepokojila, zvítězil nad tím. Chodil sem a tam a tiše si sám pro sebe opakoval jejich jména. Překonal nejtěžší chvíle zápasu. Mohl teď přecházet sem a tam zbaven rozptylujících představ a modlit se za sebe i za ně.

Dvanáctá odbila navždy.

Bylo mu již řečeno, že poslední hodina je třetí, a věděl, že pro něj přijdou o něco dříve, neboť káry drkotají ulicemi těžkopádně a pomalu. Rozhodl se tedy, že za poslední bude pokládat druhou hodinu a že je třeba dodat si do té doby tolik síly, aby pak mohl posilovat jiné.

Když tak s rukama na prsou založenýma pravidelně přecházel sem a tam jako člověk docela jiný než onen vězeň v La Force, uslyšel bez překvapení, jak odbíjí jedna. Hodina, jež uplynula, byla právě tak dlouhá jako jiné. Oddaně vděčen nebesům, že se opět ovládá, pomyslíl si: „Už zbývá jen jedna,“ a opět se jal přecházet.

Kroky na kamenné chodbě před dveřmi. Zarazil se.

Klíč byl vložen do zámku a otočil se. Než se dveře otevřely nebo právě v okamžiku, kdy se otvíraly, jakýsi muž pravil tiše anglicky: „Nikdy mě tu neviděl, stranil jsem se ho. Jděte dovnitř sám, počkám nablízku. Pospěšte!“

Dveře se rychle otevřely a zas zavřely, a klidně na něj upíraje zrak, se světlem úsměvu na tváři, s napomínavým prstem na rtech stál mu tam tváří v tvář Sydney Carton.

Bylo něco tak podivně zářivého v jeho pohledu, že vězeň v prvním okamžiku zapochyboval, zda to není zjevení, zrozené jeho vlastní představitivostí. Promluvil však a byl to jeho hlas; stiskl věžňovu ruku a bylo to jeho stisknutí.

„Ze všech lidí na světě jste nejméně čekal právě mě,“ pravil.

„Nemohl jsem uvěřit, že jste to vy. Ještě teď tomu sotva věřím. Nejste –“ náhle ho to napadlo, „– nejste přece vězeň?“

„Ne. Mám náhodou jakousi moc nad jedním ze zdejších žalářníků, a proto tu stojím před vámi. Přicházím od ní – od vaší ženy, drahý Darnayi.“

Vězeň mu sevřel ruku.

„Přináším vám od ní prosbu.“

„Jakou?“

„Nejvážnější, nejnaléhavější, nejdůraznější prosbu, vyslovenou nejdojemnějším odstínem hlasu, který je vám tak drahý a na který se tak dobře pamatujete.“

Vězeň napůl odvrátil tvář.

„Nemáte čas ptát se mě, proč tu prosbu přináším a co vlastně znamená; a já nemám čas vám to povědět. Musíte se jí podřídit – svlékněte boty, které máte na sobě, a obujte si moje.“

U stěny kobky stála za vězněm židle. Postoupiv vpřed, Carton jej rychlostí blesku na ni posadil a bos se postavil před něj.

„Navlékněte moje boty. Dejte se do toho, soustřeďte se na to! Rychle!“

„Cartone, odtud nelze uniknout; nemůže se to podařit. Zemřete jen se mnou. Je to šílenství.“

„Bylo by to šílenství, kdybych na vás chtěl, abyste utekl; ale chci to snad? Až vám řeknu, abyste prošel tady těmi dveřmi, pak mi řekněte, že je to šílenství a zůstaňte tady. Uvažte si tady tu moji vázanku, oblékněte můj kabát. Já vám zatím rozváži stužku ve vlasech, a vy si teď uvolněte vlasy, aby byly jako moje!“

Se zázračnou rychlostí, silou vůle i činu, jež se zdála nadpřirozená, přinutil ho ke všem těm převlekům. Vězeň byl v jeho ruce jako dítě.

„Cartone! Drahý Cartone! Je to šílenství. Nelze to dokázat, nikdo to nedokáže, pokoušeli se už o to a nikdy se to nikomu nepodařilo. Zapřísahám vás, nepřidávejte k hořkosti mé smrti ještě i smrt svoji.“

„Žádám vás snad, drahý Darnayi, abyste vyšel ze dveří? Až vás o to požádám, odmítněte. Tady máte na stole pero, inkoust a papír. Máte ruku dost klidnou, abyste mohl psát?“

„Než jste přišel, byla klidná.“

„Uklidněte ji zas a pište, co vám budu diktovat. Rychle, příteli, rychle!“

Tiskna si ruku k zmatené hlavě, Darnay usedl ke stolu. Carton s rukou na prsou stál těsně u něho.

„Pište přesně to, co budu říkat.“

„Komu to bude?“

„Nikomu.“ Dosud si Carton držel ruku na prsou.

„Mám napsat datum?“

„Ne.“

Při každé otázce vězeň vzhlédl. Carton, jak tu stál vedle něho s rukou na prsou, shlížel na něj.

„Jestliže si vzpomínáte na slova,“ jal se Carton diktovat, „jež mezi námi kdysi před lety padla, okamžitě pochopíte, až toto spatříte. Jistě se na ně pamatujete. Vy na ně přece nemůžete zapomenout.“

Odtáhl ruku od prsou; když vězeň náhodou v uspěchaném údivu vzhlédl, ruka se zarazila a kolem něčeho se sevřela.

„Napsal jste: nemůžete zapomenout?“ zeptal se Carton.

„Napsal. Máte v ruce zbraň?“

„Ne, nejsem ozbrojen.“

„Co to máte v ruce?“

„To se hned dovíte. Pište dál; ještě jen několik slov.“ Opět diktoval. „„Jsem vděčen, že nastal čas, kdy ta slova mohu dokázat. Když tak činím, nelituji toho ani netruchlím.““ Zatím co říkal tato slova s očima upřenýma na píšícího, pohybovala se jeho ruka pomalu a opatrně až blízko k tváři píšícího.

Pero vypadlo z Darnayových prstů na stůl a on se prázdným pohledem rozhlédl.

„Co je to za výpary?“ zeptal se.

„Výpary?“

„Něco jsem ucítil.“

„Nic nepozoruji, nic takového tu nemůže být. Vezměte pero a dopište to. Pospěšte, pospěšte!“

Vězeň se pokusil soustředit svou pozornost, jako by ho opouštěla paměť a jako by jeho smysly byly ochromeny. Když se zaměřenými očima a změněným dechem vzhlédl ke Cartonovi, Carton – s rukou opět na prsou – díval se na něj zcela klidně.

„Pospěšte si, pospěšte!“

Vězeň se znovu sklonil nad papír.

„Kdyby tomu bylo jinak,“ kradla se Cartonova ruka opět opatrně a tiše dolů, „nebyl bych nikdy využil této příležitosti, na kterou jsem dlouho čekal. Kdyby tomu bylo jinak,“ ruka již byla u vězňovy tváře, „musel bych se zodpovídat za mnohem víc věcí. Kdyby tomu bylo jinak –“ Carton se podíval na pero a spatřil, že čmárá nesrozumitelné značky.

Cartonova ruka se už nevrátila na prsa. Vězeň s vyčítavým výrazem vyskočil, ale Cartonova ruka se pevně přitiskla k jeho nozdram

a levá Cartonova paže jej uchopila kolem pasu. Po několik vteřin slabě zápolil s mužem, jenž přišel za něj položit svůj život; ale asi tak za minutu ležel již natažen na podlaze.

Rychle, ale s rukama právě tak soustředěnými k úkolu, jako bylo soustředěno jeho srdce, oblekl se Carton do šatů, jež vězeň odložil, učesal si vlasy a svázal je stužkou, kterou vězeň nosil. Pak tiše zavolal: „Vy tam, vstupte! Pojd'te sem!“ a objevil se udavač.

„Chápete už?“ pravil Carton, vzhlížeje k němu, zatím co klečel vedle ochromeného těla a zastrkoval popsany papír na prsa. „Je to pro vás příliš velké riziko?“

„Pane Cartone,“ odpověděl udavač, lusknuv bojácně prsty, „jestli poctivě dodržíte, co jsme smluvili, v tomhle při té tlačenci tady pro mě riziko nebude.“

„Nebojte se. Poctivě to dodržím až do smrti.“

„Musíte, pane Cartone, jestli jich má být přesně dvaapadesát. Když v tomhle oblečení ten počet dovršíte, ničeho se nebudu bát.“

„Nebojte se! Už brzy vám nebudu moci ničím uškodit a ostatní budou daleko odtud, dej to Bůh! Ted' přiveďte pomoc a odnese mě ke kočáru.“

„Vás?“ zeptal se udavač znepokojeně.

„Jej, toho, s kterým jsem si vyměnil místo. Půjdete ven touž branou, kterou jste mě přivedl?“

„Ovšem.“

„Byl jsem slabý a na omdlení, když jste mě sem vedl, a jsem ještě slabší teď, když mě vedete ven. Rozhovor na rozloučenou byl na mne příliš. Takové věci se tu dějí často, až příliš často. Váš život je ve vašich vlastních rukou. Rychle! Zavolejte si pomoc!“

„Přísaháte, že mě nepodvedete?“ pravil chvějící se udavač, když se v posledním okamžiku zarazil.

„Člověče, člověče!“ řekl Carton, dupnův nohou. „Což jsem vám už slavnostně nepřísahal, že to provedu podle úmluvy až do konce; teď tu zbytečně mrháte vzácným časem. Sám ho odveďte na nádvoří,

o kterém jsem vám řekl, sám ho posad'te do kočáru, uka'zte ho sám panu Lorrymu, řekněte panu Lorrymu, aby ho nekřísili ničím jiným než čerstvým vzduchem, aby si vzpomněl na moje slova z včerejšího večera a na svůj slib a aby okamžitě odjeli!"

Udavač se vzdálil a Carton, posadiv se ke stolu, podepřel si čelo o ruce. Za okamžik se udavač vrátil s dvěma muži.

„Tak co?“ pravil jeden z nich, pohlížeje na ležící postavu. „Tak ho to sklátilo, když se dověděl, že přítel vyhrál v loterii svaté Gilotiny?“

„Dobrého vlastence by ani nemohlo víc sklátit, kdyby se dověděl, že si šlechtic vytáhl prázdný lístek.“

Zvedli bezvědomou postavu, položili ji na nosítka, která přinesli před dveře, a sehnuli se, aby je zvedli.

„Čas se vám krátí, Evrémonde,“ řekl udavač varovně.

„Vím to dobře,“ odpověděl Carton. „Postarejte se o mého přítele, prosím vás o to, a odejděte.“

„Tak pojd'te, děti,“ pravil Barsad. „Zvedněte ho a jdeme!“ Dveře se zavřely a Carton zůstal sám. Napínaje sluch, jak jen mohl, nezaslechl nic, co by znamenalo, že vzniklo podezření nebo poplach. Nic takového se nestalo. Otáčely se klíče, bouchaly dveře, bylo slyšet kročeje na vzdálených chodbách; nenastal žádný křik nebo spěch, který by se zdál neobvyklý. Když po chvíli svobodněji vydechl, posadil se ke stolu a naslouchal opět až do chvíle, kdy hodiny udeřily dvě.

Pak se k němu donesly zvuky, kterých se nebál, neboť si uměl představit, co znamenají. Bylo postupně otevřeno několik dveří a pak i jeho. Žalárník se seznamem v ruce nahlédl dovnitř; řekl jen: „Pojd'te za mnou, Evrémonde!“ a on šel za ním do vzdálené temné a prostorné místnosti. Byl podmračný zimní den, a tak, když se stíny uvnitř smísily se stíny zvenčí, mohl jen nejasně rozeznat ostatní, kteří sem byli přivedeni, aby jim byly spoutány ruce. Někteří stáli, jiní seděli. Někteří naříkali a neklidně přecházeli, ale těch bylo málo. Z velké většiny byli tiší a klidní a upřeně hleděli k zemi.

Když tak stál u stěny v temném koutě, zatím co někteří z dvaapadesáti byli přiváděni až po něm, jakýsi muž se zastavil, kráčeje mimo něj, a objal ho, jako by jej znal. Velmi ho to poděsilo, neboť tak mohl být prozrazen; ale muž šel dál. Potom za několik málo okamžiků jakási mladá žena křehké dívčí postavy, krásné drobné tváře, kde nebylo ani stopy po nějaké barvě, a velikých, široce rozevřených, trpělivých očí, vstala z místa, kde ji byl spatřil sedět, a přistoupila pohovořit s ním.

„Občane Evrémonde,“ pravila, dotýkajíc se ho chladnou rukou. „Jsem ta ubohá švadlenka, co s vámi byla v La Force.“

Zamumlal v odpověď: „Pravda. Zapomněl jsem, z čeho jste byla obžalována.“

„Úklady. Přestože spravedlivé nebe ví, že ničím takovým nejsem vinna. Což tomu lze věřit? Koho by napadlo chystat úklady s ubohou slabou bytůstkou, jako jsem já?“

Tolik ho dojal nešťastný úsměv, s nímž to řekla, že mu slzy vytryskly z očí.

„Nebojím se umřít, občane Evrémonde, ale nic jsem neudělala. Nejsem neochotna umřít, jestli z mé smrti bude mít užitek Republika, která pro nás chudé udělala tolik dobrého; ale nevím, co by z mé smrti mohla mít, občane Evrémonde. Taková ubohá slabá bytůstka!“

Tato dívka, hodná slitování, byla poslední věc na světě, pro kterou se rozehřálo a dojalo jeho srdce.

„Slyšela jsem, že jste byl osvobozen, občane Evrémonde. Doufala jsem, že to je pravda.“

„Byl jsem osvobozen. Ale znovu mě zatkli a odsoudili.“

„Jestli pojedu s vámi, občane Evrémonde, dovolíte mi, abych se držela vaší ruky? Nebojím se, ale jsem malá a slabá a dodá mi to odvahy.“

Když se trpělivé oči pozvedly k jeho tváři, spatřil v nich náhlou pochybnost a pak úžas. Stiskl upracované, hladem vyhublé prsty a přiložil ruku k ústům.

„Jdete umřít za něj?“ zašeptala.

„A za jeho ženu a dítě. Tiše! Ano.“

„Ach, dovolíte mi, abych svírala vaši statečnou ruku, cizince?“

„Tiše! Ano, ubohá sestřičko, až do konce.“

Tytěž stíny, jež padají na vězení, padají v těžce brzké odpolední hodině na bránu v hradbách, kde se dav tísní kolem a kam přijíždí kočár, opouštějící Paříž, aby byl prohlédnut.

„Kdo tu jede? Koho to máme uvnitř? Doklady!“

Doklady byly podány a přečteny.

„Alexandre Manette. Lékař. Francouz. Který to je?“

Tenhle je to; tento bezmocný, nesrozumitelně mumlající, blábolící stařec.

„Občan doktor to zřejmě nemá v hlavě v pořádku. Revoluční horečka na něj asi byla moc?“

Až příliš.

„Cha! Tak mnozí ji dostávají. Jeho dcera. Francouzka. Která to je?“

Tahle je to.

„Jiná to být nemůže. Lucie, Evrémondova žena, vidíte?“

Ano.

„Cha! Evrémonde pojede jinam. Lucie, její dcera. Angličanka. To je tahle?“

Tahle a žádná jiná.

„Polib mě, Evrémondovo dítě. Tak, teď jsi políbila dobrého republikána; to je v tvé rodině něco nového; vzpomínej na to! Sydney Carton. Advokát. Angličan. Který to je?“

Tady leží v koutě kočáru. Také na něj ukázali.

„Tak nám ten anglický advokát zřejmě omdlel?“

Doufají, že se na čerstvějším vzduchu brzy vzpamatuje. Nemá prý pevné zdraví a smutně se rozloučil s přítelem, jenž je v nemilosti Republiky.

„A to je všechno? To tedy není mnoho! Mnozí jsou v nemilosti Republiky a musí se podívat okénkem ven. Jarvis Lorry. Zaměstnanec banky. Angličan. Který to je?“

„Já to jsem. Nezbytně já, protože jsem tu už poslední.“

Je to Jarvis Lorry, jenž zodpověděl všechny předchozí otázky. Je to Jarvis Lorry, jenž vystoupil a stojí nyní s rukou na dvířkách kočáru, odpovídaje skupině úředníků. Zvolna obcházejí kočár a zvolna stoupají na kozlík, aby se podívali na nevelké množství zavazadel, jež veze na střeše; venkované, postávající kolem, tlačí se blíž ke kočáru a lačně nahlízejí dovnitř; matka, držící v náruči dítě, pozvedá jeho krátkou ruku, aby se dotklo ženy šlechtice, jenž propadl gilotině.

„Tady máte potvrzené doklady, Jarvisi Lorry.“

„Můžeme odjet, občane?“

„Můžete. Vpřed, postilioni! Šťastnou cestu!“

„Zdravím vás, občane. – A první nebezpečí máme za sebou!“

To opět jsou slova Jarvise Lorryho, když sepal ruce a podíval se vzhůru. Uvnitř kočáru je děs, je tam pláč, je tam těžký dech cestujícího, zbaveného smyslů.

„Nejedeme příliš pomalu? Nelze je přimět, aby jeli rychleji?“ táže se Lucie a tiskne se k starému pánovi.

„To by vypadalo jako útěk, má drahá. Nesmím na ně příliš naléhat; vzbudilo by to podezření.“

„Ohlédněte se, podívejte se dozadu, zda nás nepronásledují!“

„Silnice je prázdná, má nejdražší. Až dosud nás nepronásledují.“

Míjíme dvojice a trojice domů, osamělé usedlosti, pobožené stavby, barvírny, koželužny a podobné dílny, jedeme otevřeným krajem, alejemi bezlistých stromů. Pod námi je tvrdá nerovná dlažba, po stranách měkké hluboké bláto. Někdy zajedeme do bahna na okraji, abychom se vyhnuli kamení, jež rachotí pod koly a roztřásá nás; někdy tam v kalužích a blátivých kolejích uvázneme. Tu jsou pak muka naší netrpělivosti tak veliká, že už se v poplašeném spěchu chystáme vystoupit a utíkat – skrýt se někde – cokoli udělat, jen abychom nestáli na místě.

Projeli jsme volnou krajinou a opět jsme mezi rozpadlými stavbami, osamělými usedlostmi, barvírnami, koželužnami a podobnými dílnami, mezi dvojicemi a trojicemi domů, v alejích bezlistých

stromů. Oklamali nás ti lidé a vezou nás touž cestou zpět? Není tohle ono místo, jímž jsme již dvakrát projeli? Díky Bohu, ne. Vesnice. Ohlédněte se, podívejte se dozadu, jestli nejsme pronásledováni! Tiše! Poštovní stanice.

Zvolna vypřahají naše čtyři koně; dlouho tu kočár v uličce stojí bez koní a zdá se, jako by se už nikdy neměl rozjet; zvolna se zas jeden po druhém objevují koně; zvolna jdou za nimi noví postilioní, silní a zaplétající své biče; dosavadní postilioní počítají svoje peníze, špatně sčítají a nejsou se součty spokojeni. Po celou tu dobu naše přetřášená srdce bijí rychlostí, jež by daleko předstihla nejrychlejší trysk nejrychlejších koní z těch, co jich kdy po světě běhalo.

Konečně jsou noví postilioní v sedlech a staří zůstávají vzadu. Jedeme vsí, vzhůru do kopce, z kopce dolů a pak vlhkou nížinou. Náhle spolu postilioní hovoří se vzrušenými posunky a koně jsou zaraženi tak prudce, že až zadky dosedají na zem. Jsme pronásledováni?

„Hej! Vy tam v kočáře. Mluvte!“

„Co se děje?“ táže se pan Lorry, vyhlížeje z okna.

„Kolik říkali?“

„Nerozumím vám.“

„– Tam na poslední stanici. Kolik říkali, že jich dnes šlo ke gilotině?“

„Dvaapadesát.“

„Já to říkal! Výborné číslo! Tady můj spoluobčan říkal, že dvaatřicet; o deset hlav víc, to už stojí za to. Gilotina pěkně pokračuje. Mám ji rád. Tak jedeme! Hop!“

Noční temnota roste. Pohnul sebou trochu víc, začíná ožívat a mluvit srozumitelně; myslí, že jsou dosud spolu, oslovuje ho jménem a táže se ho, co to má v ruce. Smiluj se nad námi, laskavé nebe, a pomoz nám! Ohlédněte se, vyhlédněte ven, zda nejsme pronásledováni.

Vítr se žene za námi, mraky letí za námi, měsíc se vynořuje za námi, celá přízračná noc nás pronásleduje, ale až dosud nepronásleduje nás nic jiného.

Kapitola čtrnáctá

Pletení skončeno

V téže době, kdy dvaapadesát očekávalo svůj osud, měla paní Defargeová temně zlověstnou poradu s Mstitelkou a Jacquesem třetím z revoluční poroty. Paní Defargeová nehovořila s těmito poradci ve vinárně, nýbrž v dílně řezače dříví, kdysi cestáře. Řezač sám se porady neúčastnil, nýbrž čekal o něco dále jako vnější tělesná stráž, jež nemá hovořit, dokud k tomu není vyzvána, jež nemá říkat žádný svůj názor, dokud není dotázána.

„Ale náš Defarge je přece nepochybně dobrý republikán?“ pravil Jacques třetí.

„Není ve Francii lepšího,“ prohlásila pronikavým hlasem mrštná Mstitelka.

„Tiše, milá Mstitelko,“ pravila paní Defargeová, trochu se mračíc a přikládajíc ruku na ústa své pobočnice, „a poslyšte, co vám řeknu. Můj manžel je dobrý republikán a odvážný muž, spoluobčané; zasloužil se o Republiku a má její důvěru. Ale můj manžel má i svoje slabosti a je tak slabý, že má soucit s tím doktorem.“

„To je veliká škoda,“ zaskřehotal Jacques třetí, potřásaje pochybovačně hlavou a přikládaje svoje kruté prsty k hladovým ústům, „to ani jako by nebyl dobrý občan; toho je třeba litovat.“

„Podívejte se,“ pravila paní, „do toho doktora mi nic není. Pokud jde o můj zájem o něj, tak, pro mne za mne, ať mu hlava zůstane na ramenou nebo ať ji ztratí. Ale rod Evrémondů musí být vykořeněn a žena i dítě musí jít za manželem a otcem.“

„Hlavu má na to krásnou,“ zaskřehotal Jacques třetí. „Už jsem tam viděl jedny modré oči a zlaté vlasy a vypadaly kouzelně, když je tak Samson zvedal vzhůru.“ Jakkoli byl lidožrout, mluvil jako labužník.

Paní Defargeová sklonila čelo a okamžik přemýšlela.

„I to dítě má zlaté vlasy a modré oči,“ hovořil dál Jacques třetí, pochutnávaje si zamyšleně na svých slovech. „A děti tam míváme zřídka. Je to tak hezké na pohled!“

„Manželovi zkrátka nemohu v této věci věřit,“ pravila paní Defargeová, když se probrala z krátkého zamyšlení. „Od včerejšího večera mám nejen pocit, že s ním nemohu mluvit o podrobnostech svého záměru, ale dokonce si myslím, že je tu nebezpečí, že by je mohl varovat a oni by pak uprchli.“

„To se nesmí stát,“ zaskřehotal Jacques třetí, „nikdo nesmí uniknout. Nemáme jich ani zpola dostatek. Potřebovali bychom jich sto dvacet denně.“

„Manžel zkrátka nemá důvody pronásledovat tu rodinu až k úplnému zničení, jako je mám já,“ pokračovala paní Defargeová, „a já zas nemám důvody být útlocitná k tomu doktorovi, jako je má on. Musím tedy jednat sama. Pojd'te sem, občánku.“

Řezač dříví, jenž ji ctil a se smrtelným strachem byl jí poddán, přistoupil blíž s rukou u červené čepice.

„Pokud jde o ta znamení, občánku, která dávala vězňům,“ pravila příkře paní Defargeová, „jste hotov ještě dnes o nich svědčit?“

„Samozřejmě, proč ne!“ zvolal řezač dříví. „Každý den, za každého počasí, pořád jim dávala znamení, někdy i s tou malou, někdy bez ní. Víím, co víím. Na vlastní oči jsem to viděl.“

Zatím co hovořil, dělal nejrůznější posunky, jako by tu náhodně předváděl jen nemnohá z těch velmi rozmanitých znamení, jež nikdy neviděl.

„Zřejmě úklady,“ pravil Jacques. „Nad slunce jasnější!“

„Lze spolehnout na porotu?“ tázala se paní Defargeová, stáčejić pohled s chmurným úsměvem na něj.

„Spolehněte na vlasteneckou porotu, drahá občánko. Za svoje spoluprotce ručím.“

„Ale teď mi ještě něco povězte,“ pravila paní Defargeová, opět se zamýšlejić. „Znovu to uvažme! Mohu toho doktora svému manželovi

zachovat? Nemám nic proti němu, ale nevím taky, proč ho chránit. Mám ho ušetřit?“

„To znamená jednu hlavu,“ pravil potichu Jacques třetí. „Opravdu nemáme dost hlav; byla by to škoda.“

„Dával znamení s ní, když jsem ji tam viděla,“ pravila paní Defargeová. „Nemohu mluvit o jednom z nich, když nebudu mluvit o druhém; a nemohu mlčet a nechat celý ten případ tady na něm, na tomhle občánkovi. Poněvadž já nejsem zrovna špatná svědkyně.“

Mstitelka a Jacques třetí závodili mezi sebou v horlivém proklašování, že je nejpodivuhodnější a nejskvělejší ze všech svědků i svědkyň. Občánek, aby nezůstal pozadu, prohlásil ji za svědkyni božskou.

„Ať se z toho dostane,“ pravila paní Defargeová. „Ne, nemohu ho ušetřit! Máte teď ve tři co dělat, jdete se podívat na dnešní popravu. A co vy tady?“

Otázka platila řezači dříví, jenž spěšně přisvědčil a použil té příležitosti, aby rychle dodal, že je nejhorlivější ze všech republikánů a že by byl opravdu nejnešťastnější ze všech republikánů, kdyby mu něco zabránilo v potěšení vykourit si odpolední dýmku při pohledu na směšného národního holiče. Tak důrazně o tom ujišťoval, že ho bylo možno podezřívát (a snad ho i podezřívaly temné oči, jež na něj hleděly z tváře paní Defargeové), že má osobní obavy o vlastní svou bezpečnost, a to od rána do večera.

„Jdu tam taky,“ pravila paní. „Až to skončí – řekněme v osm večer – přijďte ke mně do čtvrti Saint Antoine a podáme udání o těch lidech u našeho výboru.“

Řezač dříví pravil, že bude pyšný a polichocen, jestliže bude smět občanku doprovodit. Když se na něj občanka podívala, upadl v rozpaky, unikl před jejím pohledem, jak by to udělal pes, dal se na ústup mezi dříví a skryl svůj zmatek nad držadlem pily.

Paní Defargeová pokynula porotci a Mstitelce, aby postoupili ke dveřím, a tam jim pověděla, co hodlá dále udělat: „Bude teď doma

čekat na okamžik jeho smrti. Bude truchlit a trápit se. Bude v náladě, kdy bude obviňovat spravedlnost Republiky. Bude plna účasti s jejími nepřáteli. Půjdu k ní.“

„Jaká podivuhodná žena, jaká úctyhodná žena!“ uneseně zvolal Jacques třetí. „Ach, ty moje milovaná!“ zvolala Mstitelka a objala ji.

„Vezmi moje pletení,“ pravila paní Defargeová, dávajíc je do rukou své pobočnice, „a přines mi je s sebou na moje obvyklé místo. Obsad' pro mě moji obvyklou židli. Jdi tam teď rovnou, poněvadž dnes asi bude větší nával než jindy.“

„Ochotně uposlechnu rozkazů své velitelky,“ čile odpověděla Mstitelka a políbila ji na tvář. „Nepřijdeš pozdě?“

„Budu tam před začátkem.“

„A dřív, než přijedou káry. Určitě tam bud' dřív, než přijedou káry, dušinko,“ volala za ní Mstitelka, neboť paní Defargeová vykročila již na ulici.

Paní Defargeová maličko zamávala rukou, aby tím naznačila, že slyšela a že na její včasný příchod lze spolehnout, a kráčela dál blátem za roh vězeňské zdi. Když se tu Mstitelka a porotce za ní dívali, velmi si pochvalovali její krásnou postavu a její skvělé mravní vlastnosti.

Bylo v té době mnoho žen, na které časy vložily svou znetvořující ruku; nebylo však mezi nimi takové, které by se bylo třeba děsit víc než této nemilosrdné ženy, která tu teď kráčela ulicemi. Poněvadž měla povahu pevnou a nebojácnou, poněvadž byla bystrá a pohotová, neobyčejně rozhodná, poněvadž byla obdařena takovou krásou, jež nejen jako by vnukala své nositelce sebevědomí a popudlivost, nýbrž jako by nutila i jiné instinktivně uznat její vlastnosti, byl by ji nepokojný čas vyzdvihl na významné místo za každých okolností. Proniknuta však od dětství pocitem křivdy i zakořeněnou nenávistí k vyšší vrstvě, proměnila se za dané příležitosti v tygřici. Naprosto v ní nebyl žádný soucit. Jestliže v ní kdy tato vlastnost byla, zcela z ní vymizela.

Nic pro ni neznamenal, že nevinný muž měl zemřít za hříchy svých předků; viděla nikoli jej, nýbrž je. Nic pro ni neznamenal, že z jeho ženy se má stát vdova a z jeho dítěte sirotek; to byl trest nedostatečný, poněvadž to byli přirozeně její nepřátelé a poněvadž byli její kořistí a jako takoví neměli právo žít. Dovolávat se jejího srdce bylo beznadějně, poněvadž neměla slitování, a neměla je ani sama se sebou. Kdyby byla bývala skosena v ulicích při některé z mnoha šarvátek, na nichž se podílela, nebyla by měla soucit sama se sebou; a kdyby jí bývali rozkázali jít zítra na popravu, nebyla by tam šla obměkčena, nýbrž s vášnivou touhou vyměnit si místo s člověkem, jenž by jí byl ten rozkaz dal.

Takové srdce měla paní Defargeová pod svým hrubým oděvem. Ačkoli nosila šaty nedbale, jaksi tajemně se k ní hodily a temné její vlasy vypadaly pod hrubou čapkou bohatě. Na prsou skrývala nabitou pistolí. Za pasem měla skrytu nabroušenou dýku. Takto vyzbrojena, kráčejíc sebevědomým krokem člověka své povahy a s uvolněnou pružností ženy, která uvykla za dívčích let běhat bosa a s nahýma nohama po hnědém mořském písku, ubírala se paní Defargeová ulicemi.

Když včerejšího večera rozmýšleli, jak všechno zařídit s odjezdem cestovního kočáru, jenž v té chvíli právě čekal, aby do něho byl uskladněn všechen náklad, dělalo panu Lorrymu velmi těžkou hlavu, že bude nesnadno vzít v něm s sebou i slečnu Prosovou. Nejen bylo záhodno nepřetěžovat kočár, nýbrž bylo i nanejvýš důležité, aby co nejvíc byla zkrácena doba, po kterou náklad a cestující budou prohlíženi, nebo zdar útěku bude možná záležet na tom, zda ušetří třeba jen pouhých několik vteřin. Konečně po starostlivém uvažování navrhl, aby slečna Prosová a Jerry, kteří měli povolení město kdykoli opustit, odjeli odtud ve tři hodiny v nejlehčím dopravním prostředku, jaký jen v té době byl znám. Nezátížení zavazadly, budou moci brzy dostihnout kočár, a když jej pak na silnici minou a předhoní, budou moci předem objednávat koně a velmi

tak usnadní cestu za vzácných nočních hodin, kdy se bude třeba nejvíc bát průtahů.

Spatřujíc v tomto uspořádání naději, že tak vskutku prospěje v celé naléhavé záležitosti, slečna Prosová je radostně uvítala. S Jerryem pak viděli odjet kočár, dověděli se, koho to Solomon přinesl, prožili asi deset minut mučivého napětí a dokončovali právě přípravy, aby se mohli vydat za kočárem, zatím co Defargeová, ubírajíc se ulicemi, blížila se již čím dál víc bytu jinak opuštěnému, kde konali poslední poradu.

„Co tomu říkáte, pane Crunchere,“ pravila slečna Prosová, jež byla tak vzrušena, že sotva byla schopna mluvit, sotva stála, sotva se hýbala, sotva vůbec žila, „co tomu říkáte, abychom neodjžděli tady z toho nádvoří? Mohlo by to vzbudit podezření, když už jeden kočár odtud dnes odjel.“

„Já si myslím, slečno,“ odpověděl pan Cruncher, „že máte pravdu. Jinak jsem při vás ve zlém i v dobrém.“

„Jsem tak popletena nadějí a zas i strachem o ty naše drahé lidi,“ rozčileně vzlykala, „že nejsem schopna nic pořádně rozmyslit. Jste vy schopen vymyslet, jak to zařídit, vy, můj drahý, dobrý pane Crunchere?“

„Pokud jde o to, jak zařídím další svůj život, slečno,“ odpověděl pan Cruncher, „tak to, doufám, už vím. Ale pokud jde tady o tu moji starou, zatracenou hlavu, tak ta není v téhle chvíli schopna ničeho. Byla byste tak hodná, slečno, a vyslechla dva přísežné sliby, které bych rád tady v tom kritickém okamžiku vyslovil?“

„Ach, pro milost boží!“ zvolala slečna Prosová, dosud poplašeně plačíc. „Hned je tu vyslovte, vy jeden výtečníku, ať už to máme za sebou.“

„Za prvé,“ pravil pan Cruncher, který se všecek chvěl a tvář měl slavnostně zbledlou, „jestli z toho ti naši ubožáčci vyvážnou, víckrát to už nebudu dělat, opravdu ne!“

„Jsem úplně přesvědčena, pane Crunchcre,“ řekla slečna Prosová, „že to nebudete dělat, ať je to cokoli, a prosím vás, ani mi raději nevyšvětluje, co to vlastně je.“

„Ne, slečno,“ odpověděl Jerry, „nepovím vám to. Za druhé, jestli z toho ti naši ubožáčci vyvážnou, víckrát nebudu bránit paní Cruncherové, aby sebou házela o zem, opravdu jí v tom už nikdy nebudu bránit!“

„Ať už je to jakákoli její domácí práce,“ pravila slečna Prosová, snažíc se otřít si oči a uklidnit se, „myslím si, že bude nejlépe, aby ji paní Cruncherová dělala, jak sama uzná za nejlepší. – Ach, moje ubožátka!“

„Dokonce jdu tak daleko, slečno,“ pokračoval pan Cruncher se zřejmou a znepokojivou snahou dát se tu do dlouhého kázání, „že vám tu říkám – a prosím vás, abyste si ta slova zapamatovala a vzkázala je paní Cruncherové – že se můj názor na to její házení sebou o zem úplně změnil, a jenom doufám, že sebou paní Cruncherová hodila o zem zrovna v téhle chvíli.“

„Ale ovšem, jistě! Doufám, že to opravdu dělá,“ volala popletená slečna Prosová, „a doufám, že to splňuje, co od toho čeká.“

„Nedej Bůh,“ pokračoval pan Cruncher ještě slavnostněji, ještě pomaleji a se snahou ještě výraznější pokračovat v kázání až do konce, „aby se cokoli, co jsem kdy řekl nebo udělal, obrátilo proti těm našim ubožátkům, kterým upřímně přeji všechno nejlepší! Nedej to Bůh, i kdybychom sebou všichni museli pak házet o zem (kdyby to bylo co platno), abychom jim pomohli z toho hrozného nebezpečí! Nedej to Bůh, slečno! Říkám vám – nedej to Bůh!“ Takto pan Cruncher skončil po dlouhých, ale marných pokusech nalézt závěr lepší.

A zatím paní Defargeová, ubírajíc se ulicemi, blížila se čím dál víc.

„Jestli se kdy vrátíme do naší rodné země,“ pravila slečna Prosová, „můžete spolehnout, že povím paní Cruncherové všechno, na co si jen budu moci vzpomenout a co jen jsem vyrozuměla tady z té vaší

naléhavé řeči; v každém případě buďte přesvědčen, že dosvědčím, jak opravdu vážně jste to v těch hrozných chvílích myslil. Ale teď přemýšlejme! Vážený pane Crunchere, teď přemýšlejme!“

Paní Defargeová, ubírajíc se ulicemi, byla v té chvíli už opět o mnoho blíž.

„Kdybyste šel napřed,“ pravila slečna Prosoová, „a zastavil povoz, aby sem nejezdil, a pak kdybyste někde na mne počkal, nebylo by to nejlepší?“

Pan Cruncher souhlasil, že to možná bude tak nejlepší.

„Kde byste na mne mohl počkat?“ tázala se slečna Prosoová.

Pan Cruncher byl tak zmaten, že ho nenapadalo žádné jiné místo než Temple Bar. Běda! Temple Bar byl na celé stovky mil daleko a paní Defargeová se už velmi přiblížila.

„U vrat katedrály,“ pravila slečna Prosoová. „Byla by to velká zajížd'ka, kdybyste mě přibral do povozu blízko vrat katedrály, blízko hlavních vrat mezi dvěma věžemi?“

„Nebyla, slečno,“ odpověděl pan Cruncher.

„Pak si tedy jako nejlepší ze všech lidí pospěšte rovnou k poštovní stanici a proveďte tu změnu.“

„Abych vám řekl pravdu,“ pravil pan Cruncher váhaje a potřásaje hlavou, „nevím opravdu, jestli vás tu mám nechat samotnou. Nevíme, co se může stát.“

„Bůh sám ví, že to nevíme,“ řekla na to slečna Prosoová, „ale o mne se nebojte. Přiberte mě ve tři do povozu tam u katedrály nebo co možno nejblíží a jistě to tak bude lepší, než kdybychom jeli odtud. Víím to určitě. Tak Bůh s vámi, pane Crunchere! Nemyslete na mne, ale na ty životy, které možná na nás dvou závisí!“

Tento doslov a stisk, jímž slečna Prosoová sevřela obě jeho ruce, přiměly pana Crunchera k rozhodnosti. Několikrát kývl povzbudivě hlavou, okamžitě se odebral vykonat ty změny v uspořádání odjezdu a zanechal ji tam, aby pak přišla za ním, jak sama navrhla.

Když takto už bylo prováděno opatření podle jejího návrhu, velmi se slečně Prosové ulevilo. A další úlevou jí bylo, když si uvědomila, že je nezbytno, aby upravila svůj zevnějšek a nebudila tak na ulici pozornost. Podívala se na hodinky a byly už dvě hodiny a dvacet minut. Neměla času nazbyt a hned se musela chystat.

Obávajíc se ve svém velikém znepokojení opuštěnosti zpusťších pokojů i vidin tváří, jež jako by nakukovaly za každými otevřenými dveřmi, přichystala si slečna Prosová umyvadlo se studenou vodou a začala si vymývat oči, jež byly napuchlé a začervenalé. Pronásledována horečnými předtuchami, nesnesla, aby jí stékající voda třeba jen minutu zastírala zrak, a tak ustavičně přerušovala mytí a rozhlížela se kolem, zda ji někdo nepozoruje. Při jednom z těchto přerušování uskočila a vykřikla, neboť spatřila stát v pokoji jakousi postavu.

Umyvadlo spadlo na zem, rozbilo se a voda stékala k nohám paní Defargeové. Po mnoha tvrdých cestách, a když se byly mnohokrát potřísnily krví, přišly se tyto nohy setkat s touto vodou.

Paní Defargeová se na ni mrazivě podívala a řekla: „Kde je Evrémondova žena?“

Slečně Prosové blesklo hlavou, že všechny dveře jsou otevřeny a že by to mohlo budit podezření z útěku. Nejprve je bylo třeba zavřít. Do pokoje vedly čtvery dveře a všechny je zavřela. Pak se postavila před ty, jež vedly do pokoje, který obývala Lucie.

Temný pohled paní Defargeové ji sledoval při všech jejích rychlých pohybech, a když dokončila, zůstal na ni upřen. Na slečně Prosové nebylo nic krásného; věk nezkrotil její divokost, nezjemnil její drsnost; ale byla to také svým odlišným způsobem žena rázná a pohledem si měřila paní Defargeovou od hlavy k patám.

„Podle vzhledu bys mohla být Luciferova žena,“ řekla si v duchu slečna Prosová. „Ale na mě si nepřijdeš. Jsem Angličanka.“

Paní Defargeová na ni hleděla pohrdavě, ale přece jen i s tímž vědomím, s jakým se na ni dívala slečna Prosová, že totiž tu stojí

proti sobě jako rovná s rovnou. Viděla před sebou pevnou, tvrdou, šlachovitou ženu, v které před lety pan Lorry poznal ženu silné ruky. Dobře věděla, že slečna Prosová je oddaná přítelkyně rodiny; slečna Prosová právě tak dobře věděla, že paní Defargeová je zlovolná nepřítelkyně rodiny.

„Jsem právě na cestě tam, kde už mám připravenou židli i pleťní,“ pravila paní Defargeová, naznačujíc maličko rukou, kde leží to osudné místo, „a tak jsem se tu zastavila, abych ji pozdravila. Chci ji navštívit.“

„Vím, že jsou vaše záměry zlé,“ pravila slečna Prosová, „a můžete spolehnout, že já zas mám svoje záměry a ty dodržím.“

Každá mluvila svou rodnou řečí, nerozuměly si navzájem, ale obě napínaly veškeru pozornost a soustřeďovaly se, aby z pohledu a chování usoudily na smysl nesrozumitelných slov.

„K ničemu jí to nebude dobré, jestliže se bude teď přede mnou skrývat,“ pravila paní Defargeová. „Dobří vlastenci mi už porozumějí. Pusťte mě k ní. Jděte jí říci, že ji chci navštívit. Slyšíte?“

„Kdyby ty vaše oči byly vývrtky,“ odpověděla slečna Prosová, „a já anglická postel, ani třísku dřeva by ze mne nedostaly. Ne, vy zlovolná cizinko; přišla tu kosa na kámen.“ Paní Defargeová nerozuměla patrně dopodrobna těmto průpovědím, jistě jim však rozuměla do té míry, aby pochopila, že se jí tu dostalo pohrdání.

„Vy tupá, umíněná ženská!“ pravila zamračeně paní Defargeová. „Na nic se vás neptám. Chci ji vidět. Bud' jí běžte říci, že ji chci navštívit, nebo mi jděte z cesty a půjdu tam sama!“ A doprovodila slova hněvivým rozmachem pravice.

„Ani jsem si nepomyslela,“ pravila slečna Prosová, „že budu kdy potřebovat, abych rozuměla té vaší nesmyslné řeči; ale dala bych všechno mimo šaty, co mám na sobě, abych se dověděla, jestli už tušíte pravdu nebo aspoň kousek z ní.“ Ani na okamžik nespouštěly jedna druhou z očí. Dosud se paní Defargeová nepohnula z místa, kde stála, když ji slečna Prosová spatřila; nyní však o krok postoupila.

„Jsem Britka,“ pravila slečna Prosovoá, „všechno je mi už lhostejno. Na životě mi ani za dvě anglické pence nezáleží. Vím jen, že čím déle vás tu zdržím, tím je větší naděje pro moje ptáčátko. Nenechám vám ani hrst těch černých vlasů na hlavě, jestli se mě jen prstem dotknete!“

Tak hovořila slečna Prosovoá, potřásajíc hlavou a blýskajíc očima při každé té rychlé větě a vyslovujíc každou tu rychlou větu jedním dechem. Tak hovořila slečna Prosovoá, jež nikdy v životě nikoho neudeřila.

Její odvaha byla však rázu tak rozcitlivělého, že jí vehnala do očí nepotlačitelné slzy. Paní Defargeová tak málo tuto odvahu chápala, že ji mylně pokládala za slabost. „Cha, cha!“ smála se. „Ubohá nešťátnice! Co se vůbec s vámi zdržuji! Promluvím si s tím doktorem.“ Pozvedla pak hlas a zavolala: „Občane doktore! Ženo Evrémondova! Dítě Evrémondovo! Kdokoli, kdo tu je mimo tuhle pošetilou ženskou, odpovězte občance Defargeové!“

Snad ticho, jež nastalo, snad nějaké skryté prozrazení ve výrazu tváře slečny Prosovoé, snad nějaké náhlé tušení, nemající s tichem ani oním výrazem tváře nic společného, našeptalo paní Defargeové, že jsou pryč. Rychle otevřela troje dveře a nahlédla dovnitř.

„Pokoje jsou v nepořádku, spěšně se tu balila zavazadla, po zemi jsou rozházeny nejrůznější věci. V tom pokoji za vámi nikdo není! Ukažte, podívám se!“

„Nikdy!“ pravila slečna Prosovoá, jež porozuměla požadavku právě tak dobře, jako paní Defargeová porozuměla odpovědi.

„Nejsou-li v tom pokoji, uprchli a lze je pronásledovat i přivést zpět,“ řekla si paní Defargeová sama pro sebe.

„Pokud nevíte, jestli jsou nebo nejsou v tomto pokoji, nejste si jista, co máte dělat,“ řekla si slečna Prosovoá také sama pro sebe, „a nedovíte se to, jestli jen se mi podaří zabránit vám, abyste tam nahlédla; a ať už se to dovíte nebo ne, neodejdete odtud, dokud vás jen budu schopna zadržet.“

„Od samých začátků jsem byla v ulicích, nic mě nikdy nezastavilo, roztrhám vás na kusy, ale od těch dveří půjdete,“ pravila paní Defargeová.

„Jsme tu samy v nejvyšším patře vysokého domu nad opuštěným dvorkem a není pravděpodobné, že by nás někdo slyšel, a já se modlím, abych měla dost síly vás tu zadržet, poněvadž každá minuta, o kterou tu budete déle, má pro mého miláčka cenu statisíce liber,“ pravila slečna Prosová.

Paní Defargeová přikročila ke dveřím. Z náhlého popudu ji slečna Prosová oběma pažemi uchopila kolem pasu a pevně ji držela. Marně se jí chtěla paní Defargeová vymanit, marně do ní bila; s živelnou mocí lásky, jež je vždy o tolik silnější než nenávisť, tiskla ji slečna Prosová pevně, a jak tu spolu zápolily, dokonce ji zdvihla z podlahy. Obě ruce paní Defargeové ji byly do tváře a trhaly ji; ale slečna Prosová ji držela dál se skloněnou hlavou kolem pasu a tiskla se k ní mocněji než tonoucí.

Brzy ji pak ruce paní Defargeové přestaly bít a začaly hmatat kolem pasu. „Mám to tady pod svou rukou,“ pravila slečna Prosová přidušeným hlasem, „nevytáhnete to. Jsem silnější než vy, díky Bohu za to. Nepustím vás, dokud jedna z nás nepadne, ať v mdlobách nebo mrtva!“

Paní Defargeová měla ruce na prsou. Slečna Prosová vzhlédla, spatřila, co v nich je, udeřila do toho, vyvolala záblesk a výbuch a zůstala tam stát sama – oslepena kouřem.

To všechno se stalo ve vteřině. Když se kouř rozptýlil, zanechává tu strašlivé ticho, odvanul kamsi do vzduchu jako duše hněvivé ženy, jejíž tělo tu bez života leželo na podlaze.

V prvním zděšení a hrůze obešla slečna Prosová to tělo obloukem jak možno největším a seběhla po schodech, aby zbytečně volala o pomoc. Na štěstí si okamžitě uvědomila, co by tím mohla způsobit, zarazila se a běžela zpět. Bylo strašné zas vejít těmi dveřmi; ale vstoupila a dokonce se přiblížila k mrtvému tělu, aby si vzala klobouk

a ostatní potřebné věci. Oblékla to všechno na schodišti, když byla napřed zavřela a zamkla dveře a vzala klíč ze zámku. Usedla pak na schody, aby nabrala dech a zaplakala, pak vstala a spěchala pryč.

Na štěstí měla na klobouku závoj, neboť jinak by byla těžko mohla jít po ulici, aniž by ji zastavili. Na štěstí také celý její vzhled byl tak zvláštní, že zohyzdění na ní nebylo znát tolik jako na jiné ženě. Obojího jí bylo třeba, neboť měla na tváři vyryty stopy prstů, vlasy měla potrhány a šaty (narychlo upravené rozechvělýma rukama) měla stovkami způsobů pomačkány a pocuchány.

Kráčejíc přes most, upustila klíč do řeky. Když dospěla ke katedrále o několik minut dříve, než tam byl její průvodce, a když tam čekala, napadalo ji, co by se asi stalo, kdyby byli klíč chytili do přichytné sítě, kdyby jej byli poznali, kdyby otevřeli dveře a objevili mrtvolu, kdyby ji teď zastavili u brány, poslali do vězení a obžalovali z vraždy! Zatím co takto rozechvěle přemýšlela, průvodce přijel, vzal ji dovnitř a odvezl.

„Je na ulicích nějaký hluk?“ tázala se ho.

„Obvyklý hluk,“ odpověděl pan Cruncher a zdál se být překvapen její otázkou i jejím vzhledem.

„Neslyším vás,“ pravila slečna Prosová. „Co říkáte?“

Nadarmo pan Cruncher opakoval, co byl řekl; slečna Prosová ho neslyšela. „Tak tedy budu kývat hlavou,“ pomyslil si užaslý pan Cruncher, „to aspoň uvidí.“ A viděla to.

„A teď je na ulicích nějaký hluk?“ zeptala se slečna Prosová za okamžik.

Pan Cruncher opět zakýval hlavou.

„Neslyším nic.“

„Za hodinu že by byla ohluchla?“ pravil pan Cruncher zamyšleně a všecek znepokojen. „Co se to s ní stalo?“

„Jako by byl nastal nějaký záblesk a výbuch,“ pravila slečna Prosová, „a ten výbuch, to je a bude poslední věc, kterou jsem kdy v životě slyšela.“

„Ať jsem proklet, jestli není nějaká divná!“ pravil pan Cruncher čím dál znepokojenější. „Čeho se to jen mohla napít na odvahu? Slyšíte! Už zas drkotají ty strašné káry! To přece slyšíte, slečno?“

„Neslyším nic,“ pravila slečna Prosová, když viděla, že mluví k ní. „Ach, milý člověče, napřed byl veliký výbuch a pak veliké ticho a připadá mi, že to veliké ticho je tu nezměnitelně a pořád a že co živa budu, ničím nebude přerušeno.“

„Jestli neslyší drkotání těch hrozných kár, když jsou teď už tak blízko u svého cíle,“ pravil pan Cruncher, ohlížeje se přes rameno, „tak už si opravdu myslím, že nikdy nic jiného na světě neuslyší.“

A vskutku už nikdy nic neslyšela.

Kapitola patnáctá

Kroky doznívají navždy

Dutě a drsně drkotají pařížskými ulicemi káry smrti. Šest kár veze denní příděl vína gilotině. Všechny hltavé a nenasytné stvůry, co si jich kdy představivost vymyslí od časů, kdy byla po prvé zaznamenána, sloučily se tu v jedinou skutečnost gilotiny. A přece není ve Francii se vší její bohatou růzností půd a podnebí jediného stébla, jediného listu, jediného kořene, jediné větévky, jediného pepřového zrnka, jež by uzrávalo za podmínek jistotnějších, než byly ty, z nichž vyrostla tato hrůza. Rozdrťte znovu lidstvo podobnými kladivy a znovu se samo zmrzačí do těchto zmučených podob. Zasejte znovu totéž sémě loupeživé bezuzdnosti a násilnictví a jistě vydá tytéž plody podle svého semene.

Šest kár drkotá ulicemi. Mocný kouzelník času, změň je opět v to, čím byly, a ukáže se, že to jsou kočáry absolutních monarchů, slavnostní povozy feudální šlechty, úbory nastrojených Jezabel, kostely, jež nejsou domy Otce mého, nýbrž peleše lotrovské, chýše milionů hladovících venkovanů! Nikoli; veliký kouzelník, jenž velebně vykonává, co ustanovil Stvořitel, nikdy nevrací do původních podob to, co jednou proměnil. „Byl-li jsi proměněn do této podoby z vůle boží,“ praví mudrci začarovanému v moudrých arabských pohádkách, „pak zůstaň tak! Jestliže jsi však nabyl této podoby jen skrze pomíjivé zaklínání, pak se vrať do podoby původní!“ Beznadějně nezměnitelné drkotají káry dál.

Když se tak truchlivá kola šesti kár otáčejí, zdá se, jako by vyorávala dlouhou, křivou brázdu v davech lidí, shromážděných na ulicích. Na tu i na onu stranu odhrnují řady tváří a pluh jede jistotně vpřed. Obyvatelstvo domů je už tak zvyklé na tuto podívanou, že v mnoha oknech není docela nikdo a z jiných vždy jen na okamžik

někdo vyhlédne, aby se zběžně podíval na tváře v kárách. Tu a tam mají návštěvu, jež přijela spatřit tu podívanou; to pak hostitel ukazuje se sebevědomím poručníka či průvodce cizinců na tu a zas na onu káru, jako by vykládal, kdo v ní seděl včera a kdo předevčírem.

Z těch, kteří jsou vezeni, pozorují někteří tyto věci a všechno ostatní, co vroubí jejich poslední cestu, pohledem zcela lhostejným; jiní s těkavým zájmem o život kolem i o lidi. Někteří sedí se sklopenými hlavami, ponořeni v mlčenlivé zoufalství; ale někteří zas tolik dbají o svůj vzhled, že se rozhlížejí po davu v postojích, jaké vídali v divadle nebo na obrazech. Někteří zavírají oči, přemýšlejí nebo se pokoušejí své roztěkané myšlenky soustředit. Jen jediný, jakýsi ubožák, vypadající jako šílenec, je tolik otřesen a zpit hrůzou, že zpívá a pokouší se tančit. Nikdo z celého toho počtu se nedovolává pohledem ani posunkem soucitu lidí.

Podél kár jede v řadě stráž různě oděných jezdců a k těm se často obracejí tváře z davu a jsou jim kladeny otázky. Zdá se, že jsou to otázky vždy tytéž, neboť vždy nastane nával k třetí káře. Jezdci, jedoucí podél této káry, ukazují pak šavlemi na jednoho muže v ní. Všichni jsou zvědaví, který to je; stojí vzadu na káře, hlavu má skloněnou, aby mohl rozmlouvat s jakousi dívkou, jež sedí na boku káry a drží jej za ruku. Není zvědav a nestará se, co se děje kolem, a stále jen hovoří s dívkou. V ulici St. Honoré je občas slyšet výkřiky proti němu. Jestliže ho vůbec k něčemu pohnou, tedy jen ke klidnému úsměvu, zatím co roztrásá vlasy, aby mu padaly volněji podél tváře. Těžko je mu dotknout se tváře, neboť má paže svázaný.

Na schodech kteréhosi kostela stojí udavač a vězeňský prašivec, očekáváje příjezd kár. Dívá se do první káry, není tam. Dívá se do druhé, není tam. Již se táže sám sebe: „Vydal mě na smrt?“ když tu se jeho tvář rozjasňuje při pohledu do třetí káry.

„Který je Evrémone?“ táže se muž, stojící za ním.

„Tamten vzadu.“

„Co ho ta dívka drží za ruku?“

„Ano.“

Muž křičí: „Ať zhyne Evrémonde! Na gilotinu se všemi šlechtici! Ať zhyne Evrémonde!“

„Tiše, tiše!“ prosí ho bázlivě udavač.

„Proč bych nekřičel, občane?“

„Jde splatit zástavu; v pěti minutách ji zaplatí. Nechte ho na pokoji.“

Když však muž volá dál: „Ať zhyne Evrémonde!“ na okamžik se k němu Evrémondova tvář obrátí. Evrémonde spatří udavače, pozorně se na něj podívá a jede dál.

Hodiny se již chystají odbít tři a brázda vyoraná v davu se zatáčí, aby skončila tam, kde se konají popravu. Co bylo odhrnuto z brázd do stran, nyní se rozpadá a jde pak za posledním pluhem, neboť všichni jdou ke gilotině. Jako v zahradě, kde se koná veřejná zábava, sedí tu na židlích mnoho žen a pilně pletou. Na jedné z nejpřednějších židlí stojí Mstitelka a rozhlíží se po své přítelkyni.

„Thérèse!“ pronikavě volá. „Kdo z vás ji viděl? Thérèse Defargeová!“

„Nikdy dřív nevynechala,“ praví jedna z pletoucího sesterstva.

„Nikdy, a nevynechá ani dnes,“ volá nedůtklivě Mstitelka. „Thérèse!“

„Hlasitěji,“ doporučuje ona žena.

Jen hlasitěji, Mstitelko, mnohem hlasitěji, a přece tě sotva asi uslyší. Jen hlasitěji, Mstitelko, a přidej k tomu kletbu, a přece ji to sotva přivolá. Pošli jiné ženy, aby ji všude hledaly, zda se někde nezatoulala; a přestože se tyto poselkyně dopustily hrozných činů, je pochybné, že z vlastní vůle půjdou dost daleko, aby ji našly!

„Jaká směla!“ křičí Mstitelka a dupe nohou o židli. „Káry už jsou tady! Za okamžik tu skončí Evrémonde a ona tu není! Tady mám její pletení a prázdnou židli pro ni. Zlostí a zklamáním se tu dám do pláče!“

Zatím co Mstitelka sestupuje z židle, aby se dala do pláče, začínají se káry zbavovat nákladů. Obsluhovatelé svaté Gilotiny jsou slavnostně oblečeni a připraveni. Třesk! – Hlava je zdvižena do výše a pletoucí ženy, jež sotva měly čas pohlédnout na ni před okamžikem, kdy ještě myslela a mohla hovořit, počítají: jedna.

Vyprazdňuje se druhá kára a odjíždí; přijíždí třetí. Třesk! – A pleť ženy, nedávající se rušit a neustávající v práci, počítají: dvě.

Domnělý Evrémonde sestupuje a švadlenu snášejí z káry hned za ním. Když sestupoval, nepustil její trpělivou ruku, drží ji dál, jak byl slíbil. Něžně ji staví zády k třeskajícímu stroji, jenž ustavičně rachotivě stoupá vzhůru a zas padá, ona pak se mu dívá do tváře a děkuje mu.

„Nebýt vás, drahý cizinče, nebyla bych tak klidná, neboť jsem od přírody nestatečná ubožačka, a nebyla bych mohla pozvednout své myšlenky k Tomu, jenž zemřel, abychom my mohli doufat a mít zde dnes útěchu. Byl jste mi poslán z nebes.“

„A vy mně,“ praví Sydney Carton. „Dívejte se na mne, drahé dítě, a ničeho jiného si nevěšmejte.“

„O nic jiného nedbám, dokud držím vaši ruku. O nic nebudu dbát, až ji pustím, jestliže jen budou rychlí.“

„Budou rychlí. Nebojte se!“

Oba stojí v zástupu obětí, jenž se rychle krátí. Hovoří však, jako by byli sami. Spjaty očima, hlasem, rukama i srdcem sešly se tyto dvě děti vesmírné matky, tak od sebe vzdálené a tak rozličné, na temné cestě, aby se spolu odebraly domů a spočinuly na jejích nadrech.

„Statečný a šlechtný příteli, dovolíte mi, abych vám položila poslední otázku? Jsem velmi nevědomá a znepokojuje mě to – trochu mě to znepokojuje.“

„Povězte mi to.“

„Mám sestřenku, jedinou příbuznou, která je sirotek právě tak jako já a kterou velmi miluji. Je o pět let mladší než já a žije na statku na jihu země. Chudoba nás rozdělila a ona nic neví o mém osudu – neboť neumím psát – a kdybych i uměla, jak bych jí mohla dát tu zprávu! Je to lepší tak, jak to je.“

„Ano, ano; je to tak lepší.“

„Když jsme jeli sem a ještě teď, když se dívám do vaší laskavé a pevné tváře, která mi je takovou oporou, myslím si tohle: – Jestliže Republika opravdu prokáže dobro chudým, jestliže budou méně hladovět a vůbec méně trpět, pak ať žije dlouho, ať žije tak dlouho, až bude stará.“

„A co dál, sestřičko?“

„Myslíte,“ – pokorné oči, v nichž je tolik trpělivosti, plní se slzami a rty se jí rozvírají trochu víc a chvějí se – „že mi to bude připadat dlouhé, až na ni budu čekat v té lepší končině, kde, jak věřím, najdeme my oba milosrdné útočiště?“

„Ne, nebude to tak, dítě moje; tam není čas a není tam žádný neklid.“

„Tolik mi dáváte útěchy! Jsem tak nevědomá. Mohu vás teď políbit? Nastal již ten okamžik?“

„Ano.“

Dává mu polibek na ústa a on jí; slavnostně jeden druhému žehnají. Vyhublá ruka se nechvěje, když ji pouští; nic zlého není v té trpělivé tváři, jen krásná, jasná jistota. Jde před ním – odešla; pletoucí ženy počítají: dvacet dva.

„Já jsem vzkříšení a život, praví Pán; kdo věří ve mne, nezahyne, byť i zemřel; a kdo bude žít a věřit ve mne, nikdy nezemře.“

Šum mnohých hlasů, vzhlédnutí mnoha tváří, mnohé stoupání na špičky v zadních řadách davu, takže se zástupy zvednou v obrovské vlně vpřed, a všechno pak pomine. Třiadvacet.

Toho dne večer říkali o něm po městě, že to byla nejkliďnější lidská tvář, jakou tam kdy spatřili. Mnozí dodávali, že vypadal vznešeně a prorocky.

Jedna z nejpozoruhodnějších obětí téže sekyry – byla to žena – nedlouho předtím požádala u paty téhož popraviště, aby jí bylo dovoleno zapsat myšlenky, jež v ní byly probuzeny. Kdyby byl on dal prorocký výraz svým myšlenkám, byly by zněly takto:

„Vidím Barsada, Cleye, Defargea, Mstitelku, porotce, soudce, dlouhé řady nových utlačovatelů, kteří vyvstali, zničivše staré, jak hynou tímž trestajícím nástrojem ještě dříve, než skončí jeho užívání. Vidím krásné město a skvělý lid, jak se pozvedá z této propasti, a vidím, jak se za dlouhých příštích let v bojích o skutečnou svobodu, ve vítězstvích i porážkách samo stravuje všechno zlo tohoto času i času minulého, jenž tomuto času dal přirozený počátek.

Vidím ty, za něž tu kladu svůj život, jak žijí v míru, užitečnosti a požehnaném štěstí v Anglii, kterou už nespátřím. Vidím ji, jak na prsou chová dítě, jež má moje jméno. Vidím jejího otce, lety skloněného, jinak však uzdraveného, jak věrně plní v svém povolání svou povinnost ke všem lidem a jak žije v míru. Vidím dobrého starého pána, dávného jejich přítele, jak ještě po deset let jim poskytuje vše, co může, a jak potom klidně odchází, aby byl odměněn.

Vidím, jak se mi dostává posvěceného místa v jejich srdcích a v srdcích jejich potomstva po celá dlouhá pokolení. Vidím ji jako starou ženu, jak pláče nade mnou ve výročí tohoto dne. Vidím ji i jejího manžela, jak skončivše svou pouť, leží bok po boku v posledním lůžku, jež země poskytuje, a vím, že jeden druhého nectil posvátněji, než oba ctili mě.

Vidím ono dítě, jež leží na jejích prsou a jež má moje jméno, jako muže, jenž si razí cestu touž životní stezkou jako kdysi já. Vidím ho razit si cestu tak dobře, že moje jméno se skvěje ve světle jeho jména. Vidím, jak mizí poskvrnny, jež jsem sám na ně vrhl. Vidím ho, nejpřednějšího ze spravedlivých soudců a čestných lidí, jak vede chlapce mého jména s čelem, jež znám, a se zlatými vlasy k tomuto místu – v té době již krásnému na pohled, bez stopy po krutém znetvoření tohoto dne – a slyším ho, jak něžným a váznoucím hlasem vypráví tomuto dítěti můj příběh.

Co nyní dělám, je mnohem lepší, než co jsem kdy dělal; odcházím za spočinutím mnohem a mnohem lepším, než jaké jsem kdy poznal.“

Charles Dickens

Příběh dvou měst

Překlad Zdeněk Urbánek
Ilustrace na obálce z volných zdrojů
Redakce Jaroslava Bednářová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 25. 2. 2022

ISBN 978-80-274-2214-2 (epub)
ISBN 978-80-274-2215-9 (pdf)
ISBN 978-80-274-2216-6 (prc)